

652
1999



საქართველოს
საქართველოს

ISSN 0134-3459

საქართველოს
საქართველოს

12
1999

მ
ა
რ
ე
ს
ა
მ
თ
!



FRIDTJOF NANSEN INTERNATIONAL FOUNDATION

Международный фонд Фритьофа Нансена

საერთაშორისო საქველმოქმედო ასოციაცია
„მესხეთის“ პრეზიდენტს, საქართველოს მწერალთა
კავშირის აჭარის ორგანიზაციის თავმჯდომარეს,
აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის უზენაესი საბჭოს
წევრს, საქართველოს ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა
აკადემიის აკადემიკოსს, ბატონ ჯემალ ჯაყელს

დიდად პატივცემულო ბატონო ჯემალ!

ინტერნაციონალური პოლიტიკის გატარებისათვის, ფართო
შემოქმედებითი, სამეცნიერო, საქველმოქმედო საქმიანობისათვის და
ზოგადსაკაცობრიო ჰუმანისტური იდეალების ერთგულებისათვის თქვენ
გენიჭებათ დიდი ნორვეგიელი ჰუმანისტის, ნობელის პრემიის
ლაურეატის ფრიტიოფ ნანსენის სახელობის საერთაშორისო პრემია.

Президент

Генеральный
секретарь



проф. Ю. Бредикис

Феликс Бахчинян

ივერსეულა აჭარა

27

დაარსებულია 1958 წელს

რა მშვენიერი ზღვა გვაქვს, აჭარა,
რა მომავალი, კვირვასი გადით...
ქალაქი - ჩვენი ქვეყნის ზანჯარა
აღმოსავლეთით და დასავლეთით.



ბატუმი

დეკემბერი, №-12

1999

საქართველოს მფარველთა კავშირისა და აჭარის
ორგანიზაციის სალიტერატურო-საზოგადოებრივი
ჟურნალი

მთავარი რედაქტორი

სანდრო ბერიძე

სარედაქციო საბჭო:

გურაბ გორგილაძე

ანდრო კულა

ბენდიტა ქუთათელაძე
(პასუხისმგებელი მდივანი)

ხათუნა შუშანიძე
(მხატვრული რედაქტორი)

ტასო ცხრიძე
(ტექნიკური რედაქტორი)

საკონსულტაციო საბჭო:

ვახტანგ ახვლედიანი

ნური ვერძაძე

შოთა გოძიძე

დავით თედორაძე

ოტია იოსელიანი

დავით გვებელური

ალექსანდრე სამსონია

რამაზ სურგანიძე

თამაზ ნიჟნოვსკი

ამირან ხაბაში

ფრიდონ ხალვაში

ჯემალ ჯაყელი

რედაქციის მისამართი: მელიქიშვილის ქ. №21

ტელ: 7-03-64

პოეზია, პროზა

ამირან საბაშვი

რა ლამაზი ხარ!



რა ლამაზი ხარ სიცოცხლე,
სიცოცხლე რა ლამაზი ხარ!
ცერზე მიმინოდ მიზიხარ,
მარჯვენა ბეჭზე მაზიხარ.

ხან მოქვითინე ფანდური,
ხან მოღულუნე საზი ხარ
და მაინც სულ არ გემდური,
და მაინც რა ლამაზი ხარ!

მღელვარე ბაირალი ხარ,
წყაროს დუღუნა ჰანგი ხარ.
მწვანე ბაღნარი, ბაღი ხარ,
მყვიარი ფარშავანგი ხარ...

ვთქვამ, რომ ერთხელ მოსვლა ხარ
და განა ასჯერ ასი ხარ,

ვთქვამ, რომ წარმავალი ხარ,
და მაინც რა ლამაზი ხარ!..

რა ლამაზი ხარ სიცოცხლე,
სიცოცხლე რა ლამაზი ხარ!
ცერზე მიმინოდ მიზიხარ,
მარჯვენა ბეჭზე მაზიხარ!

ვინ გააბატონებს

გულში გაჩრილმა მზისფერ ისრებით,
ჭრელ-ჭრელ მინდვრებში ღამე ვათიე,
მიწაზე თუ ხარ, დიდხანს იქნები,
მიწას ასცდები, ვინ გააბატონებს.

დაესიზმრება ცელისპირები
ჩემს მაღალ მუხლებს, მინდვრად დაჩოქილს,
მომეზმანება თეთრი ზვინები,
მიწას მიველტვი, მიწის ნაშობი...

მომცელეთ ჩქარა, მომცელეთ-მეთქი,
წამილეთ მკლავზე გადაწვენილი,
მზის სისხლნასვამი, წვიმების ქეთქით,
მზით ნაფერები, მზით მოვლენილი.

მე მზე მიყვარდა, ვუყვარდი მზესაც,
ღვიად მიხმობდნენ მე დაბადებით,

თვლებში მიკრთის ცახცახა ზეცა,
ძარღვებში ტირის მზის ნაკადები.

მზისფერი სისხლი წვეთავს ჩემიდან,
მე ისევ მზისფერ სიზმარებს ვხედავ
და გთხოვთ საბრძოლო ნულა შემიტანო,
იმდენი მზე მაქვს სულ გადავბუგავ.

ქარებს მიჰქონდა ჩემი ლილინი,
ასე ვყოფილვარ ჟამით ჟამიდან,
ეს, განა ხმაი მართლა ჭრიჭინის,
ეს მიწა მღერის ჩემი ბაგიდან...

გულში გაჩრილმა მზისფერ ისრებით,
ჭრელ-ჭრელ მინდვრებში ღამე ვათიე,
მიწაზე თუ ხარ დიდხანს იქნები,
მიწას ასცდები, ვინ გააბატონებს!

მთი მამლუქები...

ჩვენი ძელქვები, ჩვენი ფიჭვები,
 ვით მამლუქები ჩვენი ბიჭები,
 აჰყავთ გემებზე ტანგაბაწრული,
 ტანდახოკილი, ტანდაკაწრული.

გემს გაჰყვებიან, სხვად მოკვდებიან,
 უცხო აკვნებად გადირწევინ,
 სხვა დარბაზებში დაღონდებიან,
 სხვის საწოლებად გაითლებიან...

და ყოველდღე სადღაც ქრებიან,
 ჩვენი ძელქვები, ჩვენი ფიჭვები,
 უცხო გემებზე ზღვებს მიჰყვებიან,
 ვით მამლუქები, ჩვენი ბიჭები...

უცხო ქვეყნებში დგას სასათუმალი,
 ფარშავანგებით, ლეგა ირმებით,

წიფლის-საწოლზე, მტერი დუშმანი,
 კვლავ საქართველოს იკლებს სიზმრებით.

ჩვენი ტყეები, როგორც დედები,
 გზებს გაჰყურებენ სველი თვალებით
 და მოჩურჩულე თეთრი თელღები,
 ნისლის ლეჩაქებს აფრიალებენ...

ო, გაუფრთხილდით ახალ ნერგიანს,
 რომლებიც ახლა იფოთლებიან,
 თორემ ხვალ ისევ ზღვას გაჰყვებიან,
 უცხო აკვნებად გაითლებიან...

ჩვენი ძელქვები, ჩვენი ფიჭვები,
 ვით მამლუქები ჩვენი ბიჭები,
 გემებზე აჰყავთ ტანგაბაწრული,
 ტანდახოკილი, ტანდაკაწრული...

ნამდვილი იაფი

დღეს ნაჭრების ფარჩის იას,
 როცა ნაღდი ია ჰქვია,
 რომ ნამდვილი ტყის იები,
 ნაჭრისაზე იაფია.

დღეს ბულბულებს ვინღა უსმენს,
 იმათ ნამდვილ ტია-ტიას...
 ბასგიტარით შენამფრთხალმა,
 ოქროს ბუდე მიატია...

დღეს რაც მართლა ძვირფასია,
 ყველაფერი იაფია,
 დღეს თვით ოქროც იაფია
 და ჯართების კიაფია...

ვითომ, ვითომ პოეტები
 ურჩევნიათ სიტყვაფრთიანთ,
 უნაღდონი ძვირფასია,
 ნამდვილები იაფია.

ორ შაურად აფასებენ
 კაი ლექსის ცრემლის თქრიალს,

ლექსი, ლექსი კი არა და,
 დღეს თვით ოქროც იაფია.

ვინ ვის ბაძავს ღმერთმა იცის,
 ფასი არ აქვს სიტყვას ფრთიანს,
 მიმბაძველი ძვირფასია,
 მისაბაძი იაფია!

რა დავარქვა ამ ქვეყანას,
 სადაც ტყვია ძვირფასია,
 საწამლაღი ძვირფასია,
 მაგრამ ლექსი იაფია...

მერე რა, თუ უღრანები
 შენი კალმით გიკაფია,
 მობრაზუნე ძვირფასია,
 მოჩურჩულე იაფია...

იმას ველი, როცა ისევ,
 ფასს დასდებენ სიტყვას ფრთიანს,
 როცა ნაღდი ტყის იები,
 აჯობებენ ფარჩის იას!

ვედრება

ღვას კაცი ტაძრად,
ღმერთს ევედრება,
ჭიმის, ჭილაგის
ბედნიერებას.

ამოდის მზე და
ბინდი თეთრდება...

ღვას ირემი და
მზეს ევედრება...

ვდგავარ ლოცვად და
ვდგავარ ვედრებად...
მზეო მაღალო,
ნუ მიატოვებ ქვეყნიერებას!

მე და ფოთოლცვენა

წავიდა მზე და გაზაფხული,
აღტაცება, აღმაფრენა, გაოცება,
ერთურს ვუყურებთ დაზაფხული,
მე და ფოთოლცვენა, მე და ფოთოლცვენა.

ამ გზებზე მზის რგოლით ვთამაშობდი,
მითებით, ზღაპრებით, ბილინებით...

დამევიდდა ქარი და ქარაშოტი,
ნახვამდის, ძილი ნების, ძილინების...

იყო გაზაფხული, ფერთა ფენა,
დამთა შემოდგომის ოქროცვენა,
ვუყურებ სარკმელში ფოთოლცვენას,
მიყურებს ფანჯრიდან ფოთოლცვენა.

აჭარა და რაჭა

წაიკითხე — „აჭარა“,
მოაკვეცე — „ა“
და ბოლოდან, დარჩა რა...
რაჭა, ჩვენი რაჭა...

აჭა, ნენევ აჭარა,
ქვე ბატონო, რაჭა,

აჭარაა ფანჯარა,
რაჭა ქვეყნის მაჯა...

საქართველოდ დარჩა,
მოსულ დუშმანს დარჩა რაც...
მთაში ჩვენი რაჭა,
ზღვასთან ჩვენი აჭარა!

ბათუმის სახლები

ბათუმის სახლებო,
ბათუმის სახლებო,
სახლებო სახლებო,
სახლებო მალღებო!

წვიმების წკარუნით,
ქარების ფრიალით,
მკერდზე დაფებით,
მემორიალით...

ბათუმის სახლებო,
ბათუმის სახლებო,
ქარებში მოგახით,
მომეცით ჭერი,
ორი ოთახი...

რამდენჯერ ზეცა თავს დამეწრიტა,
რამდენი წვიმა თავს დამეტირა,
ჭერი მოგთხოვეთ,
განა მეტი რა!

წვიმისგან მიცავდნენ
ჭადრები შრიალით,
იმ ჭადრებს საჩუქრად,
ხვალ ჩემი მემორიალი...

ბათუმის სახლებო,
ბათუმის სახლებო,
სახლებო ახლებო,
სახლებო მაღლებო!

ერთი სიტყვით...

ზოგი კაცი ალვაა,
ზოგი კაცი ნაძვია.
ნაძვი, ნაძვი, რომელიც
ქარმა მიმოარწია.

ზოგი კაცი ძელჭეაა,
მუხა და აკაცია,
ერთი სიტყვით კაცია,
მართლა, მართლა კაცია!

ზოგი კაცი თხმელაა,
თხმელა, არ აკაცია,

ერთი სიტყვით, უბრალოდ,
მართლა არაკაცია...

რამდენ თხმელას ვუძახე,
მუხა და აკაცია
და დავრწმუნდი, თხმელაა,
თხმელა არ აკაცია!

ზოგი კაცი ძელჭეაა,
მუხა და აკაცია,
ერთი სიტყვით კაცია,
მართლა, მართლა კაცია!

ჩემი ბიბლიოთეკა

ათიათასი გავწმინდე ტომი,
ამ წიგნებს ჩემი ტვინის ქვაბში
ეძინათ...
ოჰ, ის რაც თავში მიძევს
მსუბუქად,
ჩემს დაღლილ ხელებს
ძალზე ემძიმათ...



ახსორ კულბა

აპოკალიფსი

ვაგრძელება

* * *



იდგა იეშუა
მეგიდოს გორზე
და ამომაგალ
მზეს შესცქე-

როდა. მის სულში ამოსულიყო ეს მზე
და მის სულშივე უნდა ჩასულიყო.

— ჩაესვენება ეს მზე, ომზირ და
მოვლენ შენთან, — უთხრა იეშუამ და
ხელები გაშალა, ღრმად ჩაისუნთქა
ჰერი და, მზის სხივები, როგორც ფო-
ქუსში, ისე გადაუტყდა გულის კოვზზე.

კიდევ უფრო გაიშალა მხრებში
იეშუა და მზესავით გაბრწყინდა, ასე
გაცისკროვნებული აიჭრა იგი მალლა და
გადაანათა ზეცა.

ათბა საოცრად, რაღაცნაირი
ჭერარგანცდილი სითბო (და მაინც
არამწველი) გელვრებოდათ ზეციდან და
იძირებოდით ნეტარებაში.

და იგრძნო ომზირმა, რომ
თვითონაც სული იყო მარადი და
ყოფისმომცველი თითქმის.

იქვე, ხელმარჯვნივ, პაწია კარი
შეიჭრა კლდეში და მოეჩვენა, რომ
ელოდნენ იმ კარს იქით. გადაბიჯებდა
კარის ზღურბლს და... აღმოჩნდებოდა
ის უცხო(ეთში).

დაუძახეს, უნმეს კიდევ: — ომზირ,
დადგა ჟამი — დიადი წუთი, რომ
ეზიარო მარადისობასა და
ჰეშმარიტებას (ჰეშმარიტს საერთოდ),
მარადისობა — ჰეშმარიტება
(ჰეშმარიტი) და ჰეშმარიტებაც
(მარადისობა) ხომ მარადიულია

თავისთავად! შეუერთდები შენ სულს
მარადისს, ამძლავრდება იგი შენში და...

შედის გამოქვაბულში. საოცარი
სწორედ, როგორ გაეცია პაწია,
სარკმლისხელა კარში და არ გაიჭედა
შიგ?!

გამოქვაბული გადანათებული...
ჯორკოზე თეთწვერა ბერი ზის
გაუნძრევლად. თვალეები ზეცისფრად
აელვარებია.

— თვალეებში მიყურე და... ჩაიძირე
შიგ! მიყურე და მოიქეცი ისე, როგორც
გიკარნახონ ჩემმა თვალეებმა, — უთხრა
ბერმა შეფიქრიანებულ ომზირს და
შუბლზე მიიღო შეტყუებული ცერი და
საჩვენებელი, — გრძნობის შვიდივე
განცდა რომ დაგეუფლოს...

შვიდი საფეხური — აღმავალი...
რომლის გავლის შემდეგ შეგეძლება
ისეთი ზეგავლენა მოახდინო ასტრალურ
სხეულზე, რომ... მაგრამ ჯერ ეს
საფეხურები (შვიდივე) უნდა აიარო შენ,
ომზირ თავდგირიძემ!

აჰა, ეს საფეხურებიც!

ომზირი პირველ საფეხურზე:

ასეთ ყოფას „ფეხების განბანას“
უწოდებენ ეზოთერულ მოძღვრებაში
(ეზოთერიაში) და აჰა, ესმა იმ თეთრი
ბერის ბუბუნა ხმა ომზირ თავდგირიძეს:
— შეხე, შეგირდო ჩემო, აი, ამ მცენარეს,
კარგად დააკვირი! ხედავ, ფესვებს რომ
იდგამს?!

— მინერალური ნიადაგი
მცენარესთან შედარებით დიდად

როგორღაც...

ოსტატმა ხელი აწია მალა: —
პოდა, მცენარეს ამ დროს შეუძლია
თქვას, შენ ჩემზე დაბლა დგახარ, მაგრამ
მე უშენობა მაინც არ შემიძლია,
რადგანაც: საარსებო საზრდოს მე შენგან
ვღებულობ და ეს რომ გაიაზრო შენ...
— წამით ჩაფიქრდა ბერი და იმის გულში
გავლილი ფიქრიც გაუხშირდა ომზირს:

— ქედს ვიხრი მე ნიადაგის წინაშე,
კი ხარ შენ ჩემთან შედარებით დაბალი
არსება, მაგრამ პატივს გცემ დიდად,
რადგან შენზეა დამოკიდებული ჩემი
სიცოცხლე. ჩემს ყოფასა და ყოფიერებას
მთლად შენ გიმადლი!

— ცხოველიც ასე უნდა
მიმართავდეს მცენარეს. ასეა საერთოდ:
თუკი ავალწიეთ ჩვენ ყველამ ადამიან-
მადე, შედარებით მაღალ საფეხურზე
შემდგარმა მასზე დაბალ საფეხურზე
მყოფს ასე უნდა მიმართოს:

— შენ, ჩემზე დაბალ საფეხურზე

არსებულო, შენ გიმადლი მე ჩემს ყოფა-
ყოფიერებას. და ასეა ეს იეშუამდე და
იმის ამალღებამდე. თორმეტი მოწაფე
რომ ახლავს, ისინი მასზე დაბალ
საფეხურებზე დგანან. ქრისტეც ამ
თორმეტიდან იღებს თავის სიცოცხლეს,
ამ თორმეტიდან ამოიზარდა იგი და
იზრდება ასე. ეტყვის კიდევ თავის
მოწაფეთ: — ჩემს ყოფიერებას მე თქვენ
გიმადლით, შენც ჩემო შეგირდო, უნდა
ჩაეფლო ამ კოსმოსურ მდინარებაში და
განიცადო უნდა, როგორ ხრის თავს
მაღალი მდებლის წინაშე და როცა ამ
ჩვევასაც გამოიმუშავებ საბოლოოდ,
მაშინ მოიპოვებ იმას, რასაც მიეღტი
ასე...

დგას ომზირი პირველ-საწყის
საფეხურზე და გრძნობს, რომ „ფეხების
განბანა“ მართლაც ჩამოჰგავს უმაღლესი
მეობის დაბალ „მე“-მდე ჩამოქვეითებას.

— მაშ, აინაცვლე მეორე
საფეხურზე, სულო ჩემო!

* * *

— დიდ ტანჯვათათვის უნდა
განეშადო შენ, შვილო ჩემო! — თქვა
თეთრმა ბერმა და წყვილიაღი ჩამოწვა
უკუნი.

„მზად ვარო“, უნდოდა ეპასუხა
ომზირს ბერისათვის, მაგრამ ვიღამ
აცალა?! ვიღაც-ვიღაცეები მისცვიდნენ,
ორმა უკან გაუკრა ხელები, ერთმაც თავი
დაუჭირა, მეოთხემ ძალით დააღებინა
პირი და გავარვარებული მარწუხიც
მოიმარჯვა: — ენა ზედმეტიოა აქ, ასე
უბრძანებიათ თურმე მაღლითგან, —
თქვა ჯალათმა და ენაც იმწამსვე
ჩაუყლაპავს გავარვარებულ მარწუხს.

სისხლი თქრიალით გადმოსდის
ომზირს პირიდან. ერთი ყლუპი
სასულეში გადაცდება და გაბმული
ხველება აუტყდება.

„ეს კიდევ ცოცხალი ყოფილა?!“ —
დაიღრიალებს პირსისხლიანი ჯალათი

და მარწუხსაც შორს მოიქნევს.
მარწუხიც გაიშლება კედელს
შენარცხებული და გასისხლიანებული
ენაც, რომელიც უკვე აღარ ეკუთვნოდა
პატრონს, ძირს დავარდება
აღმოდებული.

იწოდა ენა!

ესეც არ იკმარა ჯალათმა და
სულშიც ჩააფურთხა ომზირს.

სამჯერ, სამჯერ ჩააფურთხეს ომზირ
თავდგირიძეს სულში...

ზეცაც რომ თავზე ჩამოექცა?!

გაჰყვირის, გაჰკივის მძულვარედ
ჯალათი, არენაზე თავისი ოთხი
მხლებლითურთ გამოჩნდება და სცენაც
მაშინვე შეიცვლება: ორი მხლებელი
გაამათრახებს ომზირ თავდგირიძეს,
ორიც გაროზგავს. ჯალათი კი გაჰკივის
ისევ: — გახადეთ ტანზე ამ ღელამიწის
მოღალატეს!

და გაშიშვლებული ომზირიც ისე აწრიალდება, თითქოს გავარვარებულ ტაფაზე იწოდესო. სწორედ აქ მიწვდა ომზირს ჯალათის გაბანჯგვლული ხელიც: ორი წკნელი მოემარჯვებია სისხლმოწყურებულს: ერთი თხილისა და მეორე — ძეწნის.

ერთიც მოუნაცვლა ომზირს და მეორეც:

— დაგმე, დაგმე ე მაგ შენი უსუსური იეშუა! იგი აღარ არის უკვე! მოკვდა და გათავდა! ახლაც არ დაგმობ?! აღარ უნდა უარყო ის უწმინდური და უზარმაცესი კაცი?

— იგი ღმერთია... ძე ღვთისა!

— არა! კია იგი ძე ღვთისა, მაგრამ არაა ღმერთი!

— არა! ღმერთი თუკი არს მამა მისი, შვილიც ხომ ღმერთი იქნება თავისთავად?! ხომ იყო მამაჩემი ადამიანი და მეც — ძე მისი ხომ ვარ ადამიანი?!

— არა, არა და არა! არაა იგი ღმერთი! როგორ დავიჯერო მისი ღვთაებრიობა, როცა ქალმა... დედაკაცმა შვა, არც ღმერთია მამამისი... იცი, ვინ არის იეშუას მამა?! ვინა და... ერთი რომელი ლეგიონერი... ცოცხალი აღარაა უკვე... მარიამი კი... კახაბა, რქები რომ დაადგა საწყალ იოსებს! ჰო, დროა ზურგი შეაქციო ამ ცოდვის შვილს და... ერთდროულად დავესხათ ამ მართლაც ღვთისმგმობელსა და აწგადასაშენებელს! საზიზღარი მონა...

სასიზღარიო, მაესტროს შთავგონებით ბრძანებდა ამას პირისხლიანი ჯალათი და ომზირსაც დაუბრუნდება წართმეული ძალა და იმედი, ამოახველებს და ჯალათსვე ჩაუბრუნებს ხახაში.

ამოისუფთავა ომზირმა შეფუთ-ხებული სული და უჩვეულო შვებაც იგრძნო.

მაგრამ: ეს გაწმენდილი სული გამოეყო ომზირ თავდგირიძეს, სული

— მზესავით აელვარებული და ამ სულს ამათრახებდა ეს უწმინდური სული.

ყოველი დარტყმა უსაშველო და აუტანელ ტკივილს აყენებდა ომზირს, ტკიოდა, მაგრამ იტანდა როგორღაც, სდიოდა სისხლი და ნაცვლად ამისა ივსებოდა იგი უფლისა სისხლით.

აივსო ომზირი სიწმინდით და მიწაც გამოეცალა ფეხქვეშ გაბრუებულ ჯალათს. დაგორდა ძირს, მტვერსა და ლაფში ჩაიხრჩენენ მისი მხლებლებიც.

იღგა და მტკივნეულადაც განიცდიდა ყოველივე ამას ომზირ თავდგირიძე, იღგა და მკვიდრადაც იღგა დედამიწაზე, უხაროდა და ეამაყებოდა, რომ კაცი იყო იგი, ადამიანი.

მესამე საფეხური:

— დაუტევე საფეხური მეორე და სდექ მესამეზე! — გაიგონა ომზირმა ოსტატის ხმა და იმანაც აინაცვლა ერთი საფეხურით.

აქედან, მესამე საფეხურიდან წვდა მზერა მისი განაწამებ იეშუას, თავი მალდა რომ აელო და რალაცას სთხოვდა თავის დიდ მამას.

იქით რომელი ლეგიონერები ეკლის გვირგვინსა წნავდნენ.

— იქნებ შევეშველო იესოს და მისი ადგილი მე დავიკავო ჯვარზე! მისი ტკივილიც მე გავითავისო! — ამის გაფიქრება ძლივს მოასწრო ომზირმა და:

ეკლის გვირგვინიც დაადგეს თავზე იეშუას. მარცხნივ მიიხედა ომზირმა და ყველაზე ახლობელი კაცი დალანდა: სარკეში ვიხედებოდეთ თითქოს, გულში გაივლო.

სარკის კაციც ომზირი იყო, ეკლის გვირგვინიანი. ირგვლივ ლეგიონერები შემოხვეოდნენ და დასცინოდნენ: — გაუმარჯოს იუდეის მეფეს, გაუმარჯოს მეფეს იუდეისას! — გაიძახოდნენ და მუხლებზე ეცემოდნენ ძე კაცის წინაშე.

თავზე ეკლის გვირგვინი ედგა ორივეს.

სისხლი უცოდველი სდიოდათ...

მეოთხე საფეხური:

დგას საკუთარი სხეულიდან განმორიდებული სული, თავზე ეკლის გვირგვინი ადგას და ასე გატანჯული და გათანჯული აღიქვამს სამყაროს. მასში ჩამოტეხულა ასე უსასრულო ხილული თუ უხილავი სამყარო და თვალთაგან ცისფერი მდინარე გადმოსდინდება. იქით, ოდნავ მოშორებით, მისივე სხეული ატოკებულია და მისკენვე მიედინება იმისეული ცრემლის მდინარე.

ის კაცი (სხეული მისი) მას აღარ ეკუთვნის უკვე და თვითონაც აღარაა იმისი, აღარც აღარდება ომზირს მისი ბედი. უცხოა იგი მისთვის.

— ის სხეულია ჩემი და ისე ვატარებდი, როგორც ტანსაცმელს. აღარ მჭირდება უკვე ის ტანსაცმელი. ვუყურებ და გული მერევ.

თავისუფალი ვარ სხეულისაგან, თავის უფალი!

— ჯვარიც აქ აღმართულა! — გაიგონა ომზირმა და ჭირის ოფლი დაასხა.

„მე ჯვარცმულს სული მტკიოდა!“

თვალი უნებლიეთ გაექცა სხეულისკენ. ისიც ჯვარს ეცვათ თურმე! ჭკუიდან გადასულიყო ტკივილებისაგან, გადაშლილიყო თითქოს იმისი სახე.

აქეთაც — ჯვარცმა, ჯვარცმა — იქითაც!

მეხუთე საფეხური:

(აქ მისტიური სიკვდილიც დაიწყოს უნდა)

„მე სხეული ვარ, რომელმაც ყოველგვარი ტანჯვა აიტანა-გადაიტანა... — შორეთს იქით შორეთში შეანათა მან მწველი მზერა და აქ ჩამოეშვა წამიერად

მის თვალწინ ფარდა — წყვდიადისფერი, — ჩემს ფეხქვეშ ატორტმანებულია ბოროტების უფესკრული, რომელშიც ჩაღვრილა ჩემშივე აბორგებული ტანჯვა-ვაების ნიაღვარი და თან გადავყოლილვარ. ამას ჯოჯოხეთში, ქვესკნელში ჩასვლას ეძახიან!“ — გაიგონა დამდულრული ხმა და ამოიგმინა, ვაიმეო, — მე რა მინდოდა ნეტა ამ ჯანდაბაში და კურმუხეთში?! — ჩამოიხსნა ამ დროს მის წინ ჩამოფარებული ფარდაც და სულიერი სამყაროს შესასვლელის წინ აღმოჩნდა გაოგნებული.

— აჰა, კარიბჭეც გაიღო! — წამოიძახა ოსტატმა და ომზირსაც უჩვეულოდ აუფანცქალდა გული, — ჰე, რაღას ელოდები, შეაბიჯე შიგ! ეს შენი, შენეული სამყარო... გაითავისებ და...

მექექსე საფეხური:

შუბლი შეჭმუხვანია თეთრწვეროსან ბერს. ამით აგრძნობინებს თავის შეგირდს, რომ უკიდურესად უნდა დაიძაბოს და ასე ააბიჯოს ზევით, ერთი საფეხურით კიდევ აინაცვლოს და იგრძნობს ომზირიც რომ უახლოვდება იგი რაღაც შეუცნობელს, რაღაც უნდა გაცნობიერდეს მისთვის და უკვე ჩამოყალიბებული შეხედულებებიც შეეცვლება სამყაროზე.

მექექსე საფეხურზე შემდგარს გააკანკალ-შეაყრყოლებს, მაგრამ შიში, თავისდა გასაკვირად, არც დაეტყობა.

აგერ ბნელი სენაკი.

უცებ სანთელი წამოინთო შიგ და კუბოს მოჰკრა თვალი. შიგ ჩაწეჭიო, უბრძანებს ოსტატი და კუბოს ბინადარი ხდება ომზირიც.

კიდევ წამი და: აღარაა ომზირში სული...

— აღარა... მე — სული აღარ ვარ სხეულში, — დააფიქსირა და თეთრი ოსტატის ვედრებაც ესმა, ჩამოეშვიო

ძირს, შენსაც ფიზიკურ სხეულში ჩაბრუნდით ისევ.

პოლა:

სულიც შემოუერთდა სხეულს.

ომზირი წამოდგა, ისე გადმოვიდა კუბოდან, თითქოს არც არაფერი მომხდარიყოსო და მიწას დაადგა ფეხი. შეიგრძნო მიწის სითბო და ფესვებიც მაშინვე გაიდგა გაფხვიერებულსა და გაბოხიერებულ მიწაში.

და დაისერა მისით სრულიად დედამიწა(!)

მეშვიდე საფეხური:

თეთრი ბერი — თეთრი ოსტატი ისევ:

შეფიქრიანებული ძალზე.

უტირის თვალები.

— ვფიქრობ, რომ... — შეყვონდა წამით და თითქმის ნამტირალევი ხმით განაცხადა: — შეგეძლება შენ ამ საფეხურის ძლევაც! — ხელი ხელს შემოჰკრა თეთრმა ბერმა და გაქრა ომზირის თვალსაწიერიდან.

— ამ საფეხურზე დგომა საპატიოა მეტად, ოღონდაც მისი სიტყვიერად აღწერაა შეუძლებელი, რადგან ამ საფეხურზე ყოფნა ღვთაებრივი ყოფაა უკვე, — მაინც გაერკვევით, ესმის ომზირს თავის თვალსაწიერს მიღმა დარჩენილი ოსტატის მისუსტებული ხმა, — ყოველივე ამის გამოხატვა შეიძლება საერთოდ, მაგრამ მხოლოდ იმას ეხელეწიფება იგი, ვისაც ფიზიკური სხეულის გარეშე ძალუძს ყოფა-აზროვნება.

და სასწაულიც!

ამეტყველდა ომზირის ირგვლივ ყველა და ყველაფერი. ენა აღარც კი იყო საჭირო აზრისა თუ ყოფიერების გამოსახატავად. თავისთავად იკითხებოდა საგანი, მისი ფიქრი და არსი.

— ენა მხოლოდ და მხოლოდ

ფიზიკური პლანის აღსაქმელად თუ გამოადგება კაცს და ამ საფეხურს „ამაღლებას“ უწოდებენ, — ისევ მოწვდა იმის ყურს ოსტატის უკვე ამაღლებული ხმა და ისიც იხილა, თუ როგორ გამოიკვეთა სივრციდან თეთრი, გასპეტაკებული ბერი, მოუახლოვდა და გადაეხვია, — გილოცავ, შენ ეზიარე დიდ, უდიადეს საიდუმლოებას, ომზირს, და აწი გაფრთხილება უნდა ამ იდუმალს!

ერთიც გახსოვდეს: სიკეთეს უნდა მსახურებდე შენ! სიკეთესა და სიყვარულს უნდა თესდე თვითონ სიკეთე და სიყვარული, შვილო ჩემო. იეშუაც ხომ ამიტომ მოვიდა დედამიწაზე და ასევე უნდა გაცნობიერდეს მისი მეორედ მოსვლაც! — გაიღიმებს თეთრი ოსტატი და გაუჩინარდება.

ის ადგილი კი, სადაც თეთრი ოსტატი იდგა, გაბრწყინებულიყო და სიკეთეცა და სიყვარულიც იქიდან მოიფრქვეოდა თითქოს.

სხივი ნათელი...

და რაც მთავარია: იგრძნო ომზირმა, რომ შეეძლო თითქმის ყველაფერი, იგრძნო თავის თავში ამოძრავებული ზემამაღლებული სული(!)

— მომნატრებია მე ჩემი ენქილუ! — ხმამაღლა თქვა და აღიმართა მის თვალწინ ციხე ქაჭეთის, ცას რომ წვდებოდა თავისი წვეროთი.

გადაველო ომზირის მზერა მაღალ კარიბჭეს, წამით მარმარილოს შავ კიბესთან შეყვონდა და მის თვალთა მზერაც აიტყორცნა სულ მაღლა, მაღლა.

აირბინა შავი მარმარილოს კიბე, იქ სარკეს ჩაურა გვერდით და რომ ვეღარ დაინახა შიგ თავისი გამოსახულება, შეცბა და შეფიქრიანდა:

— მე... ჩრდილი დაგვარავ, თუ ქუდი მხურავს უჩინაჩინის? მაგრამ: ცა რომ ქუდად არ მიჩანს და დედამიწა — ქალამნად?!

* * *

კრავაი შინ არ დახვედრია იოსებს და ფიქრიც გაუმწარდა. ომზირთან თუ იქნებოა, გაიფიქრა უნებლიეთ და დარეკა: — იოსები ვარ, ომზირ... კრავაი შენთანაა?! ნუღარ წამოვა, დამელოდოს... მოვდივარ!

ათ წუთში ადგილზე იყო. ერთმანეთი მიიკითხ-მოიკითხეს და ბჭობად დასდნენ.

— მე მართლაც ათ საათზე გავდივარ ჩემი მანქანით... — შეფიქრიანებულიყო კრავაი, — ადრე დამიბარეს პურის ქარხანაში. მერე შეიძლება აღარც დარჩეს პური... სიფრთხილეს მართლა არ ტკივა თავი, მაგრამ მაინც რა უნდა დამემართოს? იქნებ აზვიადებდე, იოსებ და შენი მაესტროც ერთი ჩვეულებრივი ვინმე, უბრალო მოკვდავია და იმაზე მეტი, რაც სინამდვილეშია, არც შეიძლება იყოს... კაი, კაი... ვივლი ფრთხილად...

ომზირიც ჩაუფიქრდა ამ ამბავს: — სამწუხაროა, რომ ამ ჩვენს მამაკაცურ თამაშში შენც დარჩი ჩათრეული...

— ჰო, ლაურა არ გვეყოფოდაო, უნდა გეტყვა, ომზირ... — აწრიალდა კრავაი როგორცაღ. თითქოს სული უსწრებდა წინ და წამოდგა, მაგრამ მაინც მოერია თავს, სულშივე ჩაიკლა ის უცნაური სურვილი და იოსებს მიაჩერდა: — ეს, ამბავი შენ მოიტანე და...

— ჰო, მეც არ მომწონს, რომ შენც ხარ ჩათრეული ამ თამაშში... ეს შეგნებულად ხდება, კრავაი! — წამოიძახა აღელვებულმა იოსებმა და ომზირისკენ მიბრუნდა: — შენ რაღას ფიქრობ, ომზირ, ამაზე?

— ჰმ... — ფიქრებიდან გამოერკვა ომზირიც, — იქნებ სწორედ აქ დაუშვა მაესტრომ შეცდომა და... კრავ... კი არის მაესტრო უნიკალური გონი, მაგრამ შენთან დაპირისპირებაში შეიძლება... შენი საქმე, კრავაი, წმინდაა და ამ

წმინდა, ღვთაებრივ საქმეს შეიძლება მართლა ვერ მოერიოს მაესტრო... კარგია ეს, ძალიან კარგი! გათვლებში შეეშალა მაესტროს! აქეთ „სათნოების სასახლე“ და იიქით — მაესტრო... მაგრამ მაინც რა კავშირი უნდა ჰქონდეს მაესტროს „სათნოების სასახლესთან“?!

— ჰო... სად „შავი სილუეტი“ და სად „სათნოების სასახლე“... ამბობს იოსები, — რა ხელი აქვს მაესტროს „სათნოების სასახლესთან“?!

— სატანაა ის შენი მაესტრო, იოსებ და კაენ ადამაძე — მისი მსახური! კაენიც გვიშლის ხელს! ლაურაც ხომ მის ხელთაა?!

— ამიტომაცაა, რომ წინ ველარ წავსულვარ! — თავს ველარ მორევია იოსები, — საერთოდ რომ ამოიშლებოდეს იგი ამ არენიდან! კი შეიძლებოდა ამის დაშვება და... ფრთებიც შეეკვეცებოდა, მაგრამ...

— მაგრამ დაგაკლდებოდა შენც... — კრავაის შეხედა იოსებმა და სათქმელი აღარ დაამთავრა.

— ამიტომ: ჯერ არაფერიც არ უნდა ევენოს კაენ ადამაძეს, — თვალეზი ამოიუღლიმა ომზირმა.

— მეც ვხვდები ყველაფერს... — ჩაფიქრდება კრავაი. ხან იოსებისკენ გააპარებს მზერას, ხანა — ომზირისკენ.

— შენ, კრავაი, მართლაც გმართებს სიფრთხილე... მაგრამ შენ და სიფრთხილე... — უნდოდა ხუმრობაში გაეტარებინა სათქმელი ომზირს, მაგრამ პირიქით კი გამოუვიდა, — გაგი-ლიზიანებია თურმე მაესტრო!

— ალბათ... გულის თუ ურევს მაესტროს შენი „სათნოების სასახლე“... — თავისთვის ჩაილაპარაკებს იოსები.

— მე მაესტროსიც მესმის, — ნაძალადევად გაიცინებს ომზირი და მუდარის თვალით შეხედავს თავის

დას, — კრავ, სალაპარაკო გვაქვს მე და იოსებს და....

— მარტო წავიდე? — მხრები აიჩეჩა კრავამ და გავიდა.

ომზირი და იოსები მარტო რჩებიან. შეხედა ომზირმა იოსებს და წამოუარა ფიქრმა ძველებურად, — „თითქმის გაუფერულებია აურა ჩემს ენქილუს“, — ავმა წინათგრძნობამ შეიპყრო და კრიჭა შეეკრა. ჩარჩოსკენ მიბრუნდა ანაზად და გულმაც რეჩხი უყო. წამის ერთი გაეღვებაც საკმარისი დარჩა იმისათვის, რომ შავი სილუეტისთვის მოეკრა თვალი. ჩარჩოში იოსების სახემ გაიელვა და ისიც მაშინვე გაქრა.

სული ჩაეკაწრა ომზირს: „ნეტა რას უნდა ნიშნავდეს ყოველივე ეს?“

მაგრამ არც უცდია, პასუხი მაშინვე მიეღო თავის კითხვაზე და თვალი ჯიქურ გაუსწორა იოსებს: — ჩემს ჩარჩოში ხომ არ ჩაგიხდავს, იოსებ?“ — უსიტყვოდ ჰკითხა შეფიქრიანებულ მეგობარს.

არაო, უპასუხეს იოსების თვალებმა და ომზირიც შეეშვა თავის ენქილუს.

— ომზირ, მგონი შენი დრო ჩამომდგარა, — ჩაილაპარაკა იოსებმა, — წითელი პარასკევი მოახლოებულია და დროში გადანაცვლება მოგიწევს. შენ

უნდა იხილო ჯვარცმა! მესამე დღეს კი — ცაღამალღება იესოსი!

— მე პარასკევს ჩავერთვები ამ დიდ თამაშში, იოსებ...

— წინდაწინ დაგილოცავ გზას... ვგრძნობ, რომ... გული მეუბნება, რომ თამაშის დამთავრებამდე ველარ ვნახავთ აწი ერთმანეთს...

— იოსებ... შენ გელოდებიან ქაჯეთის ციხეში... — აწირალდა ომზირი თავის ფიქრის სავარძელში.

— მართლა მელოდებიან! — ფიქრიანად წამოიძახებს იოსებიც.

ომზირს თვალი არ მოუცილებია იოსებისათვის, მაგრამ არც უცდია ჩაძირულიყო იმის სულში, წაეკითხა მისი ფიქრი და ასე შეეხედა მომავალში.

გავიდა თითქმის ნახევარი საათი და შეინძრა ომზირი თავის ფიქრის სავარძელში, დროაო, გაიფიქრა და შეეხმიანა იოსებს: — დროა, იოსებ! — წამოიწია, მაგრამ აღარ წამომდგარა თავისი ფიქრის სავარძლიდან.

— ჩემი მოქმედების გეგმას გაგაცნობ, ომზირ... — ფიქრებიდან იოსებიც გამორკვეულიყო.

... და დიდხანს, დიდხანს ბჭობდნენ ომზირი და იოსები...

... და დიდხანს, დიდხანს ბჭობდნენ ომზირი და იოსები: ჩანს, არაფერს თმობს ომზირი, მაგრამ იოსები? კი ჭირვეულობს, მაგრამ ბოლოს მაინც დაიხვეს უკან, გაიღიმებს და ასე

იტყვის: — მგონი მართალი მაინც შენ უნდა იყო, ამიტომაც ვითმობ...

— კაი, კაი, იოსებ, მაშ, შევთანხმდით! და ახალი გზაც ჩნდება: ომზირისა და იოსების დიდი გზა...

წუხელ ამომავალი მზე ესიზმრა კრავაის: ხელისგულზე ედო ეს გაბრწყინებული ბურთი და მთელი გულით შეჰხაროდა ამ მშვენიერებას.

მერე ნელა შეისროლა მალა ეს საოცრება და მზეც აუყვა თავის ჩვეულ გზას, ჩაქდა რიტმში და მოხაზა თავისი

ტრაექტორია.

იდგა კრავაი აღტაცებული და თვალს ველარ აშორებდა მისგან აღმავალ გაციცკროვნებულ ბორჯღალს, მაცოცხლებელ სხივებად რომ გაშლილიყო და სიცოცხლეც ჩათეთსა ყველგან და ყველაფერში.

უკვე გადაღლილი მიეფარა თვალს და სხვათათვისაც აბუღვრიალდა უკვე ათასჯერ კვლავ აღმდგარი, ჩვენს მიღმა შობილი დიადი სული.

კრავისაც გამოვლვიდა.

ცხრა საათი შესრულებულიყო.

გასვლამდე ჯერ კიდევ რჩებოდა დრო და ფიქრმა მოიცვა. უბრალოდ: მინებდა ფიქრს: „სათნოების სასახლე“... სასახლე შეიძლება მართლა პრეტენზიულია და იქნებ მართლა აჯობებდა „სათნოების სახლი“... სახლი... მაგრამ „სახლი“ მაინც ძალიან მოკრძალებულია, კრძალვა და რიდი უნდა იგრძნობოდეს თავისთავად ამ სიტყვაში, მაგრამ ყური რომ შეეჩვია „სასახლეს?!“ მერე და „სასახლე“ უფრო მაღალის, დიადის შთაბეჭდილებას ტოვებს... ზეცას უნდა წვდებოდეს... „სასახლეთი“ გცხოვრობდი მთელი ამ ხნის განმავლობაში... ჩემი „სასახლე“ აღრე ქოხიც ვერ გახლდათ და როცა მართლა სასახლედ გადმომცეს, რაო, აღარ მივიღო იგი სასახლედ?! ერთმა ასეც მითხრა, კი არ მითხრა, მკითხა უფრო სწორად: „სათნოება და პრეტენზიულობა ერთ სიბრტყეზე როგორ წარმოგიდგენიაო? მაგრამ ვნახოთ, თუმცა რატომ ვნახოთ? სასახლე და მორჩა!“

ათი სრულდებოდა და მანქანა აამუშავა. რატომღაც გამხიარულდა: „მელოდებიან მე... და რადგანაც მელოდებიან, ალბათ მართლა გვირდები ვილაცას! იქნებ, ამიტომაც მიხარია და რატომაც არ უნდა გამხარებოდა?!“. სპიდომეტრი სამოცს უჩვენებდა და კრავისაც აქ შეუწყდა ფიქრი.

„სულიკოს“ ღიღინებს თავისთვის. სიჩქარეს უკლებს ნელ-ნელა.

სპიდომეტრის ისარი ორმოც-დაათზე დასულიყო.

საათზე დაიხედავს:

— ათი საათია... — თქვა და ზარებს

ჩამოჰკრესო თითქოს მის სულში: ერთიანად დაიძაბა და დროც შეჩერდაო თითქოს, შეცბა.

დადუმებია გული რაღაც ავის მოლოდინში;

და:

მოსახვევში მსუბუქი ავტომანქანა შემოსრილდა თითქოს საიდანღაც;

და როცა სკოლას გაუსწორდა კრავი, ბავშვმა გადაურბინა წინ. მარტო მუხრუჭი რაღას მიშველისო, გაუელვა გუნებაში და ამ დროს იყო, რაღაც ძალამ რომ აიძულა და მარჯვნივ მოაჭრევინა საკე. წამიც და აქ უზარმაზარი ხე გადაულობავს გზას...

...და ჩამოხვდებოდა კრავისათვის მოულოდნელად.

ტკივილი: არავითარი...

ოლონდაც: იძირებოდა თითქოს, იძირებოდა საღვთო ბლანტე სითხეში. სუნთქვით აღარც სუნთქავდა და აღარც ჭიროდა ჰაერი. მერე კი...

გვირაბი...

და კისრისტეხით მიექანება იგი გვირაბის სიღრმეში. სასრულიც აღარ უჩანს ამ უსასრულო სრბოლას.

ბოლოს: გაილია მაინც ეს გზა „უვალი“ და დიდი სინათლეში შეიჭრა: მზე თვალს გჭრის, ეს სინათლე კი... მზეზე ათასჯერ უფროა კაშკაშა, მილიონჯერაც უფრო კაშკაშაა, მაგრამ: უყურე რამდენიც გინდა, აივსე თუ გნებავს მისი სითბოთი და სიმაღლით და არაფერიც დაგიშავდება! წამითაც არ დაგიხამხამდება თვალი.

აჰა, აივსო კიდევ სინათლით, სითბოთი, სიმაღლით და სინათლის კაციც იხილა ამ დიად სინათლეში, სინათლეში სინათლედ გამოიკვეთა იგი და იცნო კრავიმ იესო... იეშუა!

— წმინდად მოხვედი ჩემთან. მიხარია, კრავი, მიხარია... მაგრამ შენი გზა აქ რომ არ უნდა სრულდებოდეს?! შენ მხოლოდ შემოვლით ხარ აქ, აწი

კიდევ უფრო წმინდა და ნათელი გზით ივლი შენ! ახლა კი გაბრუნდი უკან! ჩემი სინათლის აკვანში დარწმუნებას კი ყოველთვის მოესწრები! წადი! შენ იქ ხარ საჭირო! აჰ, ჩემთან გინდა იყო?! მაგრამ მე ხომ იქაც შენთან ვარ! მშვიდობით გეგლოს, კრავაი! — გაიგონა სინათლის კაცის ალერსიანი ხმა და უცებ მოფხიზლდა.

ლოყებზე სისველე იგრძნო და თვალები ამოისრისა: — სისხლი?! — წამოიყვია, შეწუხებულმა. ვერ მიმხვდარიყო, მისი იყო ეს სისხლი, თუ სხვისი, ვიღაცის. გაახსენდა ყველაფერი: „მოსახვევში ლანდივით გაიელვებს მსუბუქი ავტომანქანა. ჩემკენ ორმოცდაათიოდე კილომეტრის სიჩქარით მომავალი. მერე გავუსწორდით ერთმანეთს, სკოლასთან და... ვაიმე ბავშვი! მაგრამ ის რაღა იყო, საჭე მარჯვნივ რომ მიმახვევინა?! მერე კი წყვდიადი... კიდევ მერე გვირაბი და კიდევ იმის იქით — სინათლე სანეტარო... კაცი სინათლის! ნათლის კაცი... და გამობრუნება უკან! მაგრამ ბავშვი?! ბავშვი სად არის?! ვაითუ შემომავკვდა?! მაგრამ ხომ მითხრა სინათლის კაცმა, მიხარია, კრავაი, წმინდად რომ მოდიო ჩემთან...

— ცოცხალია, ცოცხალი! — გაიგონა კრავაიმ და ფიქრიც იმწამსვე წარმოუჩნდა: — „მე კი, მაგრამ ბავშვი?!“ — თვალი გაახილა კრავაიმ და თავი წამოსწია.

კრავაი თვალებით ეძებდა ბავშვს და დაინახა იგი, დაინახა აკანკალებული და სულ მთლად ფერწასული.

— გადავრჩით, ორივე გადავრჩით! მაგრამ რატომ ორივე? სამივე გადავრჩით...

— ბედნიერი ქალი ყოფილხარ! ილბლიანი! პერანგში დაბადებული! მომილოცავს... — ხელი საფეთქელთან მიიტანა სახელმწიფო ავტოინსპექციის

თანამშრომელმა და კრავაისაც გაეღიმა.

ახა, სათნოება და სიკვდილი როგორ შეიძლებოდა, ერთ სიბრტყეზე მოთავსებულიყვნენ?!

ქუდბედიანი ბიჭი კრავაისთან მიიყვანეს. კრავაიმაც ხელი თავზე გადაუსვა ბიჭს და ბიჭმაც ძირს დახარა თავი, — მაპატიეთ... მე არ მინდოდა, ვასიკო მომდევდა და...

— მადლობთ, მადლობა... — ლულულულებს კრავაი. თავს მადლა აიღებს და ტკბილი ჟრუანტელი დაუვლის მთელ ტანში.

„ესმა ჩემი ვედრება“... — გულში იტყვის კრავაი და თვალს შეავლებს ირგვლივ შემოჯარულ ხალხს, — ყველას დიდი მადლობა, ასე რომ თანამიგრძნობთ... ჩემთან ხარო მთელი ამ ხნის მანძილზე.

— ეს ის ქალია, ხალხნო, უფასოდ რომ აჰმევს და ასმევს გაჭირვებულებს და... არც ღმერთმა მიატოვა ამ განსაცდელის ჟამს. ღმერთი შენთანაა და ეშმაკი რას დაგაკლებდა?! — ეუბნება კრავაის ხანში შესული ქალი.

— გუშინწინ ტელევიზიაში ვნახე... ის არის, ის! ეს მანქანაც... „სათნოების სასახლე“... „სათნოების სახლი“ უკეთესი იქნებოდა... სახლი სულთანაა ახლო, სასახლე კი სცილდება ამ სულს, როგორღაც ცივდებაო თითქოს... — თავისთვის იტყვის ალბათ მავან-მავანი ლიტერატორი, მაგრამ იმასაც ვინ უსმენს?

ვაიმეო, აღმოხდა კრავაის, როცა შეეძრა ჩვილი მუცელში, პაწია ფეხი შიგნიდან ამოჰკრა სუნთქვაშეკრულ დედას და თავი შეახსენა:

სამი თვისაა და... შეიძრა! — უნდოდა საქვეყნოდ გაეცხადებია კრავაის, მაგრამ თავი შეიკავა, — ნეტა ამხელა დრო მაინც როდის გავიდა? ნეტაი იცოდეს იოსებმა და... — კრავაის ისე ნაზი გრძნობა დაეუფლა, ლამის

დაღვრილიყო სითბოდ და სინათლედ.

ხარობდა მისი გრძნეული გული, სულსაც უხაროდა, რომ გადარჩა ის „სხვისი“ ბიჭი და იოსების ძესაც დაელწია თავი ამ განსაცდელისგან, ეძინა და გამოაღვიძეს მისი სისხლი და ზორცი, იგი, ვინც უნდა გააგრძელოს მამის სახელი და სიცოცხლე... საქმენიც მისი... — ხელი ისე მიიღო მუცელზე, რომ არ შეეშინიათ და გაელიმა უნებლიეთ.

ისევ შეიძრა პაწია სული: — ეს მე ვარ, მე და უნდა მცნობდეთო!

კრავაიც მიეფერა და ისიც დამშვიდდა.

— მადლობთ, მადლობთ... — ამაუშავა მანქანა კრავაიმ.

უკვე არსადაც არ მიეჩქარებოდა. და როცა დაიშალა ხალხი და ის ქუდ-ბედიანი ბიჭიც თვალს მიეფარა, კრავაიც მამინ დაძრა მანქანა ადგილიდან.

— მე დღეს ღვთისმშობლის ეკლესიაში დიიდი სანთელი უნდა ავანთო! მაცხოვარს ავუთნებ სანთლებს... მე ვილოცებ... ვილოცებ...

* * *

გადარჩაო?!

წარმოდგენილია...

— იეშუა! აქაც შენ გადამიდექი წინ, ნაზარეი! იიგი გმფარველობს, კრავაი, შენ, თორემ...

— ნუ გგონია, რომ დასაშვებია შენთვის ყველაფერი! რაღა მაინც-დამაინც კრავაი ამოიჩემე, ნიშანში ამოიღე ჩვენი რჩეული სული, მაესტრო? არაქანონიერად და ძალიან ბინძურად აკოწიწებ შენ შენს პაწია სამყაროს, ბინძური თამაში ჰქვია, მაესტრო, ამას, და...

— ნუღარ მიწინასწარმეტყველებ, ნაზარეი! მომავლის ხილვა რომ მდომებოდა, გამიჭირდებოდა ვითომ მომავალში წამით რომ შემეჭვრიტა, შემეხედა! ეს თამაშია, მხოლოდ თამაში და ვალმერთებ მე ამ თამაშს! სიცოცხლეც თამაშია... ერთიც გავერთიანდეთ და დავამხოთ იგი! ორივეს გვეყოფა ჩვენ მისი ტახტი!

— შენ ვერ შეწვდები, მაესტრო, მამაჩემის ტახტს... ჩემს ტახტს!

— გონს მოდი, ნაზარეი!

— მამაო ჩვენო... — თავი მალლა აიღო იეშუამ და პირვეარი გადაისახა, — რომელი ხარ ცათა შინა, წმინდა იყავნ...

— ჰეი შენ! ისევ უარყავი ჩემი

წინადადება?! ახია შენზე, ჯვარზე რომ გაცვეს მაშინ! ღირსიც იყავი... ჯვარი მოგელის ისე!

იელვა და თვალი მოსჭრა მაესტროს.

— მერე ხომ ამალღდა?! — დაიგრგვინა ზეცამ და წელში მოიხარა მაესტროც. შიშმა რომ გაუარა, იეშუა აღარსად იყო.

— არა უშავს, იეშუა, არა უშავს... სადაც ვიქნები, პირველი მინდა ვიყო! პირველი და მეორე არასოდეს! ან — ყველაფერი, ან — არაფერი! ან — ტახტი, ან — არარაობა! თამაში დაიწყო! ამ თამაშის სცენარი კი მე მეკუთვნის, ჩემი დაწერილია! და, როგორც მინდა და მომეპრიანება, ისე შევცვლი და გადავაკეთებ ამ სცენარს! ჰო, მართლა, სცენარიდან ამოსაღებია ის სურათი... კრავაისა და იოსების ქორწინება ხომ გახსოვს?! ეს სცენაა ზედმეტი! დროის ფლანგვაა უბრალოდ. აქედან იოტისოდენა სარგებელსაც არ მოველი! შეიძლება მავნოს კიდევ ამ ქორწილმა. ასე რომ, ქორწილი უნდა გადაიდოს! ან სულაც ამოიშალოს! კრავაი გადარჩაო?! იქნებ ასეც ჯობდეს! აქ სრულდება პირველი მოქმედება! — თქვა მაესტრომ და ფარდა ჩამოუშვა.

დიდი პაუზა — შესვენება!

ფიქრს განაპირებია მაესტრო! უცებ ნერვიულად აიქნევს ხელს და ადგილიდანაც წამოიჭრება, შორს მოისვრის სავარძელს და ზაფი ხმით შესძახებს: — სმენა და გაგონება! სმენა და გაგონება სცენაზე!

აქ მეორე მოქმედებაც დაიწყოსო! — უბრძანებია თურმე მაესტროს.

— ხელს მიშლის ეს მატრაკვეცული ფარდა! აგერ იახონი... ოქროს საწმისის მოტაცება... არ ვიცი და რომელიმე მოქმედებაში შეიძლება სახრჩობელაზეც კი ავიყვანო ამის მხატვარი... მალლა აწიეთ ეს ფარდა, ან სულაც ჩამოხსენით! მდა... სულ ასეც რომ არ ყოფილა საწმისის მოტაცება?! ჩამოხსენით-თქო ეს მისტიფაკაცია!

...სცენაზე დიდი ტოტებაშლილი ხე...

სცენაზე მაესტრო და: კაენი და იოსები! იოსები და კაენი!

— კაენ, დაიწყე! შენით უნდა დაიწყოს მეორე და გადამწყვეტი მოქმედება! სცენარში, ჩემ სცენარში შენ იმარჯვებ, იცოდნე! კოსმიურ ძალებს მოუხმე, თორემ... კაი, კაი... ხმა თანდათანობით უნელდებოდა და ურბილდებოდა მაესტროს.

აჰა, როგორც იქნა, გაიგდო წინ ფიქრი და: „სცენარი დასახვეწია... ცვლილებებიცაა მოსალოდნელი სცენარში. ზოგიერთი რამ მართლა ხელოვნურად მეჩვენება. არაფრად ვარგა ის ადგილიც, როცა ვამბობ: რანაირი სიკვდილითაც მოკვდება კაენ ადამაძე, იმ სიკვდილითვე მოკვდეს იოსებ ნიჟარაძეცო... მართლაც და: რა საჭიროა აქ იოსებ ნიჟარაძის სიკვდილი საერთოდ?! სრულებითაც არაა საჭირო ამ ორიდან ერთის მოკვდინება! თუმცა მივყვეთ მოვლენებს!

სცენა:

სცენაზე — ფეხმორთხმული იოსები. კაენი ბოლთას სცემს.

მოულოდნელად შედგა და იოსებისკენ შებრუნდა. წამოდგეო, დაუბაკუნებს ფეხებს, — ხომ იცი, მე შემოიძლია გაგანადგურო! გაგანადგურებ კიდევ!

— მერე და რას უცდი, კაენ? — არც წამომდგარა იოსები, ისე უპასუხა, მაგრამ გულში სხვანაირად გაიფიქრა მაინც: „მე უნდა დავასწრო! ომზირიც ასე მირჩევს“...

გაგანადგურებ-მეთქი! — გაიმეორებს კაენი და ფეხებს ისევ დააბაკუნებს იატაკზე, — მე შენ გადაგყლაბავ!

— მე არ გაგხდები შენი კერძი... — ჩაილაპარაკა იოსებმა, — არც უნდა გეპარებოდეს ეჭვი იმაში, რომ გულხედაკრეფილი არ დაგხვდები, ვეცდები რომ ვერ გადამყლაბო! — დაასრულებს და ხელ გადაიქცევა.

სავარძელი შეინძრა. მაესტრომ უჩინმაჩინის ქულზე კი მოიკიდა ხელი, მაგრამ არ მოუხდია მაინც, ერთიც ვნახო, რა მოხდებო.

ხომ არ დაგიგვიანეო, გაჰკენწლა კაენს და შეშის მჭრელად გარდაისახა. მივარდა ხეს და შემოუქნია ცული: ერთხელ, ორხელ, მესამედ და... სადაცაა წამოიქცევა ეს ათასწლოვანი ხე. კაენმა კიდევ ერთხელ შემოუქნია ცული შებარბაცებულ და ნირწამხდარ ხეს და ხეც გადაიზნიქა. მაგრამ ამ დროს მალლა ავარდა ერთი ნაფოტი, დაეცა ძირს და კატის კნუტად არ გადაიქცა! კაენმა არც აცია, არც აცხელა და ცული ესროლა კატის კნუტს, მაგრამ დააცილა და უიღბლო შეშის მჭრელსაც პირკატა ეცა, უცებ მოეგო გონს, თვალები მოწყურა და... გასრულდა ლომად. დაედევნა კატის კნუტს, შეჰკრა კიდევ კამარა, მაგრამ ახლაც დაასწრო კატის კნუტმა, სულ ერთი წამით, მაგრამ ხომ დაასწრო

გამძვინვარებულს და ავარდა ხეზე. ლომიც მოეშვა უცებ, კი ჩამოყარა ყურები, მაგრამ იმედი მაინც არ გადაუწურავს: მართლაც და: ასე მშიერ-მწყურვალე კატის კნუტს როდემდე გაეძლო ნეტა?! ამიტომ იყო, ასე მოთმინებითაც რომ ელოდა ლომი თავის კერძს.

ჰოდა: ისკუბა კატის კნუტმა და ლომიც თან მიჰყვა. აჰა, მიწვდება სადაცაა დევნილს მღევარი და დევნილიც აქ იცვლის იერ-სახეს, მტრედად გადაიქცევა, აღარც ლომი დარჩება ვალში, შეიკუმშება როგორღაც, დაბატრავდება, შეიცვლის შეფერილობასაც და... გამოესხმება ფრთები, ირაოს გააცეთებს და მიმინოდ გარდატყდება სივრცეში... მტრედიც ძირს დაეშვება, დაენარცხება მიწას და აბრიალდება ცეცხლად. აქ ველარ მოასწრებს მიმინო მდინარედ გადაქცევის და ცეცხლის ალში გაეხვევა. იწვის მიმინო და საშველიც უკვე აღარაა მისი. სასულეში გადასცდა ალი და ცეცხლიც მიწელდა მაშინ... წამოდგება ცეცხლკაცი და ჩამოიფრთხავს ფერფლს.

(მაესტრო მოიხდის უჩინმაჩინის ქუდს და წამოიჭრება სავარძლიდან. ლამის შეიშალოს სიბრაზისაგან):

— კენი რა იქნა?

რაღაც კი უნდოდა ეთქვა იოსებს, მაგრამ ხელით ანიშნა მაესტრომ, ახსნა-განმარტება საჭირო აღარააო, — ვიცი, ყველაფერი ვიცი... პირველი მოქმედება სულ მთლად გადამიკეთეს და მიმახინჯებენ მეორე მოქმედებასაც. იცი თუ არა, რომ... ხანძარი გაუჩნდა ამ რამდენიმე წუთის წინ კენ აღამაძის სახლს და... სიკვდილით არ მომკვდარა, მაგრამ რად გინდა... უაზროდ დარჩა... არც დაუბრუნდება აზრი... სამწუხაროა, მაგრამ... დათვრებოდა წუხელ და... ჰო, იოსებ, კრავაიმ მაინც ააცილა მანქანა

იმ ბავშვს და ხეს შეეჯახა თვითონ.

— ხომ ცოცხალია?! დაშავდა? — ელდა ეცა იოსებს.

— ცოცხალია, ცოცხალი და... არც დაშავებულა... წარბი გაიხეთქა და ეს არის სულ... სისხლი გამოიშვა და... ამალღდა უფრო...

— ბავშვი?!

— რომელს კითხულობ, იოსებ? — დონიჯი შემოიყარა მაესტრომ.

— ორივეს... იმასაც და ჩვენსასაც.

— ცოცხალია ორივე! ნულარ ღელავ, გიშვებ... გათავისუფლებ, მაგრამ მანამდე ახალ ინსტრუქციებს უნდა გაეცნო. ახლა შენ ხარ ჩემი კანცია და იოსებიც. იქნებ ინდომო ჩემგან წასვლა და... არ გირჩევ ამას! თუმცა ნება შენია... მაგრამ იცოდე, რომ შენი ბედი ჩემ ხელთაა და ბედი შენი, რომ ჯერაც არ წასულხარ ჩემგან... იცი, რა გელოდა? — მაესტრომ ერთი თავისებურად გადაიხარხარა და მათრახმაც გაიზუზუნა მის ხელში, ცეცხლოვანი წრე შემოიხაზა ირგვლივ და ავარდა ცეცხლის ალი... იწვის ყველაფერი... ხანძარი არნახული! იოსებ, ხომ ხედავ, ხანძრის ცენტრში მე და შენ ვდგავართ. მე შემოძლია გაგქრე და ამოიწვები შენ ამ ცეცხლოვან წრეში... შენ ველარ მოასწრებ ცეცხლიდან ამოსვლას, ვერ გამოაღწევ... ჩემი იქიდან გამოსვლის შემდეგ შევიწროვდება ცეცხლოვანი წრე და... კენი ხომ არ გგონივარ? მე დიდი მაესტრო ვარ... შავი სილუეტი! მაგრამ შენ მაინც ბედნიერ ვარსკვლავზე ყოფილხარ დაბადებულ! ჰოდა, მინდა მჭეროდეს შენი! სადაცაა მიწელდება სიმშურვალე და... ჩაქრება ცეცხლიც... გადავა ხანძარი... თითქოს არც ყოფილიყოსო... აწი კენობაც შენ უნდა გამიწიო... თუმცა: ვიფიქრებ კიდევ... იქნებ გადავიფიქრო და... რაც მოხდა, ილუზიაა მხოლოდ, მაია... ვიფიქრებ კიდევ...

* * *

„ნეტა ვინ იყო, მართლაც რა თვალები ჰქონდა?! ამ თვალებს ალბათ შეუძლიათ ხანძარიც კი გაუჩინონ ადამიანს!“ — აი, რა გაიფიქრა კაენ ადამაძემ, პირველად რომ შეხვდა იოსებ ნიჟარაძეს: — ცეცხლი უგიზგიზებს თვალებში... თვითონაც ცეცხლია ჩაუქრობელი. სულს გიშანთავდეს თითქოს...”

კაენმა მეორედაც იხილა იოსები და კიდევ უფრო განუმტკიცდა ის პირველი შთაბეჭდილება, მაშინდელმა შეხვედრამ რომ ჩაუტოვა სულში. მესამედ ხილვისას კი აღმაგზავდა მთელი ტანი და გულიც შეუფრთხილდა: — ეს კაცი იმისთვის თუა მოვლენილი, რომ მე დამამარცხოს! ჩემი ზემდეგი ხომ დაამარცხა ერთმა მხატვარმა?! ის რკინა კაცი მართლა... და ასე მგონია, თითქოსდა იმ მხატვრის მედღიში იყოს იოსებ ნიჟარაძე... ომზირ თავდგირიძე: მხატვარი უპირველესად, მწერალი... პოეტი ჭეშმარიტი, მაგი და დაიბონი... მესტროს ებრძვის! იოსები კი ამ ზე — კაცის ცეცხლის კერა... ენქიდუუუუ...ო...ო... მესტრომაც ასე ბრძანა ერთხელ... ჰმ... ვუყურებ მე იოსებს და... ცეცხლი მედებოდეს თითქოს... ცეცხლის ალია მისი მზერა... ასე მგონია, ვიწვოდე თითქოს... ჩემი ბედისწერა ხომ არაა ნეტა იოსებ ნიჟარაძე?!

იხილა კაენმა იოსები, ოღონდაც წარმოსახვაში: — წუხელ მომიგო, პირწმინდად დამამარცხა. დღეს აღარ გამომიჩნდებოდეს ნეტა და...დროს მოვიგებდი! რომ შემხვდეს, გზად რომ გადამიყაროს დღეს... ეს იქნება ჩვენი უკანასკნელი შეხვედრა-ბრძოლა! ვიცი, ეს დღეც მისია და ხვალინდელიც! გვერდი უნდა ავუხვიო როგორმე... გადავიდე მისი სიბრტყიდან. თუ გავიარე „ხვალე“... მესტრო არც მაპატიებს

მარცხს. არ უყვარს მესტროს დამარცხებული კაცი!

ითვლის კაენ ადამაძე წამებს, ითვლის წუთებს და საათებს...

და, როგორც იქნა, გათენდა!

მზეც გაეჟანა თავისი ტრაექტორიით და... შედგა შუბის ტარზე. მესტროც მაშინ გამოუჩნდა კაენ ადამაძეს: — მე უკმაყოფილო ვარ შენით... იმედი ვერ გამიმართლე, კაენ! ამიტომაც უნდა აორთქლდე ჩემი თვალსაწიერიდან! გაქრე, მაგრამ გაქრობამდე ხომ უნდა აენთო ჯერ! აბრიალდე და გაქრე მერე!

სული აემღვრა კაენ ადამაძეს. მართლაც: კარგს არაფერს მოასწავებდა მესტროს სიტყვა. „და ყველაფერ ამაში იოსებ ნიჟარაძეს მიუძღვის ბრალი, იმას, ვისი შესაძლებლობებიც აღემატა დღეს ჩემს შესაძლებლობებს. ვერა, ვერ მაპატიებს ამას მესტრო! დამარცხებული კაენი ნეტა რაღად უნდა გრძნეულ მესტროს?! — ჟრჟოლამ აიტანა კაენი და ავი წინათგრძნობით შეპყრობილი გამოიკეტა თავის კაბინეტში.

ახლა მარტოა კაენი და თავისუფალიცაა მესტროს თვალისაგან. აქ შეიძლება ვერც მოწვდეს მესტროს მწველი მზერა. ფიქრსაც მოიხელოებს კაენი აქ და იქნებ კიდევ ნახოს გამოსავალი ამ თითქოს და გამოუვალი მდგომარეობიდან.

— ჩიხი ძლიერთათვის არც არსებობს! ჩიხი სუსტებისთვისაა გამოგონილი. აქ შესაძლოა სულის ნგრევაც კი ეწყებოდეთ სუსტებს. მეც სუსტი უნდა ვიყო... სუსტი, მაგრამ ინდივიდი მაინც! მაშინებს მე იოსებ ნიჟარაძე... შემხვდა და პირველ რაუნდშივე დამაბნია... მომიგო ფსიქოლოგიურად, მე — კაენ ადამაძეს მომიგო, დიდ ფსიქოლოგსა და



ფსიქიატრს! მეესტრო საქმის კურსშია და სისუსტის რომელ კატეგორიას მიმაკუთვნა ნეტა? ესეც მეესტროს ნებაა და ვერც ვერავინ შეუცვლის შავ სილუეტს ერთხელ ჩამოყალიბებულ აზრს. სამწუხაროდ არ ცდება მეესტრო! ზეკაცზე მეტია მეესტრო! ზეგენია! კაცი რომ იყოს, ვიტყვოდი ზეკაციაო, მაგრამ არაა მეესტრო კაცი! კაცამდე როგორ დავა დიდი მეესტრო?! მაგრამ ღმერთიც რომ ვერ არის?! გაღმერთება კი... უნდა!

რატომღაც ზუსტად გაიმეორა ბრწყინვალე მეესტრომ ვალპურგის ღამეს, მწვერვალ ბროკენზე კუდიანებისა და ჯადოქრების დღესასწაულზე გათამაშებული ტრაგედია. მერე აიღო თავისი ძველისძველი ვიოლინო, უფროსმა სტრადივარიუსმა რომ უსახსოვრა და ვიოლინოც აჟღერდა ჯადოსანი მევიოლინის ხელში. მილიონი სიმი დაირხაო თითქოს და საოცარი მელოდიაც ძვალ-რბილში გაუჭდა გრძნულ სამყაროს. შეძრა ამ ხმამ სააქოცა და საიქიოც, აატირ-ააცრემლა ყველგან ყოველი. თვითონ მეესტროც აძაგდაგებულიყო: მის მომნუსხველ თვალეში გაცოცხლდებულებო ვალპურგის ღამე.

ცეცხლი... ცეცხლის ალი...

აბრიალებულიყვნენ მეესტროს გადარეული თვალეი.

კიდევ უფრო იძალა ცეცხლმა მეესტროს თვალეში. ტყიდან მონაბერმა ქარმაც იმძლავრა და პირწმინდად ამოასუფთავა ისედაც აცეკვებული ცეცხლის (მოელვარე) ალი მეესტროს თვალთაგან.

და შედრკა ადამაძე კაენ!

მისკენ, მისკენ მოილაპლაპებოდა ის ცეცხლის ალი, ჯადოქარი და კაენსაც უხურდა გულ-მკერდი, აწრიალებოდა სულში ჩამოვარდნილი ის ცეცხლის ალი: „დათვლილია ჩემი დღეები. მეესტრომ გამწირა... აღარ ვუნდივარ, აღბათ, აღარ გვირდები. მე მისთვის უკვე ჩამოწერილი, ჩამოფასებული საქონელი ვარ, გვამი უსულო და აკი მომისროლეს კიდევ სანაგვეში! სადა მაქვს მე მეესტროსთან პაექრობის თავი?! იგია დღეს განმკარგულებელი და გამოსცა კიდევ ეს ახალი განკარგულება.

ჩემი გაქრობა გადაუწყვეტია მეესტროს: — დაე, მოხდეს მოსახდენი! — ხელეი ძირს დაუშვა კაენმა და განაჩენის მოლოდინში სული განაბა, ქანდაკად იქცა.

და მოიხილა კაენის სული იმ ცეცხლის ალმა, გადაწვ-ამოშანთა იქაურობა და...

არარაობა სრული...

ამოიწვა სული... მაგრამ ჯერ არ მოკვდარა კაენი... სხეული განაგრძობს სიცოცხლეს, მხოლოდ სხეული... მაგრამ კაცი უსულოდ განა კაცია?!

კიდევ ერთი აჯანყებული სული გასრულდა ფიზიკურ სხეულში. აქ შეწყდა მისი ევოლუცია!

„ნუთუ ვერაფერს ხვდება იოსები? მით უარესი მისთვის და უკეთესი — ჩემთვის, მეესტროსათვის! ნუთუ სმენაც დახშობია იოსებ ნიჟარაძეს?! როგორ დავიჯერო?! — ფიქრი საცვლებში გაახვია მეესტრომ და მიელოლიავა, — იძინე, იოსებ...

* * *

„თამაშს კი ომზირ თავდგირიძე წარმართავს ჯერჯერობით... იეშუას შეწევნით, რასაკვირველია, სცენაზეც ომზირი არ წამომეშველა?! წინ გადაუდგა შავ სილუეტს და

კორექტივებიც შეატანინა სცენარში. კრავაიც გადარჩა! ველარ ეწია ბოროტი საწადელს. მამაო, ჩვენო... — პირჯვარი გადაისახა, — ხედავს, ხედავს ომზირი იმ თავის ჩარჩოში ყველაფერს.

იწოდა წუხელ კაენის სახლი და იწოდა თვითონ კაენიც! მესტრო? იმასაც ხომ არ ჩასძინებია იმ მდინარესავით? იქნებ კაენის ამბავიც მესტროს საქმეა და თვალი ამიხვია: გვგონია იქნებ, თითქოსდა ომზირი წარმართავდეს ამ დიდ თამაშს და სინამდვილეში თავი და თავი მაინც მესტრო იყოს! იქნებ მესტრო გვათამაშებს ყველას! ჰო: იმ მდინარესავით ხომ არ ჩასძინებია მესტროს? მდინარესაც ხომ ჩვევია ზოგჯერ თვალის წატყუება?! მაშინ, სწორედ მაშინ ხდება რაღაც-რაღაცეები, რაზედაც არაფერი უწყის ბურანში გახვეულმა მდინარემ!

მესტრო მაფიქრებს მე, მაგრამ ისე გულბრკევილოც რატომ უნდა ვიყო, რომ დავიჯერო, თითქოს ირწმუნა შენი მესტრომოდ. თვალს მომიჩინდა აუცილებლად: ეს „თვალიც“ ვიხილე. ერთხელ, სულ ერთხელ მოგკარი თვალი... მიმიხვდა და გაუჩინარდა. მერე სიახლოვესაც არ გამკარებია. თუმცა ვინ იცის?“

— მოუხელთებელია ის თვალი! სახე იცვალა მხოლოდ... — ესმა იოსებს მესტროს ხმა: — მე, მე გხედავ ამ თვალთ... თვითონ კი უხილავი ვარ შენთვის... ასე რომ: დროა არჩევანი გააკეთო! ან ერთგულება გამართებს ჩემი, ან უნდა გამოეთიშო თამაშს! არა და... გაქრები შენც კაენივით!

— კაენის სიკვდილიც თქვენი ჩაწყობილი იქნება!

— ჰო, და უნდა მიფრთხილდე ამიტომაც!

„რომ გამოვეთიშო თამაშს, მაშინ მესტრო მოიგებს... უნდა მოვიფიქრო რამე! საჭიროა ის თვალი ავუხვიოთ როგორმე მესტროს, ომზირის ჩარჩოში გამოვამწყვდიოთ და მესტროც დავაბრ-
მავთ ასე. არა, იაზრებს მესტრო და... დაბრმავებაც არ შეიძლება ამ თვალის! უბრალოდ: იყოს უბრალო ჩარჩოში და

ისე ხედავდეს, ჩვენ რომ გვინდა და გაგვიხარდება... ახლავე დაფუკავშირდები ომზირს“...

— ჰო, იოსებ! — გაიგონა იოსებმა ომზირის ხმა და სიხარული ველარ დაფარა, — მესტროს თვალი? შენც ამ თვალს ჩაუფიქრებხარ, იოსებ? მაგრამ ისე ტრაგიკულადაც არაა ჩვენი საქმე, მესტროს რომ ჰგონია... არა, კი არ ჰგონია, არამედ ასე სურს და... ჩარჩოში მყავს ის თვალი... და არა მგონია ამომისხლტეს იქიდან... იცი, რა, იოსებ, ჩვენ ისიც გვანიჭებს უპირატესობას, რომ არც კი იცის იმან, რომ თავისუფალი აღარაა... შენ კი მაინც გამართებს დიდი სიფრთხილე. შენზე უკვე მოხსენდათ მაღლა... ჰო, მართლა, იოსებ, დაბარებული უნდა იყო დღეს მესტროსთან... — უთხრა ეს ომზირმა და მესტროც ჩაერთო ამ დროს:

— შეიღ წუთში ჩემთან იქნები, იოსებ! ახალ დავალებას მიიღებ! იცოდე, არ მაწყენინო, თორემ!

— მესტრო...

— ნუ მაწყვეტინებ, იოსებ! ომზირ თავდგირიძე ჯერაც რომ არ წაქეულა და ვისი წყალობითაც დგას ფეხზე, იცი შენ და მე ხომ ვიცი და ვიცი... მართლა ისე წყალობილებული და ხელწამოსაკრავი ვინმე ხომ არ გგონია შენ იეშუა?! მაგიური ძალის პატრონია იეშუა, ომზირის მფარველი, მაგრამ უცნაურია მაინც ეს ყველაფერი... — გამკვირვებია თვითონაც, ამხელა საიდუმლოებას გიმხელ, მაგრამ ნურც მისი ასე გახმაურებული სახელი შეგვაშინებს! კისერს მოვუგრეს ორივეს! შენ კი აგამაღლებ! დარჩი ჩემთან, მიერთგულებ და აგამაღლებ! აღვასრულებთ ჩემი ჩანადიქრის პირველ კარს და შენც ამაღლდები ერთი საფეხურით, მაგრამ ვაი შენი ბრალი, თუ მიმტყუნე! იცოდე, ჩემი მოტყუება არ შეიძლება!

იოსებს დასიცხა ტანში და გააჟრჟოლა.

მიწყდა მაესტროს ხმა და შეინძრა.

კიდევ ორი წუთი და მაესტროს ხმაც
 ესმა:

„იოსებ, ომზირს ის ჩემი უხილავი
 თვალი დაუტყვევებია და შენი
 დახმარება მჭირდება ახლა! უნდა
 მიმეგზავნო ომზირთან. როგორც
 მეგობარმა, ისე უნდა მოინახულო და ის
 თვალი გამოიხსნა როგორმე! წადი და
 იმოქმედე! დამიმტკიცე, რომ
 დაუფლებიხარ იმ ჩემი შავი წიგნის
 ხელოვნებას და... ერთგულებასაც
 დამიმტკიცებ ამით! — წაილაპარაკებს
 მაესტრო და იოსების თვალსაწიე-
 რიდანაც ამოილაქება.

...იოსებიც კარზე დაუკაკუნებს
 ომზირს: — ეს მე ვარ, იოსები!

— შემოდი, იოსებ, კარი ღიაა,
 გელოდები! — გამოსძახა ომზირმა
 თავისი ოთახიდან, არც წამომდგარა, ისე
 აუწია ხელი იოსებს, — თვალი ჩაჩოქა
 და ამ თვალის გათავისუფლება გევალება
 შენ... მაგრამ ახრი უნდა წაართვა შენ
 ამ თვალს: აწმყო ჩამოართვა...
 წარსულში ჩასაბრუნებელი... აქ კი ამ
 თვალის აჩრდილიდა უნდა დარჩეს... აბა,
 დაიწყე! მეც შენს გვერდით ვარ, იოსებ!
 მაგრამ ჩემზე ერთი წამითაც არ უნდა
 შეგეჩერდეს ფიქრი! მე ვიფიქრებ შენზე
 და იესოს შეწევნით იქნებ... — პირჯვარი
 გადაიწერა, — შენც, იოსებ! ჩემსავით
 მოიქეცი, გადაიწერე პირჯვარი! ჰო, ასე...
 მაშ, ვიწყებთ ექსპერიმენტს! უნდა
 შთაგონო ამ თვალს, რომ აღარა აქვს
 აწმყო... აწმყო დაკარგულია!

— ვიცი, როგორც მოვიქცე, — თქვა
 იოსებმა და მისი მზერაც დააკვდა
 ჩარჩოში აფართხალბულ თვალს.
 გარდამოვიდა ის თვალიც იოსებში,
 თვითონ კი დროში გადაინაცვლა.

ჰოდა: გადად-გადმოდის იოსები
 დროიდან დროში, შექანდა ერთხელაც
 და ის თვალიც ამოვარდა იოსებიდან.
 გაექან-გამოეჩანა და უჰაერო სივრცეში

აფართხალდა.

— ჩარჩოს, ჩარჩოს დახედე, თვალი
 არ მოაცილო! — გაიგონა ომზირის
 ძახილი იოსებმა და ისიც დაუბრუნდა
 შეხარბაცებულ აწმყოს: ჩარჩოში
 თვლემდა თვალი... „ეს თვალი შენია
 უკვე, წაუღე მაესტროს... — აგრძელებს
 ომზირი ფიქრს და აწითლდა ჩარჩოში
 მდუმარე თვალიც, ჩასისხლიანდა და
 მართლა მოუკვდა აწმყოს.

— ეს თვალი უნდა მიართვა, იოსებ,
 მაესტროს! — ამბობს გულმოცემული
 ომზირი.

იოსებმაც ამოიღო ჩარჩოდან ის
 თვალი და ფრთხილად ჩაუშვა ბროლის
 ჭიქაში ჩასხმულ გამჭირვალე ხსნარში.

და თვალსაც გაუარა სიწითლემ.
 წინანდელი იერსახე დაიბრუნა და
 ომზირსაც მოეშვა გულზე.

— იოსებ, აილე ახლა და ამ ხსნართან
 ერთად სივრცეში ჩაალე ეს თვალი...
 კია იგი თავისუფალი, მაგრამ აწი
 ვერავითარ ვნებას ვეღარ მოგაყენებს. ეს
 თვალი მთელ თავის ძალას მხოლოდ
 ჩვენი (შენი და ჩემი) სიკვდილის შემდეგ
 მოიბოვებს. მთავარია: ორივე არ მოგვკ-
 დეთ, იოსებ! ამიტომ: ვალდებულებიცა
 ვართ, გავუფრთხილდეთ ჩვენ-ჩვენ
 სიცოცხლეს! ერთ-ერთის სიკვდილი არაა
 საკმარისი, რომ საბოლოოდ გაიმარჯვოს
 მაესტრომ. იოსებ, ნურაფერს მკითხავ,
 ისედაც ვიცი, რაც უნდა მკითხო. ახლა
 სწორედ იმ შენს-კითხვას ვუპასუხებ, ასე
 რომ გაწვალებს. გიმეორებ: ერთ-ერთი
 ჩვენგანის სიკვდილი ვერაფერს შემატებს
 მაესტროს!

— ომზირ! აი, ამიტომაც თხოვნა
 მაქვს შენთან, თუ მოგვკდი მე და ეს ასეც
 უნდა მოხდეს... ენქილუც მოუკვდა,
 გახსოვს, გილგამეშს? თუ მართლა
 მოგვკდი, ვიცი, ვაჟი შეეძინება კრავაის
 და...

— იოსებს დავარქმევ, მაგრამ უნდა
 იცოცხლო, იოსებ! კრავაია ცოლდა... ჰე,

მაესტროც გიხმობს უკვე! თანაც...
გამოთავისუფლებულა ჩემი ჩარჩოც და...

— ის მეორე ჩარჩო, ომზირ?

— ყველაზე მეტად სწორედ იმ
მეორე ჩარჩოს ერჩის შენი მაესტრო... —
გაეღიმება ომზირს. — იცის კიდეც,
სადაცაა ის ჩარჩო და თვალსაც არ
ამორებს... აქ ამ ჩარჩოში ისიც დაუშვა,
რომ თვალიც კი მომეთავსებინა მისი!

— გხვდები ყველაფერს, ომზირ!
ვიცი, ვინც უნდა ჩაიხატოს იმ ჩარჩოში...
ის ჩარჩო გადარჩენის ჩარჩოა და

საოცარი თვისებაც აქვს... უნაპიროა
მისი კედლები...

ამ ჩარჩოში კი... მაესტრო ჩაიხატება
და... ხელში გეყოლება...

— წადი, იოსებ! იქ მე ვერაფრით
დაგეხმარები. იქ თვითონ შენ უნდა
მიხედო შენ თავს! მე შენი იმედი მაქვს...

— მივდივარ, ომზირ და კრავაისა და
იმას, ვინც აწი უნდა მოვიდეს, შენი
იმედით ვტოვებ, — ამოთქვა იოსებმა და
გავიდა.

ომზირმა ხელი დაუქნია.

სმენა:

იოსები თავის ადგილს იჭერს სცენაზე.

სურათი პირველი:

(მაესტრო და იოსები. მაესტრო
თავის სავარძელში თვლავს. იოსები იმის
პირდაპირ დგას და ელის ბრძანებას.
მაესტრო თვალსაც არ გაახელს, ისე
იმპროვიზაციას იოსებს):

— სავარძელი მოიჩოჩე და ჩემსავით
ჩაქეცი შიგ! მადლობთ თვალისთვის...

იოსები ხვდება, რომ დაუტყვია მისი
ფიქრი მაესტროს.

მაესტროს ეღიმება (თვალს ახლავს
არ ახელს). დარწმუნებულია თავის
უძლეველობაში.

— ველი თქვენს ბრძანებას,
მაესტრო, — შეეხმიანება იოსები და
სავარძელში ჩაეშვება.

— იოსებ, შენ ერთი რამ გევალება
ახლა... ეს ჩემი თვალი ომზირის ჩარჩოში
გამოამწყვდიეო ისევ. მერე ისე იმოქმედე,
როგორც ეს მიზანშეწონილად
ჩათვალს, — ახლა კი გაახილა თვალი
მაესტრომ, — ჰო, იოსებ... თვალი

ჩარჩოში უნდა ჩააბრუნო ისევ! იცი,
რაშია საქმე? თუკი ყველაფერი უწყის
ომზირმა, და შენ მაინც შემოპარული
ხარ ჩემს ციხეში, რა თქმა უნდა,
შემეშლება ხელი, მაგრამ დაღუპვით არ
დავიღუპები მაინც... ჰო, არ დავიღუპები,
მაგრამ უკან კი დამწყევს. მაგრამ არა
მგონია, ამდენსაც მიზეზადღე...
ცრუობდე, მატყუებდე და თვალსაც ასე
მისწორებდე?! მიუხედავად ამისა მაინც
ალარ გცდი!

მაესტრომ იღუმალი თვალი
ხელისგულზე დაიდო და დაკვირვებით
შეათვალიერა, — თვალი, როგორც
თვალი... რაღაც ხომ არ იაღლიშეთ?! არა
მგონია, არა მგონია... აიღე ეს თვალი!
ჩამიბარებია შენთვის!

— დიდი მადლობა ნდობისთვის, —
ეღიმება იოსები.

— წადი! — ბრძანებს მაესტრო და
ისევ მილულავს თვალს.

სურათი მეორე:

(ომზირი და იოსები ჩარჩოსთან.
ომზირი დუმს. ცოტა ხნის შემდეგ
დაუბრუნდება თავის ფიქრის
სავარძელს).

— იოსებ, ეს თვალი ისე დადე
მაგიდაზე, რომ მისი გამოსახულება
ჩარჩოში არ მოხვდეს. აგერ ჩარჩო და
აგერ მაესტროს თითქოს და იღუმალი

თვალი...

იოსებმაც დადო თვალი მაგიდაზე და კითხვის თვალთა შეხედა ომზირს:

— ახლა ეს ჩარჩო აიღე და თვალის წინ თხუთმეტი-ოცი სანტიმეტრის დაშორებით აგერ ამ კედელზე მიაყუდე და ეს მანძილი მერე არც უნდა შემცირდეს და არც გაიზარდოს! ახლა დააწვინე ჩარჩო მაგიდაზე, ჩასვი ეს თვალი ჩარჩოში! იყოს ასე ცოტა ხანს... ამოიღე ახლა ეს თვალი ჩარჩოდან და ხედავ?! დღევანდელი მაესტრო ჩაიხატა ჩარჩოში! დღეს ამ სახით ივლის მაესტრო დედამიწაზე... ამ სახით იცხოვრებს. ეს თამაშიც ხომ მისი

სცენარით უნდა იმართებოდეს... მე მინდა... კი არ მინდა, არამედ სასურველია, რომ ასე თვალახვეულმა იაროს მაესტრომ.

— გასრულდება კი მაესტრო ამ ჩარჩოში, თუ...

— გადავუსვამ ჯვარს და თამაშიც შეწყდება... აგერ მეორე ჩარჩო! აი, ჩარჩო! „იესო... დიდი ნათება და...“ — თვალები გაუბრწყინდება ომზირს.

— ჰოო... — იოსები დაუმშვიდობებლად გადის.

ომზირი ამჯერადაც მთლიანად მიენდობა თავის ფიქრის სავარძელს და ჩაიკარგება შიგ.

სურათი მესამე:

(პურის მაღაზია, ხალხი პურს ელოდება, მაგრამ არც პური ჩანს და — აღარც პურის მანქანა. მაღაზიის გამგე ხელცარიელი ბრუნდება პურის ქარხნიდან და აუწყებს თავმოყრილ ხალხს, რომ პური დღესაც არ იქნებაო).

— იოსებს ვთხოვოთ, ხალხნო, იქნებ იმან მაინც მოგვიხერხოს რამე, — მაღაზიის გამგე ხალხის გასაგონად იტყვის და თეთრ ხალათს მოისხამს მხრებზე.

— ჰო, იოსები თუ გვიშველის, — ახლა შავოსანმა ქალმა თქვა ნადვლიანად, სამაჩაბლოში რომ მოუკლეს ერთადერთი შვილი.

— მართლაც და... იოსებია ჩვენი უკანასკნელი იმედი, — სხვათა და სხვათა გასაგონად თქვა მეორე შავოსანმა ქალმაც და ხალხის ხმაც შეუერთდა ამ ხმას:

— იოსებმა გვიშველოს უნდა!

— მაგრამ სად არის იოსები?

— სად იქნება და... სახლში... — უპასუხებს ხალხს მაღაზიის გამგე: — ჰეი, შენ ბიჭო! ხომ იცი, სად ცხოვრობს იოსებ ნიჟარაძე? რუსის ჯარში რომ მსახურობს, იმაზე გეუბნები...

ახლავეო, წამოიძახა ბიჭმაც და ადგილს მოწყდა.

(ამ დროს გვარდიელებიც გამოჩნდებიან. ერთი გვარდიელი, ულვაშები ძველი ოფიცერივით რომ აეგრია მაღლა, გერმანულ ნაგაზს ძლივს ამაგრებდა).

— აბა, ჩუმაღ! ბაბუ ყველაფერს ხედავს... იხელთეს ღრო მისმა მტრებმა და... მართლა არ ძინავს ოპოზიციას! ბაბუ რომ არაა ქალაქში, იმიტომაც აირია ნამთარში მონასტერი! ჩამოვა ბაბუ და ამ ქაოსსაც მოუღებს ბოლოს!

— სინათლე — არა! პური — არა! — გაჰკივის შავოსანი ქალი.

— ხმა, კრინტი! ენა ჩაიგდე მუცელში, თორემ ძირში ამოგაძრობ ამ ენას! ამას არ ჯობია მუცელში ჩაიგდო ეს ენა და... როცა იქნება, ხომ ამოიღებ! — ურჩევს ხანში შესული ქალი ახალგაზრდა შავოსანს.

— საშიშროება რომ აღარ იქნება, ენა არც მინდა მაშინ! სწორედ ახლა მჭირდება ენა! — ამბობს ახალგაზრდა შავოსანი, — გვიჭირს, ხალხნო! დღეს ყველას გვიჭირს საქართველოში.

უამიანობაა, ხალხნო, უამიანობა... შავი
ჭირი და დიდი უბედურება!

წინ ხნიერი კაცი წამოდგა და
ქადაგად იქცა. უჭირს ქვეყანას,
ჭირიანობაა საქართველოში...
ნამთარშიც ჩამოწვა უამიანობა... მარტო
ხელისუფლებამაც რა ჰქნას?! ღმერთი
თუ გაგვიწყრა და ეგაა! მხარი თუ არ
მივეციტ ხელისუფლებას, მთავრობას,
იმათაც რა ჰქნან?!

— სული შიმშილით ამოგვხდეს
სადაცაა... მაინც როდემდე ვითმინოთ,
ხალხნო?

— მოვითმინოთ უნდა... თუ გინდა
ნუ მოითმენ!

— შენ რაო, შემოგზავნილი ხომ არ
ხარ? მაინც როდემდე უნდა ვითმინოთ?
ცხვარია ხალხი, მაგრამ გაახლებ და...
ცხარია! ჰო, ცხვარია ისე... — თავისთვის,
მაგრამ მაინც ისე ჩაილაპარაკა მელოტმა
კაცმა, რომ გვარდიელებს არ გაეგონათ.

— პური და სინათლე... სინათლე და
პური... გვაკლია ერთიც და მეორეც.
ალარც — შაქარი! ველარ შემოაქვთ
რუსეთიდან და... თავი არ დაიფასა
თურქულმა შაქარმა?! უძაღლო
ქვეყანაში კატებს აყეფებდნენო, ხომ
გაგიგონიათ?

— და მარტო შაქარმა დაიფასა
გგონიათ თავი?! იქით, თურქეთში ჩალის
ფასად მიაქვთ აქედან და ყველაფერი ეს
ჩვენვე გვიბრუნდება უკან და
გვიბრუნდება მამასისხლად! გასაუფი
ხალხი ვართ ქართველები! ილიას ლექსი
ხომ გახსოვთ „ბედნიერი ერი“. მაინც
როგორ თქვა, ასე ზუსტად როგორ
დაგვახასიათა მაინც?! დღესაც ის
ილიასეული იარლიყი გკვირია ყელსა-
ბამივით და... წავლევთ თურქეთმა!
სინათლესაც რომ თურქეთი გვაძლევს?!
იქნებ ჩვენი მზე ჩრდილოეთში კი არა
და... თურქეთში ამოდის?!

— ბაბუ რომ არ გყავდეს... ერთი
სულელი იმასაც ამბობდა, საეჭვო
ქართული ორიენტაციისა იყოსო

თითქოს... აი, სულელი!

— მხედრიონი და გვარდიელები რომ
არ შემოუშვა, ამიტომაც პროთურქული
ორიენტაციის?! სადაც კი ის
კაცისმკვლელები და მარადიორები
შეუშვეს, ხომ იცით, რა დღეც აყარეს
იქაურობას?! სამეგრელოს მაგალითი
ალარაა საკმარისი?! მართლაც რომ!
დიდი ეგზეკუცია ჩაატარეს
სამეგრელოში... მათი წყალობითაა
აღბათ, რომ დაიკარგა ჯერ სამაჩაბლო
და მერე — აფხაზეთიც!

— არც სამაჩაბლო დაკარგული და
არც — აფხაზეთი... — ამბობს ვილაც
ხმახალღიმილი.

— არძინბამ თავისი მისია
ზედმიწვევით შეასრულა. აწი ჩვენ
აფხაზეთში ვართ შემსვლელები?!
სარკეში თუ არ ჩაიხედეთ, ისე ვერც
დაინახავთ საკუთარ ყურებსო... ასეა
აფხაზეთიც!

— დიდი პოლიტიკოსია
შეგარდნაძე... საიდუმლო მოლაპარაკება
ჰქონია თურმე ელცინთან... შევალთ,
შევალთ, რალა თქმა უნდა, ესენგეში,
ყურებიანად! — ეს იმ შავოსანმა ქალმა
თქვა, ერთადერთი შვილი რომ მოუკლეს
სამაჩაბლოში, — ჯერ შევალთ ესენგეში...
შეიძლება ამის მერე დაგვიბრუნონ
აფხაზეთი და სამხრეთ ოსეთი... ოსეთი
და არა სამაჩაბლო!

— დიდი მხედართმთავარიც
ყოფილა!

— ჰო, რაფერ უხვევენ ამ ჩვენს
ხალხს ისედაც ბეც თვალებს?!
შეგარდნაძე და მხედართმთავარი?! არც
ერთი ბრძოლა არ მოუგია ამ
მხედართმთავარს და ლამისაა
გენერალისიმუსობა მიანიჭონ... საერთო
საქმე მთლად ჩაუფლავდა
საქართველოში...

— სამაგიეროდ პირადი... კერძო
საქმე, ყველა მოიგო პირწმინდად!

— ჰოდა, გავიძახით დიდი
პოლიტიკოსიო... ეს ხალხი გადამრევს! —

ამოიკვნესა ერთმა ძალზე ლამაზმა ქალმა და პურის რიგიდან გამოვიდა, — არ მინდა მე ასეთი პური! როგორ ვერ ზღვებით, რომ შეურაცხყოფელია ეს რიგები ადამიანისთვის და რატომ ვერ შეგვიგნია?!

— ჩამოვა ბაბუ და ნახავთ, სინათლის საქმესაც მოაბამს თავს და პურის საქმესაც ჩვენდა სასარგებლოდ გადაწყვეტს. ბაბუს ყველაფერი შეუძლია!

— ბაბუ მომავლის არჩევნებშიც მიიღებს მონაწილეობას და თავის კანდიდატურასაც წამოაყენებს პრეზიდენტის პოსტზე...

— არა, არ იზამს ამას ჩვენი ბაბუ...

სურათი მეოთხე

ომზირი და ორი ჩარჩო...

„დღეს კრავაიც გადაჩა!“

მგონი უმართლებს მაესტროს... ამ ჩარჩოში, აწმყო რომ წავართვით მაესტროს იდუმალ თვალს, თვითონ მაესტროს ჩაეხატავ, ისეთ მაესტროს, სინამდვილეში რომ არის. და როცა თვალი ახამხამდეს, მაშინ ვცდებოდე იქნება და ხელახლა ვიწყებდე მაესტროს ხატვას. აქ არის ჩემი მეთვალყურე მაესტროს აზრით... მე უნდა მითვალთვალედე და ინფორმაციას გადასცემდე“, — გაიფიქრებს ომზირი და ფიქრის სავარძლიანად მაესტროს ჩარჩოსკენ შებრუნდება: — ამ ჩარჩოში ჩაიხატება მაესტრო და კაენ ადამაძესავით ამოიწვება საკუთარ სხეულში. მაესტრო — განუმეორებელი ფენომენი, მაგრამ მაინც დაემხოა იგი ამ საუკუნის მიწურულს.

იცის კი ყოველივე ეს თვითონ მაესტრომ?

იცის, როგორ არ ეცოდინება, მაგრამ არ უნდა ამის დაჯერება!

„ვერც მე შევეფასებებარ და ვერც — იოსებ ნიჟარაძე, — ცერსა და საჩვენებელ

რაო, პრემიერ-მინისტრობას არ პირდებოდნენ და... უარი არ თქვა?! ესეც გამასოვრებათ!

— პრეზიდენტი გახდება ბაბუ... სრულიად საქართველოს პრეზიდენტი... ის და მხოლოდ ის თუ შემოიერთებს დაკარგულ აფხაზეთსა და სამაჩაბლოს... რაო, არაა თუ პრეზიდენტობის ღირსი? დღეს ბაბუ თუ დალაგებს, დააწყობს აშლილ-დაწეწილ საქართველოს. ბაბუ შემძლეა ყოვლის! კვერთხი აკლია და მოიპოვებს კიდეც! ხალხიც მხარს დაუჭერს... აი, ნახავთ!

(ხალხი: მაინც არ მოიშლის თავისას, ბრბოდ ქცეულა და გაუთავებლად აყაყანებულა...)

თითს მკერდზე მიიღებს ომზირი, — იქით, მთავარ ჩარჩოში კი... ეს ჩარჩო მართლა უჩვეულო ჩარჩოა, ჯადოსნური... სივრცისეული ჩარჩო... ამ ჩარჩოში ჩატეულა და ვერც ჩატეულა უსასრულობა... მაგრამ ვისთვის გამიმზადებია მე ეს ჯოდო — ჩარჩო?“ — იკითხავს ომზირი და ტილოც გაუცოცხლდება თვალდახელშეი, — ნეტა ასე რას აუღელვებია რომელი ლეგიონერები... ო, როგორ ცხელა!“ — დედამიწას ორთქლის ოხშივარი ასდის და მზეც დნებოდესო თითქოს... იღვრება ცეცხლოვან ლავად. მზეც გადაღლილი და გაოფლიანებული შეიკრავს შუბლს, შედგება სულის მოსათქმელად და გავარვარებული პირი-სახიდან ოფლის წვეთებსაც ჩამოიფოცხავს.

ლეგიონერების წინ საოცრად მაღალი კაცი მძიმე ჯვარს მიათრევს. თვალს გაუსწორებს მზეს და შეცბება, მზერას მოართმევს გადამდნარ მზეს და მერე აღარც აიხედავს მაღლა.

ჩურჩულებს კაცი თავისთვის, მაგრამ არავის ესმის მისი. წაიფორხილა

და რომ არ წაქცეულიყო, ლეგიონერმა შეშველა ხელი. მერე ასე იმართლა თავი იმ ლეგიონერმა, მეფე მეყოლებოდა წამოსაყენებელი და მისი წაქცევა ამიტომაც არ ვინდომეო.

— მაინც როგორ დამძიმდა ეს ჯვარი?! — თვალეები ამოლამებია ამსი-ბაღლუ კაცს.

— ამან გოლგოთამდე როგორღა მიღწიოს? — იკითხა ყველაზე ბრგე ლეგიონერმა და ოფლი შეიწმინდა სახეზე.

— ჰე, ეგერ კაციც! — წამოიყვირა მეორე ლეგიონერმა, — ჯანმრთელიცაა და ტანმრთელიც! ყანიდან უნდა მოდიოდეს. იქნება წერაა ამ კაცის, რომ მეფისეული ჯვარი, იუდეის ხელმწიფის ჯვარი ატაროს... მიიტანოს გოლგოთამდე და იქნებ ცოცხალი მიგვყვეს გოლგოთამდე კაცი ნაზარეთიდან!

— ეგ აზრი მეც მომწონს! — ამოთქვა ყველაზე ბრგე ლეგიონერმა და უკან მომავალ ლეგიონერს უბრძანა, მოეყვანათ მასთან ის მიწის მუშა, — ეს აულაჟუდა ნაზარეთის ჯვრისმზიდველია დღეიდან, იცოდეს ყველამ!

არც მიწის მუშა გადალიანდება. მხოლოდ ეს კია, თვალეებში ჩახედავს იგი იეშუას.

— შენ სვიმონ კვირინელი უნდა იყო... ჰო, კვირინელი სვიმონ!.. მსმენია შენზე... — ჩაილაპარაკებს იეშუა და საოცარი სითბო გადმოიღვრება მისი საოცრად ლურჯი თვალებიდან... ლურჯი და საოცრად თბილი ნაკადი.

— უფალო ჩვენო, მომეც იმის უფლება, რომ გოლგოთამდე ვზიდო მე შენი ჯვარი... — ხმა აუკუნკალდება კვირინელ სვიმონს.

— ჰო, შენ უნდა იტვირთო ჩემი ჯვარ-ტვირთი, ადამიანმა... მიწის მუშამ... — ამოიხვნეშა იეშუამ და დაუთმო კვირინელს თავისი ჯვარი.

მერე აღარც ლეგიონერებს

დაუტინიათ იეშუასთვის, რისიც ლასლასით მიჰყვებოდა ჯვარაკიდებულ სვიმონს და უკვდებოდა გული იეშუას, რომ აღარ უყვარდა მოყვასი მოყვასს.

გზა გოლგოთისკენ მისთვის ძნელზე ძნელი სავალია... აუტანელი...

ომზირი მეორე ჩარჩოსთან:

(ტილოზე ჯერ უსაშველოდ მაღალი კაცის კონტურები შემოიხაზება).

— აქ ჩემს ჩარჩოში შენ რა გინდა, როგორ აღმოჩნდი?

— შენც ასე გსურდა... — წელში გასწორდა მაესტრო, — ეგ თვალი შემაველე მხოლოდ და... — შეირხა ჩარჩოში და ათამაშდნენ წყვეტილები და წერტილები: — ვერ დამიმორჩილებ, ომზირ და... დროსაც ნუ კარგავ შენ ტყუილ-უბრალოდ. მე მილიონი ინდივიდი ვარ და კიდევ ათასჯერ... ათასჯერ და მილიონჯერ მეტი, ვიდრე შენ შეგიძლია წარმოიდგინო. მე იმდენი ინდივიდი შემიძლია ვიყო, რამდენი სულიც მომისყიდია დღემდე და აწი უნდა მოვისყიდო კიდევ... და შენ გგონია, რომ გაიმარჯვებ?

— ჰო, ასე ვფიქრობ!

— და მე — მაესტრო დავბატარავდები, დავჩაივდები?

— ხომ გამოეწვა კაენ ადამაქეს სული სხეულში?!

— დიდი ზიანი მომაყენე, გამოგიტყდები, მაგრამ კაენი მაინც ჩემი სურვილით...

— მაგრამ მე გაიძულე?!

— როგორ გითხრა და... საკითხავია ესეც... — თავი გადააქნია მაესტრომ, — სამაგიეროდ მე შენი იოსები მყავს ხელში! შენ კი მარტო ხარ, ომზირ! მაგრამ გამოგიტყდები და... მე კაენობას აწი ვერავინ გამიწევს, ვერავინ! ახალი სული მჭირდება მე, ომზირ და მისი კაენად გამოძერწვა... შენ შეიძლება იოსებზე მკითხო... შეიძლება იოსები

კაენზე აღმატებული სულის მატარებელიც იყოს, მაგრამ კაენი მაინც ვერ იქნება! მე კაენს, შენ რომ გაჩნდი, მას შემდეგ ვძერწავდი... იოსები კი გამოძერწილია უკვე... ვიმედოვნებ, რომ კაენისთანა სულს მაინც მივაგნებ სადღაც! მაგრამ დროის საქმეა ეს! დროის ფაქტორი, ომზირ. მაგრამ შენ, ვიცი აქაც მკითხავ, რა ხელი აქვს დროს მარადისობასთანო, აწმყო გაქვს მხედველობაში და მართლაც, სად არის აწმყო? რა არის აწმყო? არ არის აწმყო... არ არის! ჰო... ნუღარ იფიქრებ აწი

წარმატებაზე! და თუკი მაინც თამაშობს იოსები და მლაღატობს, იცოდე, მოკვდება იგი საშინელი სიკვდილით! კაენს არ უღალატია ჩემთვის და მაინც გავიმეტე... თუმცა მთლიანად არა... მისი სხეული აღარ დაწვი... წამებით მოკვდება იოსები... მონაგონი იქნება ჯვარცმა! მოკვდება შენი ენკიდუ. იოსებს დავამაბლებ... დავამიწებ!

„ამასაც ვნახავთ, ვნახავთ, მაესტრო!“ — გაიფიქრა ომზირმა, მაგრამ ისე, რომ მაესტროსთვისაც გაცნობიერებულიყო ეს ფიქრი.

სურათი მესამე

(პურის მაღაზიასთან ბრბოდქეულები ხალხი აყაყანებულები).

— დიდი კაცია ბაბუ! — იტყვის ერთი.

— მაგრამ ისლამისკენ რომ გადაიხარა... მინარეთი მიაშენა ჯამეს! — უკმაყოფილოა ბაბუთი მეორე.

— გამოიფხეკეთ, ხალხნო, ყურები! ხომ გადასცა ნამთარელ სომხებს მათი ყოფილი ეკლესია?! პლანეტარიუმზე გეუბნებით! ებრაელებს სინაგოგა დაუბრუნა, ღვთისმშობლის ეკლესიაც ჩააყენა ხალხის სამსახურში. სხალთის ეკლესიის აღდგენაც არ დაგავიწყდეთ! ახალშენის ეკლესიასაც შეგახსენებთ! ამბობენ, მალე ქობულეთელებსაც ექნებათ თავიანთი მართლმადიდებლური ეკლესიაო...

ერთი: გასაქანი მიეცით ბაბუს და... ნახეთ, როგორ აგვამაღლოს ყველა და ამალღდეს თვითონაც! მეორეც: ოპერა რად გვიღირს ნამთარელებს! მართლაც და: დიდი პოლიტიკოსია ჩვენი ბაბუ!

— დიდი კოსმოპოლიტიც!

— არჩევნები ახლოვდება და... ეს არჩევნები რომ არა, ხელსაც არ გაანძრევდა ეგ თქვენი ბაბუ.

— რაო? შენი არაა ბაბუ და მარტო ჩვენი?

— მე ძეგლსაც კი დავუდგამდი, ჩემს სულში ბაბუს! ისლამსაც რომ რომ არ სცემდეს პატივს, დავაფასებდი მაინც...

— ეს უკვე შენი სულის სიპატარავეზე მეტყველებს, — ორაზროვნად გაიღიმა მელოტმა კაცმა, ხელში კეპიან ქულს რომ აწვალებდა.

— არჩევნები ახლოვდება და... გაზს არიგებს უფასოდ! გასაგებია ყველაფერი, მაგრამ ცუდი როდია, უფასოდ რომ არიგებს გაზს!

— რაო?! ის არჩევნები, კარს რომ მოგვდგამია, მარტო ბაბუსი ხომ არ გგონიათ?! ყველას, ყველას გვიახლოვდება ის არჩევნები! მაგრამ რას ვაკეთებთ ჩვენ ჩვენი ამომრჩევლებისთვის? არაფერსაც არ ვაკეთებთ! ვდგავართ პურის რიგში და ვლაყბობთ... სალაყბოა აქ ჩვენი! ბაბუ კი მოქმედების კაცია, ამბობენ პასიური აღამიანები არ უყვარსო...

— შენ რაო, ძმაო, ბაბუს დაცვიდან ხომ არ ხარ? მე რომ ბაბუს ვიცნობ, გეტყვი პირდაპირ: რად უნდა ბაბუს შენი დაცვა?! თუ ხალხზე ფიქრობს და თუკი მართლა დიდი კაცია ამ დროს, პურის რიგებიც არ უნდა ჰქონდეს ნამთარში... ეს ქალაქში... ყველაზე შესამჩნევი აქაა, ქალაქში, თორემ... რაიონებში არცა აქვთ პური! და საერთოდ: რიგი

დამამცირებელია კაცისთვის!

— თურქეთშიაო, ხომ გითხრეს?! თუ სინათლის საქმე მოაგვარა, მაშინ მეც მის მხარეზე გადმოვალ და არჩევნებზე ბაბუს ავუწევ ხელს... ორივე ხელს, ორივეს! ისე, მართალი გითხრა და ბოლო ხანებში მეც მომწონს ბაბუს პოლიტიკა!

(ამასობაში ის ბიჭიც გამოჩნდა, იოსების მოსაძებნად რომ გაუშვეს ამ ნახევარი საათის წინ).

— გამოჩნდა! ის ბიჭია! — წამოიძახა ვილცამ.

მოვალ, მოვალო, — სულს ძლივს ითქვამდა ბიჭი.

იოსებიც მალე გამოჩნდა. ხელში ხელყუმბარას მოათამაშებდა.

— მე ერთი სატვირთო მანქანა მჭირდება! — განუცხადა იოსებმა პურის რიგს.

— მანქანა? აგერ არ არის ჩვენი მანქანა?! — თქვა ერთმა და რიგიდან გამოვიდა.

— აგერ მიწერილობაც პურის ქარხნის ხელმძღვანელობას. ხუთასი პური გვეკუთვნის წესით. ორმოცდაათს იქ დაიტოვებენ, ათსაც შესასვლელში დაუტოვებ და ოთხას ორმოც პურს ჩამაბარებ, იოსებ! — ეუბნება მალაზიის გამგე, — მერე ჩემზე იყოს!

— ბიძაჩემო, ეს მანქანა მამაჩემისაა, კია შენი ძმა ილიასა დუმბაძე, მაგრამ მამაჩემია ამ დროს. შენ კი არა, მე გავყვები იოსებ ბიძიას! — ხმას აუწია ბიჭმა და იმასაც დაუთმეს. ბიჭის ბიძამაც გადააყენა მანქანა და გასაღები ძმის შვილს გადააწოდა.

— კარგი ბიჭი ჩანხარ... მომყევი! —

სურათი მუშაობა:

(მაესტროს მონოლოგი)

„მაჯობა იოსებმა! მაგრამ ლალატია კი ეს იოსების მხრიდან? ხომ ვიცოდი და ახლაც ხომ ვიცი, რომ იგი ომზირის, იგივე გილგამეშის ენქილუა! სწორედ

გახარებული წამოიძახებს იოსებზე, რომ ნახევარი საქმე ჩათვალეთ, რომ გაკეთებულია!

— მიდი, თენგო, — თვალები აუწყლიანდა ბიჭის ბიძას და იოსებს მიმართა: — იქნებ მე გამოგყოლოდი... არ იცის ჩემმა ძმამ, რომ მისი თენგო მოგყვებათ და... შენთვის მომინდვია ჩემი ძმის შვილი. ამას მიმიხედე და... თუნდაც წყალს წაუღია ეს მანქანა!

— ნახავთ, პური თუ არ მოვიტანეთ! — წელში გასწორდა ბიჭი და გულლიად გაიცინა.

— ფრთხილად, იოსებ, ამ ხელყუმბარას რომ ვუყურებ, ასე მგონია, უნდა აფეთქდეს აუცილებლადო, — ჩაილაპარაკებს ბიჭის ბიძა, — გული მეუბნება, რომ... მალაზიაში დაგეტოვებინა იქნებ...

— არა, ხელყუმბარა გარანტიაა იმის, რომ პურს აუცილებლად გამოვიტანთ ქარხნიდან!

— ბა, რა ვიცი... მხრები აიჩეჩა ბიჭის ბიძამ, — გურულების არ იყოს, კაცი ელანძეა და...

ბიჭი საჭეს მიუჭდება. იოსებიც მის გვერდით დაიჭერს ადგილს და ხელყუმბარას ჯიბეში ჩაიტურებს: „ამის რიდი აქვს ყველას, — ჩაილაპარაკებს თავისთვის და თითებს შეავლებს ხელყუმბარას. უსიამო ფიქრიც აქ წამოეჭრება და ჟრჟოლა აიტანს, — მაგრამ უამისოდაც რომ არ შეიძლება პურის გამოტანა!

მანქანაც მოწყდება ადგილს და პურის რიგიც აყაყანდება ძველებურად, სალაყბოდ იქცევა.

იოსებმა დაამარცხა ჩემი კაენი და... მარცხისთვისაც ამიტომ გავწირე ჩემი კაენი! სისუსტისთვის, უსუსურობისთვის... იოსებმა მომაკვლევინა კაენი

და საყრდენიც გამომაცალა ფეხქვეშ! ის ჩემი იდუმალი თვალიც არაფრის-მთქმელია კაი ხანია, აწმყოდაკარგული... გარდასახვაშიც აჯობა კაენს იოსებმა! ვერა, ვერ შევადასე მე იოსებ ნიჟარაძე... ვერ დავინახე იოსებში ის აბორგენული დიადი სული! ომზირის მარად ერთგული დარჩა! სამსხვერპლოზეც კი მიიტანა თავი! ოღონდაც გაიმარჯვოს ომზირმა და... საიდან, საიდან ამნაირი ძალღუთი ერთგულება?!

ომზირ თავდგირიძე... იგი გილგამეშს მაგონებს როგორღაც! იოსები კი ტიპური ენქიდუა! ოღონდ: წინწაწეული და ამადლებული. ხელდასხმულებია ერთიც და მეორეც და... განდობილები. იცის იოსებმა, რომ სამაგალითოდ დაისჯება და მსაჯულიც მე ვიქნები მისი, მაგრამ... თავი სამსხვერპლოზე რად მიიტანა ნეტა?! რაისთვის, რატომ? ისიც ხომ მზადაა საკუთარი ჯვარი მიიტანოს იქ, გოლგოთაზე! ვინ არის ომზირ თავდგირიძე, რომ... და მერე, ვინ არის თვითონ იოსები? დიდი ევოლუციის გზაზე რის მაქნისია? ჰო, ომზირი... ომზირ თავდგირიძე! და რა შეუძლია იოსებ ნიჟარაძეს? თუმცა... მართლა ძლიერ არ გამინათდა გონება?! აქეთა ჩარჩოში მე მიპირებენ გამომწყდევას... ოჰ, ეს იდუმალი თვალი ჩემი... ასეთი მარცხი თავს როგორღა ვაპატიო?! ის მეორე ჩარჩო ამოივსება და ვერც ამოივსება დიადი სულით... მარად უსასრულო სივრცეში მარად

უსასრულო სული... ხატი დიადი... სიკეთის ხატი! ომზირი — შემოქმედი და... იეშუას მოუვლენია იგი ჩემთან შესარკინებლად, აქ სააქაოს... შეხედავს კაცი ამ სიკეთის ხატს და სულიც სიკეთით ამოვსება... ძლეულ ვიქნები მაშინ მე — მაესტრო... შავი სილუეტი! მაინც რას ფიქრობს და რას ცდილობს ომზირ თავდგირიძე? მომათავსოს ჩარჩოში და ხელფეხზე ბორკილებიც დამადოს?! მაგრამ რატომ არ იცის ომზირმა, რომ ვერც ერთი ჩარჩო, თუნდაც სრულქმნილი კაცისა ხელით, მე ვერ მომაშობს... ვერ დამიმორჩილებს, მე რკინის გალიაც ვერ გამიძლებს... ჩავისუნთქავ ერთხელ, ამოვისუნთქავ და... უფრო ღრმად ჩავისუნთქავ მეორედ, გავიშლები მერე და... დაიმსხვრევა ყველანაირი ჩარჩო! მაგრამ იოსებს მივხედო ჯერ! ომზირი უიოსებოდ მარჯვენა ჩამოსხებილ, უბრალო მოკვდავს დაემსგავსება! მაშ, მოკვდეს იოსები! ჩაუშვადეს ომზირსაც ფეხქვეშ ეს ხიდი!

ჩარჩოდან კი, როცა მომეგუნებება, მაშინ ამოვთავისუფლდები და ამოვსუფთავდები! იწყება ახალი ოპერაცია „იოსები“.

აქ მილიციაც უნდა ჩავართო საქმეში... კორუმპირებული მილიცია, სულგაყიდული მილიცია... ჰოო... იმ დიდ სცენარში სულ ახალი თავი უნდა შევიტანო. ასე რომ, აქ მილიციამ უნდა თქვას თავისი ბინძური, მხოლოდ მისთვის დამახასიათებელი სიტყვა!

სურათი მეზვიდა

(პურის ქარხანა... რიგში ჩამდგარი მანქანები. ხალხი ღრიალებს, მუშტებს უბრაახუნებენ მოძრავ კარიბჭეს. შიგ, ქარხნის ტერიტორიაზე, რამდენიმე მანქანა იტვირთება პურიით.

დაძრწიან პურის შემსყიდველ-გადამყიდველები, ნემსის ყუნწში

ძვრებიან და მაინც ახერხებენ ქარხანაში შესვლასა თუ იქიდან გამოსვლას.

აქ „ამბობენ“ ოხრად კეთდება ფული... ოღონდაც გაუწყდეს კაცს სინდისის ძარღვი შუბლზე და მორჩა:— განდობილია იგი ფულის შოვნაში!

— თენგული, შენ აქ დამელოდე... — იოსებმა ხელი მხარზე დაჰკრა ბიჭს, — მე ქარხანაში შევალ, გავაღებინებ ჭიშკარს და რომ განიშნებ, ეს შენი სუდაბეკერიც მოაყენე ჭიშკართან, კარგი?

არისო, მოკლედ მოჭრა ბიჭმა და სიხარულისგან სახე გაებადრა. მაგრამ ურიგოდაც ვინ შეუშვა იოსები ქარხანაში და ვინ დაანება პურის გამოტანა?! — ხალხი წინ გადაუდგა და იოსებიც ჩინში მოექცა: მაშინ იყო, თავს რომ შეუძახა, მიდი, ნუ გეშინიაო, ჯიბიდან ხელყუმბარა ამოაცურა, მალლა შესროლა და დაწეჭითო, დაიძახა.

და გაწვა მიწაზე ხალხი.

— ერთი, ორი, სამი... — ითვლის იოსები, — ხელყუმბარა ჰაერში დაიჭირა, — აბა, გზა! პური ჩემთვის კი არა, თქვენისთანებისთვის მიმაქვს! აგერ მოწერილობაც პურის მალაზიიდან! იქ ხუთი დღეა, რაც არ მიუღიათ პური, ხუთი დღეა ელოდებიან ამ პურს. ხალხი შიმშილობს. ჩემთვის რომ მინდოდეს ეს პური, სხვა ამბავია. როცა ხალხი მთხოვს... უნდა შევესრულო ეს თხოვნა ხალხს. მე ამ ხალხის ნების აღმსრულებელი ვარ! და ხედავთ, რა შეუძლია იარაღს?! — ჩაიცინებს იოსები და გვარდიელს მიეჭრება. — კარი გააღე-მეთქი, თორემ... თორემ აგაფეთქე! — ხელყუმბარას ცხვირწინ დაუტრიალებს იმ გვარდიელს, — აბა, მითხარი, რის სუნი ასდის?! —

— მე კი შეგიშვებ, მაგრამ იქ მილიციონერიცაა და... — მუხლები აუკანკალდება გვარდიელს.

— მოფუელი იმასაც... მერე და პური ჩემთვის კი არა, ხალხისთვის მინდა... ხალხის სახელით მოვსულვარ მე — იოსებ ნიჟარაძე!

— კარგი, გაიარე, მაგრამ შეინახე ეს ხელყუმბარა, ცხვირწინ ნუ მიტრიალებ, თუ კაცი ხარ! — გვარდიელმა ღილაკს დაჭირა თითი და

ჭიშკარიც გაიღო.

ბიჭიც აამუშავებს თავის „სუდაბეკერს“ და პურისგამაცემ სარკმელთან მიაყენებს.

— შენ, ჰეი, რომელი ხარ?! სდექ! — ორივე ხელი მხრებზე მოხვია მილიციის ლეიტენანტმა იოსებს, — აბა!

— მე, იოსებ ნიჟარაძემ უკან დავიხიო და უპუროდ დაგტოვო ხალხი?! არა, ასე არ იქნება! ჯერ პური მივუტანო ხალხს და მერე ჩაგბარდები... უკან დახვეის უფლება არ მაქვს! ამიტომაც: უნდა გამიშვა! კაცი არ ხარ?! ცოდვა არ ჩამადენინო, გეხვეწები... სიტყვა მივეცი იმ ხალხს და... ნუ გამატეხინებ სიტყვას! — მხრებში გაიშალა იოსები და მილიციის ლეიტენანტიც მოიწყვითა თავიდან.

— კანონს არღვევ, ამხანაგო! — იოსებისკენ გამოექანა მილიციის ლეიტენანტი.

— კანონი აწი დაირღვევა... შენ თუ დამარღვევინებ... — კბილებში გამოსცრა იოსებმა.

— ჩამბარდი, თორემ გესვრი! — რევოლვერი ამოიღო მილიციის ლეიტენანტმა.

— მე კი გაფრთხილებ: არ მომიახლოვდე, თორემ... — იოსებმა დამცველი რგოლი მოწყვითა ხელყუმბარას და წკიპზე შეყენებული ხელყუმბარა შარვლის ჯიბეში ჩაიკურა, — ხელი არ მახლო, თორემ... გავშაღე ხელი და...

— რას შვებ, ამხანაგო?! — გაფითრდა მილიციის ლეიტენანტი.

— მომიახლოვდები და ორივე ავფეთქდებით! ხალხისთვის მიმაქვს პური და ამიტომაც ვერ შემაჩერებ! მე ვერავინ შემაჩერებს!

მაშინ იყო, რომ თვალები აუკიაფდა მილიციის ლეიტენანტს. არც აცია, არც აცხელა და მივარდა იოსებს. იოსები, მისი ღრმა რწმენით, კანონს არღვევდა და რომ არ დარღვეულიყო ეს კანონი,

უნდა ელონა რამე: იგი ვალდებული იყო, ძირშივე აღეკვეთა დარღვევის მიზეზიცა და საბაბიც და ხელიც ამიტომ ჩაუყო იოსებს ჯიბეში. ხელში მოიქცია დამნაშავეის მომუშტული ხელი და ამოისუნთქა შვებით:

— რას შვები, ხომ არ გაგიჟდი?! გამიშვი ხელი, თორემ ავფეთქდით ორივე... გამიშვი ხელი და გაძლევ სიტყვას: მივუტან ამ პურს იმ ადამიანებს და ჩაგბარდები, დედაჩემისა და მამაჩემის საფლავებს ვფიცავ, რომ ჩაგბარდები! მხოლოდ შენ ჩაგბარდები... აგერ საბუთები, რომ... უკანონოდ და უსაბუთოდ არ მიმაქვს პური... კანონი არ დამირღვევია და...

— სწორია, სწორია ეს კაცი, Товарищ лейтенант! წესრიგში აქვს საბუთები და გაუშვით! — ექსპედიტორის მთრთოლვარე ხმაც მოწვდა მილიციელის ყურს, მაგრამ ბედისწერაც ხომ არის და... ვერავინ შეცვლის ამ ბედისწერას!

მილიციელი დაიძაბა და ხელყუმბარა წაართვა იოსებს, ხელყუმბარიანი ხელი ამოიღო იოსების ჯიბიდან, მაგრამ ძირს დაუვარდა ხელყუმბარა და...

ერთიც გაფითრდა და მეორეც.

„ერთი, ორი... ფვთქვდებით...“ — ძლივს მოასწრო იოსებმა ამის გაფიქრება და მილიციელსაც გააკანკალა, უნებლიედ ჩაიმუხლა და ხელყუმბარას მთელი სხეულით გადაეფარა.

ეს იყო და აფეთქების ყრუ ხმაც გაისმა.

— სისხლი... — გული აერია იოსებს.

მერე გვარდიელებიც გამოჩნდნენ, გვარდიელებს მილიციელებიც მოჰყვეს.

— ეს ბიჭი არაფერ შუაშია... — ამოიგმინა იოსებმა, — თუკი დასაჭერია ვინმე, ეს მე ვარ... წაიღოს ეს პური... ხალხი ელოდება ამ პურს... ამბავსაც მიიტანს იქ... — ხელები ძირს დაუშვა

იოსებმა და ცრემლები ჩაუდგა თვალებში: — ეს დასასრულია... მაესტრომ დამამარცხა... — თავი ჩაჰკიდა და ბედს დამორჩილდა, — ომზირ, მაპატიე... კრავაი, კრავ... მე მაესტრომ...

გვარდიელები და მილიციონერები მიცვივდნენ იოსებს და ხელები გაუკავეს.

— მილიციაში! — ბრძანა მილიციის კაპიტანმა, — ეს ბიჭიც!

— ამ ბიჭს თავი დაანებეთ... გაუშვით თავის გზაზე... არც კი მიცნობს... — გაძალიანდა იოსები, მაგრამ რეზინის ხელჯოხი გადაუჭირეს მხრებზე და ძალით დაადუმეს.

და ფიქრმა მოიცვა მაშინ იოსები: „ამ ბიჭს არაფერი დაუშვებია და... იქაც პურს მიეღიან. პური ენატრება ხალხს... ევჰ, რა ტყუილუბრალოდ შემომაკვდა ეს მილიციელი?! შვილები ეყოლება... ობლებად დაეყრებიან... იქნებ არც მომკვდარა?! — იმედმა გაიბრწყინა იოსების თვალებში.

მილიციელები და გვარდიელები იოსებსა და ბიჭს „черный ворон“-ში შეაგდებენ და თვითონაც იქვე, მათ გვერდით დაიკავებენ ადგილებს.

„ბიჭი ცოდვია... მე კი... მაესტრომ მომიღო ბოლო... რაღაც გამომჩია... რაღაც ვერ გავთვალეთ მე და ომზირმა...“ — უკვირს იოსებს, რომ ჯერ კიდევ შეუძლია ფიქრი: „ნეტავი ის მილიციელი არ შემომკვდომოდა და... სასწრაფოც რომ არ გამოჩნდა?! იქნებ ცოცხალია და... სანამ სასწრაფო მოვა, ხომ დაიცალა სისხლისაგან?! — ფიქრსაც აქ დაუსვა წერტილი იოსებმა და თვალი გაახილა. უკვე ფიქრიც აღარ უნდოდა, მაგრამ უფიქროდაც რომ არ შეეძლო?! — უნდა ასრულდეს თითქოს რაღაცა... ნეტა ბოლო მოეღებოდეს ყოველივე ამას და... მაგრამ ომზირი?! მიიყვანს კი იმ საქმეს ბოლომდე?! მაპატიე, ომზირ... უნებლიეთ დამემართა... შენც მაპატიე, კრავაი, მაპატიე, შენც, ჩემო ბიჭო... თენგო შენც, ბიჭო...

პარი მესამე

* * *

გზა გოლგოთისკენ...

იესოს ჯვარს მოუხრია წელში კვირინელი სვიმონ! ძლივს მილასლასებს. დასისხლიანებია შიშველი ფეხები.

მაგრამ იესოს რად უჭირს ასე?!

იესო: არც გათავისუფლებულა იგი ჯვრისაგან: წარმოსახვით ისევ მოათრევს თავის ჯვარს... ამ ჯვარიტაა ამოვსებული მისი გვემული სული... ასე არაქათგამოცლილი მიჰყვება იესო დაჯვარულ სვიმონ კვირინელს.

ხალხი ჭრელია და ფიქრიც აჭრელბულა გოლგოთისკენ მიმავალ გზაზე. ზოგს მართლა ებრალება იესო, ზოგიც აუგად მოიხსენიებს ხოლმე და ზოგიც სახეში აფურთხებს.

ტირის იესო. სდის სისხლის ცრემლები და სულიც უტირის.

გაჰყვირიან, გაჰკივიან ლეგიონერები. მუშტებსაც გამეტებით იქნევენ, დრო და დრო მათრახიც გაიტყლაშუნებს ჰაერში.

ბრბოს მარიამ მაგდალინელი მოუძღვის წინ, სისხლის ცრემლები სდის, სუნთქვა მოხშირებულია ღვთისმშობელ მარიამს, ცრემლები ახრჩობს. მუხლმოკვეთილი სულს ძლივს მიითრევს, წაიფორხილებს და მარიამი შეეშველება, მაგდალინელი.

„გაუძელ სვიმონ, გაუძელ კაცო — აღამიანო! გაუძელ და მამაჩემის საუფლოში მოგიჩენენ ადგილს. შენც ეზიარები იქ უკვდავებას!“

„გისმენ, გისმენ, დიდო მოძღვარო, (იმის შიშით, რომ ქვაზე არ წამოიკრას ფეხი, უკანაც არ მიიხედავს), შემინდე ცოდვები, ძეო ღვთისავ და ძეო კაცისავ, მოკეთევ შენ კაცთა მოდგმის!“.

„შენი იქნება, სვიმონ, ელენე! თქვენ იქორწინებთ მარიამობისთვის... ძე გეყოლებათ და ლაზარეს დაარქმევთ!“

„თქვენზე ვილოცებ, თქვენზე

ვილოცებ... ვილოცებ შენზე... — თავიც არ მოუბრუნებია იესოსკენ კვირინელ სვიმონს, ისე კი უკვირს, რომ ყოველივე ამას კი არ ამბობს, არამედ ფიქრობს და ეს ფიქრი პირდაპირ, თითქმის შეუცვლელად მისდის იესოს. იესოც აღარ ეუბნება, რომ მისია ეს ფიქრი, სვიმონს რომ დაუფლებია... ღვთისმშობლის ჩანაფიქრიც გარკვევით ესმის, — მადლობა უფალს, მადლობა უფალს... — ფეხი მაინც წამოიკრა სვიმონმა ქვაზე და ჯვრიანად წაიქცა. წაიქცა სვიმონი და იესოამაც წამოიკვნესა. ესმა ეს კვნესა სვიმონს და აუცრიალდა გული:

— ვაიმე, ჯვარი... — წამოიწია კვირინელი სვიმონ, გასწორდა წელში და ჯვარიც გაისწორა მხრებზე.

„ჩემი ტკივილით ივლის აწი, მისია აწი ჩემი ტვირთიც... ესეც ჯვარცმული... ჯვარცმული სვიმონ“...

„მე მტკივა, მტკივა იეშუას ტკივილი!“

და მაინც: რანაირად ატკივებია სული, ტკივა გრძნეული გულიც! — ჩემით, ჩემით უნდა გაიგოს კაცთა მოდგამ, თუ რა მძიმეა იეშუას ჯვარი! შეიტყობს ამას და გააცნობიერებს კიდევ, რომ იეშუაა იდეალი კაცთა, დამცველი ჩვენთა და აღმსრულებელი სურვილთა ჩვენთა! იგი რომ არა, გადაგვარდებოდა, გადაშენდებოდა კაცი საერთოდ. იმიტომაც იტვირთა ცოდვები კაცთა, ტვირთ-ცოდვა ჩვენი და... გაგვიჭირდებოდა წინსვლა მერმისში... დავცვივდებოდით გზაზე და... იეშუას უნდა უმაღლოდნენ მომდევნო თაობები, რომ მიწის შვილები გვევია ჩვენ... რომ დედამიწელები ვართ ჩვენ და ასეც გვერქმევა აწი... აწ და მარადის და უკუნისამდე... სულიც მარადია ჩვენი, მილიონ და მილიარდ სიცოცხლეს

ვეზიარებით ჩვენ მომავალში! მაგრამ არა ამ სხეულით... მე აქ მიწიერ სამოსელში გამოვწყობილვარ და სხვა განზომილებებში გარდასული მხოლოდ და მხოლოდ იმ ახალი განზომილებებისათვის დამახასიათებელ სამოსელს მოვირგებ.

— გაიხსენ, გაიხსენ შენ, სვიმონ! მოსულხარ შენ ჭეშმარიტთან, და ამიტომაც დაიმკვიდრებთ სასუფეველს შენცა და შენი მოდგმაც! მეც იქ დაგხვდები, სვიმონ, მამაჩემის საუფლოში...

მოკლევითა...

აქ უკვე შეკრებილიყო ჭრელი და ასე გაუტანელი სოფელი.

— დადექ, შე მართლა... უტვინო ჯორო! — მათრახი გადაუჭირა ლეგიონერმა სვიმონ კვირინელს.

— მოთმინება, სვიმონ და განიწმინდება სული შენი დღევანდელი ბიზნისგან. მხოლოდ: მოთმინება! — სულში ებეჭდება ეს

სიტყვები სვიმონ კვირინელს და ივსება იგი ღვთის სიყვარულით და ღვთისნიერი სიკეთით. სიხარული ჩაგუბებია დაცრემილ თვალებში.

გული მისი: ყველას ეყოფა უკვე;

სული მისი: ჩამტვევია იგი ყოველის!

და სვიმონიც მზადაა: ყველას გაუყოს გული და ქვეყნის ტკივილიც ჩაიტოს თავის უსაზღვრო სულში.

— სდექ, სდექო! — გაიზუზუნებს ჰაერში მათრახი და: შედგება კვირინელი სვიმონ, ჯვარს ფრთხილად დაუშვებს მიწაზე, შეუშვებს ხელს და ტკივილად იქცევა, თითქოს ასკლეპიოსის თავისი ნაცადი ხელით ამოეჭრასო მისთვის აალებული გული და... მოშვებულყო სისხლის ყველა სადინარი. ივსება კვირინელი სვიმონ თავისივე სისხლით, ლამის ყელიდან ამოასხას სისხლის ლავამ და... ვაითუ წალეკოს ამ სისხლმა მისი თვალსაწიერი.

აცახცახებულა კვირინელი სვიმონ! კანკალი ჩადგომია სულში და ესაა, გულს რომ უკლავს ამხელა კაცს...

* * *

(მორყეული ჩარჩო და ომზირი).

ჩაიკარგება მაესტროს იღუმალი თვალი ჩარჩოში და ომზირიც შეცბება. შავი სილუეტიც ამოძრავდება მორყეულ ჩარჩოში და სული აემღვრევა ომზირ თავდგირიძეს.

— ვიცო, არ შემოხვალ შენ ჩემთვის განკუთვნილ ჩარჩოში, — იტყვის მაესტრო.

— მართალიც ხარ! ჩვენ ერთ სიბრტყეზე ვერც დავტყვივით?

— ვიცო... ამ ჩარჩოს დანიშნულება, მაგრამ... ის მეორე ჩარჩო რაისთვისაა. საჭირო? ვინძლო პრობლემები არ შეგიქმნას...

— მაესტრო... შენს თავზე... და შენს

პრობლემებზე იფიქრე, ჩემს პრობლემებს კი თვითონ მოვუვლი. სხვების დახმარება არც დამჭირდება!

— პრობლემები... ოჰ, ეს პრობლემები! შენ გინდა, რომ შეუმსუბუქო ცხოვრება ადამიანებს... Похвально, похвально! მაგრამ ტყუილად ცდილობ... მე ყველაფერი ვქენი, რომ აღზევებულიყავი, მაგრამ თვითონვე არ ინდომე! მე გაძლევდი ყველაფერს და უარი თქვი ამ ყველაფერზე! გადაყევი უმადურ ადამიანებს! სწორედ ისინი გაცვავენ ჯვარს! Знаю, знаю я Вашего брата! დიდ უკვდავებასაც კი აზიარა მამაშენმა ადამი, მაგრამ თვითონ ადამმა არ ინდომა უკვდავება! შენც გაგიმეტა

მამაშენმა საექსპერიმენტოდ! არ გაუმართლა ადამმა და იმედგაცრუებული მამაშენი შენზე ამყარებს ახლა იმედებს! შენც ადამისნაირი ხარ, ოღონდ: უფრო მაღალი სულის... გაგიმეორებ კვლავაც: არ გაუმართლა მამაშენს ადამმა!

— ეს შენი წყალობით, მაესტრო! შენ რომ არა, ახლაც სამოთხეში იქნებოდა ადამიანი! ბევრი რამ შეცვალა შენმა მაშინდელმა უადგილო ჩარევამ... მოვა დრო და დაისჯები შენ ამისათვის! მაგრამ აღრეა ჭერ... მთელი სიგრძე-სიგანით უნდა გაცნობიერდე შენ კაცთა მოღმის შეგებაში, რომ ხელი საბოლოოდ გკრან და მოგიკვეთონ ერთ და სამუდამოდ! გესმის ხმა მაღლიდან? ეს მამაჩემია... შენც ისმინე მისი შეგონებანი!

— სწორს გეუბნება შვილი ჩემი, ჭეშმარიტი ძეი ჩემი! თავი ანებე ხალხს! მაინც ვერ მოერევი... გონს მოდი, მაესტრო და ამომიდექი მხარში...

— და მამაშენის ყურმოჭრილი მონა გაგზდე მე, იეშუა?! მამაშენის მონა ვიყო ჩემი ნიჭისა და შესაძლებლობების პატრონი?!

— მობრუნდი, ჩვენკენ, მაესტრო და მამაჩემიც შეგინდობს იმ ძველ ცოდვებს (აც). ხომ იცი, რანაირი მიმტევებელია?!

— იცი, რა, იეშუა? შენ შენ თავს მოუარე! ერთიც მენიშნა, თითქოსდა უკვე ვეღარც იგი უნდა იყო, აღრე რომ გიცნობდი... ასეც მეჩვენება: თითქოს საყრდენი გქონდეს გამოშლილი ფეხქვეშ... მამაშენი მოკვდა! ღმერთი მოკვდა — მეტქი, ხომ გესმის, იეშუა?! ბრძანა კიდევ ერთმა შესლილმა ფილოსოფოსმა, ჰო, ნიცშე უნდა ყოფილიყო, ფრიდრიხ ნიცშე! ღმერთი აღესრულა, როგორც იქნა... მართალი იყო ნიცშე! მამაშენი კი არა და... შენაც აღარ ხარ, იეშუა! მე შენი ხმა აღარ მესმის... დახშულია სასმენელნი ჩემნი... გულიც დახშულია შენი ფიქრებისთვის.

თავისუფალია შენგან სულიც ჩემი!

— მაესტრო, ეს შენი გზაც არ უნდა იყოს უსასრულო და ბოლოს კვდები შენც... შენ ისე იქცევი, რომ შეიძლება გაგიმეტონ მაინც და... იცი კი რა არის სულის სიკვდილი... მოკვდები ისე, როგორც მოკვდნენ ჯერ ის ზემდეგი იბრაიმი და მერე — კაენ ადამაძე!

შეცბა ამის გამგონე მაესტრო, შეფიქრიანდა და მოეშვა როგორღაც, მოსანანიებლად განემზადა კინადამ, მაგრამ გადაიფიქრა, ხელები მომუშტა და ზეცას მოუღერა, — ვნახოთ, ვნახოთო... მე კი არა, აქ შენი ძეი აღესრულება და მაღლაც შენ ამოგზდება სული! მოკვდება შენი იეშუა და მოკვდება ათასჯერ და... უთვალავჯერ! მოკვდება იოსებიც! ჯერ ჩემი პროექტი განხორციელდეს და... სრულყოფილი ჩემი პროექტია. ჰო, მე უკვე გადავწყვიტე: მოკვდება იეშუა, მოკვდება იოსებიც... მერე არ ვიცი, როდის, მაგრამ მაინც მოვისაკლისებ ომზირ თავდგირიძეს! მაგრამ ჯერ იეშუას სიკვდილით შეგაძრწუნებ... კრავისაც მოვუვლი, იმ მართლაც დამთხვეულს! სულ არ გავიდა თავს... სიკეთის მსახურიო?! ისევ იგი დაგმობს და ჩაწინლავს კრავის — ამ „ვისკოჩკას“, ვისაც აჰმეფს და თითქოს პატრონობს. მონასტირშინას ამბავი რატომ არ გაახსენდება? უმადურია ხალხი... არ გაამართლა იმ შენმა ექსპერიმენტმა, არა! არ გამოგადგა შენ კაცი — ადამიანი!

— ეჰ, მაესტრო, მაესტრო, ვხედავ, მაინც არ გეშველა შენ! მე მართლა შევეცოდე ერთხელ, რომ გაგაჩინე შენ და ვინანიებ ამას! ვინანიებ, რომ გაგაჩინე! და მაინც ჩემით ხარ, მაესტრო და შემიძლია გაგაქრო! მაგრამ ახლაც არ ავჩქარდები... იქნებ მაინც მოხვდე გონს და მოიხედო ჩემკენ, ადამიანებისკენ მიიხედო.

— მოვინანიო? მაესტრომ, მე

მოვინანო?! ტახტი შენ კი არა, მე მეკუთვნი! შე მართლა დავრდომილო! შენი იეშუა კი... ადამიანამდე დაეცა, გესმის, ადამიანამდე დაეშვა! მაინც რასა გავს შენი იეშუა?! იეშუა! ჰეი, შენ, იეშუა, მისმინე ყურადღებით! მე იმაშიც კი მეპარება ეჭვი, რომ უზენაესის შვილი იყო შენ! ბუში ხარ შენ, რომაელი ლეგიონერის ნაბიჯვარი... ხედავთ, ჭკუას არ მასწავლიან ეს უნიჭო ჭკუის კოლოფები?! ჰეი, თქვენ: ვითომ მამა-შვილო! დაგამხობთ ერთხელაც! დაგამხობთ!

— ვაი, უბედურო... — ხმას დაიხშობს ზეცა და მაესტროც აიხედავს მაღლა.

ფიქრის სავარძელში შეირხევა ომზირი: — თავის ზრახვებსაც აღარ ფარავს, ხედავთ, ჩვენი მაესტრო! სხვაა, აღარ ფარავსო, რომ თქვა! ჩვენი მოდემის განადგურება თუ განუზრახავსო! — წამოდგება ომზირი და მივა ჩარჩოსთან, — მაესტრო, თავი ანებე ადამიანებს... ვერ გამიგია, რატომ უნდა წარიწყმინდო ისედაც წარწყმედილი სული?

— შენ კი, ომზირ, შეეშვი იეშუას! იცი, რომ მიიყვანეს იგი გოლგოთაზე... აბა, იმ შენ მეორე ჩარჩოსაც დახედე! შეიძლება დღეს ჯვარცმის მოწმე და მოწამეც გახდეს! იეშუას თვითონ თქვენ, ადამიანები მოისაკლისებთ! სვიმონ კვირინელმა უკვე დაღო მიწაზე იეშუას ჯვარი! განწირულია იეშუა! იგი არც ყოვლისშემძლეა და არც — ყოვლისმომცველი! არც ჰეი იგი ღვთისა! ცრუ ქრისტეა და დიდი მოლაყბე! ისინი კი, ვინც ქრისტეს მიჰყვნენ, დაიღუპებიან! მე ის მიკვირს მხოლოდ: ამდენს როგორ მიაღწია, როცა თეატრალური ინსტიტუტი კი არა და, სტუდიაც არა აქვს დამთავრებული! მე, მაგალითად, ჩამოვართმევდი იეშუას ღვთის ძეობას და მსოფლიოს

დამსახურებული არტისტის წოდებას მივანიჭებდი! უბადლო აქტიორია! მრავალგზის ოსკარის მფლობელსაც გავხდიდი! როლებს მე თვითონ შევუბრუნებდი! მწვერვალი კი გოლგოთაა მისი! ჯვარი! დიადი სცენა... ლამის მეც კი შემშურდეს მისი! ომზირ, ნუ მაწყვეტინებ, გთხოვ, ნიჭს მართლა ვერ წაართმევ იეშუას! დიდი აქტიორია მართლაც... ოლივიე სად მივა ამასთან, ვერც ნიკოლსონი... მაგრამ; თამაშობს იეშუას როლს, თამაშობს მხოლოდ! ჰოდა... ვერაა ქრისტე! არაა იეშუა მესია! იმიტომ, რომ მართლა მესია უნდა იყო, რომ დაგინახონ, რომ აღგიქვან მესიად! სიმპათიებს კი, როგორც აქტიორი, ჩემშიც იწვევს... იცი, რას გეტყვი, ომზირ? იეშუამ თვითონ ირწმუნა, რომ ქრისტეა, მესია და ამიტომაც თანავუგრძნობ! მაგრამ ეს იმისთვის მაინც არ კმარა, რომ ვირწმუნო მისი ღვთაებრიობა...

ადამიანი — როგორც ადამიანი... ზეკაციც არის ნამდვილად, მაგრამ ღვთის შვილი ვერაა ეს კაცი! კაცია უმაღლეს საფეხურზე შემდგარი...

— ახლა მეც მათქმევინე, მაესტრო! — წელში გასწორდა ომზირი და თვალიც გაუსწორა მაესტროს: — მე დღესაც ვიხილე ქრისტე!

— ქრისტე არ ყოფილა იგი, არაა იგი მესია! — არა! არა... — დაიჩემა მაესტრომ.

— ქრისტე ვიხილე — მეთქი, მე გეუბნები ამას — ომზირ თავდგირიძე! მესიაა იგი! იმის თვლებში დავინახე მე ის წარსული!

— ჯვარცმა?! — შეცბა მაესტრო, — ნამდვილი ჯვარცმა?!

— ჰო, ჯვარცმა და ქრისტეს მომავალიც ვიხილე — დიადი აღდგომა! მერე: მეორედ მოსვლა ეთერულ სხეულში...

— რას მიედ-მოედები, ომზირ?!



ერთი ისიც მითხარი, რომელ ეთერულ სხეულში? იქნებ ისიც თქვა, უკვე მოსულაო და სიკეთესაც ჩვეულებისამებრ თესავსო ქრისტე... იეშუა — ადამი... ისევ არ იშლი, შენსას? თვალი ვის უნდა აუხვიო?!

— მისმინე, მაესტრო! მე და ჩემს მოდგმას შეგვიძლია მოგვკვდეთ ადამში და ქრისტეში გავცოცხლდეთ! ამიტომ: ადამიანი სინამდვილეში გაცილებით რთული და დიდი ფენომენია, ვიდრე შენ წარმოგიდგენია და ჩვენს სამგანზომილებიან წარმოსახვას შეუძლია გაიაზროს და გააცნობიეროს... აი, შენი ჭეშმარიტი სახეც! კიდევ რამდენიმე მონასმი და მზად იქნები! აგერ ეს ერთი შტრიხიც... დაგინახავს, მოგიხილავს ადამიანი და შეგაქცევს

ზურგს! შეხედე! შეხედე! ასე მგონია, თვითონაც ძალიან მოგწონს! აქ სული იხატება შენი, შენი მეობა გადმომაქვს ტილოზე...

თქვა ეს ომზირმა და მაესტროსაც გააძაგა. ზურგი ზიზლით შეაქცია ომზირს: — მეკადრება, რომ არ გაგანადგურე! შემეძლო და დაგინდე! მაგრამ იოსები ხომ ჩემს ხელთაა! ჯავრს იმაზე ვიყრი. იოსები მაინც ვერ გადამირჩება! იეშუა, ამისთვის კი იდეაა მთავარი! იდეა... მგონი არც დამიკარგავს ყველაფერი! ომზირ! მე მართლა მალიზიანებს ეგ შენი ჩარჩო... ის მეორე ჩარჩოც მალიზიანებს... შენ მართლა მალიზიანებ, ომზირ, არ ვიცი და მაინც რამ გაფიქრებინა ჩემი ჩარჩოში გამომწყდევა?

* * *

ომზირს მზე ერთი ჩარჩოდან მეორეში გადააქვს, ანდა პირიქით და აღარ იცის, როდემდე გაგრძელდება ასე: ერთი ჩარჩო რომ მზითაა სავეს, მეორე ამოსუფთავებულია, გამოთავისუფლებული მზისგან...

აქ იეშუა ნაზარევი... უმზეო დღე... არც ერთი მზის სხივი! წელში მოხრილა იეშუა, მაგრამ იტვირთებიან მისი თვალები, უფრო მეტ და მეტ სიღრმეს იძენენ და ამ უძირო თვალებში დავანებულია ცოდვანი კაცთა! წელშიც ამიტომ მოხრილა იეშუა. ნეტა როგორღა შეძლოს ამხელა ტვირთ-ცოდვის ზიდვა?!

მალა აიღო თავი. დაძაბულია მისი ყოველი კუნთი, დაძაბულია მისი ფიქრიც, ჩანაოჭებია ტვინი და ვეღარც ისე აზროვნებს, როგორც ოდესღაც, ხედავს უჭირს!

სხვანაირადაც რომ აზროვნებს და ხედავს!

ხედავს — თავისებური, ცისფერი თითქოს...

ჭეშმარიტება — ხატება ციური.

მზეც თავის ადგილს დაიჭერს სადღაც, თვითონვე გამონახავს თავის სავანეს და ძველებურად გაბრწყინდება. იქით, მეორე ჩარჩოში, სადაც მოხაზულია უკვე მაესტროს შავი სილუეტი, წყვდიადი დაისადგურებს და ამ სიწყვდიადეში აბორგებულა დიდ მაესტრო! აბორგებულა, თავის კანში ვერ დატეულა.

გაუჭირდება, ალბათ, ჩარჩოში ყოფნა...

— შენ, შენა ხარ, ომზირ, - ჩემი შემოქმედი?! — წამოიყვია მაესტრომ და შექან-შემოქანდა ჩარჩო: — მე ახლა კაენ ადამაძეზე ვფიქრობ!

— არც მიფიქრია ამაზე! მე სწორედ იმას და იმაზე ვხატავ, რაც მომეგუწებება... ახლა კაენ ადამაძეზე რომ ფიქრობ შენ! — უკვე წარსულზე, ამიტომაც წააგებ, მაესტრო!

და ზიზლით გადააფურთხებს მაესტრო: — დროებითია ეს წაგება! კი წავაგე ეს სახელდახელოდ შეთითხული ომი, მაგრამ მოვიგებ იმ დიდ,

უკანასკნელ ომს! მართალია, კაენის სიკვდილით მარჯვენა მომკვეთეთ, მაგრამ მე, ჩვეულებრივი მოკვდავი ხომ არ გგონივარ, ომზირ?! მე — მაესტრო... აბა, სცადე და მომკვეთე მარჯვენა! მომკვეთ მარჯვენას და იმის ადგილზე ორი მარჯვენა ამომივა, მომჭრით ორივეს და ოთხი ამომივა! აქ ფიქრსაც დაგასწრებ, ომზირ და... კაშვი მოხუცი იყო, მე კი ახალგაზრდობის ელექსირი შემიმზადებია და აწი რა მომკლავს?!

— მაესტრო! — სიტყვა გააწყვეტინა ომზირმა: — გინდა გითხრა, როგორ აღესრულა კაენი?

— რა საჭიროა, თუ გინდა, მე თვითონ გეტყვი... — ჩაფიქრდა მაესტრო, — მჭიროდა კაენი და გამოვიფონე... ახლა უკაენობა მჭირს, და გამოვიფონებ ახალ კაენს! მაგრამ კაენი ისეთი მაინც ვერ იყო, რანაირიც მინდოდა ყოფილიყო... იოსებიც გრძნეული სულია, მაგრამ შენს მხარეზე აღმოჩნდა... შენი მსახური...

— კი არ მემსახურება იოსები, მაესტრო... ერთ საქმეს ვაკეთებთ ჩვენ! ნეტა სად არის?

— გეტყვი, სადაც არის, მაგრამ ჯერ კაენზე... იგი იოსებმა დაამარცხა გარდასახვის ხელოვნებაში. აჩქარდა კაენი და... აღმოდებულს მერე ვედარაფერმა უშველა... კაენი იქით, თავის სახლში იწვოდა... სულში გაჩენოდა ცეცხლი... სული ეწვოდა კაენს და ამოეწვა ეს სულიც... შეხედავ და ახლაც ცოცხალი გეგონება! თითქოს მშვიდადაც კი სძინავს, მაგრამ რად გინდა ასეთი ყოფა?! კაენ ადამაძე ვეღარ აზროვნებს, ვეღარც ფიქრობს. იოსებმა ფიქრი, ოცნება და აზროვნება ამოუშანთა კაენს მესხიერებიდან... ასე იქნება ორმოც დღეს... გამოიღვიძებს და ბენზინს გადაივლებს თავზე, ცეცხლს წაიკიდებს... ფიზიკურადაც მოკვდება და... ასე რომ, ჩამოწერილია კაენ

ადამაძე.

— იოსები?

— იოსები... — ჩაფიქრდა მაესტრო, — შენ მგონი დაგავგიანდა, ომზირ! იოსებზე მე ვიზრუნე! აქ კი მგონი ამოვიყარე შენი ჯაგრი! კარგად იცი, ორი კურდღლის მადევარს უჭირს და სამ კურდღელს ხომ ვერა და ვერ დაიჭერ! მაგრამ გეძლევა შენ თავისუფალი არჩევანის უფლება... მე თუ იეშუა? ჯერ მე გყავარ ჩარჩოში გამოსამწყვდევნი და მერე... იეშუა გოლგოთაზე გელის! ჯვარცმა! ხედავ, როგორ გაოგნებულია კვირინელი სვიმონ?! და იოსები აქ რა მოსატანია?! შენ უფრო დიდი პრობლემით ხარ დაკავებული დღეს... მე მესმის შენი... ვერ მოგიცლია შენ იოსებისთვის... იოსები კი... — მხრები აიწურა მაესტრომ და გაიღიმა თავისებურად, — იოსები კი...

ომზირიც წამით მოწყდა აქაურობას, იოსებს გადასწვდა სივრცეში და შეეხმიანა. იოსებმაც გამოსძახა შორეთს იქით შორეთიდან:

— ომზირ, ეს მე ვარ, იოსები... ჩემზე ნულარ იფიქრებ. საქმეს მიხედვ, მე კი... იჩქარე, ომზირ! თორემ მაესტრო დაგასწრებს! — აქ შეწყდა იოსების გახმიანებული ფიქრი და ომზირიც მოვიდა გონს. ჩაიხედა ჩარჩოში და მაესტროს მზერას შეეფეთა:

„ნახე, როგორ აწრიალებულია მაესტრო? აქეთ-იქით აწყდება ჩარჩოს გაურანდავ კედლებს... — ახლა კი კმარაო, — გაიფიქრა ომზირმა და ამეტყველებული ჩარჩო კედლისკენ შეებარუნა, — მე ხომ სვიმონ კვირინელი მყავდა მოსახილველი?! აჰა, ჯვარიც! — თვალი გააყოლა ომზირმა სვიმონის მზერას, — იეშუა...“

კენსოდა იესო. სდიოდა სისხლი და სდიოდა ცრემლი სისხლნარევი. ტკიოდა სული, რომ არ დაუჯერეს ადამიანებმა,

არ დაინახეს მასში ძე ღვთისა და მესიადაც აღარ სცნეს.

და ეს იყო შეცდომა კაცთა (!)

უბედური იყო კვირინელი სვიმონ!

აჰა, ფიქრიც მისი: „ყველაზე დიდი ადამიანი... აღმატებული კაცზე. ძეი ღვთისა და... მესია! ველოდით, ველოდით... გადაგველია სული იმის მოლოდინში და მაშინ მოვიდა! გამოგვიჩნდა, მოგვბანა სულიერი და ხორციელი ჭრილობები, ზედ მალამოც დაგვადო და შეგვიმსუბუქა ტკივილები, მაგრამ მაინც არ ვიწამეთ მისი... იტვირთა იმან ცოდვები კაცთა და ამან გაგვღიზიანა, ისეთი მაინც ვინ არის, ამხელა ტვირთ-ცოდვა რომ აიკიდაო?!“

აქ დაიდა აზრიც ჩნდება: „ღმერთი რომ არ იყოს და მესია... გაბედავდა კი ამხელა ტვირთ-ცოდვის ტარებას?! ძეა იგი ღვთისა და მესია... კაცი რომ იყოს მართო და ასე ამაღლებული, ამ სიმაღლეზე მაინც ვერ აიჭრებოდა მისი ფიქრი! დაილოცოს, ღმერთო, სახელი შენი! დაილოცოს, ძეი შენი, საშველად ჩვენდა რომ წარმოგზავნე! ახლა კი მართლა მჯერა, რომ სული შენ შთავებერე ადამიანებს და რომ უკვდავია ეს სული“ — აი, რა აზრები უტრიალებს თავში სვიმონ კვირინელს.

— მერე?

ატყდა ერთი ხმაური და ღრიანცელი გაუგონარი.

ხალხი, ხალხი ითხოვდა: — ჯვარს აცვით ქრისტე! ჯვარს აცვით თვითმარქვია მესია!

(სირცხვილი, სირცხვილი და თავის მოჭრა კაცთა)!!!

და ლეგიონერებმაც მაღლა ასწიეს ღვთითა და კაცით დამძიმებული ჯვარი. დაიჭიმა თოკები... აჰა, გასწორდა წელში ჯვარი და იესომაც გაახილა თვალი.

შეკრთა კვირინელი სვიმონ. იმასაც

ატკივებოდა იესოს სატკივარი, სდიოდა იმასაც სისხლი და ცრემლი. იესებოდა ისიც აუწონელი ღვთაებრივი ტკივილით.

... და იყო დიდი ტკივილი...

— მე კი არა, ამ ჯვარს სდის სისხლი, — ჯერ მშვიდადაა თითქოს კვირინელი სვიმონ, — მე ცრემლი უნდა მდიოდეს მხოლოდ...

— გაუძელ, სვიმონ! — ჩამოსძახა ჯვრიდან იეშუამ.

— მაინც ვერაფერს მივმხდარვარ... იგია ჯვარცმული და მე მტკიოდეს?! მე მდის ეს სისხლი და სისხლი რომ მდის, ამიტომაც მეტირება და ვტირი... მდის ცრემლი... რა აუტანელია ეს ტკივილი?! ნეტავი, არ გაგჩენილიყავი! იქნებ ვერც ის კაცი ვარ მე, ვინც უნდა ამაღლებულიყო ასე! სხვა, სხვა ვინმე როგორ ვერ გამოინახა ამდენ ხალხში? რამდენია ჩვენში ჩემზე აღმატებული და ამაღლებული სული?!

— სვიმონ! — ჩამოსძახეს ჯვრიდან: — შენ ერთადერთი ხარ, სვიმონ! ვერც სვიმონობას შეძლებდა სხვა ვინმე! ამიტომაც შემორჩება, სვიმონ, შენი სახელი ისტორიას: კვირინელი სვიმონ!

და ისევ ატკივდა სვიმონს. ზეახნა და... — და როცა მტკივა მე, არ ტკივა მაშინ იეშუას! თავისუფალია იგი ტკივილისაგან. არ მტკივა და ტკივა იმას... არ ტკივა იეშუას და: ბედნიერი ვარ მე, კვირინელი სვიმონ, რომ იეშუას ტკივილი მტკივა!

მაინც რანაირი ყოფილა თურმე ღვთაებრივი ტკივილი?! მთლიანად ვიშლებოდე თითქოს სახსრებში, მე მე აღარ ვარ უკვე! მართლა აღარ ვარ! გადავუშლივარ მე იმ დიდ ტკივილს. ეს ნაიარევი... ეს ნაიარევი ნეტა საიდან, როგორ?! — ლამის თვალი დაუხნელდეს ტკივილისაგან. ფეხზე ძლივსლა დგას.

„შენი წაქცევა არ შეიძლება!“ — ეს შინაგანი ხმაა, რომ ესმის და გული მოეცემა.

მაგრამ მოიღრუბლება მოულოდნელად და აცივდება. შეაბგაბებს კვირინელ სვიმონს.

უზილავი ქარიც რომ გოლგოთისკენ მოერეკებოდა იმ დამძიმებულ ღრუბლებს?!

იელვა. ელვას საშინელი, დამანგრეველი ქუხილი მოჰყვა და ფერდში შუბი ატაკეს იესოს ვაიმეო, წამოიკვნესა და შეცბა კვირინელი სვიმონ. აუფორიაქდა სული; შეეკუმშა და მთლად მოეწურა გული.

აჰა, იარაც შეუხორცდა იესოს და ახალი სატკივარი გაუჩნდა სვიმონს. ჭრილობა ზედ ფერდზე გაეხსნა და სისხლი გადმოსდინდა იქიდან. ეამა თითქოს, მაგრამ იელვა და ჭკუიდან გადასცდა კინადამ, — მე მხოლოდ ადამიანი ვარ და როგორ ავიტანო ტკივილი ღმერთის?! ნეტაი გამაძლებინა!“ — ინატრა და იგრძნო, რომ აღარ იყო იგი მარტო სვიმონი, სხეულში სხვა ვინმე ჩასახლებოდა თითქოს და ატკიებოდა ამ კაცს ქვეყნის სატკივარი. ღვთიურ სატკივარს ატარებდა იგი. იმასაც ხვდებოდა, რომ სხვანაირადაც ფიქრობდა უკვე. ფიქრიც სხვა ჰქონდა და შიშმა აიტანა.

და როცა სული განუტევა იესომ, უჩვეულო ცახცახმა აიტანა კვირინელი სვიმონ. ეს წამით, წამით იყო მხოლოდ და ასევე უჩვეულო სიმშვიდე დაეუფლა. აღარ იყო იგი, კვირინელი სვიმონ ამქვეყნად (!) აქ აღარ იყო და

არარაობამაც გააწნა სილა. შემოჰკრეს ერთხელაც და იშვა ხელმეორედ! ჰქონდა სხეული, მაგრამ პირვანდელისგან განსხვავებული. და გააჟრჟოლა. ველარ აღიქვამდა, მაგრამ იყო და აზროვნებდა! იყო და სხვა განზომილებაში აპირებდა გადასვლას.

— რეინკარნაცია! — ჩამოესმა მალღითგან და იესოც იხილა მაშინ (!)

— ახალ სიცოცხლეს ვიწყებთ? — იკითხავს კვირინელი სვიმონ.

— სულიც ახლებური შთაგბერა შენ მამაჩემმა! ერთსაც გეტყვი: გაბრუნდი უკან და იმ შენს განზომილებაში ჩაჯექი. აქამომდე კი: შენ კიდევ რამდენიმე სიცოცხლის გამოვლა მოგიწევს.

...და გამოეღვიბა კვირინელ სვიმონს.

მიმოიხედა იოგვლივ: ჩამოწოლილიყვნენ სველი, დამძიმებული ღრუბლები. ჩამოღამდა მოულოდნელად და ის მიწის მუშა, კვირინელი სვიმონ, უცნობი ყველასათვის, იესოს ჯვრიდან გარდამოხსნის მოწმე და მოწამე ხდება.

ძირს დაასვენეს იესო. ორივე მარიამი დასტირის: ღვთისმშობელი და მაგდალინელი. ძვირფას სხეულს თეთრ სუღარაში ხვევენ.

იქით: იცინის ვილაც. კიდევ იქით: შეიკურთხა ვილაცამ. (ვილაცას იუდეის პროკურატორი პილატეც შემოე-
ლანძღება)!

იელვა ისევ და... ამას სულისშემძვრელი ქუხილიც მოჰყვა.

გაწვიმდა... წვიმდა კოკისპირულად!

უტყროდა სული კვირინელ სვიმონს: სულში, სულში აწვიმდა და იწმინდებოდა...

* * *

შეწუხებულან...

კრავაიც წუხს. იოსების არა ისმის რა და სული აუტრდება ქალს. გულიც რომ აეს ეუბნება.

დაცდილი აქვს კრავაის, არასოდეს

ცდება მისი გრძნეული გული: „ამდენხანს როგორ ვერ მომაწვდინა ხმა? არც წუხანდელი სიზმარი მომწონს, ვერ მოვიცალე მე იოსებისთვის, სულ ჩემი პრობლემებით ვარ დაკავებული და მისი

პრობლემა თითქოს პრობლემაც არ იყოს ჩემთვის. მეც ერთგვარი კარიერისტი ვარ... მეც ვიქმნი კარიერას... ეპ, კრავი, კრავი, — გულზე ხელი მიიღო კრავიმი, — თავს რატომ იტანჯავ და ექვს რატომ აქმევინებ გულს?! შენ და კარიერა?! ხომ გაელიმებოდა, ამის გამგონე იოსებს, საყვედურებდა კიდეც: — იდეა, იდეა, კრავ... ის სიზმარი რომ არა... სისხლი, სისხლი... ჯვარს აცვეს იოსები ადამიანებმა, მოკლეს, როგორც კაცისმკვლელები... მუხლებში ლურსმნებს აჭედებენ... — სიზმარს იხსენებს, — სახეზე არააადამიანური ტკივილი აღბეჭდვია ჩემს იოსებს... დამინახა სიზმარში და:

— კრავი, კრავ... ამ ჩემ ტანჯვასაც მოელება ბოლო... — გალიმებაც კი სცადა იოსებმა და მტკივნეულად მოწკაურა თვალები, — კრავ, ისა ჯობია, თავს მიხედო... ომზირი მარტო რჩება და შენ უნდა დაეხმარო! იდეაა ომზირი და ეს იდეა არ უნდა მოკვდეს! შენ კი... მალე დაგიბარებენ ხელისუფლებაში და... ყურადღებითაც მოგისმენენ. ახლა კი... გთხოვ, დამტოვო... გახვიდე ჩემი სიზმრიდან. მე, კრავ, ახალი დაბადებისთვის განვმზადებულვარ! მართლა სიკვდილი ხომ არ გგონია სიკვდილ-გარდაცვალება?! სიკვდილიც თავისებური შობაა... ხომ დაგიბადეთ... მოვევლინეთ ჩვენ სააქაოს და... ჩვენ სადღაც მოკვდით მაშინ და გაგზნდით აქ, სააქაოში... სიკვდილი შობაა, შობა! ახალშობა ახალ განზომილებაში:

აქ: ომზირი გაიმარჯვებს! შექმნის ომზირ თავდგირიძე სიკეთის ხატს... შენ ჯერ არ გინახავს, რა ღღეში და რა ყოფაშია შენი ღიდი ძმა, ღვთაებრივი შემოქმედი! საქმეს არ მოწყდეს, ესაა მთავარი... — აღარ დაამთავრა იოსებმა და სივრცეს შეერია.

ოფლში ცურავდა კრავი. სწორედ რომ გასაწყური იყო.

თენდებოდა, ომზირს რომ მიაკითხა. ხატავდა მისი „ღიდი ძმა“. შინ არც ღღედა დახვედრია. — ჯიხურში იქნება... ჩარჩად არ გადაიქცა, ჩვენ რომ გვარჩინოს?! საწყალი ღღედა... — ფეხაკრეფით გამოიარა დერეფანი და გარეთ გამოვიდა. გადმოსცდა ეზოს და მეზობელს გადაეყარა: იმანაც დაწვრილებით მოუთხრო პურის ქარხანაში მომხდარი ამბავი და კრავისაც რეჩხი უყო გულმა.

— მერე და მკვლელები ვინ არის? — იკითხა დაზაფრულმა.

— რას არ ამბობს ხალხი?! ადგილზე უნდოდით ჩაექოლათ მკვლელები, მაგრამ არ დაანება მილიციამ. გაკეთდება ახლა მილიცია! საქმე ისაა, რომ არც უცდია გაქცევა! ჩემი აზრით, უნდა ჩაექოლა ხალხს!

— გაუსამართლებლად?! — აღმოხდა კრავის.

— რათ უნდა ასეთ კაცს სასამართლო?! კაცი ხელყუმბარით შევარდა პურის ქარხანაში, დაატერორა იქაურობა და... ტერორისტი, აბა, რა არის?! ერთისთვის — Все дозволено! და “Ничего не дозволено” — მეორისათვის?! იმასაც ამბობენ: პური თავისთვის კი არა, ხალხისთვის მიჰქონდაო, პურის მაღაზიაში...

„ეს უკვე იოსებს უნდა გავდეს“... — გაკენწლა კრავის და ოფლი დაასკდა.

— წარმომიდგენია, რა ღღეში იქნება ახლა?! არ ვიცი, ვინ არის... მაგრამ შენზე კი იცი, რას ამბობენ ხალხში?! რამდენს უნდა აუჯსნა, რომ იმას, რასაც შენ შევები, ამას რაიმე გამორჩენის მიზნით არ აკეთებ... ხალხს ვერაფრით დაუჯერებია, რომ ამას უანგაროდ აკეთებდე. მე რომ არ გიცნობდე, ვერც მე დავიჯერებდი ყველაფერ ამას! ვხედავ, გეჩქარება, მაგრამ არ დამზარდე და მართალი მითხარი, მართლა დაკარგულია

ჩვენთვის აფხაზეთი და სამაჩაბლო, თუ... რაღაც უცხო თამაშია და... ბლექი? ახალქალაქი და ახალციხეც ცხელი წერტილებია... ქართული ფული იქ არც ფულობსო, გამიგონია...

— როგორ გითხრა და... დღეს დაკარგულია ერთიც და მეორეც, მაგრამ შეიძლება ორივეს დაბრუნება, ახალქალაქსა და ახალციხეშიც მოვავარებთ საქმეს...

— ომით?! ისევ სისხლისღვრა?!

— ომით არა... ღმერთმა გვაშოროს ომი და სხვა უბედურება! ომმა რაც გვიყო, თქვენც კარგად იცით...

— შენზე ამბობენ პოლიტიკას თავი გაანებო... კი ვარ მე არამკითხე მოამბე, მაგრამ... მეზობლები მე მეკითხებიან შენზე და ხომ უნდა ვუბასუხო?!

— რომელი პოლიტიკოსი მე მნახეთ, რომ... — უხერხულად შეიშმუშნა კრავაი.

— კაი, კრავაი, ახლა ისიც მითხარი... ნუ გამიწყვრები და გვაინტერესებს ყველას... „სათნოების სასახლისათვის“ მართლა არ გაძლევენ შენობას? თუმცა რა გასაკვირია და „სათნოების სასახლისათვის“ ვის უნდა სცხელოდეს დღეს?! მაგრამ ბაბუმ ხომ მოგცა ფურგონიანი „მოსკვიჩი“. ღმერთმა მოუშართოს ხელი და... მისწრება შენი საქმისთვის ფურგონი... მიდიხარ, კრავაი?

— მაპატიე, მივრბივარ, ყავისთვის საღამოს შემოვივლი, იცოდე და მერე ვილაპარაკოთ!

— სიტყვა სიტყვა! — წამოეწია

კრავაის მეზობელი ქალის სიტყვები და გაელიმა:

— შენობაც მომცეს სასახლისათვის, მომცეს! საბუთების გაფორმებაა საჭირო და... აბა, გავიქეცი! სხვანაირად არ გამიგო!

— აბა, გელოდები, კრავაი...

„მელოდებიან, მელოდებიან, მეც ველოდები იოსებს, მაგრამ... მესამე დღეა, არ ჩანს... და რატომ არ შემძრავს მე ეს ამბავი?! მოვიდეს ერთი და მოველაპარაკები! ვითომ არაა საქმე საგანგაშოდ? გავიდა კაცი სახლიდან და აღარ დაბრუნებულა... მართლა და სად დიკარგა? ომზირსაც ვერაფერს ჰკითხავ! ხომ გადაიღია, ფიქრი რომ გავაწყვეტინო?! მისი ფიქრის სავარძელიც ხომ ნერვებზე მოქმედებს უკვე! ჩაჯდება შიგ და ფიქრობს გაუთავებლად... მედიტირებს... იოსებს რომ ჰკითხო, დიდი ხელოვანიაო შენი ომზირ თავდგირიძეო, გენიოსიაო... უცნაური ძმა რომ მყავს, მეც კარგად მომეხსენება, მაგრამ მარტო უცნაური ხასიათიც რომ არ კმარა გენიოსობისთვის?!

— ჩვენ უნდა დავეხმაროთ ტალანტებს, რომ გაიკაფონ გზა, უნიჭოები თვითონაც იოლად გაიკვლევინ გზას! — გაახსენდა იოსების ნათქვამი კრავაის. — იოსებიც კაი ჩიტია. მხოლოდ სხვის განდიდებაზე ფიქრობს, სხვას ემსახურება, სხვის სამსახურში ჩამდგარა და სხვანაირი ცხოვრება ვერც წარმოუდგენია... მაგრამ სხვაც რომ არაა ჩემი ომზირი?!

* * *

მკერდზე ათასი ჯოჯო აწირალებოდესო თითქოს, გააძაგდა. მათი საცეცებივით ბრჭყალები კანში ესობა და ჟრჟოლასა ჰგვრის. თვალის გახელისაც კი ეშინია,

თვალს მაინც გაახელს:

...აშშორებული საკანი მიწისქვეშ.

საღღაც კუთხეშია მიგდებული. მის წინ ვიღაც ზის ნამტირაღვე. ძლივს იცნობი: „ეს მაინც რა შუაშია და ნეტა საიდან?“ — ფიქრს გაიწვალებს იოსები, — საწყალი ბიჭი... თენგო-ბიჭი! მე

მახლდა და ესაა ამის დანაშაული?! — სიმწრისაგან ლამის დაიჭამოს ბაგეები, — მომკლან... მე მომკლან, მე — იოსებ ნიჟარაძე, ორჯერ, სამჯერაც მომკლან და ...ოღონდ ეს ბიჭი გაუშვან!“ — სისხლი ამოახველა და შეცბა; — ეს რა დამმართვია? — ცხვირსახოცი არ აღმოაჩნდა ჯიბეში და თვალი მოხუჭა, ბიჭმა ხომ არ დამინახაო. მაინც როგორ ემართლებინა თავი ამ ბიჭის წინაშე, მამამისს რა უთხრას?! ვინა ვარ მე? მკვლეელი?! იქნებ არც კი მომხდარა ეს ამბავი და ნეტაი ამოვარდებოდეს ის დღე ღროის სათვალავიდან! რატომ არ შეიძლება ამოიშალოს იგი მესხიერებიდან, მაგრამ სინამდვილესაც ხომ უნდა ჩავხედო თვალებში?! მე კაცი შემომაკვდა! არა კაც ჰკლავ... არა, არა! იმ კაცს თვითონ თავისი თავი შემოაკვდა, მაგრამ მკვლეელი მე ვარ მაინც! შვილები დარჩაო ობლად... იმათი ცოდვით რა გამახარებს აწი და... რისთვის ვეშაადებოდი და რით დავასრულე! ნეტავი მომკლავდეს ვინმე... ამის მონანიება როგორ იქნება? რა უნდა გავაკეთო ისეთი, რომ მაპატიოს იმის სულმა, მაპატიონ იმის შვილებმა, მაპატიოს ახალდაქვრივებულმა... ნეტავი მართლა მომკლავდეს ვინმე, მაგრამ იმას, იმ ვილაცას მაინც რას ვერჩი, რომელმაც უნდა მომკლას და ამითაც შესცოდოს?! — თავი შეეზიზღა და გადააფურთხა, — ჩემი გამოისობით ეს ბიჭიც ისჯება! ტირის საწყალი, აბა, რა ჰქნას?! არ შემიძლია მე ამის ატანა! მაინც რა ემართება?! თითქოს: ასე მგონია, მოხდა და არ მოხდა და... ვიხრჩობი მივიწყების მდინარეში... ამოვიყურე უმელაგვებდე ერთხელ მაინც და... მაგრამ რად მინდა?! ასე სიცოცხლეც რომ აღარ შემიძლია?! „მაინც რანაირი გამოცდა მომიწყვეს?!“ მაესტრო, მაესტრო უნდა განაგებდეს ჩემს ბედს... და მაინც: იქნებ არც არაფერი მომხდარა და ილუზიაა

ეს ყველაფერი... მაია... ნეტავი ვერ გაიგებდეს ამას ომზირი. ვერ გავუწიე მეგობრობა, ველარ გავუწიე ავთანდილობა. ვერც მისი ენჭიდუ ვიყავი... ომზირი კი გილგამეშია! მარადმამიებელი სული და დიდი მოკეთე, სიკეთის მთესველი, მაგრამ... ვხედავ, ვხედავ მე იესოს... ჯვარცმული იესო... აგერ კვირინელი სვიმონ! გაოგნებული უფრო! ატკივებია იმას იესოს ტკივილი-სატკივარი! ეგერ ომზირიც! დღესაც მინდვრისფრად ასხივებენ მისი თვალები...

მაესტროც შემცბარა: „სადაცაა ბოლოს მომიღებს მე ომზირ თავდგირიძე, ჩემი წერაა ეს კაცი, მაგრამ მეც უბრალო მოკვდავი როდი ვარ, ჩვეულებრივი კაცივით მოკვდე?! თითქოსდა მეც, აღამიანივით ვემორჩილებოდე ბედისწერას! როგორ დავიჯერო, რომ ომზირი მომერევა? ერთი წამით, მხოლოდ ერთი წამითაც რომ გავთავისუფლდებოდე ომზირის „მეურვეობისაგან“... ერთხელ ისიც ხომ ითქვა, მდინარესაც ჩაეძინებო და ამ მხრივ ომზირიც არ უნდა იყოს გამონაკლისი! კაცია ომზირიც და... აჰა, ჩათვლია ამანაც! — შვებით ამოისუნთქა მაესტრომ და მილიციის უფროსის მოადგილის კაბინეტში გაჩნდა მაშინვე.

— მაესტრო? — ფეხზე წამოდგა მილიციის უფროსის მოადგილე... — თვითონ თქვენ მობრძანებულხართ... დაგერეკათ და სპეციალურ მანქანას გამოვიგზავნიდით... თუმცა, თქვენ და გიჭირდეთ? მაინც: რით შემიძლია გემსახუროთ?

— შენთან იმიტომაც მოვედი, რომ... მილიციის უფროსი ფაქტიურად შენ ხარ და... მიმსახურეთო, ასე მეუბნება მგონი... ხომ არ მომყურებია?!

— არა, არა, ბატონო... მაესტრო...

— იოსებ ნიჟარაძე სად გყავთ? — პირდაპირ საქმეზე გადავიდა

მაესტრო... — თქვენი მილიციელი რომ შემოაკვდა პურის ქარხანაში!

— შემოაკვდაო?! გაიკვირვა მილიციის უფროსის მოადგილემ, — თუ მოკლა!

— შემოაკვდა-თქო... არც მარტო ყოფილა! ბიჭი ახლდა ერთი!..

— ბიჭიც იმის საკანშია... შოფრის შვილი... მე რომ თქვენი პატივისცემა მახსოვს... ამ ადგილზეც თქვენი წყალობით ვარ... ჰო, ის ბიჭიო, მაესტრო...

— ის ბიჭი იოსებ ნიჟარაძის თვალწინ უნდა მოკვდეს, მერე კი იოსებმაც ვერ უნდა გამოადლოს იმ ჯურღმულიდან! მოკვდეს, მოკვდეს საშინელი სიკვდილით! მოწამეობრივი სიკვდილით! იგიც პარასკევს უნდა ეცვას ჯვარს! სწორედ რომ წითელ პარასკევს!

— როგორც თქვენ ინებებთ, მაესტრო... ეს უკვე საქმეა! — სიხარულისგან თვალები გაუბრწყინდა მილიციის უფროსის მოადგილეს.

— დაუფასდება გარჯა მილიციის უფროსის მოადგილეს... ერთი საფეხურით კიდევ წაიწევ წინ, გენერალო!

— მე რომ პოლკოვნიკი ვარ?! —

— იქნები გენერალი!.. უკვე გენერალი ხარ ჩემი სამსახურისთვის! ჯერ ის ბიჭი დაილურსმნოს და მერე იოსებიც აცვით ჯვარს! — ბრძანა მაესტრომ და მილიციის უფროსის მოადგილის ხელი არც შეუშინევიაო თითქოს, ისე აიცილა და კარისკენ გადააბოტა. — როგორც გითხარით...

— მაესტრო, ჯიპი ქვევით გელოდებათ, ჩემი პირადი მანქანაა!

— დილამდე იქნება ჩემთან! — უკან არც მოუხედავს მაესტროს, თითქოს ზერელედო, ისე ჩაილაპარაკა.

„იქნებ კიდევ უნდოდეს რამე“... — დასიცხა მილიციის უფროსის მოადგილეს, (უკვე გენერალს) და

კაბინეტიდან თავქუდმოგლეჯილი გამოვარდა. ზედ კიბესთან წამოეწია მაესტროს.

— შენო... — გაელიმა მაესტროს, — კიდევ მინდოდა მეთქვა შენთვის რაღაცა და... — მძლოლი სულაც არ მჭირდება... მთელი ღამე უნდა ვიკლიგინო და...

— კეთილი, მაესტრო... ხსნილია თქვენთვის ყველა გზა!

— მაგრამ მაინც მჭირდება მე იმის რწმუნებულობა, რომ...

— აგერ ჩემი სავიზიტო ბარათი და... დოკუმენტიც მალე იქნება მზად... — თქვა მილიციის უფროსის მოადგილემ და ჩასძახა ქვევით: — ზემდეგო შეაძე!

მანქანის კარი მილიციის უფროსის მოადგილემ გამოადლო და გასაღები მიაწოდა მაესტროს. იმანაც დაკვირვებით შეათვალიერა ახალგამომცხვარი გენერალი და ეშმაკურად ჩაუკრა თვალი: — აბა, შენ იცი!

— თქვენ, თქვენ ჩემი...

— ასე რომ... — გაიღიმა მაესტრომ, — საბუთები არც დამჭირდება...

— ჰო, არ დაგჭირდებათ, რა თქმა უნდა, ამხანაგო... მაესტრო... თქვენ ვერავინ... ასე მალე მაინც როგორ მიიღეთ ჩემი სახე?! — გაოგნებულიყო ახალგამომცხვარი გენერალი.

— ეს უკვე ხელოვნებაა და დიდი ხელოვნებაც... — გასაღები ხელში შეათამაშა მაესტრომ და შეშინებულმა გენერალმაც ნაძალადევად გაიღიმა: — ზემდეგი შეაძე თქვენი ლანდი დღეიდან!

და მაესტრომაც ჩაიქირქილა თავისთვის, — ჩემი ლანდი, ჩემი ლანდი... — მიუჯდა საჭეს და „ჯიპიც“ ამუშავდა, — რიგზეა ყველაფერი... — ჩაიღიმა და ფეხი ბოლომდე დაჰკრა გაზს. „ჯიპიც“ ერთი ვაი-ვიმით მოსწყდა ადგილს და ღამეული ქუჩაც მოაფხიზლა.

* * *

— ნამთარში სატანა დააგელვებს თავის რაშს! ფრთხილად, ადამიანებო! — წამოიყვებრებს სასოწარკვეთილი იოსები, ზღაზვნით წამოდგება (ფიქრით), ტკივა ყველაფერი, მაგრამ მაინც მივა ბიჭთან, თავზეც გადაუსვამს ხელს და უკანვე გამო ბრუნდება, ჩაჯდება და ისევ ის ფიქრი წაიღებს: „ეს ბიჭი მეცოდება, თორემ... რას გვიპირებს ნეტა მანეტრო?! სატანა ყოფილა მართლაც! ამ ბიჭის საცოდაობას მე მაყურებინებს და... ზეიმობს!“ — ახმაურდება

დერეფანი და რკინის რიკულებიან სარკმელთან მილასლასდება იოსებიც (ფიქრით, რაღა თქმა უნდა).

ბიჭის ნახვას ითხოვდა მამა, მაგრამ ხმას ჩააწყვეტინებენ სამორიგეოში და ძილიც მოერევა იოსებს.

კრავი ესიზმრა: ხელეგამოწვდილი მოიწვედა მისკენ, მაგრამ ვეღარ მოაღწია იმან იოსებადღე. მერე ზენაქარიც ამოიჭრება და მალლა აიტაცებს თმაგაწეწილ კრავაის, მიატრ-მოატრიალებს და გააუჩინარებს.

* * *

კითხულობს კრავი მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარისთვის გადასაცემ წერილს და გუნება წაუხდება, — ნაჩქარევია, ნაჩქარევი... მაგრამ წერილსაც ვინ კითხულობს დღეს? წერილის შინაარსი უკვე იციან და... თუ უნდათ, დადებით რეზოლუციას დაადებენ, არ უნდათ სადმე ინსტანციის რომელიმე საფეხურზე შეაჩერებენ და გადაკარგავენ სადმე და ეძიე მერე! ომზირს რომ წაეკითხა, ჩამისწორებდა მაინც... — უმუშევრობა აუტანელი... — თვალს გააყოლებს სტრიქონს, — უჭირს ყველას და... ყველა მშვიერი „სათნოების სასახლეს“ მოაწყდა, მაგრამ სპონსორებიც რომ უარს გვეუბნებიან შემოწირულობებზე?! თვითონაც გვიჭირსო... — სულს მოითქვამს კრავი და კითხვას განაგრძობს: — ამიტომ, იქნებ დაუშვათ გამონაკლისი და გასცეთ განკარგულება, რომ „სათნოების სასახლე“, როგორც საქველმოქმედო ორგანიზაცია, გათავისუფლდეს საქველმოქმედო და სხვა დამატებითი გადასახადებისაგან. და თუკი გამოიტანთ ჩვენთვის სასარგებლო დადგენილებას და მსვლელობასაც მისცემთ მას, მე შემეძლება მრავალშვილიან ოჯახებსა და ასე მომრავლებულ მაწანწალა ბავშვებსაც

დავეხმარო. იქნებ გაგვიწიოთ მატერიალური და ფულადი დახმარება, რომ რაც შეიძლება მალე დავიწყოთ ახალმიღებული, მაგრამ უკვე გაპარტახებული, იავარქმნილი შენობის რეკონსტრუქცია.

კარგად კი დამიწერია, მაგრამ ამაზე უკეთესადაც შეიძლებოდა დამეწერა...

დაცვაშეცვა უყოყმანოდ გაატარა კრავი და მთავრობის თავმჯდომარის თანაშემწეშეცვა თვალთ ანიშნა, შედი, მარტოაო.

კრავაის აუფანცქალდა გული და ღრმად ჩაისუნთქა (სამთავრობო ჰაერი): — ნუ ღელავ, კრავი! — თავს შეუძახა, — იმ ხალხს შენი იმედი აქვს და აბა, შენ იცი, რა ამბავსაც გამოიტან იქიდან! ამ კაცმა არ უნდა შეგამჩნიოს, რომ შენც ღელავ, კრავი! სიმშვიდე და ისევ სიმშვიდე! შენ რომ გჩვევია, კრავი, ისეთი! ოლიმპიური სიმშვიდე... — გულში ამბობდა ამას და გრძნობდა, რომ მშვიდდებოდა თითქოს, — შეიძლება? — იკითხა და თავისავე ხმას მიაყურადა, როგორ გამომივიდაო. აღარ ღელავდა უკვე და გული დაწყდა: — მე შემეძლია გრძნობები იდეას დაუუქვემდებარო... გამომშრალი ტილო ვყოფილვარ მართლა!“

— მობრძანდით, მობრძანდით,

ქალბატონო კრავაი... ვიცოდი, რომ უნდა მოსულიყავით და... აღარ დაგიმალავთ, და ვემზადებოდი ამ შეხვედრისთვის... მომეცით წერილი და სამშაბათს სხომაზე გავიტან განსახილველად...

მეც დაინტერესებული ვარ, რომ დადებითად გადაწყდეს თქვენს წერილში წამოჭრილი პრობლემები... დიახ, პრობლემები, ვიდრე — საკითხები... მაგრამ პირველი კაცის თანხმობის გარეშე... ვიცი, მიხვალთ პირველ კაცთანაც და... თბილისშიც რომ მოვიწიოთ ჩასვლა, იქაც ჩახვალთ... თქვენი თვალები მეუბნებიან ამას, იქაურ პირველ კაცსაც მოინახულებთ და... ჰო, მართლა, მომილოცავს შენთვის შენობის მიღება... მაპატიეთ, შენობით რომ მოგმართეთ...

— არა უშავს, ბატონო ალექსანდრე... ასე უფრო დამეხმარებით... მადლობთ!

— უუჰ, ეს ტელეფონი! — მთავრობის თავმჯდომარე აწრიალებულ ყურმილს გაბრაზებული დაწვდა და გადმოულაპარაკა კრავაის, — პირველი კაცი იქნება თათბირზე და გვიბარებენ... თუ მოვახერხებ, თქვენს წერილსაც გადავცემ და მოკლედაც მოვახსენებ ამ წერილის არსს. ხომ იცით: დღეს პირველი კაცი წყვეტს ყველაფერს!

— კარგად ბრძანდებოდეთ, ბატონო ალექსანდრე... რეზოლუციის წარწერა არ დაგავიწყდეთ... დიდი მადლობა! თორემ თქვენი თანაშემწის შემყურეს, ხომ შეიძლება, ნაძვი ამომივიდეს მხარზე და, თავზეც ალუბლის ხე ამიყვავილდეს... — კრავაიმ ხელი ჩამოართვა ბატონ ალექსანდრეს და შეფეიქრიანებული გამოვიდა მისი

კაბინეტიდან. ავმა წინასწარმეტყველებამ შეიპყრო. გული ეუბნებოდა: ეს დღე მისთვის მშვიდობიანად ვერ უნდა დამთავრებულიყო და სულიც წინააღმდეგობას აუტირდა. სახლში შესვლაც რომ აღარ უნდოდა?! იოსები ხომ თავისი გასაიდუმლოებული საქმით იყო დაკავებული და ომზირსაც ხომ აღარ ეცალა მისთვის?!

— გუშინ არ იყო, რომ შემომჩვილა დედაჩემმა, გაჭირდა თურქეთიდან საქონლის შემოტანაო? ჯერ თურქი მეზაჟე გვძარცვავს, მერე ჩვენი მეზაჟე გვძარბობს ტყავს და... გვატყავებს ერთიც და მეორეც... ისეთი ბაჟი დაწესდა, რომ... — გულს მიაყურადა კრავაიმ და შეშფოთდა: — ნეტა ვინ უნდა მოკვდეს, იოსები თუ ომზირი? იქნებ მთაში, თავისიანებთანაა წასული იოსები და... კარგად ვერ არის დედაჩემიო, ადრეც მეუბნებოდა და... მართლა ცუდად რომ ყოფილიყო საქმე, ხომ დაიბარებდა რამეს?! ომზირს უთუოდ ეცოდინებოდა მისი ამბავი?! მაინც სად არის იოსები? — რალაც არაადამიანურად ამოიკენესა კრავაიმ და მანქანა პურკომბინატისკენ გააქანა. იქიდან ყოველდღიურად ოცდაშვიდი პური გამოჰქონდა უსასყიდლოდ... — ეს საქმე ხომ მოვაგვარე და... არიან ქვეყნად კეთილი ადამიანები. კეთილი სული უქამო ჟამსაც კი შეინარჩუნეს და...

და კიდევ: რამდენმა შესცოდა უკვე და კიდევ რამდენი შესცოდავს დღეს?! ხვალაც ხომ ჩვენი დღეა და... ტრიალებს, ტრიალებს ეს ბედის ბორბალი, ეშმაკს რომ უპყრია ხელთ და... ისიც იცინის, იცინის, კვდება სიცილით, რადგანაც ასე გაიფხვრება ადამიანის სული... გროშადაც აღარ ფასობს!

* * *

„ვაიმე, ნენი... რაფრად მტკივა! კი ვიტყვით, მაგრამ იოსების მცხენია... წუხელაც აწამეს, სულ დუღუშხვრის

ძვლები და ერთიც არ დუღუშხვნიდა. ეს რაფერი კაცი ყოფილა?! ნენიი, მეშინია ამ კაცის... მინდა თაყვანი ვეცე... იმფრად

აწამეს, რომ გული წიმივიდა კინაღამ... ჩემ თვალწინ, ტაკო, დეიძახა ძვალმა და გული წიმივიდა კინაღამ... თვალეზიც დიმიდგა. თვალი გავადე და... ჯვარზე იყო დაქედებული... ქუსლებით იდგა როკზე... ფიცარზე ხელებით გაკრული... ბაწარი კანში ხონდა ჩაჭრილი...”

ტკიოდა იოსებს არაადამიანურად. თორმეტ საათზე ზედამხედველიც შემოვიდა, ორი მილიციონერიც შემოყვა იმას და იოსებიც ჩამოხსნეს ჯვრიდან.

სული უკენის ბიჭს, — პოლზე დეცა საწყალი... გულწასული... დეცა და გონზე მევიდა, მაგრამ ისვენ წუთუვიდა გული... წყალი დაასხეს და გააღო თვალეზი: — ეს ბიჭი გუშუშით, ამას რას ერჩით, გულს რატომ უკლავთო? ცოდვია... გულფრთხილით ამის სულს, ხალხი არ ხართ?! — ძლივს გვევიგონე, ნენი და გული მომეწურა. კლავდნენ და ჩემზე ფიქრობდა... არაფრად შეიძლება, ნენი... რომ ამფერი კაცი იბრეთი იყოს?! მუხლები მიკანკალებდა... მერე ამტკივდა

და ჩვევკეცე ტკივილისგან. კიდევ კაი, მაშეკომ არაფერი არ იცის და...

— აბა, უფროსთან! — ზედამხედველმა თავზე ხელი წამოართყა ფიქრებში წასულ ბიჭს და ისიც გამოერკვა ფიქრებისგან, — წამოაყენეთ, თუ არ შეუძლია! — მეორედაც ბრძანა ზედამხედველმა და ბრძანებაც შესრულდა მაშინვე, — ერთი აგენს უყურეთ?! ტერორისტები! თუ კაცი ვყოფილვარ, თავიდან ამოგივდებთ ამ გადარეულ ფიქრებს!

„ადგილობრივი კადრი არაა...“ — ბიჭმა მამამისივით გაიფიქრა, — სხვა რეგიონიდანაა და უნდა დემისახუროს... დემისახურებს და ბინებსაც მიიღებს... თავგასაპნელიც ამიტომაა...”

ბიჭი დაკითხვაზე მიჰყავთ. იცოდა უკვე, რასაც ნიშნავდა დაკითხვა და კბილს წინასწარ დაჰკირა კბილი.

აკანკალებდა.

იცოდა ამ სულისშემხუთველ სიცხეში.

* * *

თვალს ველარ ახელს, იღონდაც: გონი ახლაც არ დაუკარგავს, მაგრამ გული ერევა. იქნებ: კვდება და ვერ შეუტყვია?!

„საწყალი ბიჭი... ამას მაინც რას ერჩიან? ეს იმიტომ ხდება, რომ მე მომიკლან გული! საკუთარ თვალში რომ გამათეკცდეს, გამიასკეცდეს ჩემივე დანაშაული... გასაგებია ჩემთვის ყველაფერი, მაგრამ მე როდი უარყოფ იმას, რომ დამნაშავე ვარ... თავიც რა უფლებით დავიცევა?! ეს ბიჭი კი უცოდველია! ხალხს ემსახურებოდა! მაგრამ ვინ გისმენს?! თუ გინდა, იყვირე, ხმის ჩახლენამდე! ო... ბიჭო... ო... კრავია... როგორ მრცხვენია თქვენ?! მე მზისაც მრცხვენია... სარკმელში შემოასხივა და აღარ ვიცოდი, სად დავმალულიყავი. ამფარეთ, ამფარეთ

რამე თვალეზზე! რატომ არ დამიბნელდება მზე და... რატომ არ დამიდგება თვალეზი?! ნეტა არ გამომყოლოდა ეს ბიჭი და... არც მიმატოვა! შეეძლო, გაცლოდა აქაურობას, მაგრამ არ მიმატოვა... ვერა, ვერ აუვლის კაცი თავის ბედისწერას! ნეტა, გაუშვებდნენ ამ ბიჭს და მომკალით თუნდაც ასჯერ, ათასჯერ! და ის საცოდავი მილიციონერი... რანაირი თვალეზით ამომხედა?! თითქოს მაპატიო და... კაცისმკვლელი ვარ მე... რომ მაპატიოს, რომ მიმიტევოს უფალმა, მე თვითონ არ ვიზამ, რომ... არ მეპატიოს, ვერ მეპატიოს... პატიება არ შეიძლება! ნეტა მე მოვმკვდარიყავი... ის არ მომკვდარიყო და... ეცოცხლა შეილებსათვის... არა, აღარ შემძლია! ნეტა ვინ დამსაჯა ასე?! ჯავრი ვინ

ამოიყარა ჩემზე? ნეტა ამბავი არ მიუვიდეს ომზირს და... ხომ გადაირევა კრავაი? სამაჩაბლოში მოგმკდარიყავი ნეტა! ეჰ, რა იქნებოდა, დროზე რომ გავსულიყავი ამ თამაშიდან?! რატომ აფხაზეთში არ მომკლეს?! მუხთალი ბედი, თორემ... ის ჩემი ბიჭიც დაიჩაგრება... კაცისმკვლეელი მამა ჰყავდაო, აღარ მოეშვებიან... ცოდვაა ბიჭი! ანდა: რა საჭიროა ჩემი გასამართლება?! ამ ბიჭის მკვლეელიც ხომ მე ვიქნები! ჩემს თვალწინ და ჩემს გამო მოკლავენ, ვიცო... ჩემს თვალწინ მოკლავენ! მესტრომ მომიწყო ეს... არ მაპატიო მესტრომ. ვერც მაპატიებდა! ანდა: რატომ მაპატიებდა?! ჰოდა, უნდა მომკლან და ამითაც შესცოდოს ვიღაცამ! ესეც ჩემი ცოდვაა! ეს ცოდვაც ჩემი ტვირთია. გული რატომ არ გამისკდება, ღმერთო?!

წაუყვანიათ ბიჭი... სად წაიყვანეს? — გააჟრჟოლა იოსებს, — აგერაა, შემოჰყავთ! ვაიმე, როგორ უწამებიათ?! — ისევ გააჟრჟოლა, — მე, მე დამსაჯეთ! ამ ბიჭს კი თავი ანებეთ!“ — და ეს სურვილიც ფიქრადვე დარჩა იოსებს: — ეგოისტი ვარ, ვიცი კვდები, ვიცი უნდა მომკლან და ხავსს ვეჭიდები იმ გაჭირვებულებით, წყალმა არ წამიღოსო, რომ იმედოვნებდა: — ვაიც და ვუიცი შენ, იოსებ ნიჟარაძე!

ბიჭი იატაკზე გაიშხლართა და ზედამხედველიც მოუბრუნდა იოსებს: — ახლა შენი ჯერია!

თოკები შეხსნეს იოსებს და ძირს ჩამოუცვივდა ხელები. შექანდა ერთი და თვალთ დაუბნელდა. გულწასულმა ზღართანი მოადინა იატაკზე. ძლივს მოაბრუნეს.

— მხოლოდ თავის თავზე იფიქრეო! — გააფრთხილეს და წიხლი ჩააზილეს მუცელში.

ფერდი ატკივდა იოსებს, გაჭირვებით წამოსწია თავი და

თავისთვის ჩაილაპარაკა: — ფარისევლები...

მაშინ რაღაც მძიმე, ცივი საგანი ჩაარტყეს თავში და ძირს დასცეს; მიწას მიეჭყლიტაო თითქოს, სუნთქვა შეეკრა.

— გონს კარგავს! — წამოიძახა ნომერ პირველმა ფარისეველმა და წყალი დაასხა თავზე. იოსები დღეს უკვე მერამდენედ მოაბრუნეს ასე!

თვალს მაინც გაახელს, მაგრამ მაშინვე დახუჭავს: აღარ შეუძლია თვალი გაუსწოროს სინამდვილეს, აღარც სურვილი აქვს ამის!

ძულდა აწმყო... წარსულსაც აღარ სცემდა პატივს და მომავალზე ხომ აღარც უნდოდა ფიქრი!

ნელ-ნელა მიდის ბურანში.

— შენ, ჰეი, რა უფლებით კარგავ გონებას?! ჯერ ამ ბიჭის სიკვდილის მოწმე უნდა გახდე! მერე საკუთარ სიკვდილსაც დაესწრები! მოწამებორივი სიკვდილი გელის შენ, იოსებ! მოკვდები და ჩაძალდები! — ყურში ჩასძახის ნომერ მეორე ფარისეველი და იცინის ფარისევლურად, — თახსირია კაცი! ჩემი გაცრუება არ მოუწადინებია ამ უკუღმართს?! ვითომ მართლა მისდიოდეს გული!

ვაიმეო, წამოიკვნესა ბიჭმა და იოსებიც გონს მოვა.

— ცოცხალია, ცოცხალი! ცოცხალი არ ყოფილა?!

მთავარმა ფარისეველმაც თვალი უყო თავის ხელქვეით ნომერ მეორე ფარისეველს და ისიც მივარდა ბიჭს, რაო, ესკიმო მაროჟნი ხომ არ მოგართვა, პრინც?

— ახლაც არ მომკვდარა! ჯერ კიდევ სუნთქავს! — ნომერ პირველმა ფარისეველმა ბიჭს მკერდზე დაარტყა მუშტი და ბიჭსაც შეეკრა სუნთქვა.

ხომ არ შემოგვაკვდაო?! — წამოიყვრა მთავარმა ფარისეველმა, — წყალი, წყალი!



ნინო წიკარაძე

დილემა



ნინო ნიჭარაძე

ნატურმორტი

ძლივს მოასულიერეს ბიჭი.

— აბა, თვალი გაახილე ახლა და
კამპეტს მოგცემ! — ამბობს მთ.
ფარისეველი და დაუღრიალებს თავის
ხელქვეით ფარისევლებს, თქვე მართლა
უსაქმურებოო...

და შეინძრა ბიჭი.

— არ მოგიბოდიშებია, ბიჭო! თქვე,
მაბატითო და... თავისუფალი ხარ
დღეს! — მთავარი ფარისეველიც აღარ
მოეშვა ბიჭს, მაგრამ ბიჭიც რომ
გაჯიუტდა! შეიკრა კრიჭა და
მიტკალივით გაფითრდა.

— ვნახოთ, ვნახოთ, როგორ აიტან
ამდენს? — სიბრაზისგან კბილებს
გახრჭიალებს მთავარი ფარისეველი, —
ჩაქუჩი და ასიანი ლურსმანიო, —
ბრძანებს.

მეორე ფარისეველი ჩაქუჩს
მოურბენინებს მთ. ფარისეველს, ნომერ
პირველი — ლურსმნებს.

— მხრები, მხრები დუუჭირე, შე
მართლა ზეგნელო! — გაუწყრა ნომერ
პირველს მთავარი, — თუმცა არა! ჯერ
უფროსით დავიწყოთ! ეს იმიტომ, რომ
შეძრას სხვისმა ტკივილმა ახალი თაობის
წარმომადგენელი... ჩვენებურა
გავროში! — ხელი შეუშვა ბიჭს და
იოსებს მიაღვა, — მაგრამ გევით დღეს
არც ერთი არ უნდა მოკვდეს!
კვდებოდნენ უნდა და არც კვდებოდნენ...
ეპეი, წამომეხმარე შენ! ეს ჯამში ისე
გავაკრათ თავის ჯვარზე, რომ... ჰო, ასე!
მხრები დუუჭირე, შე მართლა ზირკლო!
სერჟანტობა არ გედირსება! იცი რა?
შვენის ამ კაცისმკვლელს ჯვარზე
ყოფნა! — ასიანი ლურსმანი ზედ
მუხლისთავზე დაადო იოსებს. — ესეც
ერთიო! — შესძახა და მძიმე ჩაქუჩი
უგულოდ დაეცა ლურსმანს.

ყრუ დარტყმის ხმაცა და ტკივილიც
ერთდროულად შეიგრძნო იოსებმა.

წამოიკვნესა ბიჭმაც.

„ეს ხომ ორმაგი... გაორმაგებული

წამებაა, გასამაგებელიც! ერთი ის, რომ
მტკივა მე ჩემი ტკივილი და მეორეც: ჩემი
ტკივილი აიტკივა ამ ბიჭმა, აატკივეს
ბიჭს და მესამეც: ახლა ორივეს გვტკივა
ერთი მეორის ტკივილი, — ფიქრობს
იოსები, — და მაჯობა მგონია
ტკივილმა!“ — აღმოხდა უნებლიეთ.

— მეორე ლურსმანიც! ასიანი
ისევ! — ბრძანებს მთ. ფარისეველი და
„მეორე ასიანსაც“ გაუტარებს მუხლში
იოსებს.

ტკივილად ქცეულა იოსებ ნიჟარაძე.
ბიჭს გული აერია და წაალებინა.

— პირი მობანე ამ პირალის! — ისევ
ბრძანებს მთ. ფარისეველი.

— მზადაა, ბატონო, მზად... — კუდს
აუქიციანებს ნომერ პირველი
ფარისეველი მთავარს.

ბიჭი ხედავს და ესმის ყველაფერი.
„ნეტავი ჩაეძინებოდეს... რატომ
ლეთარგიულ ძილს არ მოუვლენს ამ
ბიჭს მფარველი ანგელოზი? იქნებ არცა
ჰყავს და...“ — ფიქრი გულს დაუსერავს
იოსებს.

— შენ, ჰეი, ზეგნელო... — მიმართავს
მთ. ფარისეველი თავის ხელქვეითს,
ნომერ მესამე ფარისეველს. — ზირიკლო
მართლაც!

— ესეც ზეგნელია, ბატონო... —
თავი ჩაუქინდრავს ნომერ მეორე
ფარისეველს.

და იკრიჭებიან ზეგნელი
ფარისევლები...

— ისეთ რამეს თუ მოიფიქრებ, რომ
გამაკვირვო და... ვთხოვდი მაშინ ჩვენ
შეფს, რომ დაგაწინაუთრონ... აბა,
გაანძირე ტვინი! — მიუბრუნდებია
ნომერ პირველ ზეგნელს მთ.
თარისეველი.

— მოვიფიქრებ რამეს...

— მოვიფიქრებ...

— ვიფიქრებ...

ამბობენ თვალეზგაბრწყინებული
დანარჩენი ზეგნელი ფარისევლები:

— ერთი წუთის ვადა მომიცია! ტვინი შენთვისაც უნდა მიეცა გამჩენს... — სალოკი თითი შუბლზე მიიღო მთ. ფარისეველმა, მერე პირში ჩაიღო და ნომერ პირველი ფარისეველის შუბლს მიაწება, — ვინ იცის, იქნებ გადმოგეცხოს რამე ჩემგან და აგიმუშავდეს, აგიმოძრავდეს ტვინი! აბაა! ააა, იოსებ... აბა, ხვალამდე! და ერთხელაც არ წამოიკვნესებ? როგორც გინდოდეს... ხვალისთვის შემოინახე ენერგია! ისე: კიდევ ერთი ლურსმანი მართლა მისწრება იქნებოდა! უკვდავების წამალი!

— ჰო, უკვდავების წამალი, უმფოსო... — იღრიჭებთან მეორე და მესამე ზეგნელი ფარისეველები.

— უკვდავების წამალი... აწყენდა უმფოსო... — თავისი აზრის გამოთქმას ცდილობს ნომერ პირველი ფარისეველი.

მესამე ლურსმნით მარჯვენა გაუჯავს იოსებს. აემღვრა სიმწრისაგან ყოველი ფიქრი. მოძალებული სისხლიც ზედ გულის კოვზთან მოაწვა. მაგრამ რა ხდება? თითქოს ნელდებოდესო ტკივილი და როცა სულ განელდა ტკივილი იგი, რაღაცნაირმა სითბომ თუ სიტკბომ მოიცვა იოსები. თვალები მიღულა სიამოვნებისგან. მინებდა ახალშობილ ფიქრ-გრძნობას: „ნეტავი არ გამომღვიძებოდეს, მაგრამ ეს ბიჭი?! ანდა როგორ არ ვიფიქრო ამ ბიჭზე? უნდა დავარწმუნო, რომ არაფერი დაემართება; აჰა, მოიხედა. ცოცხალია! არ მომკვდარა! მე მართლა მწყალობს ღმერთი! მე, მე მაწამეთ და შეეშვით ამას! ტკივილი არ მყოფნის... უნდა ავიგსო ტკივილით, რომ მოვინანო! ოღონდაც: ბიჭს არაფერი დაუშავდეს და თუ გინდათ გამიხანგრძლივეთ ტკივილი... მატკინეთ, მატკინეთ კიდევ უფრო! არ მყოფნის, არ მყოფნის ტკივილი, არ მყოფნის! აუტანლად მტკიოდეს მინდა!

— ჰეი, შენ! ჰეი, თქვე მართლა

ზეგნელებო და ზირკლებო, თუ მეიფიქრეთ რამე?! — იკითხა მთ. ფარისეველმა: — აბა, რა ქენით, თუ გამიმართლეთ იმედი... თუ მეიფიქრეთ რამე რომელიმემ, იმედი თუ გამიმართლეთ?

— მოვიფიქრეთ, კი მოვიფიქრეთ... — თქვა პირველმა ფარისეველმა და მეორეს მიუბრუნდა, ჯერ შენ თქვიო!

დავეყვროთო, ამოიძახა იმ მეორემაც და პირი დააბჩინა, აქაო და ჩემი „უმფოსის“ ქება ხომ დავიმსახურეთო.

— ჰკითხე ახლა ამ ზირიკლს ჭკუა?! მეტი ვერაფერი ჭკვიანური ვერ მეიფიქრეთ? სამწუხაროა, რომ თქვენნაირი უნიჭოები მოდიან შინაგან სამინისტროში, — მთ. ფარისეველმა ხელი უიმედოდ ჩაიქნია და სახეში შეაფურთხა იოსებს, — მოდიოთ, თქვე ზირიკლებო და... ააა... სამნი ყოფილხართ თურმე?! — მივიდა ბიჭთან და ნომერ პირველ ფარისეველს უბრძანა, პირქვე ჩაებრუნებინა გონწართმეული ბიჭი, — კაია, კაია... დააფურთხე ამ მძორს, დააფურთხე-მეთქი, შე მართლა ზირიკლო!

ნომერ პირველმა ფარისეველმაც აიღო და დააფურთხა ბიჭს.

— ახლა ენით, ენით აატლაკე ეგ შენი ფურთხი! აი, მოფიქრებაც ამას ჰქვია! — უხარია მთ. ფარისეველს, — რიგში, რიგში ჩადექით! შენც ნომერ მეორეც და შენც მესამეც! მიდიოთ, მიდიოთ! — როხროხებს მთ. ფარისეველი.

და სამივე ფარისეველიც ასრულებს უფროსის ბრძანებას (დაუყოვნებლივ და დაუფიქრებლად).

„უუჰ, როგორ შემძულებენ ეს... „ზირიკლები!“ — გაიფიქრა იოსებმა და უნებლიეთ გაეღიმა.

— ჩვენ აქ ზეგნელები ვართ ყველა და ერთმანეთს ვაყვედრით ამ ზეგნელობას...

— ნუ გეწყინებათ ჩემგან, რომ

ზირიკლებს და ზეგნელებს გეძახით... მეც ხომ თქვენებურაი ზეგნელ-ზირიკლი ვარ, რა მოხდა მერე, რომ მეზობელი რეგიონიდან ვარ! მე მემამაყება ჩემი ზეგნელობა! მინდა მემამაყებოდეს მე თქვენი ზეგნელობაც! ისწავლეთ ჩემგან და... თქვენ ხომ კაი ზეგნელები ხართ, კაი ზირიკლები! შენ კი... — იოსებთან მიიჭრება და მკერდში ჩაარჭობს ფრჩხილებს: — ამოგაგლიჯავ ე მაგ ძაღლის გულს და ამ ჩემ ზირიკლებს მივუგდებ შესაქმელად! ძაღლის ძვალივით და... დაგესევია და... დაჭამენ ერთმანეთსაც!

„ფრჩხილები, ფარისევლის ფრჩხილები... ნელ-ნელა იძირებიან ჩემში... ჰო, იძირებიან, მაგრამ წარბს ახლაც ვერ შევიხრი... უარესის ღირსი ვარ მე... მოიფიქრეთ, რატომ ვერ მოიფიქრებთ ისეთ რამეს, რომ სული მომიკლათ, მომიკლათ გულიც...“

— უუჰ, შენი! — დაიღრიალა მთ. ფარისეველმა და გასისხლიანებული ხელი მთელი ძალით დაჭკრა საკეც სკამს, — ამ საღამოსაც მოვალთ...

მოვიფიქრებთ ისეთ რამეს... შენგან მოწონებულს... ორიგინალურს. იფიქრეთ, იფიქრეთ შენც, შენც, თქვენც კედლებო! აბა, წავედით! — ის გასისხლიანებული ხელი მომუშტა და დაიბრაგუნა მკერდზე. — ვიფიქრებ მე ამაზე! — ფარისევლები საკანიდან ცხვრებივით გამოირეკა წინ.

მიიხურა მერე კარები, გასაღებიც გადაატრიალა და ბიჭი დაუდგა თვალწინ: — სუნთქავს... ცოცხალია... კაია, კაი... კაი იმიტომ, რომ... ხვალაც...

თვალი გაახილა იოსებმა და მზერა ბიჭისკენ გაექცა: „ცოცხალია! სუნთქავს... ღმერთო, აცოცხლე ეს ბიჭი... მე კი... უნდა მოგკვდე!“ — გაიფიქრა და ტკივილმაც შეახსენა თავი. კინაღამ შეშალა ამ ტკივილმა.

სისხლი და ცრემლი ერთად სდის იოსებს.

— ჰეი, თქვენ... — წამოიწია ბიჭი, მუშტი მოუღერა უკვე მიხურულ კარს და ძალაგამოღებული ცივ იატაკზე გაიშოტა.

დასასრული იქნება



კავკასია

გათანგული მთაგრეხილი
კავკასიისაო,
მზისკენ ტოტებატეხილი
დედა ირმის რქაო,
ზედ ჯაჭვებით მიჯაჭვული
მთვარე პირსავსეო,
სული დაუმარცხებელი,
მკლავი-მძლეფამძლეო!
იალბუზზე გაწვდენილი
სალამურის ხმაო,
ხან ლალატით დაცელილი
ხარი წიქარაო,
თუ რქას მოსდებს ზღაპრული,
შეირყევა ცაო,
დაიმსხვრევა აპეური
და კლიტული ცხრაო.
... ერკინება ქარტეხილებს
როგორც სფინქსის ფრთაო,
გათანგული მთაგრეხილი
კავკასიისაო!...

გარქმევნ ნუთისოფელსა...

ზეცა სამზეოდ შობილა,
წმინდაა მისი სანახი...
შენა ხარ ცოდვა, ძმობილო,
ბაგეს გილესავს ტალახი.
გულს რომ ნაღველი ბოვინობს
ნუ იტყვი, თქმადაც არა ღირს,
სიმწრის ღიმილსა სცოდვილობ,
ამოგესწრება ბალახი.
ჯერ არ შობილნი გნატრობენ,
გეტრფიან, როგორც შმობელსა,

მოვლენ და გაიაფებენ,
გარქმევნ წუთისოფელსა.
ბოლოუამს რას გიტოვებენ?
— ძვლებს საპატრონოს ოხერსა!..
ერთი სანთურიც არ გიდგას
შავბნელ, შავბადრუკ ქოხებსა..
ზეცა სამზეოდ შობილა,
წმინდაა მისი სანახი,
შენა ხარ ცოდვა, ძმობილო
ბაგეს გილესავს ტალახი!..

* * *

შემოდგომისა წვიმებო,
ცრემლებით გაბეგრებულხარ,
სიყრმის ოცნება-კეთილო,
ახლი და დაბერებულხარ!

მზევ, ცხრა მთას იქით წასულო,
მიმქრალ-დაღლილო ნათებით,
ფიქრის შავფერა ბადითა
გადამეფლითა კალთები!

პირმოცინარე ნისლებო
თავს რად დამცქერით წყენითა,
ქვეყნად ყოველი სათქმელი
თქმულა მოკვდავის ენითა.

სხვა არ მანადვლებს არც რაი,
ამით ვარ გულდაწყვეტილი...
... სად გაბნეულან ვარსკვლავნი
კითხვების მრავალწერტილნი?!

* * *

ზნემდაბიური მოშიშებით,
ღიატურ მკერდის მოშიშვლებით,
იწილ-ბიწილოს მოყოლებით,
ზაკვის და ცოდვის მოფონებით.

ოქრო-ძოწებით შემკულები
მკვლავები თვალწინ დაგვისვენეს,
გვმოძღვრეს სამშობლოს ერთგულებით,
უბე ცრემლებით დაისველეს.

უნიჭო ხოტბის „ხატოვნებით“,
პატრონის ღმერთთან გატოლებით
ამდენი მდედრი მასხარათი
მე არ მინახავს მასკარადი!..

... ქორონიკონის გახსენებით
მე არ მინახავს მასკარადი,
თვით შაჰის კარზე ნასვენები
ამდენი მდედრი მასხარათი!..

* * *

მოდის სითეთრე, ჩამოდი ციდან
ხელთშეუქმნელო ცის სათნოება,
მოდის სითეთრე, მომნატრებიხარ,
ვით სიქალწულის უმანკოება.
მოდის სითეთრე, მოდი სითეთრე,
ვდგავარ, გვალვიან ხელისგულს გიწვდი
დამწვარს თიბათვის მწიფე სინედლით,
მარიობისთვის დაგვით და სიცხით.
როგორ გამქრალა წლები, ჩავლილა
თეთრი ბაფთით და ყვითელი კაბით,
მე ფეხშიშველა ვიდექი თოვლზე,
როგორც მიმოზა-მარტის ყვავილი...
და ვიგონებდი ლამაზ სტრიქონებს
და უმიზეზოდ გულს ვიტყვივბდი,
სცვიოდა ზეცას სევდის ფანტელი,
მე კი ცრემლები — სულის იები.
ჰოი სითეთრე, რა გასაოცრად
მეჩვენებოდა მაშინ ყოველი,
ჯერ დასანახი და წასაკითხი
მთები, სახლები, გზები სოველი...
ჰოი, სითეთრე, იმ გზებს გაკვალულს
საით მიჰყავდა ჩემი ოცნება,
იქ ნალიაზე ჭრელი აკვანი

სიმღერით დაფქვეს ჭრიჭინობლებმა.
შემინდო ჩემო ცელქო სითეთრე,
ჟინო და ქროლავ შემინდო მარტის
რომ ნადრეგად შეაცვდა ფრთები
დაიას შენსას — ორლობის ფანტელს.
ის ახლა მზესაც სხვაგვარად ხედავს
კითხულობს თოვლზე ცოდვიან
ტერფებს,
გაედო ზღვარი მოგონილ სევდას,
დაედო ფასი ღიმილს და ცრემლებს.
... ჰოი ზეცაო, კეთილო დედავ,
ისევ და ისევ შენ გვიფრთხილდები,
რომ ჟღერტულებენ დაუსაბამოდ
შენს თბილ უბეში თეთრი ჩიტები.
თეთრი ბაფთით და ყვითელი კაბით
და მოციმციმე კეთილი ცრემლით,
როგორც მიმოზა-ზამთრის ყვავილი
დგას ფეხშიშველა ბავშვობა ჩემი.
დაბრუნდა ისევ, დაბრუნდა ისევ
დგას და გვალვიან ხელისგულს გიწვდის
ო, გვედრები ცის სათნოება,
ცის სათნოებით ამივსე ისიც!
მოდის სითეთრე!...

ანა ღუნდუა

დადის მოქალაქული

„დედობა ყველაზე დიდი ბედნიერებაა“.
ჟორჟ სანდი



მთვარის შუქით მიმონავლულ ზღვისპირზე მწვანე ველი მოჩანდა, რამაც ქალს საფრანგეთში მოგზაურობა და ელისეის ველები მოაგონა. ძლიერმა ქარმა მინდორში მწვანე ბალახი შეათამაშა და ხის წვეროკინები აიძულა დაბლა დახრილიყვნენ.

ქალი ტყის ლამაზ ფერიას ჰგავდა. მის უძირო ცისფერ თვალებში, ზღვისფერში რომ გადადიოდა, უსასრულო სევდა დაგუბებულიყო, რომლის ხილვისას უსათუოდ დიდი კონსტანტინე გამსახურდია გაკრთებოდა... „ზღვისფერი გაქვს თვალები და თავად გავხარ ზღვას“...

ერთი შეხედვისას იფიქრებდი, ამ ქალში გენეტიკურად ფრინველის რაღაც დევსო. მერცხლის ფრთასავით გაფრენილი წარბები უმშვენებდა თეთრ შუბლს. ვინ იცის, ეგებ მისი შორეული წინაპარი ულამაზესი ფრინველი იყო, ჟღერტულით რომ იკლებდა თვალუწვდენელ ტყე-ღრეს...

მერე მწუხარე ცას ზოგან შავი ღრუბელი გადაეფარა. ელვა შორს ავისმომასწავებლად იკლაკნებოდა. ზეცას ახედა, რომლის დასალიერში ბეწვებაშლილი ვეფხვი გაწოლილიყო და ბელებს ლოკავდა. შევერცხლილი ღრუბლების თავზე ნავახში მთვარე გაბატონებულიყო. მალე ფანჯარას მრუშე ღამე მოადგა, სამარადუამოდ შეუცნობი მრუშე ღამე.

ზნეობრივი და ფიზიკური წინააღმდეგობა მასში, ალბათ, მაშინ ჩაკვდა, როცა მთელი არსებით, არაჩვეულებრივი გარეგნობის გამო, იმ კაცისაკენ გაუწია გულმა, მისი რომ არასოდეს იქნებოდა. ქალის მანათობელი სილიადე სილამაზის ზღვარს სცილდებოდა და რაღაც მისტიკურ სამყაროში გადაჰყავდა მხილველი. ქალაქის თანამედრობის პირთა გაღერებაში ერთი მამაკაციც კი არ მოიძებნებოდა, მას რომ არ ეტრფოდა და მისი სიახლოვე არ ეწადა. მისი გული კი ისე იყო დაშორებული ირგვლივ შემოჯარულ მამაკაცთა გულებს, როგორც ჩრდილო და სამხრეთ პოლუსები არიან დაშორებული ერთმანეთს. ისინი „შორით დაგვაზეც“ კმაყოფილნი იყვნენ; ქალი კი მათ მიერ შემოთავაზებულ არც ერთ წინადადებაზე არ იყო თანახმა. თუ ქალის ნაბიჯს კრიტიკულად შევხედავთ, რა თქმა უნდა, გამართლებას ვერ ვუპოვით. ქალი მამაკაცისაკენ უნდა მიისწრაფვოდეს (აქ ფრიგიდულობა უნდა გამოვრიცხოთ). ეს ბუნების დადგენილი კანონია. შეიყვარებს თუ არა, გაჰყვება ცოლად თუ არა, ეს უკვე შემდგომი საფეხურია. რაც შეეხება კაცების მიმართ სიძულვილს, არც ერთ შემთხვევაში გამართლება არა აქვს.

სხვათა შორის, მამაკაცების მიმართ ასეთ დამოკიდებულებას რომ გამართლებდა არ ჰქონდა, ამას თვით ქალიც მშვენივრად გრძნობდა და სულ ბოდიშის მოხდით ამბობდა, სხვანაირად არ შეუძლია, რომ ასე გააჩინა ბუნებამ და ბუნების წინააღმდეგ

ვერ წავა.

ერთ დღეს მოხდა ის, რასაც ამ უკარება ქალისგან არავინ ელოდა. ქალაქში სოლიდურ თანამდებობაზე დანიშნეს კაცი, რომლის შეხედვისას იტყობი: „ავთანდილი მოდის ვეფხისტყაოსნიდან“. დაინახა ქალმა და შეიყვარა: შეიყვარა მთელი არსებით-ყოველგვარი ანგარების გარეშე. კაცისთვის ქალი ძველი ამბავი იყო და საერთოდ ქალებს იგი დიდ ყურადღებას არ აქცევდა... მოსახდენი ერთ წვეულებაზე მოხდა. მომხიბვლელი, უფრო სწორად, მომნუსხველი ქალის ხილვისას, როცა კაცს ღვინო საკმარისზე მეტი დოზით ჰქონდა მიღებული. ქვეშეცნეულად თუ აღლოთი იგრძნო მან ის, რაც ყველა მამაკაცმა უნდა იგრძნოს, როცა განგება მასზე შეყვარებულ ქალს შეახვედრებს.

კაცის მკლავებში მოქცეულს ნშირად გაჰკრავდა ფიქრი — რას ჩავდივარ?! ვაი, სირცხვილო!.. მაგრამ ეს წამიერად იყო. ის ლამაზი სიტყვები (სასიყვარულოს ნუ დავარქმევთ), რაც კაცის ბაგიდან ამოდიოდა და მხოლოდ სისხლის ყივილი იყო, ქალს თავბრუს ახვევდა და მოქმედების კრიტიკული შეფასების უნარს უკარგავდა.

დაქალთან გუშინდელი საუბარი მოაგონდა:

— რას უყურებ, მირცა. უჩივლე.

— არა, მაგას ვერ ვიზამ. ან მისი ბრალია.

— მაშინ აბატიე. ქრისტემ ყველას შეუნდო და აბატია.

— მე ქრისტე არა ვარ. ერთი თბოლი გოგო ვარ. ცის სიმაღლიდან მაინც ვერ დავეშვები.

— რას ნიშნავს დაშვება?!

— რასაც ყველაფრის სააშკარაოზე გამოტანა ჰქვია.

— მაშინ იარე გაკრული მუცლით... სანამ ივლი დაგინახავ... უკვე შვიდი თვისა ხარ. ყველაფერი ასე უგულოდ შეიძლება?!

— ნუ იტყვი ამას. არ იყო უგულო სიყვარული. ყველაფერი ძალიან მშვენიერი იყო. მაინც მადლობელი ვარ იმ ლამაზი წამებისათვის, ცოლიანმა კაცმა რომ მაჩუქა. მერე და, შენ არ მეუბნებოდი ცოლ-ქმრობა ყველაზე ძლიერ სიყვარულსაც კი ამარცხებსო.

— მაგაში სწორი ხარ. იმედგაცრუება მალე დაგეუფლებოდა.

* * *

მკუდრო შემოდგომის მზიანი დღე იდგა. ტირიფები მდინარის ღუღუნს არად აგდებდნენ და უხმოდ ტიროდნენ.

ზღვის ღელვა ნაპირს აწყდებოდა და ქათქათა სამშობიარო სახლის ფანჯარას ზღვაური ემიზნებოდა. კარებს ცისფერკაბიანი მიაღდა და როცა გაუღეს, შიგ სასწრაფოდ შევიდა. გრძელი წამწამები, თითქოს წვიმის წვეთები დასცემიაო, უბრწყინავდა. დაკვირვებული თვალი თუ შეამჩნევდა, რომ ტიროდა. ადამიანი იმაზე ლამაზს ვერაფერს ნახავდა. თვალწარმტაცად ეშვებოდა კუპრივით შავი თმა ქათქათა ყელზე ჩამოვარდნილი მზის სხივი მოკალათებულიყო მის უსაშველოდ ლამაზ ცისფერ თვალებში.

— მიშველე, ექიმო! მშობიარობა მეწყება. ჯერ არ ველოდი. აქ ამხანაგის დღეობაზე ჩამოვედი. საბუთები არ წამომიღია.

ახლა იგი ექიმისთვის მხოლოდ პაციენტი იყო და ისიც გულდაგულ უსმენდა მას. ექიმმა ქალის თვალებში უნაპირო სევდა ამოიკითხა და ყველაფერს მიხვდა... მეც ხომ ქალი ვარ. მეც ხომ დამემსხვრა ერთ დროს ოცნებები, მეც ხომ მიღალატეს,



გამწირეს. ნეტავ თუ იმეფებს ოდესმე ქვეყნად ნღობა, თუ დაისადგურებს იგი ადამიანთა გულებში სამარადუდამოდ. სად გაქრა ნღობა? სად წავიდა? ეგებ თვით ღმერთმა წაგვართვა! თქვენ არა ხართ ის ხალხი, მაგის ტარების ღირსი რომ იყოთო. ალბათ სხვა ხალხს გადაულოცა. გადაულოცა თუ მიუგდო, ესეც საკითხავია. ეგებ იმ სხვასაც არ უნდოდა და ძალით შეაჩიჩა. ეგებ უნდობლობითაც ფონს იოლად გადიოდნენ... გადიოდნენ... რა ადვილი სათქმელია. ექიმი ფიქრებიდან გამოეგრკვა.

— აიყვანეთ ზევით. სასწრაფოდ მოამზადეთ პაციენტი, — გასცა განკარგულება.

— Цветёшь! — აღფრთოვანება ვერ დამალა ექთანმა ულამაზესი ქალის ხილვისას, რომლისგანაც ბედისწერის ქაღალდმერთი ანაკე შორს იყო, გაუსაძლისად შორს.

ქალს მშობიარობის შეუცვლელი ტკივილები დაეწყო.

იუველირის სიზუსტით მოძრაობდა დასტაქარის „მგრძნობიარე თითები“. ექთანი მშობიარეს დაცვარულ შუბლს უწმენდდა.

— მეტრეველი, ვაჟი გეყოლა, — ახარა ექიმმა, — სამკილოგრამ ნახევარი, 59 სმ.

* * *

ნერვიულად მოცახცახე ტუჩები ქალის განწირულობაზე მიგანიშნებდა. სახეზე სინანული და შიში აღბეჭდილიყო. ალბათ მკვდრის პატრონსაც არ ექნებოდა ისეთი გასაცოდავებული სახე, როგორიც მას ჰქონდა.

ძუძუს მოსაწოვებლად ბავშვი მშობიარობიდან მესამე დღეს მიუყვანეს. თვალები მაგრად დახუჭა ჩვილი რომ არ დაენახა და ძუძუ ისე მისცა. ექთანი გაოგნებული დარჩა. საღამოს კი საავადმყოფოს თეთრეული გაიხადა, იქვე დაყარა, მისი ჩაიცვა, ჩუმად ბალიშის ქვეშ რომ ჰქონდა ამოდებული, და სამშობიაროდან გაიპარა. შვილის სიყვარული, ალბათ, იმ ცრემლებს გაატანა, კიბეებზე ჩასვლისას რომ ეღვრებოდა თვალთაგან.

... უიმი, დედა! შვილის დატოვებას როგორ გავუძლებ მეო, ადრე რომ ამბობდა, ტყუილი აღმოჩნდა. დატოვა და გაუძლო...

* * *

ჰაერი წიწვის სურნელით გაჟღენთილიყო. უწერასთან რიონი კისრისტეხით მიექანებოდა შავი ზღვისკენ. შარავზა, მამისონის უღელტეხილისზე, ჯერ თოვლს არ ელოდებოდა.

სანატორიუმი „ფაზისი“ დამსვენებლებს იღებდა. კარებში გამავალმა კაცმა ხაზგასმული მზერა ესროლა მოსულს, ძალიან მეღანქონიური სახე და დიდი ცისფერი თვალები რომ ჰქონდა. მერე საღამოს ძელსკამზე ჩამომჯდარი იხილა, ჭაღარათმიან ქალთან ერთად. მთვარის სხივები ქალებს თითქოს კალთაში ეღვინებოდათ. უნდოდა მათ გამოლაპარაკებოდა, მაგრამ ვერ გაბედა, იქვე მამაკაცებს შეუერთდა და ლაპარაკში ჩაერთო.

— გამოსწორდება მდგომარეობა თუ იცი?!

— არ ვიცი. რიბრაბოზე ჯერ სიზმარი არ მინახია...

— იმოდენა გადასახადი დააწერა ჩემს ფირმას საგადასახადომ, მგონია, მალე გავკოტრდები.

— გადასახადი ის ნახე, თოფაძეს რომ დააწერეს. იმასთან შედარებით შენი რა არის!

— არა კაცო! ასე შეიძლება? მთავრობა მხოლოდ იმაზე მუშაობდეს, რანაირად

გავუმწარო ხალხს სიცოცხლეო? რანაირად გავხადო ღარიბ-ღატაკიო?

— კი, კი... მაგაზე არიან დამცადინებული რამენაირად მდიდარი არ წარმოიშვას ხალხში, რამენაირად მაგენი არ გამდიდრდნენ, თორემ დავიღუპებით, დაგვაჭდება თავზე, რომ გაძლება მერეო. სწორი იყო ლენინი, მონა არ გააძლოო რომ ამბობდა:

— მაგას არ ვამბობ მეც? ასე დაუსრულებლად შეიძლება მეწარმეებზე ოყების მოჭერა? შემიშვი, შე კაცო, ცოტა, რომ მეც ვიგრძნო თავისუფლება, მარტო შენ რომ გიგრილებს მისი სიო შუბლს.

— სხვათა შორის, არც ერთი მონათმფლობელი არ ამუშავებდა თავის მონას სამ კილოგრამ ხორცის ფასად... ესენი კი... 12 ლარი პენსია. ხელფასი?... სათქმელად არ ღირს... ისხდნენ ქალები და მამაკაცების გაცხარებულ ლაპარაკს ყურს უგდებდნენ.

— თუ როგორ უჭირს თავის სვეგამწარებულ ქვეყანას, ამის გაგება არც ერთს არ უნდა. ვერც ის შეუგნიათ, რომ არც ერთი წყობილების დროს სახელმწიფო არ არჩენდა ხალხს, არამედ ყოველთვის ხალხი არჩენდა სახელმწიფოს — თქვა ჭალარათმიანმა ქალმა.

— ამათი ლაპარაკით თავი მეტყინა. ავიდეთ ზევით და ყავა დავლიოთ. ოღონდ ცივი, ხსნადი ყავა — თქვა ცისფერთვალებამ. მერე ფეხზე სწრაფად წამოხტა და თითქოს, სიცხით გათანგულს, მონატრებული ცივი წყალი გადაავლესო, უცებ გამოცოცხლდა... როცა ყავის ლამბაქი მაგიდაზე დადგა, ჭალარათმიანს მორიდებით მიმართა:

— ქალბატონო ქეთევან, თითქმის ერთი თვეა ერთად ვართ და მუდამ სევდიანს გხედავთ. ასე მგონია, გულით უშველებელ დარდს ატარებთ, თითქოს რაღაც გაწუხებთ...

— კი მაწუხებს... მარტოკა სიკვდილი, მარტოხელა სიცოცხლის შემდეგ და იცი რატომ? ეს ცოტა დიდი ამბავია... მე თავად მივუსაჯე მუდმივი ტანჯვა ჩემს თავს, რადგან გამოუსწორებელი შეცდომა ჩავიდინე და თავად დავსვი ჩემი თავი საბრალოდებო სკამზე. მე ძალიან მძულს სიტყვა „დიდი ხანია“, „იყო“, „მახსოვს“, მაგრამ ახლა ისეთ ხასიათზე დამაყენა შენმა შეკითხვამ, რა დარდს ატარებო, მინდა მოგიყვე ჩემი ცხოვრების „ოდისეა“ წარსულიდან მოხმობილი.

* * *

— რომ ამბობენ, ოჯახი ქალისა და მამაკაცის ურთიერთობის ყველაზე უარესი ფორმაა, მაგრამ კაცობრიობამ უკეთესი ვერაფერი მოიგონაო, სავსებით სწორია — და იწყო ჭალარათმიანმა, რომ ვერ აეწყო ჩემი და შალვას ცხოვრება, ამის მიზეზად ჩემი უშვილობა მიმანდა. ყოველდღიურ უსიამოვნებას დასასრული არ უჩნდა. როცა შალვა უკვე აღარაა ამ ქვეყანაზე, ახლაც ვერ დამიდგენია, თუ რა იყო ჩვენი შეუთავსებლობის მიზეზი. ალბათ ერთმანეთში ყველაფერი ამოვწურეთ და მერე ორივენი მჭიდროდ ნაქსოვ ბადეში აღმოვჩნდით, სადღაც გრძნეულ ქვეყანაში და ვიღაცის გრძნეული ხელი უფსკრულისაკენ მიგვაქანებდა. რაღაც რომანტიული გარემო უნდა შეგვექმნა, თორემ ერთმანეთს აუცილებლად დავმორიდებოდით. ძნელი იყო სამზეოზე უმიზნოდ ყოფნა და გადავწყვიტეთ, ბავშვი აგვეყვანა გასაზრდელად. მეგობრის ქალიშვილი ბავშვთა სახლის სახლის დირექტორი იყო და მას ტელეფონით შევეხმინეთ. მყავს ხუთი თვის ბიჭი. ძალიან ლამაზია, მოდით და ნახეთო. იცი, რა სიხარული მოზღვადა ამის გაგებისას? მთელი ღამე ლაპარაკში გავათენეთ, ვინ დაიძინა. უკვე საერთო საქმე გავვიჩნდა და ჩვენს შორის წლობით გაჩენილი ბზარი უცებ ამოივსო. შაბათი დღე იყო, მაგრამ დილით მაინც ადრე ავდექით; სათამაშოები



ხომ უნდა გვეყიდა ბავშვისათვის. შალვა, ცნობილი თავისი მომჭირნეობით, რასაც იგი სიტუნწეს კი არა, სამეურნეო ანგარიშობას ეძახდა, ახლა ყველაზე ძვირია სათამაშოებს არჩევდა. როცა „მთვარეზე მავალი“ გადმოაღებინა გამყიდველს, ვუთხარი — ჯერ პატარა ყოფილა, ვერაფერს გაუგებს, თან ძვირია — მეთქი. ამაზე სულ ძუნწი მიძახა. შენ რა ქალი ხარ ჩვენი ბავშვისთვის სათამაშო გენანებო. გესმის? უკვე ჩვენად მიიჩნდა. მე გულში ვზეიმობდი, იგი ასე რომ შეიცვალა და ამ სახეცვლილებას ჩვენს მომავალ შვილს მივაწერდი.

ბავშვთა სახლის დირექტორი, უსაშველოდ ლამაზი, სათნო ქალიშვილი იყო. ოთხი წლის დამთავრებული ჰქონდა სამედიცინო ინსტიტუტი. — ჯერჯერობით არაფრის თქმა არ შემიძლია — გვითხრა მან. ბავშვი დაბადებულა, ჩვენთან სამშობიაროში. დედას იგი დაუტოვებია და მას ვისაც სამშობიაროდან წაუყვანია, ავარიით დაღუპულა და ბავშვი ოთხი თვის მოიყვანესო აქ. წესია ასეთი, უნდა დაელოდოთ, თუ როგორ განვითარდება ბავშვი. თან ფორმალური მხარეცაა მოსაგვარებელი. ოჯახის შემოწმება, განათლების სამინისტროს მომართვა და სხვა. ჩვენ წინააღმდეგობა არ გაგვიწევია.

— იცოდეთ, ბავშვი უკვე თქვენად ითვლება და როცა გასურთ მაშინ ნახეთო. ბავშვის ხილვით თითქოს ზეციური სული შემოვიდა ჩვენში. იგი ჩვენი ცხოვრების ყოველდღიური სიხარული გახდა. სამსახურიდან მოსულები ყოველ მეორე დღეს დავდიოდით ბავშვთან. მანქანაში ჩავისვამდით და ვასეირნებდით. ისიც შეგვეჩვია და ჩვენი ხილვისას სიხარულისაგან იბადრებოდა. აფახულებდა გრძელ წამწამებს და ჩვენც გულში ვიკრავდით თეთრსა და ბუთხუზას. რომ მეგონა, ტკბილი ცხოვრება შორეულ ცილად იქცა-მეთქი, თურმე ვცდებოდი ადამიანის ბედნიერება თურმე ყოველთვის სადღაც არის, მას პოვნა უნდა მხოლოდ და ჩვენ ვიპოვეთ იგი.

— შალვა ხვალ სამსახურიდან დროზე მოდი, არ დაგაგვიანდეს, ბავშვთან ვართ წასასვლელი... და ისიც არ აგვიანებდა.

სიყვარულმა და სიმშვიდემ დაიბუდა ოჯახში. გაჩნდა ცხოვრების მიზანი — ჩემი ბუთხუზა — სულ ამას ვიმეორებდი. არა, ჩემი — ამბობდა შალვა.

ისე, ეს ბავშვი არ გაგაგიჟებდეს და მეტი არაფერი მინდა — მეტყოდა ღიმილმორეული.

ყოფიერების ხილულ სამყაროში ბავშვზე მეტი საყვარელი, მე მგონი, არაფერია. მისი ვიზუალური აღქმა დიდ სიამოვნებას გვანიჭებდა. ეს, ალბათ, მარტო ჩვენს ბავშვს არ ეხებოდა არამედ — ყველა ბავშვს, ვინც ამ ქვეყნადაა. ჩვენი ცხოვრების უმშვენიერესი წამები იყო, ბავშვთან ყოფნა.

— ახლა დაძინების დრო აქვს — გვაფრთხილებდნენ და ჩვენც იძულებული ვიყავით, იქაურობა დაგვეტოვებინა. სიხარულისაგან გაოგნებული დავდიოდი. აქ კი არა, ვითომ ასტრალურ სამყაროში ვიყავი, სადაც ყველაფერი მშვენიერია.

იგი სიზმარშიც მუდამ ჩემთან იყო.

როგორ მეგონა, სანეტარო წამები და ლამაზი ფერადი ზღაპარი დასრულდებოდა, დასრულდებოდა ტრაგიკულად და ჩემად მიჩნეული ბავშვი ჩემი მარადი ტკივილი იქნებოდა.

მე და შალვას ათი დღით სასწრაფოდ მივიღინებაში წასვლა მოგვიწია. რომ დაგბრუნდით — დღეს ბავშვთან ადრე წავიდეთ, უსაშველოდ მომენატრაო — მითხრა შალვამ. წინა ღამით საშინელი სიზმარი ვნახე. ვითომ ჭაში ჩამივარდა ბავშვი და ვეღარ ამოვიყვანეთ. ინტუიცია არ არსებობსო, არ თქვა. ადამიანი წინასწარ გრძნობს

უბედურების მოახლოებას. მივდიოდი, მაგრამ არ მიხაროდა. დროისა და სივრცის უჩვეულო პლეადა, გზა, ისე დაგრძელდა, რომ შალვას ვკითხე — სწორად ხომ მივდივართ-მეთქი. თავი პირქუშ და უსიამოვნო სამყაროში გვეგონა, სადაც ჩვენთვის მხოლოდ ცუდი შემთხვევები მზადდებოდა.

მომეჩვენა, რომ ღირექტორი ჩვენთან მოსვლამდე, ფეხს ითრევდა. რომ მოგვიახლოვდა, ტუჩი მოიკვნიტა და ხმადაბლა მოგვესალმა. მე შეშინებული მივაჩერდი.

— მოხდა რამე? — სულმოუთქმელად შევეკითხე.

— იცით? სამი დღეა, რაც შევამჩნიეთ... მაღალი სიციხები ჰქონდა. თქვენთან ვრეკავდით, არავინ პასუხობდა. ექიმებმა ცერემბრიალური დამბლა დაუდგინეს. ქვედა კიდურებს ვერ ამოძრავებს. გავლით ვერ გაივლის და ვერც ნორმალურად იმეტყველებს...

— რატომ? რისთვის...

— ალბათ თავის დროზე პოლიომიელიტის ვაქცინა არ ჰქონდა მიღებული. ორმოც დღემდე ბავშვს დედის იმუნიტეტი იცავს და წამალი არ უნდა. კარგი დედა მას მეორმოცე დღეს დააღვინებს, რომ დაიცვას ბავშვი მომავალი ინვალიდობისაგან. ინფექციის ამბები, როდის შეხვდება რა იცი. ეგებ არც არასოდეს შეხვდეს.

გვრძნობდი, ზესკნელის უმაღლესი სევდა მეუფლებოდა და ჩემი სხეული ნაფლეთებად იკუწებოდა. შალვას სახეზე მკვდრის ფერი ედო. ბავშვისთვის მოტანილი უშველებელი „დათუნია“ სადღაც გაურკვეველი მიმართულებით მოისროლა და პირში ვალიდოლი ჩაიდო. შალვა, სულ რომ ბავშვთა სახლისკენ მიისწრაფვოდა, ვფიქრობდი, ბავშვი მიზეზი ხომ არ არის და ღირექტორი ხომ არ შეუყვარდა-მეთქი. არა და, ისეთი უმწიკვლო ავტორიტეტით სარგებლობდა ექიმი, ამის გაფიქრებაც ცოდვა იყო, რომ იგი, თდესმე ჩემს ქმარს შეიყვარებდა.

— კიდევ გამოიარეთ, ეგებ სხვა დროს... ისეთი გულწრფელობით და თანაგრძნობით იყო ნათქვამი, რომ ქვეტექსტების ძებნა მკრეხელობა იქნებოდა.

ჩვენს ირგვლივ იმედის გაცრუება და ილუზიების სიკვდილი დაფარფატებდა, რომელმაც სიცოცხლის ხალისი დაგვიკარგა. გრძნობის მოთოკვა ვერ შეეძლო და გულამოსკვნით ავტირდი. შალვამ ხელი მომკიდა და მანქანაში ჩამსვა. განადგურებული დავბრუნდით სახლში. ორივენი ვგრძნობდით, რომ ზნეობრივი ნორმა დაირღვა და აწი მისი აღდგენა ვერ მოხერხდებოდა.

— როგორ აღვილად გავიმეტეთ? — ვფიქრობდი ჩემთვის. ყველაფერი ეს მოვლენათა გარედან ჰვრეტა იყო და არა ის, რაც უნდა მომემოქმედა, თუ სრულიად დავიწყებული არ მქონდა რუსთაველის სიბრძნე: „სიყვარული გზად და ხიდად“. საკუთარ ტკივილზე საუბარს ყველასთან გავუბრუნდით. სასაუბროც ბევრი არაფერი იყო ავადმყოფი გამოდგა და იმიტომ ვერ ავიყვანეთ. უფრო სწორი იქნებოდა გვეთქვა, პრინციპულად არ ავიყვანეთ, რომ მერე ჩვენ არ გავწვალებულყავით, რაც მის მკურნალობასთან იქნებოდა დაკავშირებული, რომლისგანაც შედეგი ნაკლებ საიმედო იყო. არა, პირველ რიგში ადამიანს თავისი თავისი თავი უყვარს, ისეთ გარემოს არჩევს, რომ თავად ნაკლებ გაწვალდეს. ზოგჯერ ჩემს თავს ვედექი მსაჭულად — გოკიელის ქალო, ეგოისტი ხარ შენ და მეტი არაფერი. საკუთარი თავი გიყვარს მხოლოდ. ქმრიანი ქალის სახელი შენს თავმოყვარეობას აკმაყოფილებს და ამიტომ გინდა ქმარიც. უკეთესი იქნება, მართებულ დასკვნებს თუ მიაგებ შენს თავს. ვერ შეძელ ადამიანური მოვალეობის სამსხვერპლოზე მიგეტანა შენი

ცხოვრება, ხოლო რაც შეხება ერის ქალობამდე შენს ასვლას, ფუჭია ამაზე ფიქრი. შენ ამას ვერასოდეს შეძლებ, შენ არავის შეწირები. შენ მაშინ ხარ კარგ ხასიათზე, როცა შენ გეწირებიან.

გული სევდით მქონდა შებოჭილი და ეჭვი არ იყო, რომ ასე ადვილად ვერ დავივიწყებდი პატარას, რომელიც თითქმის სამი თვე ჩემს კუთვნილებად მიმაჩნდა. გული მემდულდებოდა მის ფართოდ გახეილ, შავი წამწამებით მოჩრდილულ, ცისფერ თვალებს რომ ვიგონებდი. მალე შალვაც დამელუბა და მარტოობამ და უიმედობამ მიწასთან გამასწორა. პირველ ხანებში თუ ისე ტკივილამდე მენატრებოდა, რომ გული სიმწრით მეწურებოდა, მერე პატარას სახე თანდათან ბურუსით დაიფარა. ზოგჯერ თავს შემახსენებდა და მაშინ საშინელ ხასიათზე ვდგებოდი. იმდღევანდელი ტკივილი მაინც ხშირად მიმაფრდებოდა. მიინავლებოდა მეხსიერების ფსკერზე, მერე ისევ ამოტივტივდებოდა და ასე გრძელდებოდა წლების მანძილზე. ზოგჯერ წარმოდგენის უკიდვანო სივრცეს გადავლახავდი და იღუმლად მის ცხოვრებაში შევიჭრებოდი. სადაა ახლა? რას შვრება? ინვალიდის ეტლი არგუნა განგებამ თუ გამოუჩნდა მადლიანი, უმკურნალა საზღვარგარეთ და დღეს ქალაქის ქუჩებს ამშვენებს შავთმიანი და შავწარბებია?

ასე მივევებოდი წლებს. გარდა მონატრებისა, იყო სინდისის ქეჩნაც. ჩვენ ხომ იგი უმწეო მივატოვეთ, განგების მიერ განწირული, და რომლის მარტოსულობაში ჩვენი ბრალეულობაც ერია.

თითქოს მივივიწყე. მივივიწყე კი არა, გულის ერთ კუნჭულში მივუჩინე ბინა, რომ მერე ხშირად გამომეხმო, რათა მთელი გრძნობა და გონება დაებინდა ტკივილს, რომელიც არასოდეს რჩება. იგი მხოლოდ დროებით ყუჩდება შეგუების მარადისობის კანონს დამორჩილებული.

დროის მდინარებამ წვრილმანები ჩემში საესებით წაშალა და რაც დამრჩა, მაინც მტკივნეული იყო. წლების მერე სურვილი დამებადა, მის კვალს გაეყოლოდი. ესეც ვერ გავაკეთე. ან რა უნდა მეთქვა ინვალიდის ეტლში ჩამჯდარი რომ დამენახა? პატარა რომ იყავი შენი შვილად აყვანა მინდოდა, მაგრამ დაავადებული რომ გამოდექი, იმიტომ მიგატოვე-მეთქი? რაღაც მორალის ფარგლებში ვერ თავსდებოდა ჩემი ქმედება, რის გამოც სინდისის ქეჩნას განვიცდიდი. მალე დამეფულა ისეთი განცდა, თითქოს უსხეულოდ დავრჩი. რაც მთავარია, სული დამიბერდა. სიბერე ხომ წლები არაა, იგი სულის სიძაბუნეა მხოლოდ.

— დედამ როგორ დატოვა არ იცი? — ხმა ძლივს ამოიღო ცისფერთვალებამ.

— როგორ არა. ჩემი მეზობელი ექთანია და იმან მიაშბო, მშობიარობის მესამე დღეს მიუყვანესო დედას. მაგრამ თვალდახუჭულმა აწოვაო ძუძუ, რომ არ დაენახაო პაწია. უმანკო ჩვილი დედის მკერდს მიხუტებული მხოლოდ ნახევარი საათი იყოო. სალამოს დაყარა ტანსაცმელები და გაიპარაო. დედას პატარა ბარათიც დაუტოვებია. მამის სახელი ლაშა დაარქვით, ხოლო გვარი ჩემი ატაროს — მეტრეველიო. დედის სახელიც იცოდეს, მის უბედურ დედას მირცა ჰქვიაო.

ამის გაგონებაზე ცისფერთვალებამ იატაკზე ზღართან მობრუნდა. ქეთევანის თვალწინ შორეული წარსულიდან ბავშვის უსაშველოდ ლამაზი, დიდი ცისფერი თვალები გაკრთა.

ქეთევანი მირცას მივარდა. წყალი აპკურა, მოასულიერა.

ქალი ცრემლად იღვრებოდა.

— მე ვარ ის უბედური დედა, ქალბატონო ქეთევან, ლაშას დედა. დედის

მოძულეებული, ღმერთმაც მოიძულაო, რომ იტყვიან, სწორი ყოფილა... ჩემი სიხარული დიდი ხანია დასამარდა. მე იგი ლაშასთან ერთად სამშობიარო სახლში დავტოვე, ბათუმის სამშობიარო სახლში...

იმ ღამით ორი დაჭრილი გულის გოდება ზეცას ერთვოდა.

* * *

ფანჯრიდან ვარსკვლავებით მოჭედილი ცარგვალი და რვა საუკუნის, დიდი თამარის მომსწრე ცაცხვი იმზირებოდა. მერე ციდან ვარსკვლავები აიკრიფნენ. უკუნეთი ჩამოწვა. წყვდიადში იძირებოდა რაჭა. აგყია ქარი კარებს ასკდებოდა. თითქოს აგერ-აგერ შემოამტვრევსო. მერე კოკისპირული წვიმა და ქარი ერთმანეთს გამბულად ეჩურჩულებოდნენ.

მეორე დილით გამოიღარა. ვალოდია ჟივიძე, დამსვენებლების „გაკულტურება“ რომ ევალებოდა, ხალხს ნიკორწმინდაში წასასვლელად ეპატიუებოდა.

მირცა მეტრეველს კი ზღვისპირა ქალაქისკენ აელო გეზი. იგი იმ გზას ადგა, შვილთან რომ მიიყვანდა, რომელიც მან მაშინ დატოვა, ყველაზე მეტად რომ სჭირდებოდა დედა.

ავტობუსი ნელა მიჰყვებოდა რიონის ნაპირს. ყოვლისშემძლე ზენაარი თავის საქმეს აკეთებდა. ხეებში ბროლად ჩაღვრილი ნაკადულები სასიამოვნოდ ბუზუნებდნენ. საიდან იაბო ჭიხვინებდა და მკერდით მიაპობდა აქაფებულ რიონს, რომელიც კისრისტეხით მიეჭანებოდა შავი ზღვისკენ. მირცას გულში ქარს მის მიერ მიტოვებული შვილის სევდა შემოჰქონდა, სევდა ულევო.

მარიამობის დღე იყო, 28 აგვისტო, ლაშა მეტრეველის დაბადების დღე.



ბორის მიტრეველი

ბომრულა

შენსკენ ვილტვოდი თავნება ბავშვი,
ხშირად მიკლავდი ჟინიან სურვილს;
მომიტანია მრავალჯერ სახლში
შენი კალმახის ლორწო და სუნი.

ჩაგხატია მორევში ცოცხლად
ცინცხალი სახე ქოჩორა ბავშვის.
ახლა კი შეგკრთი, გამოგჩნდი როცა
ელფერშეცვლილი ანკარა წყალში.

ვხედავ, ბობლავენ მაშინდელ ქვებზე
ხელში ანკესით სულ სხვა ბიჭები.
ნუთუ არ შეგკრთი ოცი წლის შემდეგ
შენს ნაპირებს რომ ობლად მივყვები?

ვერსად წასულან ამ ქედებს იქით
ჩემი ყველაზე ლამაზი წლები.
სულ თვალწინ ბრწყინავ და, რაც დრო მიდის,
უფრო და უფრო წარმტაცი ხდები.

აგერ დილის მზე მოცურავს შექერში,
ლიმილს რომ აფრქვევს დაცვარულ წიფლნარს.
სადღაც რაჭაში, დაბურულ ტყეში
კამკამებ ცისფრად, ელვარებ მზისფრად.

შუბლშეჭმუნული ჩავცქერი წყალში
და ზანტად ფრთები ესხმება სურვილს...
ვგრძნობ, არ მიმყვება იმ ეშხით სახლში
შენი კალმახის ლორწო და სუნი.

* * *

მზიანი დილა გათენდა, მალხენს სიცოცხლის ხალისი,
ვლილინებ, გული ლაღდება, რა მიხარია არ ვიცი!
სად გაქრა დარდი, წუხილი, რა აღტაცებას განვიცდი?
კედლებს და ფანჯრებს ვუღიმი, რა მიხარია არ ვიცი!
ვლილინებ, ხვითქი გადამდის, ვერ გამჩნევ სიცხეს დამდაგველს,
თითქოს ვარ დიდი სარდალი, თითქოს ვიღებდე კართაგენს!
მზე ცის თავანზე ამალლდა, დღე სადღაც მიდის თავისით,
მხიარულად და ლაღად ვარ, რა მიხარია, არ ვიცი!

ვერ გამიგია

გული რად მეწვის როგორც აბედი,
რატომ ვხნეში და ვიღვრები ოფლად?
რამ შეაძულა ხალხს ერთმანეთი,
ან რატომ გვიყვარს უსაქმოდ ყოფნა?

დაბნეული ვარ ხალხის სიჭრელით,
რომ არ ცხრებიან არც დღე, არც ღამე
რატომ ცდილობენ ზეპრე ბიჭები,
რომ წააღლიტონ ვიღაცას რამე?

თავს ვეკითხები — დავშვიდდე როგორ?
როდესაც კეთილს ბოროტი ჯაბნის?
ვერ გამიგია, რად დადის გოგო
ძალიან მოკლე, გაჭრილი კაბით?

ზოგი ქეიფობს და ტკბილად ძინავს,
ზოგი ნაგავში ეძებს ნარჩენებს.
ვხედავ, კეთილ კაცს არა აქვს ბინა,
როცა თაღლითი გარაჟს აშენებს.

ღამეში მესმის ხალხის გნიასი,
ვიღაც დაძრწის და სხვას ლუკმას ართმევს,
დილით ის შედის ეკლესიაში,
ალბათ ეშმაკებს დაუნთებს სანთელს!

ბოლმა გულს აწევს, როგორც ბორკილი,
მზე ვერ იხილა გულის ძახილმა,
ხალხი გამრჯე და კეთილშობილი
ბაზარმა როგორ გაათახსირა!

მძიმე დარდებმა სახე დაღარა,
მწარე ფიქრები აღარ მომცილდა.
გადმოიხედე, ღმერთო მაღალო
და გამიყვანე ამ ქაოსიდან!

ბათუმს აფუენავს

მემელ აბაშიძეს

ბათუმის ბულვარს ამშვენებს ძეგლი,
სიმტკიცე ამკობს ფიქრიან სახეს.
თავზე დანათის ზეცა ნათელი,

პატრიოტ მნახველს ფიქრებში გახვევს.
 მე მოკრძალებით შევდგები ძეგლთან
 ცხარე ბრძოლებში გატანჯულ კაცის.
 მას ვერ აკრთობდა სიმრავლე მტერთა,
 ვერ აშინებდა ცხოვრება მკაცრი.

ხალხში ბრწყინავდა, როგორც კანდელი,
 მტერთან ჭიდილში დაუცხრომელი.
 სამშობლოსათვის ტანჯვით, წამებით
 მან გაიმწარა წუთისოფელი.

მას შეცქეროდა მთელი ქვეყანა,
 გადაიტანა ცხარე ომები,
 რომ სინათლეზე გამოეყვანა
 წყვდიადში მყოფი ხალხი მშრომელი.

თუმცა ბრძოლაში დაღვარა სისხლი,
 არ ეშინოდა სიკვდილთან შეხლის
 და ანაცვალა სიცოცხლე თვისი
 თავისუფლებას მშრომელი ქვეყნის!

იყო ვაჟკაცი დაუდგრომელი
 და მტერს ზარავდა მისი ხსენება.
 ქვეყნად სიმართლის გამარჯვებისთვის
 დაკარგა ძილი და მოსვენება!

ახლა კი ხედავს შრომის ქუხილი
 მთებიდან მთებში როგორ გადადის
 და განახლებულ მხარეს უდიმის
 კაცი, ათასომგადანახადი.

მეუღლის ხსოვნას

თავს დაგიქანცავს ფიქრთა ჭიდილი,
 გულში სიცოცხლის ქრება ხალისი,
 როცა შემოდის სახლში სიკვდილი
 და ოჯახს ტოვებს დიასახლისი!

მძიმე ნალველით გული გაქვს სავსე,
 ნერვებს გიწეწავს დარდი ულვეი,
 შენი ოცნების კამკამა ცაზე
 იზმორებიან შავი ღრუბლები.

მძიმედ იზრდება სევდა მტანჯველი,

დარიღებენ შავი ჩრდილები
და გეჩვენება სახლის ფანჯრები
მოგშტერებიან დაღვრემილები.

თითქოს დღეს შენთვის ზეცა ბნელდება
და აზროვნება ძალიან გიჭირს.
გგონია ჭერი თავზე გენგრევა,
მუდამ რომ ტირის ოცი წლის ბიჭი.

ირგვლივ დუმილი სამარის მსგავსი,
არსად ელფერი, არსად ხალისი,
როცა შემოდის სახლში სიკვდილი
და ოჯახს ტოვებს დიასახლისი!

ჟიზირი

ვინ დაგარქვა ჭეტირი? წარსულს ხომ არ მიტირი?
თალარიან ეზოდან მესმის ბაღლის ტიტინი.
ზღაპარს მოჰგავს ათასფრად გაფოთლილი ტყისპირი,
კრთის ფოთლებში ცისპირი, ვინ დაგარქვა ჭეითკირი?
აელვარებს ვაზნარებს მზიან დილის სიცილი,
ნაკადული ჩხრიალებს, თუ გრუხუნებს წისქვილი?
ეხუტები გრილ მიწას ღვინით სავსე ქვევრებით,
ეტმანები ქუთაისს ბროწეულის ტევრებით.
მინდა გერქვას ედემი, გულზე ცეცხლად მედები,
დგანან კერის ბურჯებად ახალგაზრდა დედები
ვინ დაგარქვა ჭეტირი? წარსულს ხომ არ მიტირი?
თალარიან ეზოდან მესმის ბაღლის ტიტინი.

ფახეა აყენებ სიმართლას

თამაზ წიგწივაძეს

გონება საღი, ნათელი
ეპოქის ბურსს გინათებს
და ბალახით გათელილს
ფეხზე აყენებ სიმართლეს!

გეჯიბრებიან წერაში,
ვით ყვავი არწივს ფრენაში.
გიწყობენ მზაკვრულ თავდასხმებს
ფრაზეებით, ყურით ნათრევით,
ყვირიან, ალყას გარტყამენ,
ვით სააკაძეს—თათრები.

ზოგს მწერალს თითქოს არ ესმის
 შენი ალალი ფიქრები,
 შენ ხარ სიმართლის ტალკვესი,
 ამაოდ გიტევს მლიქვნელი!

მტრების ჯინაზე მღერიხარ,
 თუმც გქანცავს ჯაფა ორმაგი.
 შენ, უნიჭობის მტერი ხარ,
 ნიჭიერების — ქომაგი!

შენი კალმის ნაპერწკლებს
 ვხედავ გახვეულს ღაღარში,
 ფრთხილად, როს უტევ თავხედებს,
 ხმალი არ გატყდეს ვადაში!

აქსაროობი

ეს ხეობა დაბურული
 ჩემი კუთხის ჭიშკარია.
 ონის ხიდზე შებიჯება
 რატომ აღარ მიხარია?

ვინც მელოდა, აღარ მელის,
 გული როგორ გაიხარებს?
 ჭალულასპირს მეგობარი
 ველარ მიღებს მარნის კარებს.

რომ მივადგე ღარულასპირს
 სახლს კაცივით ჩაფიქრებულს,
 ვერ ვიხილავ კეთილ სახეს,
 წრფელ ღიმილით გაბრწყინებულს.

თუ დამჭირდა ამ სოფლებში
 შევაბიჯებ მე ონიდან,
 არავინ ჩაიბუხუნებს —
 შეხე, ქალო, ვინ მოვიდა!

მეფანტება ფიქრი ქარში,
 ბრწყალებს მისვამს გულზე სევდა,
 ონის ბოლოს, ონის თავში
 ჯიგარ მოყვრებს ველარ ვხედავ.

ვინ მოდის მოგაველიდან

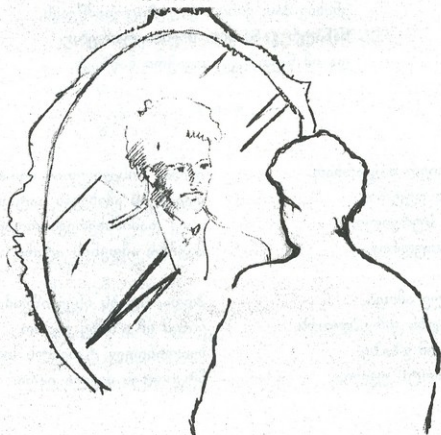
გორა აბულაძე

დ ე ე ლ ი

დღეს ისევ ვდგავარ სულის სარკესთან
კმარა, ხვალ სულ სხვა ცხოვრებას ვიწყებ.
მეყო ლაციცი მსუბუქი ლანდებთან,
შენ, ორეულო, დუელში გიწვევ!

შენ შემადღე სიცოცხლის სხივი,
ლალი ოცნება შენ შემადღე,
მორჩა, ხომ ხედავ, აღარა ვჩივი,
ჩემი სახლიდან გაგაბუნძულებ.
შენ სატანასთან ხარ წილნაყარი,
ხომ შემადღე მთელი სამყარო,
უკვე გავსწორდი წელში საპყარი,
და მზად ვარ, ჩვენი გზები გავყარო.
მე შენს წილ სულსაც არა ვცემ თაყვანს,
სხეულსაც გავყოფ, წაიღე წილი,
შეგხედები გზაში, დაგიგდებ თათმანს,
დუელში მოგკლავ, გადვიხდი ქორწილს.
მაშ დამიდექი, კმარა ფიქრები,
ცალკერძ ხმლითა და დამბაჩით ცალკე,
მალე ორიდან ერთი ვიქნებით,
მოგიქნე და...

თაიმსხარა სარკი.



* * *

როგორ ვიცოცხლო,	განვედ სატანავ,
თუ სიცოცხლე არ მაგდებს ჩირად,	ჩემს სულს უკან ნუ იმალები,
დარდი და სევდა	მე ვერ მაცდუნებ,
შემჩვევია დღეს ჩემდა ჭირად,	წაგცვივდება შურით თვალები.
როგორ ვითმინო,	ჩემი სავალი გზა
რომ მიწაზე ქრისტეს მოსვლამდი	სულ სხვაა, ვერას გაიგებ
დათარეშობს და	მაშინ მოკვდები,
სულს ყიდულობს ბილწი ვოლანდი	ჩემი ხელით ძეგლს რომ ავიგებ.

* * *

დღეს, როგორც გუშინ, დაღამდა
 მე ისევ ისე მარტო ვარ.
 კიდევ ერთი დღე დამაკლდა,
 კიდევ ერთმა დღემ დამტოვა.
 დრო ასე, უჩუმრად გადის,
 ვერა ვგრძნობ ფერისცვალებას.
 მე ჩემს მაგივრად მოკვდები,
 არავინ გენაცვალება.

* * *

ჩემი ქალღმერთი სხვისი ყოფილა,
 სხვა აპყოლია მის ნაწნავს კლდეზე,
 მე კი სულ მარტო შემოვრჩი ფიქრებს
 და მივიჩქარი ჩახლართულ გზებზე...

და მაინც, თუ კი ამქვეყნად სადმე
 ვნახავ მას, ვისი თვალებიც დამწვავს,
 ნანატრ განძივით მივისაკუთრებ,
 და იმ წუთშივე მოვაჭრი ნაწნავს.

* * *

მიყვარხარ, ძლიერ მიყვარხარ,
 ჩემო არჩვო და ნუტრია,
 მგონი, ამიხდა სურვილი,
 ჩემთვისაც გამოუღრია.

მგონი, მზე მალე ამოვა,
 დღეს დამავიწყებს ღრუბლიანს,
 ნელა გავეყვები იმ გზაზე,
 სადაც დონ კიხოტს უვლია.

ქარის წისქვილთან მეომარს,
 თვალებს ამიხვევს სატანა,
 ისევ დამიმსხვრევს როსინანტს,
 მიჭირს ამდენის ატანა.

ჰოდა, სჯობს ისევ იწვიმოს,
 ვინემ იმ გზაზე ვიარო,
 ხვალინდელ ტკივილს სჯობია,
 მტკიოდეს ძველი იარა.

ლელა კუკულაძე

შეხვედები მალე

თხუთმეტ გაზაფხულს შევხვდები მალე,
თხუთმეტ იების ცვენას,
შეირხევიან ვარდის კოკრები,
არ მომბეზრდება ცქერა.

თხუთმეტ ახალ წელს მომილოცავენ,
თხუთმეტ სიმღერის მღერით,
თხუთმეტ ლექსს ვიტყვი საქართველოზე
ვაჟას, ილიას ენით.
თხუთმეტ სიცოცხლეს ვადღეგრძელებ და
თხუთმეტჯერ ვტყორცნი ისარს,
თხუთმეტჯერ ვაქებ საქართველოს ცას,
საქართველოს მზეს, მიწას.
თხუთმეტჯერ ვიტყვი, რომ პოეტები
არა კვდებიან ქვეყნად,
სულით რჩებიან, აზრით რჩებიან,
ლექსით რჩებიან ჩვენთან.

მე ლექსი მესმის...

მე ლექსი მესმის, —
გულში მოგხვდეს, როგორც ისარი,
უდიდეს მპყრობელს პოეზიის როგორც სჩვევია.
მე ლექსი მესმის, —
ანთებული ცოდნის ლამპარი,
შეჭიდებული ბოროტების მფლობელ გენიას.
მე ლექსი მესმის, —
აღმართული ხმალი ფხიანი,
ხმალი ფხიანი, მტერს კვალდაკვალ რომ ედევნება.
მე ლექსი მესმის, —
მოყვრისათვის სიტყვა წყლიანი,
სიტყვა წყლიანი, ნათელ გულს რომ მოეფერება.
მე ლექსი მესმის, —
სინატიფე, ნაზი მშვენება,
გულის სიღრმიდან წარმოთქმული სიტყვა მართალი,
მე ლექსი მესმის, —
უმაღლესი გაცისკროვნება,
ქვეყნად რომ არ ჰყავს ბრწყინვალებას მისას ბადალი.
მე ლექსი მესმის, —
ოცნებების ზეცა უღრუბლო,

ვარსკვლავთ ციციკიმი, სიყვარულის მძივი ასხმული.

მე ლექსი მესმის, —

სარკე გულის, სარკე სინდისის,
შიგ დანახული უდიდესი ჩვენი წარსული.

მე ლექსი მესმის, —

სიკეთისთვის სიტყვა მართალი,
სიტყვა მართალი, სამშობლოსთვის მტკიცედ დარგული,
მე ლექსი მესმის, —

სიყვარული გრძნობა გამთბარი,
გულის სიღრმიდან ბოროტება გადაკარგული.

მე ლექსი მესმის, —

გულში მოგზავდეს, როგორც ისარი,
უდიდეს მპყრობელს პოეზიის, როგორც სჩვევია.

მე ლექსი მესმის, —

ანთებული ცოდნის ლამპარი,

შეჭიდებულ დღემდე უთქმელ ნათელ გენიას!

წ 3 ი მ ს

წვიმის წვეთები ეცემიან ფოთლებს ჭადრისას,
მოგონებებში ჩაძირული მრჩება წამები.

შევცქერი ქუჩებს,

ნაცნობ სახელებს,

ნაცნობ აივნებს

და ოცნებების ქარიშხალში მივექანები.

წვიმს...

როგორ შვენიის ის ჩემს ქალაქს,

ისეც მშვენიერს,

შევცქერი ტრფობით და თავი კი

სიზმრად მგონია.

თვალს ვერ ვაცილებ წვიმის წვეთებს,

შრილა ფოთლებს,

მშვენიერებას რამოდენა ძალა ჰქონია.

შენ ისე წადი...

შენ ისე წადი, არც კი გითქვამს რომ მშორდებოდი,
რომ სამუდამოდ დაიხურა ტრფობის კარები,
რომ ყველაფერი სიზმრად ნახულ ზმანებას ჰგავდა
და რომც მეცადა უსასოოდ შეგიყვარებდი.

შენ ისე წადი, რომ არ ერქვა მას განშორება,

უფრო იდუმალ მოჩვენება იყო ფარული,

მაგრამ ცხადია, რომ წაიღე თან მოგონება,

წაიღე ცრემლი, დარდი, ტანჯვა და სიყვარული.

შენ ისე წადი, რომ დატოვე იდუმალება.

და მის ბურანში გახვეული მეც დამივიწყე,

შენ სხვა სამყაროს შეეკედლე, სხვა გარემოცვას
და ერთმანეთი დროთა სვლაში გადავიწვევ.

შენ ისე წადი, რომ არ ერქვა მას განშორება,
უფრო იდუმალ მოჩვენება იყო ფარული,
მაგრამ ცხადია, რომ წაიღე თან მოგონება,
წაიღე ცრემლი, დარდი, ტანჯვა და სიყვარული.

ი ყ უ რ ე !..

იყუჩე, რადგან დუმილია ყველაფრის მთქმელი,
თვით მეტყველებაც უძლურია მის მეფურ ძალთან
და ღმერთმაც უხვად ამ ყოვლისმთქმელ,
მეტყველ დუმილში
გადმოიფერთხა მოწყალების ღვთიური კალთა.

იყუჩე!.. დუმილს გადაეცი სათქმელი შენი,
და ის გამანდობს შენი სულის იდუმალებას,
იყუჩე! ტრფობას უფრო მეტად დუმილი შვენის,
გრძნობა მომიტხროს სევდიანმა შენმა თვალებმა.

იყუჩე! მინდა ამ დუმილში მეც გითხრა ჩემი,
მყუდროებაში მეც გაგიღო გულის კარები.
იყუჩე! დუმილს გავატანოთ გრძნობები წრფელი
და სიყვარულზე ვამეტყველოთ მხოლოდ თვალები.

სადღაც შორიდან...

დავწერე ლექსი,
შენი ლექსი,
შენთვის შექმნილი
და როცა აღრე,
მივაწერე ბოლო თარიღი
და მხოლოდ მაშინ შევაძინე,
რომ ერთი წელი,
ისე გაფრინდა,
ისე გაქრა
თავად არ ვიცი.
წავიდა ცრემლით,
სიყვარულით,
იეზით სავსე.
ისე ქურდულად გაიპარა,
როგორც მოვიდა.
მე მეჩვენება, რომ უეცრად
დაგვშორდა იგი
და როგორც ბავშვი, ჩვენ ხელს გვიქნევს
სადღაც შორიდან.

მზია კვირიტიძე

* * *

წადი, ნუ ატყენ გულს
ჩემს ყვავილებს,
წადი, გახსოვდეს ეს ყოველივე.
და ერთი წამი, მოცლილი წუთი
ამ მოგონებას შემოალიე.
მეც ხომ მარტო ვარ ჩემს სტრიქონებთან —
თეთრი ფიქრების უდიდეს მთებთან...
მოდო სიჩუმეც, მოდი იჩქარე
და წამიყვანე იმედთან ერთად.
წადით, დამტოვეთ,
ჩემს ყვავილებთან,
არ დაივიწყო ეს ყოველივე.
და ერთი წუთი, მოცლილი წუთი
ჩემს მოგონებას შემოალიე!

* * *

ზეცას ცრემლებად ჩამოჰყვა წვიმა,
გული შეტოკდა...
ეუცნაურა სრული მსგავსება
ცას და ჩემს შორის,
ოცნება ჩემი გადაშალა
ციცქნა წვეთებმა,
ოცნება ჩემი, ფიქრის ტევრში
წამით ნაპოვნო.
მინდა გავუხსნა გული ამ წვიმას,
მაგრამ სად? რისთვის?!..
მან ხომ წამართვა ოცნება და
ცრემლები თვალზე.
ნუთუ გამიგებს, წვიმა ჩემი გულის სურვილებს,
ნუთუ მომითხრობს რამეს უცნობს,
ჩემს მომავალზე?!

* * *

იმედი ჩემია...
ეს ერთი გამაჩნია... მისით მდიდარი ვარ,
ამ ერთსაც ნუ წამართმევ...

ხომ იცი როგორი ვარ?...
პატარა ყვავილივით დავჰყენები მზეზე,
იმედი ჩემი სუნთქვაა და ნუ გამწირავ.
გადამარჩინე უფესკრულის პირზე.

* * *

დარდი შეადნა დაორთქლილ
მინებს,
გარეთ კი ისევ წვიმდა და წვიმდა,
გულმა ააგო ოცნების კოშკი
ააგო, მაგრამ ისევ დაინგრა.
გადაიღალა სული დარდისგან,
გაუმართლებელ ბედის ტრიალით.
ვილოცო?!

ლოცვა ჩემი ლექსია,
მშვიდი, მართალი და სევდიანი.
ვიტირო?!

ცრემლი ამაყს არ შვენის,
სასოწარკვეთას არ მივეცემი.
ლექსების წერა ჩემი ხვედრია
და მისი ცეცხლით მუდამ ვენთები!



შოკა

შობა წელიწადში მხოლოდ ერთხელაა. ოთახში ნაძვის ხეს დგამენ. სუფრა სამზადისშია.

დილაღრიან გაგელვიძება და ფიქრობ: დღეს შობის წინაღღეა და მთელ ამ წელიწადში ამაზე უკეთესი დღე არც შეიძლება იყოსო.

ბებიჩემმა ოთახი მორთო, როგორც წესი და რიგია. თვალს ახარებს ბუხარში ცეცხლს მიფიცებული შამფურები, გაჭვარტლულ ჯაჭვზე ჩამოკიდებულ ქვაბში ღერღილის ღომი თუხთუხებს.

ბებია გავარვარებული კეციდან მორიგეობით იღებს კვერცხიან ღვეზელებს. პირი ნერწყვით გვეცვება.

უეცრად ჭიშკარი აჭრიალდა. ეს იმას ნიშნავს, რომ სადაცაა სტუმარიც შემოაღებს კარს და... აჰა, კარზეც აკაკუნებენ.

— მობრძანდით, მობრძანდით, ბატონო, — ამბობს ბებია და ჩიბუხს დაფერთხავს, კარს გააღებს და თავის ძმისწულს გადაეხვევა.

სტუმარი ჩვენც გვესალმება.

— მინდა დღესასწაული მოგილოცოთო! — აროხროხდა არტემიჩი, — ოჯახის თავკაცი, მწვადის სუნი რომ ეცა. სული მოითქვა და გადაიხარხარა, დაკვირვებითაც შეგვათვალიერა და ცეცხლს მიუფიცხა გათოშილი თითები.

მერე სუფრაც გაიშალა და თავთავიანთი ადგილი დაიკავა ყველამ.

თოვდა! ვეებერთელა ფიფქები მინებს ეკვროდა.

სასმისი სასმისს მისდევდა.

ბებიჩემმა გიტარა გამოიტანა და დაამღერა. ტკბილი ხმა ჰქონდა ბებიჩემს. ხან აუწევდა ხმას, ხან დაუწევდა.

უეცრად ბებიჩემმა გიტარა ძირს დაუშვა და სმენად იქცა.

— რა ამბავია? — ეკითხებიან ბებიჩემს. — რამე ხომ არ მოგვეყურა?

— ძალლი აყეფდა, — თქვა მამაჩემმა.

— ვილაცა მოვიდოდა! — გაისმა სუფრაზე.

— აბა, ვის ეშინია, როცა გაშლილი სუფრაა?! — კარის გასაღებად გაემართა ბებიჩემი. თან ძაღლისთვის ხორცის ნაჭერი წაიყოლა და წინკარში გავიდა. საცოდავი ძაღლი წინკარში ატუხულიყო, კარს ყნოსავდა და საცოდავად წკმუტუნებდა.

ძაღლი მიელაქუცა ბებიჩემს.

ტყუილად კი არ ამბობენ: „ძაღლი ზოგჯერ ადამიანზე უკეთ ხედავსო“.

ბებიჩემმა ხორცი დაუგდო ძაღლს და კარი გააღო.

— ვინ არის? — იკითხეს სუფრიდან.

— გრიშა... გრიშა... — გამოსძახა ბებიჩემმა სუფრას.

გრიშა შემოსვლისთანავე გადაეხვია არტემიჩს და საშობაო საგალობელიც დააგუგუნეს!

გვიან ღამით ძილმორეული ბებია ჩემს საძინებელ ოთახში გავიდა. კვარი დახლიჩა, ცეცხლი დაანთო და იქაურობაც განათდა.

მაინც როგორ გაჭაღარავებულიყო ბებიაჩემი, თითებიც დაჰკნობოდა სულ, მაგრამ ხმა შერჩენოდა ძველებური, ალერსიანი. სახეზე ათინათი დასთამაშებდა. ზენეშა-ზენეშით გაიხადა ტანსაცმელი, მიწვა ხის ტახტზე, მოხუჭა თვალი და ფიქრით ძილისპირულს მიჰყვა. სინათლე მოპირდაპირე კედელს სცემდა, იქიდან ასხლეტილი სხივი კი მეჭექს უნათებდა ბებიაჩემს.

ლხინის სუფრასთან

დოლ-აკორდენის ხმა საბანკეტო დარბაზის კარებთან მიჩუმათდა. სტუმარი და მასპინძელი მიუსხდნენ თუ არა სუფრას, მაშინვე ახმაურ-აწკრიალდა თეფშები. როცა ყველა ერთად ლაპარაკობს, ერთმანეთისაც აღარავის ესმის;

აუტანლად ცხელოდა და ფანჯრები გამოაღეს. ფანჯრებიდან შემოსული ცივი ჰაერის ნაკადი ოთახის კედლებს აწყდებოდაო თითქოს და უკან იხევდა.

ახლადგადმოდგმულ ხაშლამას ორთქლი ასდიოდა. მთელი სუფრა ხაშლამით პირსავსე თეფშებით აივსო. მაძღარმა სუნმა თავბრუ დამასხა. ეტყობოდა, სხვებიც ამასვე განიცდიდნენ, რადგან სუფრა ერთბაშად ჩაცხრა და ჩაწყნარდა, მხოლოდ ნერწყვმომდგარი ტუჩების მოწყვეტილი წკლაპუნის ხმა თუ ისმოდა.

აქა-იქ სიმღერაც წამოიწყეს, მაგრამ მაშინვე მიწყდა.

ცოტა ხანიც და სუფრაც ძველებურად ახმაურდა. სტუმარი და მასპინძელი რაღაცას გაცხარებით უმტკიცებდნენ ერთმანეთს. ოჯახის ბაბუა ვლადიმერსა და გოგიას შუაში ჩაუჯდა და ორივე აალაპარაკა.

მაგიდის ბოლოში კი ქალებს მოეყარათ თავი და მხოლოდ მათთვის გასაგებ, გუნება-განწყობილებით ერთმანეთს უწყობოდნენ ხმას.

მეორე მაგიდიდან ხასანბეგურა შემოსძახეს. იგი სასმელით შეეჩივლინებულმა დათიკომ წამოიწყო, რასაც მაშინვე შეეწყო წკრიალა და მოუთმენელი კრიმანჭული, სიმღერა არც კი იყო დამთავრებული, რომ მოსულმა სტუმარმა ყველას გასაგონად წამოიძახა: „ვაშა, ბიჭებო, თქვენ, ვაშა! ეს ხომ სასწაული სიმღერაა!

და ბოლო არ უჩანდა ხალხური სიმღერებისა და ცეკვების ამ ხალისიან შეპაექრებას.

ოფლი ღვარად ჩამოსდიოდა ყველას, მაგრამ ცეკვა-თამაშის შეწყვეტა არავის უფიქრია. მეც მომეძალა ნათელი სიხარულის განცდა და სულიც სასიამოდ ამიწრიალდა.

— აბა, მოდი თუ ჩვენი სუფრის სადღეგრძელო დავლიოთ! — წამოიძახა თამადამ და ალავერდს გადავიდა.

... გაიგონებდნენ დოლ-აკორდენის ხმას გოგო-ბიჭები და წამოიჭრებოდნენ თავთავიანთი ადგილებიდან. არც კი უცდიდნენ ერთი მეორის მიბატიყებას, ისე იწყებდნენ ცეკვას და ფეხის ცერებზე შემდგარნი ამაყად მიირჩ-მიირჩეოდნენ.

* * *

მთვარეს მოჰყავს თავისაკენ,
ვარსკვლავების მაყარი...
მოდოდა ტაატით
ღრუბლების ქარავანი.

* * *

მთვარე, როგორც ანგელოზი,
აბრეშუმის აფრითა
გადმოგორდა ციდან და
მთის მწვერვალზე დაფრინდა.

ლაქსი — სავსელი

ეს ლექსი, ლექსი კი არა,
ცეცხლია, ცეცხლი ბრიალა,
ეს ჩემი გულის იარა
ჩირადღანია ბრდღვიალა.

* * *

სევდის ლამაზი ნაბადი მბურავს,
თავს დამლულუნებს მთვარე მტრედივით,
დარჩება ლექსი — ჩემი ბედლურა,
სევდის ბუდიდან ამოფრენილი.

შემოდგომა

ქარი ამხედრდა, დაიწყო გმინვა,
შემოახია ტყე-ველს ჩითები,
კოკისპირული დაიწყო წვიმა,
დაფრთხნენ, შეშინდნენ ნაზი ჩიტები.

* * *

მძიმე ხუროჯინი ამაკრა,
დროის მდინარის დინებამ, —
გულზე რომ დანა დამარტყათ
სისხლი არ გამოდინდება.

* * *

ლაშე წყნარი, მშვიდია,
სევდა ცრემლებს აპყურებს.
ცაზე მთვარე ჰკიდია —
ანტიკური საყურე.

თარგმანი

ჯეკ ლონდონი

მოთხრობის დასასრული

ოთხი კაცი ხის მაგიდაზე ბანქოს თამაშით ირთობდა თავს. შილიფად ჩაცმულებს სიცივისაგან ფეხები სულ გათოშოდათ. მიუხედავად იმისა, რომ მდინარე იუკონს ყინულის საფარი ჯერაც არ გადაკვროდა, თაროზე შემოდებული ხორცი კაიხანია გაყინულიყო.

კაცები კარტს თამაშობდნენ პირობით: წაგებულ წყვილს უნდა გადაეჭრა ანკესი, ხუთი ნაბიჯის სიღრმეზე რომ ჩაეშვათ გაყინულ მდინარეში.

— ძალიან ცივა, — თქვა ერთმა, — საინტერესოა, რა ტემპერატურაა, ექიმო?

— დაახლოებით ორმოცდაათი, — თქვა ექიმმა.

ექიმი იყო ტანმაღალი, ჯანმრთელი და ძლიერი აღნაგობის. იგი სწრაფი და მოძრავიც ჩანდა; შვეწოდა მუქი თმა, განსაკუთრებულ იერს აძლევდა შავი და ჭკვიანი თვალები. მისი სანთელივით ჩამოქნილი ხელები მხოლოდ და მხოლოდ ნაზი სამუშაოსათვის თუ იყო განკუთვნილი. ყოველივე ეს საოცარ შთაბეჭდილებას ახდენდა მნახველზე.

უეცრად კარზე დააკუქუნეს.

— რა მოგივიდა? — ჰკითხეს უცნობს.

მოსული ცდილობდა რაღაცის თქმას, მაგრამ ვერ ახერხებდა. საწყალ კაცს აღელვებისაგან მუხლები უთრთოდა. უდაო იყო, დიდხანს ევლო ფეხით; სუსხსა და ავდარში სახე მოყინვოდა. თვალი მოავლო იქაურობას და უკმაყოფილებისაგან თავი გადააქნია.

— მე არაფერი მჭირს, — თქვა მან ცოტა ხნის შემდეგ — აქ რომ ექიმი იყოს, მისი დახმარება ნამდვილად დამჭირდება. მდინარის გაღმა ფოცხვერმა კაცი დაასახიჩრა...

— შორსაა? — ჰკითხა ექიმმა ლიდნემ

— დაახლოებით ას მილზე აქედან.

— როდის მოხდა ეს ამბავი?

— სამი დღის წინ — მხარი აქვს ნალრძობი და მარჯვენა მკლავი — მოტეხილი. სამი ჭრილობა თითქმის შეუხორცდა უკვე, სამივე სტომაქში.

— ჰოდა, შეგიძლიათ მკვდრად ჩათვალოთ. თქვა ცოტა არ იყოს გულმოსულმა ექიმმა.

— არა, ეს კაცი სასიკვდილოდ განწირული მაინც არ უნდა იყოს! მაინც არ უნდა იყოს ისიც იცის ექიმის საძებნელად რომ ვარ წამოსული. იგი თქვენს მოსვლაზე იცოცხლებს. არ მისცემს თავის თავს იმის უფლებას, რომ მოკვდეს.

— რაო?! — წამოიძახა ექიმმა, — ძალიან ვწუხვარ, მაგრამ თითქმის მიცვალებულისათვის ასი მილის გავლას მე მართლა არ ვაპირებ!

— მაგრამ თქვენ. აუცილებლად უნდა მიხვიდეთ იმასთან, ვისაც ასე სწყურია სიცოცხლე!

ლიდნემ ისევ იუარა, — მაპატიეთ, მაგრამ დრო ტყუილად დაგხიარჯავთ.

— ჩვენ მაინც მივალთ იქ!

— რატომ ხართ ასე დარწმუნებული? — იკითხა ლიდნემ.

შემდეგ ტომ დოუმ ილაპარაკა პირველად და ასე საუკეთესოდ თავის სიცოცხლეში:

— თქვენს მოსვლამდე მას სიყვარული აცოცხლებს. თქვენს დაყოლიებას ერთი კვირაც რომ მოვანდომო, იგი მაინც გაძლებს. მეუღლეც ამხნევეს სულიერად. მათ ძალიან უყვართ ერთმანეთი. მე უკვე მჯერა, რომ თქვენ მას განკურნავთ. ჩემი მარხილით მაინც ჩავალწევთ იქამდე. ჩემი ძაღლების იმედი მაქვს.

ტომ დოუმ მოიხადა თავისი ყურებიანი ქუდი და გარეთ გავიდა.

— ეშმაკსაც წაუღიხარ! — იყვირა ლიდნემ და დახურულ კარს მიაჩერდა.

კარგა ხნის მომქანცველი მგზავრობის შემდეგ ორმა მაინც მიაღწია მდინარის პირა ქოხს. ლიდნეი შევიდა ბნელ ოთახში, მაგრამ სიბნელეში ადამიანების სახის გარჩევა ვეღარ შეძლო, თუმცა ორნი რომ იყვნენ იქ, ამის დადგენა არც გაჭირვებია. ერთ-ერთი მათგანი ქალი იყო. ლიდნეის არც მიუქცევია მათთვის ყურადღება და პირდაპირ საქმეზე გადავიდა. მივიდა საწოლთან და თვალი დაჭრილის ხვეულ თმებზე შეუჩერდა. მოეწონა მისი დახვეწილი ნაკეთებიც.

— რა სახვევებს იყენებდით? — შეეკითხა ქალს.

— ჩვეულებრივს, — უპასუხა ქალმა

ლიდნემ დაკვირვებით შეათვალიერა ქალი, რომელსაც სახე მიცვალებულივით გაფითრებოდა. მერე მზერა ავადმყოფზე გადაიტანა და ბრძანა, რომ დაჭრილის მეუღლესთან სურდა საუბარი.

ადგილიდან არავინ დაძრულა.

— ეს სერიოზული შემთხვევაა. მის ცოლს მინდა ვესაუბრო, — გაიმეორა ექიმმა.

— მე ძმა ვარ მისი! — თავი იმართლასავით ერთმა.

— გთხოვ, ძალიან გთხოვ, წახვიდე... — სთხოვა მაზლს ქალმა.

— ჰმ, ეს არის შენი რექს სტრენჯი? — წამოიძახა ექიმმა, როცა მისი მოთხოვნა შესრულდა.

ქალმა პასუხი არ გასცა.

— რატომ არაფერს ამბობ? — ჰკითხა ლიდნემ.

ქალმა მხრები აიჩეჩა, — რა უნდა გითხრა, უკვე იცი, რომ ეს კიცია რექსი.

— გმადლობთ! ალბათ, იმასაც ხვდები, რომ პირველად ვხედავ ამ კაცს. დაჯექი! — პატარა სკამზე მიუთითა ექიმმა ქალს და სავარძელში ჩაჯდა თვითონ.

— იცი, როგორ დავიღალე... იუკონიდან აქამდე ფეხით ვიარე, დასვენება მჭირდება.

ქალი ახლაც დუმდა: — რის გაცემებას აპირებ? — ჰკითხა ბოლოს.

— უნდა ვჭამო და დავისვენო. მერე გავბრუნდები.

— ამას რას უპირებ? — ავადმყოფზე მიუთითა ქალმა.

— არაფერს, — თქვა ექიმმა და მიუახლოვდა ავადმყოფს.

— შენ ალბათ ამის სიკვდილს გულისხმობ, — თქვა ქალმა გაუბედავად და ავადმყოფის ხუჭუჭ თმებში შეაცურა თითები. — მოკლავ იმით, რომ არაფერს იღონებ, თუკი ხელსაც არ გაანძრევ მის გადასარჩენად.

— ისე იფიქრე, როგორც გინდოდეს, — თქვა ლიდნემ და ცოტა ხნის შემდეგ

დაუმატა: — ძველად ცოლის მომტაცებელს კლავდნენ!

— ცდები, გრენტ, — თქვა ქალმა წყნარად, — ხომ არ გავიწყდება, რომ რექსს ჩემი ნებით გავყვე. ძალიან მიყვარს. ჩვენ ერთმანეთისთვის ვართ გაჩენილი. უფრო მართალი ის იქნება, თუ ვიტყვი, რომ მე მოვიტაცე ჩემი სიყვარული!

— ვხედავ, დღეს ისე მჭერმეტყველებ, როგორც არასდროს... ალბათ, მოწყინდი კიდეც, — თქვა ექიმმა.

— კარგი მოაზროვნე კარგი შეყვარებულიც უნდა იყოს...

— კარგი, კარგი, გეთანხმები. კაცი ვერასოდეს შეძლებს ჭკვიან ქალთან კამათს და უნდა იცოდეს კიდეც, რომ ქალი ყოველთვის დაამარცხებს.

ქალმა არაფერი უპასუხა. თვალებით გაიღიმა მხოლოდ.

— არა! სულელიც რომ ყოფილიყავი, მაინც მოხიბლავდი შენი სილამაზით, ამაში დარწმუნებული ვარ, — ჩაილაპარაკა ლიდნემ.

— გახსოვს ჟენევის ტბა? — ჰკითხა ქალმა.

— ეს იყო უბედნიერესი წუთები ჩემს სიცოცხლეში... — ოცნებამ წაიღო ლიდნე.

ქალს თვალები გაუბრწყინდა: — ოდნავ მაინც თუ დაფიქრებულხარ ჩვენს სიყვარულზე? — ჰკითხა.

— ო, არა, გმადლობთ! ისეთი ქველმოქმედიც არა ვარ, ყველა გაჭირვებულს რომ მოვუძარტო ხელი.

— და მაინც, ამოდენა გზა უცნობი კაცისთვის რატომ გამოიარე?

ახლა კი ნამდვილად გაბრაზდა ლიდნე: — როგორ გგონია, დამესიზმრებოდა, რომ აქ ჩემი ცოლის საყვარელს ვნახავდი?!

— მაგრამ აქ ხარ ახლა და ისიც აქ არის. ხომ უნდა იღონო რამე?

— მე ხელსაც არ გავანძრევ. ამ კაცმა მე გამქურდა! — ამოთქვა ლიდნემ.

ამ დროს კარებზე დააკაკუნეს.

— გაეთრიეთ აქედან, არ შემოხვიდეთ! — იყვირა ექიმმა.

— იქნებ დაკსმარებოდა ვინმე, — თითქოს თავისთვისო, ისე თქვა ქალმა.

— წყალი მომიტანე!

— და შენ მაინც აპირებ... — ხმა აუკანკალდა ქალს.

— ხელებს დავებანდი.

— მისმინე, გრეტ... — ცივად წამოიწყო ქალმა, — თუკი არ დაეხმარები, მისი ძმა მაინც მოგკლავს. მან ყველაფერი უნდა იცოდეს.

— ნუ მემუქრები... მგონი საკმარისად მიცნობ. იმას კი ნამდვილად ვერ ვხვდები, ჩემი სიკვდილით რექსს როგორღა განკურნავ?

— ოხ, გრეტ! მე არ მინდა მისი დაკარგვა. სიცოცხლეზე მეტად მიყვარს. ძალიან გთხოვ, გემუდარები, გადამარჩინე!

ლიდნემ ოდნავ შესამჩნევად გაიღიმა.

— ნუთუ მართლა ასე გიყვარს?

ქალმა მგრძნობიარე თვალები მიანათა ექიმს და ამით ყველაფერი თქვა.

— ახლა კი ყურადღებით მომისმინე. ერთი მოთხრობა მინდა გიამბო: ცხოვრობდნენ ლამაზი ქალი და კაცი. კაცი რექსზე უკეთესი თუ არა, ყოველ შემთხვევაში, მასზე ნაკლები არაფრით არ იქნებოდა. იგი მხატვარი იყო და ერთ ადგილზე ვერასოდეს ნახვდით. მთელ თავის დროს მოგზაურობაში ატარებდა; ერთხელ სამოგზაუროდ წავიდა და უკან აღარ დაბრუნებულა. ლოდინით დამძიმებული ქალი ჩამოხმა, მისი არაჩვეულებრივი სილამაზეც გაქრა.



კაცი მხოლოდ ათი წლის შემდეგ დაბრუნდა, უკვე — დაბრმავებული. რა თქმა უნდა, ზატვა აღარ შეეძლო და ქალსაც უხაროდა, რომ კაცი მის ჩამომჰქნარ სახეს ვეღარ ხედავდა. კაცი სილამაზისა და მშვენიერების თავყვანისმცემელი იყო და წუნდა თავისი სიბრმავის გამო ცოლის მშვენიერი სახის ხილვა რომ აღარ ეღირსა.

ერთ დღეს კაცმა თავისი ჩანაფიქრი გაუმხილა ქალს. სურდა ერთი დიდი ტილო შეექმნა, მაგრამ ამისათვის აუცილებელი იყო, თვალის ჩინი დაბრუნებოდა. ქალსაც გაუჩნდა ამის შესაძლებლობა, მაგრამ ორ ცეცხლშუა აღმოჩნდა. ერთის მხრივ გულით ეწადა, ეშველა კაცისათვის, მაგრამ მეორე მხრივ არც უნდოდა, რომ ეხილათ მისი უკვე სილამაზედაკარგული სახე და გული აეცრუებინათ მასზე. ასე რომ, კაცის ბედი მაინც ქალის გადასაწყვეტი იყო. ხუთ დღეს ბორგავდა საწყალი ქალი და მექვსე დღეს მაინც მისცა კაცს ის სასწაულმოქმედი წამალი.

ლიდნემ აქ შეწყვიტა თხრობა. ცოტა შეისვენა და ხმადაბლა ჰკითხა ქალს:

— და შენც ასევე გიყვარს რექსი?

— თუკი მართლაც ასე მიყვარს, მაშინ?

— უნდა მიბასუხო!

— დიახ!

— და მე წამომყვები?

— დიახ, თუკი განკურნე მართლა!

— ვგონებ, ისევ ჩემი ცოლი უნდა გახდეს...

ქალი გაფითრდა, მაგრამ გადაწყვეტილება აღარ შეუცვლია.

— ძალიან კარგი! მე დანხარება მჭირდება. დაუძახე მის ძმებს. აღუღებულნი წყალი შემომიტანე, დოუ, შენ კი მაგიდა დადგი ფანჯარასთან და კარგად გადაწმინდე. აგერ თქვენც, მისი ძმა უნდა იყოს, მგონია და... იდექით მასთან ახლოს. გამაყუჩებლის მიცემის დროს შეიძლება საჭირო დარჩეთ. ახლა კი კარგად მისმინეთ...

მომდევნო კვირაში ლიდნეის მთელი ენერგიის მოკრება დაჭირდა, რომ ამდენი შრომა და გარჯა წყალში არ ჩავარდნოდა. იგი მართლაც პირველად აღმოჩნდა ასეთ გამოუვალ მდგომარეობაში, მაგრამ ასე ჯანმრთელი კაცის მნახველიც არასოდეს ყოფილა. იყო შემთხვევა, როცა ავადმყოფი უგონოდ, მაგრამ თვალგახელილი იწვა და სიცოცხლის ნიშანწყალიც არ ეტყობოდა. ზოგჯერ პულისიც აღარ უცემდა. ლიდნეისათვის ამ კაცის მართო გამოცოცხლება როდი იყო საკმარისი, იგი სავსებით უნდა გამოეკამრთელებინა.

— ნუთუ ხეიბარი დარჩება? — ფრთხილად იკითხა მეგობ.

— არა! არა! ირბენს და აღრინდელივით მომხიბვლელიც იქნება. კმაყოფილი ხარ? პირობისამებრ შენ ვეღარ დარჩები მასთან, ეს დაიხსოვ!

— გააგრძელე მუშაობა, დამიბრუნე აღრინდელი სტრენჯი! — აღმოხდა მეგობ.

ლიდნემ რამდენჯერმე გამოიყენა გამაყუჩებელი. რა არ იღონა, მაგრამ ერთადერთი, რამაც სტრენჯს სიცოცხლე შეუნარჩუნა, მაინც მისი ამტანობა იყო.

— ასე შენ მოკლავ მას! — უკმაყოფილოდ განაცხადა ავადმყოფის ძმამ, — ჯობია ისეთი დარჩეს, როგორიც არის. მკვდარს ხეიბარი სჯობია!

მაგრამ მოიკეთა თუ არა სტრენჯმა, განცვიფრებულმა მისმა ძმამ გაკვირვებით წამოიძახა მაშინ: — ექიმო, თქვენ სასწაულს ახდენთ!.. რა გქვიათ?

— ნუ მაწუხებთ! — უპასუხებს ექიმი.

ლიდნეიმ სტრენჯს ოპერაცია რამდენჯერმე გაუკეთა მარცხენა მკლავზე. ერთ დღეს ჭრილობა გაეხსნა ავადმყოფს და ექიმმა უბრძანა მის ძმას: — სასწრაფოდ მომიყვანე ცოცხალი, ჯანმრთელი კურდღლები.

... შემდეგ ისევ რამდენიმე ოპერაცია... ძვლის გადასანერგად ასი კურდღლიდან მხოლოდ რამდენიმე შეარჩია და ყველაფერი ეს რამდენიმე კვირას გაგრძელდა. ერთ დღეს კი ასე უთხრა ექიმმა მეგის:

— შენ ჩვენს ქორწინებამდე უნდა გაეყარო ამ კაცს. სიტყვა სიტყვაა! ხომ წავალთ ჩვენ ქენევის ტბაზე?

— როგორც გსურდეს, — მოწყენით უპასუხა მეგიმ.

შემდეგ ლიდნეიმ დაუმატა: — და მაინც ვერ გამოვიდა, ისეთი რა ნახე ამ კაცში, რომ... ვიცი, მდიდარია, მაგრამ ღატაკი არც მე ვარ, ორმოცი ათასი პაუნდია ჩემი წლიური შემოსავალი. შეიძლება ამის მიზეზი უკვე მითხარიტ კიდეც, მაგრამ მე გამომრჩა, ალბათ, მხედველობიდან და...

— შენ ისე იყავი ჩაფლული საქმეში, რომ აღარაფერი გახსოვს...

— ალბათ, შენი რექსიც ნადირობს?

— არა, ეს არაა მიზეზი. მე არც შემიძლია ავიხსნა, რატომ მიყვარს რექსი. მიყვარს! ეს არის და ეს!

დადგა ის დღე, როცა სტრენჯის საწოლი მზის სინათლეზე გამოიტანეს.

— ნება მომეცი ვუთხრა მას ყველაფერი, — ითხოვა ქალმა.

— არა, მოიცა!

მოგვიანებით სტრენჯი კიდეც წამოვდა და გაიარა.

დადგა ზაფხული და ასევე მალე გაილია. აგვისტოს ბოლოსთვის კი სტრენჯი მთლიანად განიკურნა.

ერთ დღეს ლიდნეიმ სირბილში გამოიწვია რექსი. ერთი მილიც არ ჰქონდათ გავლილი, რომ რექსი დაეცა და აღარც უცდია წამოდგომა.

— საკმარისია! მეტი აღარ შემიძლია... — ძლივსლა სუნთქავდა. ჩაჭდა ბალახში და გაუღიმა ექიმს.

— რაიმე ხომ არ გაწუხებთ? — ჰკითხა ექიმმა მზრუნველობით.

— არა, — თავისი ხუჭუჭა თავი გადააქნია რექსმა.

— უკვე კარგად ხარ. ზამთარში ცოტათი კი შეგაწუხებს ჭრილობები, მაგრამ მალე გაგივლის.

— ექიმო, თქვენ სასწაული მოახდინეთ. არ ვიცი როგორ გადაგიხადოთ მადლობა. მე კი თქვენი სახელიც არ ვიცი...

— ამას არცა აქვს მნიშვნელობა, — ჩაილაპარაკა ლიდნეიმ, — მინდა კიდევ ერთხელ გამოგცადო და მხოლოდ ამის შემდეგ დაეშვოდებო. ტომ დიუს თქმით აღრე ბოგ უინდში წასვლა და უკან მობრუნება სამ დღეში შეგეძლო. აქ დამელოდე. დოუ ყველა საჭირო ნივთს მოგიტანს, შემდეგ წადი ბოგ უინდში და სამ დღეში დაბრუნდი. შენ კი... — უთხრა მეგის, — ერთი საათი გრჩება მოსამზადებლად. ერთ კვირაში დოუსონში ვიქნებით.

— მე მეგონა, რომ...

— რომ პირობის შესრულებას აღარ მოგთხოვდი?

— არა, მაგრამ ეს უსამართლობაა. ამას სამი დღით გზავნი ბოგ უინდში და

გამომშვიდობების საშუალებასაც არ მაძლევ მასთან.

— შეგიძლია წერილი დაუტოვო.

ლიდნეი ბარგის ჩალაგებაში დაეხმარა ქალს. აშკარად იგრძნობოდა, რომ მეგის აქ დარჩენა ყველაფერს ერჩია.

— მეგი! ერთი წუთით! ხომ გახსოვს ის ამბავი, ამას წინ რომ გიამბე... ის მოთხრობა მინდა დავასრულო. გახსოვს, ქალმა წამალი რომ მისცა ქმარს?... ქალს მაშინვე დაუბრუნდა თავისი სილამაზე და ქმარსაც აეხილა თვალი. ქალის სიხარულს საზღვარი არ ჰქონდა.

მეგი დუმდა. მის თვალებში მოუსვენრობა შეიმჩნეოდა.

— ძალიან ლამაზი ხარ, მეგი! — თქვა ლიდნეიმ და ესეც დაუმატა: — ნახვამდის...

— გრეტ!! — აღმოხდა ქალს.

ლიდნეიმ ოდნავ გაიღიმა: — მინდა იცოდე, რომ არც ისე ცუდი კაცი ვყოფილვარ, როგორიც გეგონე. სიკეთე ბოროტების წილ... გრეტ!

ლიდნეი შეჩერდა და ხმა აუთრთოლდა: — ნახვამდის...

აკანკალებულმა ქალმა აიღო კაცის სასწაულმოქმედი ხელი და ნაზად შეეხო ტუჩებით.

ექიმმა ხელი გამოსტაცა ქალს და დაადგა შორეულ გზას.

ინგლისურიდან თარგმნა
კატერინე წიკლაურმა



პრიტიკა, პუბლიცისტიკა

იური ბიბილაშვილი

თეიმურაზ კომახიძის პუბლიცისტიკა

თეიმურაზ კომახიძე ნაყოფიერ ლიტერატურულ მოღვაწეობას ეწევა. მის კალამს ეკუთვნის საინტერესო მემუარულ-ბიოგრაფიული ჟანრის ნარკვევები ქართული მწერლობის შესახებ. ამ ჟანრის სათავესთან ქართულ მწერლობაში დგას ცნობილი ლიტერატორი იოანა მეუნარგია. მისი ნარკვევები „ქართველი მწერლები“ სწორედ მემუარულ-ბიოგრაფიული ჟანრის თხზულებებია, რომლებიც ძირითადად მისი თანამედროვე მწერალთა პიროვნებების ჩვენებას ისახავს მიზნად. თეიმურაზ კომახიძემ გააფართოვა წრე მემუარულ-ბიოგრაფიული ჟანრის თხზულებათა თემატიკისა და თანამედროვეთა გვერდით წარსული ეპოქის მოღვაწეთა მოქალაქეობრივ სახეებსაც ხატავს მოგონებათა საფუძველზე. ამ თვალსაზრისით ყურადღებას იმსახურებს ნარკვევები ილია ჭავჭავაძის, მემედ აბაშიძის, დავით კლდიაშვილის, თედო სახოკიას, სერგეი და ივანე მესხების, გიორგი ყაზბეგის, გრიგოლ ვოლსკის, ზაქარია ჭიჭინაძის, გულო-ალა კაიკაციშვილის, მემედ ჭყონიას, ხასან კომახიძის, ასლან აბაშიძისა და სხვათა შესახებ. ამასთან თეიმურაზ კომახიძე სისტემატურად აქვეყნებს ნარკვევებს მისი თანამედროვე მოღვაწეების შესახებაც, რომლებთანაც აკავშირებს უშუალო ნაცნობობა, მეგობრობა, ნათესაობა და ცოცხალი შთაბეჭდილებების საფუძველზე ხატავს მათ მოქალაქეობრივ სახეებს. მოწოდებული ცნობების საიმედოობის უზრუნველყოფის მიზნით ავტორი ხშირად იყენებს ლიტერატურაში ცნობილ ფამილარულ ფორმებს: „ბაბუაჩემი“, „ბებიჩემი“, „დედაჩემი“, „მამაჩემი“, „მამიდაჩემი“, „ჩემი სიდედრი“, „ჩემი სიმამრი“, „ჩემი მეუღლე“ და ა.შ. ასეა დაწერილი ნარკვევები ჰაიდარ აბაშიძის, იბრაიმ აბაშიძის; იუსუფ ფაღავას, შოთა ქურდიძის, ალექსანდრე ჩავლეიშვილის, დავით მაშულაძის, მირიან უსტიაშვილის, ედნარ მეგრელიძის, ჯემალ ქათამაძის, ნანა გვარიშვილის, ნანი გუგუნიას, ლამარა ბოლქვაძის, გულიკო კიკნაძისა და სხვათა შესახებ. პროფესორ თეიმურაზ კომახიძის ეს მრავალრიცხოვანი ნარკვევები გამოქვეყნებულია წიგნებში „აჭარის მოამაგენი“, „მემედ აბაშიძე“, „ისინი შევნოდნენ ქალაქს“, „ბათუმის ამგდარნი“, „ერთი გვარის ისტორია“, „იბრაიმ აბაშიძე და მისი ეთნოგრაფიულ-ფოლკლორისტული ჩანაწერები“, „აჭარელი ქალები“ და სხვ.

საზოგადო მოღვაწის პიროვნული თვისებების გათვალისწინებით არის დაწერილი სტრიქონები, რომელშიც ჩანს დედასაქართველოსათვის დაბრუნებული აჭარისადმი განსაკუთრებული დამოკიდებულება ილია ჭავჭავაძისა. „თანამედროვეთა გადმოცემით-წერს თეიმურაზ კომახიძე, — ილიას არ უყვარდა სხვა რეგიონებში მოგზაურობა, მას სახლში მჯდომარე კაცს ეძახდნენ“. ამასთან დაკავშირებით ავტორი იმოწმებს მწერალ სოფრომ მგალობლიშვილის სიტყვებს: „ილიას ერთი დიდი ნაკლი ჰქონდა. შინ მჯდომი იყო. გასვლა და მოვლა საქართველოს კუთხეებისა არ უყვარდა. როდესაც აკაკი ყოველ წელს შემოივლიდა მთელ საქართველოს, ილია თავის საგურამოს არ გამოსცილდებოდა... ოცი წელი ვიცხოვრე გორში და ერთხელ არ მინახავს ილია ჩვენთან მოსული“. თეიმურაზ კომახიძე არ



ეთანხმება სოფრომ მაგლობლიშვილის ამ შეხედულებას და წერს: ეს, ცხადია, ზედაპირული შეფასებაა. როცა საჭირო იყო, ილია ჩამოდიოდა აჭარაშიც, სამეგრელოშიც და საქართველოს სხვა კუთხეებში. მაგრამ მისთვის აჭარა მინც განსაკუთრებულ კუთხეს წარმოადგენდა. იგი გრძნობდა, რომ აჭარა და მისი მცხოვრებნი საჭიროებდნენ მის განსაკუთრებულ მამულიშვილურ მფარველობას და მან ეს დიდი პატრიოტული მისია პირნათლად შეასრულა. ის ხშირად ეწვეოდა ხოლმე, ბათუმს. აჭარაში მის გარეშე არც ერთი საჭირბოროტო საკითხი არ გადაწყვეტილა“. (თეიმურაზ კომახიძე — აჭარის მოამაგენი — ბათუმი, 1995, გვ. 109).

ასევე პიროვნული თვისებების წინ წამოწევით არის აღწერილი ილია ჭავჭავაძის დამოკიდებულება ბათუმში პირველი ქართული სკოლის დაარსებისა და აქ მასწავლებელთა შერჩევის საკითხებისადმი. სწორედ ილია ჭავჭავაძის საუკეთესო პიროვნული თვისებები იხატება ბათუმის პირველი ქართული სკოლისათვის მასწავლებლის შერჩევაში და ვრწმუნდებით, რომ ილია ჭავჭავაძე არ იფარგლებოდა მხოლოდ საზოგადო მოღვაწის მოვალეობით, არამედ პირადი, როგორც მამულიშვილის პერსონალური პასუხისმგებლობით ზრუნავდა ბათუმში ქართული სკოლის წარმატებისათვის. თეიმურაზ კომახიძე წერს: „ილია დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდა მასწავლებლის პიროვნებას, რადგან იცოდა, რომ სწორედ კარგ მასწავლებელზე იყო დამოკიდებული როგორ წარიმართებოდა სასწავლო-სააღმწერდლო მუშაობა. ამიტომაც ბათუმის ქართულ სკოლაში მასწავლებელი ინიშნებოდა ილიას რეკომანდაციით. ამის ნათელი დადასტურებაა 1891 წელს ბათუმის ქართულ სკოლაში დანიშნული გამგე-მასწავლებლის მიხეილ შარაშიძის მოგონება: „ბათუმში გამომგზავრებისას ილიამ მიმიხმო ბინაზე და დაახლოებით ასე მითხრა: ჩემი პირადი სურვილი და განკარგულება იყო, რომ შენ ასეთ პასუხისმგებელ ადგილზე გამგეზავნე. იმედი, გამართლებ ჩემს ნდობას. იყავ წყნარი და მშვიდი, როგორც მტრედი, ხოლო დაკვირვებული და ეშმაკი, როგორც გველი. დიდი სიფრთხილით არის მუშაობა საჭირო ქართველ მუსლიმანებს შორის. გახსოვდეს, რომ ქართველი მუსლიმანები — ჩვენი ძმები, მეტად ნიჭიერი, დინჯი, დაკვირვებული და ზრდილობიანი ხალხია. იარე საყავეებში, სარდაფებში და, ერთი სიტყვით, იქ სადაც ქართველ მუსლიმანებს სჩვევიათ თავის შეყრა. დიდი მიღწევა იქნება, ჩვენი მხრივ, თუ წერა-კითხვასთან ერთად, მათ შეაგნებინებ, რომ ისინი ქართველები არიან, რომლებიც ჩვენგან განირჩევიან მხოლოდ და მხოლოდ სარწმუნოებით“ (იქვე, გვ. 111).

აღამიანური, პიროვნული ნიშან-თვისებების დახასიათებით არის გაჯერებული ნარკვევი „მემედ აბაშიძის“ შესახებ. ავტორი ცდილობს ჩვეულებრივი, ცხოვრებისეული, ნამდვილი მემედ აბაშიძის სახე დახატოს, რათა მკითხველს არ გაუჭირდეს მისი აღქმა და მისთვის ადვილი გახდეს მიბაძოს მემედს კეთილ საქმეებში. „მამიდაჩემის, ბატიე კომახიძის ქმარი იუსუფ ქათამაძე — წერს თეიმურაზ კომახიძე, — ხშირად დიდი სიყვარულით მოიხსენიებდა მემედ აბაშიძეს და იტყოდა: „თუ არა მემედ აბაშიძე, მე უსწავლელი დავრჩებოდიო. ბიძაჩემმა მიმყვანა მემედ აბაშიძესთან და სთხოვა რათა საქველმოქმედო საზოგადოების ხარჯზე გავგეზავნე სასწავლებლად თბილისის საფერშლო სკოლაში. მემედ აბაშიძემ ბიძაჩემის თხოვნა გულთან მიიტანა და საზოგადოების სხდომის დადგენილების საფუძველზე ჩავირიცხე თბილისის საფერშლო სკოლაში“.

მემედ აბაშიძე — განაგრძობს თეიმურაზ კომახიძე, — როგორც დღესაც მოიგონებენ, გაჭირვების ტალკვესი იყო. მასთან სათხოვნელად მოსული კაცი არასოდეს დაუკმაყოფილებელი უკან არ მობრუნებულა. ამის საუკეთესო ნიმუშად ავტორი იმოწმებს დამსახურებული ინჟინრის მუამერ რეყეფის ძე ჯაფარიძის მოგონებას: „30-იან წლებში — წერს მუამერ ჯაფარიძე, — ვსწავლობდი ბათუმის ინდუსტრიულ ტექნიკუმში. მაშინ ტექნიკუმის დირექტორად მუშაობდა დიდად დადასტებული პიროვნება გაბო დობორჯგინიძე. ერთხელ მან გამოიძახა მამაჩემი და უთხრა, საქართველოს მინისტრთა საბჭოდან მოსულია განკარგულება, რათა მდიდრის შვილები გამოვრიცხოთ ტექნიკუმიდანო. ამიტომაც საქმეს დროზე უნდა მიხედვა, თორემ მეგრე გვიან იქნებაო. ბატონმა გაბომ თანვე დასძინა, ამ საქმის მოგვარება მხოლოდ მემედ აბაშიძეს შეუძლიაო. მამაჩემი იმავე დღეს მოვიდა მემედ აბაშიძესთან და მოუთხრო მისი გაჭირვების შესახებ. მემედი მეორე დღესვე გაემგზავრა თბილისში მინისტრთა საბჭოს თავმჯდომარესთან. ორი დღის მეგრე მემედი დაბრუნდა თბილისიდან და თან ჩამოიტანა განკარგულება, რომლის თანახმადაც დატოვებული ვიქენი ტექნიკუმში“.

თეიმურაზ კომახიძე მის მიერ არჩეული ჟანრის (მემუარულ-ბიოგრაფიული) სპეციფიკიდან გამომდინარე საინტერესოდ ხატავს მემედ აბაშიძის ფიზიკურ მახასიათებლებსაც. ამისათვის ის იმოწმებს ცნობილი ქართლოს კასრაძის მოგონებას მემედ აბაშიძის შესახებ, რომელსაც მეგობრული, ოჯახური ურთიერთობა ჰქონდა ცნობილი მწერლის დავით კასრაძის ოჯახთან. ქართლოსი წერს: „მემედ-ბეგზე ბათუმში ლეგენდები დადიოდა, როგორც უძლეველ ადამიანზე და მოუსყიდველ პატრიოტზე. მახსოვს, მემედ-ბეგი ახალი წლის ღამეს თბილისში გვეწვია სტუმრად. მე კისერზე ჩამოვეკიდე, რადგან მუდამ ჰქონდა ჯიბეში ბავშვებისათვის ტკბილეული. ესეც არ იყოს, იგი ნამდვილ ღმერთად იყო აღიარებული ჩვენს ოჯახში და ქართველ მწერალთა შორისაც.“

მემედი ჩაფსკვნილი კაცი იყო, რკინისკუნთება, თეთრი თმებით, ყავისფერი კრაველის ბოხონი საოცრად უხდებოდა მის დაღლილ ალერსიან სახეს. გასაოცრად ჭროდა თვალები ჰქონდა, რომელშიც მუდამ უფორიაქებდა სიბრძნის ნაპერწკლები, გულდია სიცილი იცოდა.

მისი სტუმრობა ერთ სახელმწიფოდ ღირდა! მამაჩემიც კი, ენციკლოპედიური განათლების კაცი, ბავშვივით სცემდა თავყვანს მას. (იქვე, გვ. 37).

ბელეტრისტიკის მანერით არის დაწერილი თეიმურაზ კომახიძის ნარკვევი ლუკა ასათიანის შესახებ. ლუკა ასათიანს უდიდესი წვლილი მიუძღვის ბათუმის ქალაქად ჩამოყალიბების საქმეში. ის უაღრესად შრომისმოყვარე და ნიჭიერი ორგანიზატორი იყო. მისი ღვაწლის შედეგად ბათუმი დაადგა ევროპიზაციის გზას. მაგრამ ეს არ იყო ადვილი საქმე. ამიტომ ავტორი ასე ბელეტრისტურად იწყებს თავის ნარკვევს ამ გამოჩენილი მოღვაწის შესახებ: „ბათუმი 1878 წლამდე სოფელს მოგაგონებდათ, რომელიც ძირითადად ახლანდელი თავისუფლების (1999 წლის 31 მარტის შემდეგ ზვიად გამსახურდიას სახელობის — ი. ბ.) მოედნის ირგვლივ, ზღვისპირის გასწვრივ ტერიტორიაზე მდებარეობდა. მას აკრავდა გაუვალი ჭობი, რომელიც ყოველგვარი გადამდები სენის ბუდე იყო. ქუჩები ყოველგვარი დაგეგმარების გარეშე იყო გაყვანილი. ქალაქი ძირითადად ფაცხის ტიპის ქონმახებით იყო გაშენებული. ქუჩები, თუ მას შეიძლება ქუჩები რქმეოდა, ატარებდა შემდეგ სახელებს: მთავარ სანაპირო ქუჩას ეწოდებოდა „ალი ქიისის“, დანარჩენს „აჭარა-სოხახი“, „თელეგრაფ-სოხახი“,



პუბლიცისტიკა

„აზიზე-სოხაზი“, „ურუმ-სოხაზი“, „ნურიე-სოხაზი“ და სხვა. ქუჩები არც მომანდაკებული იყო და არც მოასფალტებული. წვიმების დროს იტბორებოდა და გაუვალი ხდებოდა. 1878 წლისათვის ბათუმის მცხოვრებთა რიცხვი სამი ათას სულს არ აღემატებოდა“. (იქვე, გვ. 61).

ნარკვევი „ჰაიდარ აბაშიძე“ თანამედროვე სულისკვეთებით არის გამსჭვალული. ავტორი პრინციპულად, მაგრამ ობიექტურად აშუქებს ბევრ ასეთ საკითხს, რაც საქართველოს ყველა კუთხეში ღრმა გულისყურით უნდა იქნეს გააზრებული. მათ შორის ერთ-ერთ ასეთ საკითხად მუსლიმანი ქართველისადმი დამოკიდებულება მიგვაჩნია. მუსლიმანი ქართველი საქართველოში და მის ფარგლებს გარეთ სადაც უნდა ცხოვრობდეს არის ქართველი და მისადმი დამოკიდებულება უნდა იყოს სათუთი და თბილი. ასეთი დამოკიდებულების დამყარებას ქადაგებდნენ დედისაქართველოს ახლადდარბუნებულ აჭარაში მემედ და ჰაიდარ აბაშიძეები. თეიმურაზ კომახიძე წერს: „ქართველებთან ერთობის მოწინააღმდეგე პანისლამიზმის მიმდევრები და მეფის მოხელეები, რომლებიც ახორციელებდნენ პოლიტიკას „გათიშე და იბატონე! — სამუსლიმანო საქართველოს მცხოვრებლებს დღენიდაღ ჩასძახოდნენ: როგორც მაჰმადის სჯულის მიმდევრები, თურქები ხართო. ზოგჯერ ვაი-ქართველებიც მტრის წისქვილზე ასხამდნენ წყალს და მოძმე სამუსლიმანო საქართველოს მცხოვრებლებს „თათარს“ უწოდებდნენ. ამ გამოვლინებებს ჰაიდარი გამაფრებული ეხმაურებოდა გაზეთში გამოქვეყნებული წერილებით. კერძოდ, ერთ-ერთ წერილში ის გულდაწყევტით აღნიშნავს: „რალად გვიწოდებენ ჩვენ „თათარს“ ჩვენი მოძმე ქრისტიანები, ან ჩვენ რალად ვაღიარებთ თავს თათრებად, ჩვენ „თურქები“, „ოსმალები“ კი არა, ქართველები გახლავართ... მაჰმადიანები რომ ვართ, განა ქართველები აღარა ვართ... ქვანიც კი ღალადებენ თუ ვინ ვართ ჩვენ. აწი მაინც ნუ მიგვაჩნია თავი თათრებად და ნურც სხვას მივცემთ ნებას, რომ „ჩვენ თათრები“ გვიწოდონ, სჯული სჯულად იყოს და ეროვნება ეროვნებად... — ქართული პრესა-განაგრძობს თეიმურაზ კომახიძე, — მუდამ აქტიურად ეხმაურებოდა აჭარელი მოღვაწის ყოველ გამოსვლას და როგორც წესი, მაღალ შეფასებას აძლევდა მას“. თეიმურაზ კომახიძე — ისინი შევნოდნენ ქალაქს — ბათუმი, 1994 წ. გვ. 37). ამის საუკეთესო ნიმუშს წარმოადგენს ცნობილი ქართველი პოეტი ქალის განდევნის გამომხატურება ჰაიდარ აბაშიძის წერილზე „სახალხო ფურცლებში“ მოთავსებული წერილი ჰაიდარ აბაშიძისა. თუ არ წაგიკითხავთ, გთხოვთ წაიკითხოთ და მაშინ დამეთანხმებით, რომ ამ სტრიქონების წაკითხვა უცრემლოდ შეუძლებელია, უცრემლოდ-მეთქი, ვამბობ, ეს ცოტაა! მე ვკვირდები ბავშვით... ამავე აღუღებული გულით მოგმართავთ თქვენ, ყური მიაპყრით იმ საშინელ კვნესას, იმ უმაგალითო უბედურებას, რომელიც ჩვენ მოძმე ქართველ მუსლიმანებს არგუნა ბედმა“ (იქვე, გვ. 37).

აქვე პუბლიცისტი იმოწმებს კიდევ ერთ გამომხატურებას, რომელშიც ავტორი მაღალ შეფასებას აძლევს ჰაიდარ აბაშიძის ეროვნულ სულისკვეთებას: „ჰაიდარ აბაშიძე — წერს ჟურნალ „თეატრი და ცხოვრების“ კორესპოდენტი — ქართველ მუსლიმანთა შორის ეროვნული გამოფხიზლების მოციქულია. მისი სახელი ჩვენს მოძმეთა შორის უკვდავი დარჩება. მისი სალი ჭკუა — განშორებული სარწმუნოებრივ ფანატიზმს, ძლიერ მალე მიხვდა ქართველ მუსლიმანთა ცხოვრების მწარე სინამდვილეს და ხმადაღმა, თამამად და მოურიდებლად იწყო ქადაგება თანამოძმეთა შორის ქართული ეროვნული შეგნების შესახებ და ეს ხმა არ დარჩა ხმად

მღალადებლისა უდაბნოსა შინა“. (იქვე გვ. 38).

პროფესორი თეიმურაზ კომახიძე ჰაიდარ აბაშიძის მოღვაწეობაში სამ მიმართულებას გამოარჩევს: 1. ჰაიდარ აბაშიძე — პუბლიცისტი, 2. ჰაიდარ აბაშიძე — საზოგადო მოღვაწე და 3. ჰაიდარ აბაშიძე — განმანათლებელი.

ჰაიდარ აბაშიძის, როგორც დიდი მოღვაწის, აღიარებაზე მეტყველებს ის ფაქტი, რომ 1917 წლის 20 ნოემბერს მემედ აბაშიძესთან ერთად ჰაიდარ აბაშიძე საქართველოს ეროვნული საბჭოს სხდომაზე 15 კაცისაგან შემდგარ აღმასრულებელ კომიტეტში შეიყვანეს, რომელსაც ფაქტიურად მთავრობის ფუნქცია ეკისრა. ხოლო როცა საქართველოს დამოუკიდებლობა გამოცხადდა (1918 წლის 26 მაისი) ჰაიდარ აბაშიძე აჭარის მოსახლეობის სახელით ასე მიესალმა თავისუფალ დემოკრატიულ საქართველოს: „ძვირფასო ძმანო, მე თქვენი მოძმე ქართველი მაჰმადიანი სულითა და გულით გილოცავთ ამ ბრწყინვალე დღეს, მრავალტანჯულ საქართველოს თავისუფლებას. ვუცქერი ამ აქტს და ჩემი სული განიცდის სიხარულს, როდესაც ამ ბედნიერების დღეს სამაჰმადიანო საქართველო, ეს თქვენი ღვიძლი ძმები თქვენთან რომ არის... მე მამხნეებს ის, რომ მარტო არა ვარ და ჩემთან ერთად არის სამაჰმადიანო საქართველოს მიწა-წყალი, მისი სიამაყე ციხე-კოშკების ნანგრევები და მასთან ერთად მრავალი ქართველი მაჰმადიანი, რომელნიც სულითა და გულით თქვენთან არის და იქნება კიდევ“ (იქვე, გვ. 53). ხოლო როგორც განმანათლებელს, ჰაიდარ აბაშიძეს კარგად ახსიათებს ის ფაქტი, რომ 1916 წელს სოფელ ყოროლისთავში ჰაიდარ აბაშიძემ სკოლისათვის უსასყიდლოდ დასთმო დედისეული სახლი. სკოლის გახსნისას კი ჰაიდარ აბაშიძემ ასე მიმართა მოსწავლეებს: „ჩვენი წარსული გმირნი დღემდის ჩვენზე უიმედობით ილაჯაწყვეტილნი და დღეს იმედებით აღჭურვილნი დიდ სიხარულს განიცდიან, რომ უკვე ჩაეყარა საძირკველი იმ ტაძარს, რომელმაც უნდა აღზარდოს მათდა საღმერთებელი მიდამოების მოჭიკჭიკენი და მომღერალნი... მაშ, ასე, მოვკიდოთ ხელი სწავლა-განათლებას და მით გაესწყვიტოთ ჯაჭვი მონობისა. მაგრამ ჩავკიდოთ ხელი ძმებმა ერთმანეთს, ვიმხიარულოთ და მათთან ერთად ვამხიარულოთ დღემდის მიძინებული ჩვენი მიდამოები“. (იქვე, გვ. 55).

ლიტერატურული და მემუარულ-ბიოგრაფიული ელემენტების შერწყმით გამოირჩევა თეიმურაზ კომახიძის (თანავტორი ნარგიზ აბაშიძე) ნარკვევი პოეტ ნანა გვარიშვილის შესახებ. ავტორი ისტორიულ ფონზე ხატავს დედა-საქართველოსთან სამუდამოდ დაბრუნებული აჭარის წიაღიდან ამოზრდილი პოეტის შემოქმედებით სამყაროს. ის წერს: „დაახლოებით ასი წლის წინათ და შემდგომაც, ვის შეეძლო გაეფიქრებინა, რომ აჭარას მოველინებოდნენ მთელი ქვეყნის მასშტაბით გამოჩენილი, შემოქმედებითი ნიჭითა და უნარით დაჯილდოებული ადამიანები — მწერლები, პოეტები და თავიანთი მართალი სიტყვითა და შემოქმედებით დიდ როლს შეასრულებდნენ განათლების, კულტურის აღორძინებისა და აჭარელთა ეროვნული გათვითცნობიერების საქმეში“. მაგრამ პუბლიცისტი თვლის, რომ ამის საფუძველი მაინც იყო და მტერს მისი მოსაზრება არ შეეძლო. ავტორი განაგრძობს: „ჩვენი წინაპრების გენში ღრმად და მყარად ჩასახლებულმა პოეზიის სიყვარულმა თავისუფალი გზა ჰპოვა სამწერლო ასპარეზზე გამოჩნდნენ აჭარელი ქალები, რომელთა შორის სამართლიანად ინარჩუნებს პირველობასა და მეთავეობას ნანა გვარიშვილი. მან ბავშვობიდანვე, თავისი წინაპრების მიმდევრებითა და შთაგონებით შეიყვარა მშობლიური ქართული ენა



და მის სიდიადეს მიუძღვნა ერთ-ერთი შესანიშნავი ლექსი „დედა ენა“, რომელშიც ნათლად და გარკვევით წარმოაჩინა ენის მნიშვნელობა ქართული გენისა და მეობის შენარჩუნების საქმეში“ (ნარგიზ აბაშიძე, თეიმურაზ კომახიძე — აჭარელი ქალები — ბათუმი, 1998 წ. გვ. 185).

თეიმურაზ კომახიძე, როგორც პუბლიცისტი, არ იზღუდება მხოლოდ ლიტერატურის ან გამოჩენილი სახელმწიფო და საზოგადო მოღვაწეების შესახებ დაწერილი წერილებით. მისი მხედველობის არეში და ინტერესების სფეროში წარმოდგენილია თვით ცხოვრება, რომლის ნიუანსებს ავტორი ეძებს და პოულობს ლიტერატურის, ხელოვნების, მეცნიერების, პოლიტიკისა და სახელმწიფო მოღვაწეების საქმიანობაში. ამიტომ მოულოდნელად არ გვეჩვენება რომ თეიმურაზ კომახიძე საფუძვლიანად წერს არა მარტო მემედ, ჰაიდარ, იბრაიმ აბაშიძეების, არამედ ცხოვრების ყველა სფეროში მოღვაწე ადამიანების შესახებ.

თეიმურაზ კომახიძის ინტერესების სფეროს ასეთი ფართო მასშტაბი მნიშვნელოვნად არის გასსაზღვრული იმით, რომ ის თავად არის ფართო განათლების მქონე პუბლიცისტი. უდაოდ საგულისხმო ფაქტია ის, რომ საკანდიდატო დისერტაცია თეიმურაზ კომახიძემ ტექნიკის დარგში დაიცვა, ის ტექნიკურ მეცნიერებათა კანდიდატია, ხოლო სადოქტორო დისერტაცია ისტორიის დარგში დაიცვა და ისტორიულ მეცნიერებათა დოქტორის სამეცნიერო ხარისხი მიენიჭა. ამასთან ერთად თეიმურაზ კომახიძე ნაყოფიერად მოღვაწეობს როგორც ხელმძღვანელი. წლების მანძილზე ხელმძღვანელობდა ინდუსტრიულ ტექნიკუმს, იყო ქ. ბათუმის მერი და ამჟამად არის აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის კულტურის მინისტრი. ყოველივე ეს მის პიროვნებაში წარმოქმნის წინამძღვრებს — იყოს მრავალმხრივი ინტერესების მატარებელი და რაც მთავარია მცოდნე ცხოვრებისა. სწორედ ცხოვრების ცოდნა მიგვაჩნია მის მთავარ ღირსებად.

თეიმურაზ კომახიძის პუბლიცისტური ნაშრომები საყურადღებოა იმიტომაც, რომ ისინი უხვად შეიცავენ ზნეობრივ ასპექტებს. ავტორი დაურიდებლად ამხელს მის თანამედროვეთა უზნეო ქცევებს და მართალია პირდაპირ არ ასახელებს მათ გვარსა და სახელს, მაგრამ ძნელი არ არის მათი დადგენა. თუმცა ამას დღეს არცა აქვს მნიშვნელობა, რადგან მთავარია არა ის, თუ ვინ დაუშვა შეცდომა, არამედ ის, თუ რა უზნეობანი შეიძლება მოხდეს და არ უნდა ზღუდოდეს. ამის სანიმუშოდ დავიმოწმებთ ადგილს ნარკვევიდან „იბრაიმ აბაშიძე და მისი ეთნოგრაფიულ-ფოლკლორისტული ჩანაწერები“, რომელშიც თეიმურაზ კომახიძე წერს:

„ამ პერიოდისათვის მე დავამთავრე ბათუმის ცენტრალური უნივერსიტეტის მშენებლობა... ახლადამშენებულ უნივერსიტეტის ღირექტორს ვთხოვე ჩემი სიდედრის — შაესტერის სამუშაოზე მიღება, რაზედაც იგი დამთანხმდა, მაგრამ სამუშაოზე, კაიკაცობა ბოლომდე ვეღარ გასწია-ერთი წელიც არ იქნებოდა გასული, რომელიდაც ნათესავისა და ახლობლის სამუშაოზე მოწყობა დასჭირდა და... ჩემი სიდედრი, რომ იტყვიან, „ჩვარს აცვა“, ყოველმხრივ შეავიწროვა და ბოლოს იძულებული გახდა კიდეც დაეტოვებინა სამუშაო“. ნარგიზ აბაშიძე, თეიმურაზ კომახიძე — იბრაიმ აბაშიძე და მისი... გვ. 26)

მაგრამ, თეიმურაზ კომახიძე, როგორც პუბლიცისტი თავის ნაწერებში სიკეთეს უფრო მეტ ყურადღებას აქცევს, მკითხველს უფრო კეთილ საქმეებს შეახსენებს და შთააგონებს, რომ ამქვეყნად სახელის მოხვეჭა მარტო სიკეთით შეიძლება. ამის საუკეთესო მაგალითს წარმოადგენს იბრაიმ აბაშიძის ნაწარმოები ოჯახისადმი ერთ

დროს აჭარის სახელოვანი თავგაცის (საქართველოს კომპარტიის აჭარის საოლქო კომიტეტის პირველი მდივნის) დავით მამულაძის გულისხმიერი დამოკიდებულების ფაქტი. 1957 წელს მემედ აბაშიძის რეაბილიტაციის შემდეგ, — წერს თეიმურაზ კომახიძე — დავით მამულაძემ, თავისი პირადი ინიციატივით, კაბინეტში დაიბარა იბრაიმ აბაშიძე და უთხრა, — ჩემო იბრაიმ! თქვენმა ოჯახმა სრულიად უსამართლოდ და დაუმსახურებლად ბევრი ტანჯვა-წამება გადაიტანა, რისთვისაც ვალდებული ვარ ბოდიში მოგიხადოთ. თქვენი მამა, მემედი, რომელიც ჩვენი საუკეთესო ნამდვილი პატრიოტი და ნამდვილი ლიდერი იყო, საქართველოს კეთილდღეობას ზვარაკით შეეწირა. ახლა ძალიან ძნელია იმ უსამართლობის გამოსწორება, რომელიც მემედისა და მისი ოჯახის წევრთა მიმართ იქნა ჩადენილი. მაგრამ რისი გაკეთებაც კი შეიძლება, იმას მაინც გავაკეთებთ მემედის ოჯახისათვის. როგორც გავიგე, ნამდვილად ცუდია თქვენი საოჯახო პირობები, გაქვთ ძალზე გამოუსადეგარი ბინა, ძალიან მცირე ფართი. ახლა ჩვენ ასე მოვიქცევით, მიდით და დაათვალიერეთ მშენებარე საცხოვრებელი სახლები, ამოირჩიეთ, რომელიც მოგეწონებათ (სართული, ადგილი), გაირდებით, რომელ ბინასაც ხელს დაადებთ, სწორედ მას აიღებთ საცხოვრებლად. ჩემმა სიმამრმა მართლაც შეარჩია თავისი მომავალი საცხოვრებელი ადგილი (იქვე, გვ. 27)

თეიმურაზ კომახიძე როგორც ავლენიწნეთ, სიკეთის მაძიებელი პუბლიცისტია. ის უყურადღებოდ არ ტოვებს სიკეთის გამოვლენის არც ერთ ფაქტს და ამით სურს გაამრავლოს სიკეთე ადამიანთა შორის. ამ მიზნით ზემოთაღწერილ ეპიზოდს ასეთი გაგრძელებით გვთავაზობს: „მაგრამ ამ ჩვენ მიერ წამოწყებულ ამბავს დავით მამულაძის საუბარს იბრაიმ აბაშიძესთან ბინის მიცემის საკითხზე —ი.ბ.) თავისი დაბოლოება გააჩნია... იმ საცხოვრებელი სახლის მშენებლობა (რომელშიც აბრაიმს ბინა უნდა მიეღო) ჯერ კიდევ დამთავრებული არ იყო, როდესაც დავით მამულაძე თბილისში გადაიყვანეს სამუშაოდ თბილისში გამგზავრების წინ, რკინიგზის სადგურში, სხვებთან ერთად გასაცლიებლად მოსულ ადერკინ კოალატიძეს დავით მამულაძემ დიდის ამბით სთხოვა—ყოველნაირად შეეცადე და იბრაიმ აბაშიძე უბინოდ არ დამიტოვო. ადერკინი მაშინ ქალაქკომის პირველ მდივნად მუშაობდა. იგი შეპირდა დავითს, რომ მის თხოვნას უყურადღებოდ, რეაგირების გარეშე არ დატოვებდა.

შეპირდა და შესრულდა კიდევ. ჩემი სიმამრის ოჯახი ბინით დააკმაყოფილა (იქვე, გვ. 27).

თეიმურაზ კომახიძის პუბლიცისტურ წერილებს რამდენიმე სტილური თავისებურება გააჩნია. იგი ნაკარნახევია იმით, რომ რაც შეიძლება უშუალო, მისაწვდომი და სარწმუნო იყოს მოწოდებული შინაარსი. ამ თვალსაზრისით, პირველ და არაერთსტილურ თავისებურებად მიგვაჩნია პუბლიცისტური წერილების განტვირთვა საარქივო მასალებისა და ხშირი ციტირებისაგან. მაგალითად, ბიოგრაფიული ნარკვევი „იბრაიმ აბაშიძე და მისი ეთნოგრაფიულ-ფოლკლორისტული ჩანაწერები“, რომელიც, როგორც მოსალოდნელი იყო დამყარებული იქნებოდა საარქივო და სხვა მასალებზე, სრულიად თავისუფალია ამ მასალებისაგან და მთლიანად ავტორის ცოცხალ შთაბეჭდილებებით არის დაწერილი.

მეორე თავისებურება თეიმურაზ კომახიძის პუბლიცისტური ნარკვევებისა არის ის, რომ ავტორი საგანგებო ყურადღებით ეკიდება საზოგადოებრივ აზრს და მის



გათვალისწინებით ჰკიდებს ხელს ნარკვევის გმირის დახასიათებას. მაგალითად, ნარკვევს გამოჩენილი ქართველი რეჟისორის შალვა ინასარიძის შესახებ ამ სიტყვებით იწყებს: „ბათუმის დრამატული თეატრის მსახიობებს ვკითხე თეატრის აწ გარდაცვლილ თანამშრომელთა ღვაწლის შესახებ. მათ დაუფიქრებლად ჩამომითვალეს რამდენიმე გვარი, რომელთა შორისაც ერთ-ერთი პირველი იყო შალვა ინასარიძე და ამიტომაც აღმეძრა სურვილი ძირფესვიანად შემესწავლა ამ დიდი კაცის განვლილი ცხოვრებისეული გზა და დამეწერა პატარა წერილი“ (თეიმურაზ კომახიძე — ისინი შევნოდნენ ქალაქს — ბათუმი, 1994 წ. გვ. 152).

თეიმურაზ კომახიძის თხზულებებისა მესამე ნიშანი: ნარკვევის შინაარსის მრავალფეროვნებისა და ობიექტურობის უზრუნველყოფის მიზნით ავტორი ნარკვევის გმირის უკეთ წარმოჩენებისათვის მიმართავს თავის თანამედროვეთა მოგონებებს. მწერალ იუსუფ ფაღავზე ნარკვევს საფუძვლად უდევს შოთა ზოიძის, ფრიდონ ხალვაშის, ნოდარ ფაღავას, იური ბიბილევშვილის მოგონებები, პროფესორ ალექსანდრე ჩავლეიშვილზე იური ბიბილევშვილის მოგონება, საინტერესო ნარკვევისათვის პოეტ ჭემალ ქათამაძეზე გამოყენებულია შოთა ზოიძისა და ამირან ხაბაზის სპეციალურად დაწერილი მოგონებები.

მეოთხე — თეიმურაზ კომახიძის ცალკეული ნარკვევები დაწერილია მკვეთრად გამოხატული ტენდენციით, წარსულის ფაქტების მოგონებით — განგაშის ზარები შემოკრას თანამედროვეთა საყურადღებოდ, რათა მომავალში არ განმეორდეს მსგავსი რამ. ამ თავისებურებებით გამოირჩევა წერილი „შალვა ინასარიძე“. შალვა ინასარიძე, აღიარებული ქართველი თეატრალური მოღვაწე, 40 წელიწადს ბათუმის ილია ჭავჭავაძის სახელობის სახელმწიფო დრამატული თეატრის უცვლელი რეჟისორი, ისე წავიდა ამ ქვეყნიდან, რომ ვერ ეღირსა ნორმალურ საბინაო პირობებს. საქართველოს კომპარტიის აჭარის საოლქო კომიტეტის პირველი მდივნის პოსტზე ორი ხელმძღვანელი შეიცვალა, ეს იმას ნიშნავს, რომ საკმაოდ დიდი ხნის მანძილზე შალვა ინასარიძე წერდა განცხადებებს ბინის შესახებ. 1966 წელს დაწერილ განცხადებაში საოლქო კომიტეტის პირველი მდივნის სახელზე აღნიშნულია: „ჩემი მძიმე საბინაო მდგომარეობის შესახებ მე უკვე პირადად მოგახსენეთ. თქვენი დადებითი დასკვნაცაა ამის შესახებ. მზად ვარ დღესვე ჩავბარო ჩემი ბინა და გადავიდე დროებით ნაქირავებ ბინაში. ერთი თვის წინათ ჩემმა შვილმა ქალი ითხოვა და ამ მხრივ მდგომარეობა უფრო გამირთულდა. ვიმეორებ, ჩემს ბინას არავითარი სათავსო არა აქვს. ტულეტეიც ეზოშია, მოშორებით. პირადად მე არა მაქვს შემოქმედებითი მუშაობისათვის კუნჭულიც კი“.

ანალოგიური განცხადებით მიმართა შალვა ინასარიძემ საქ. კპ. აჭარის საოლქო კომიტეტის ახალ პირველ მდივანს: „გთხოვთ თქვენს დახმარებას, რათა აღმასკომმა ჩაიბაროს ჩემი ერთი ოთახი და სამაგიეროდ მომცეს ორი კეთილმოწყობილი ოთახი, სადაც მე გადავად ცოლ-შვილთან ერთად, რათა ბოლოსდაბოლოს ამიხდეს ოცნება და შემექმნას ნორმალური პირობები“. მიუხედავად ამისა ბათუმის ილია ჭავჭავაძის სახელობის სახელმწიფო დრამატული თეატრის მთავარი რეჟისორი (დიდხანს, შემდეგ რიგითი რეჟისორი) ვერ ეღირსა სანუკვარ ბინას, თუმცა ბათუმში ყოველ წელიწადს ექსპლოატაციაში ასობით ახალი ბინა გადაიციემოდა. ამასთან დაკავშირებით ნარკვევის ავტორი თავის თხრობას იწყებს ასე: „ამას წინათ (ამ ნარკვევის დაწერის დროს პროფ. თეიმურაზ კომახიძე ქ. ბათუმის მერის თანამდებობაზე მუშაობდა — ავტ.) მივიღე მიმართვა თეატრის მსახიობებისაგან,

რომლებიც ითხოვდნენ დადგენილების გამოტანას, რათა სახლზე, სადაც ბატონი შალვა ცხოვრობდა, მის პატივსაცემად გაკრულიყო მემორიალური დაფა. როდესაც საკითხი კომისიის სხდომაზე გავიტანე, კომისიის ყველა წევრმა დადებითი სიმპატიით მოიხსენია შალვა ინასარიძის ღვაწლი და ერთხმად დაუჭირა მხარი ჩემს მიერ დასმულ წინადადებას. 17 წელი გავიდა ინასარიძის გარდაცვალებიდან, მაგრამ მის სახელს დღესაც დიდი სიყვარულითა და პატივისცემით მოიხსენიებენ. მე მას შორიდან ვიცნობდი, მაგრამ მისი დახვეწილი ჩაცმულობა, სიმპატიური გარეგნობა, სისპეტაკე და ავტორიტეტი ყოველთვის ჩემს დიდ პატივისცემას იმსახურებდა. ის იყო უპრეტენზიო კაცი. ზოგიერთი მის ადამიანურ თვისებებს თავის სასარგებლოდ ბოროტად იყენებდა. ამის ერთ ერთი მაგალითია მისი ნორმალური საცხოვრებელი ბინით დაუკმაყოფილებლობა წლების მანძილზე. აქვე წარმოგიდგენთ პარტიის საოლქო და საქალაქო კომიტეტების პირველი მდივნების სახელზე გაგზავნილ ორი განცხადების მოკლე შინაარსს, დასკვნა კი მკითხველმა თვითონ გააკეთოს. მე შეგნებულად მდივნების გვარს არ მოვიხსენიებ იმიტომ, რომ ორივე ცოცხალია. მაგრამ ვინც დაინტერესდება, ადვილად მიხვდება ვინ არიან ისინი, ეს უნდა იყოს გაკვეთილი ყველა ხელმძღვანელისათვის. მათ უნდა იცოდნენ, რომ კარგი კაცის ღვაწლი სიცოცხლეშივე უნდა დაფასდეს, რათა მათ მიეცეთ შემოქმედებითი სტიმული“. (იქვე, გვ. 153)

თეიმურაზ კომახიძის პუბლიცისტიკა ცხოვრებიდან იღებს სათავეს და ცხოვრებისეული პრობლემების გადაწყვეტაზეა ორიენტირებული.



დავით კლდიაშვილი და აჭარის აღდგენა-დაწინაურება

ქართველ კლასიკოს მწერალთაგან დავით კლდიაშვილი ერთად-ერთია, ვინც ხანგრძლივი დროის განმავლობაში ბათუმში იცხოვრა (1882-1908), გაეცნო ქალაქისა და მთლიანად აჭარის მოსახლეობის ყოფაცხოვრებას, ისტორიას და, რაც მთავარია, მონაწილეობდა იმ გარდაქმნებში, რაც ამ მხარეში ოსმალთაგან გათავისუფლების შემდეგ განხორციელდა.

მწერლის შთაბეჭდილებები ვრცლად აისახა მემუარულ ნაწარმოებში, „ჩემი ცხოვრების გზაზე“, რომელიც რამდენიმეჯერ გამოქვეყნდა. ჩვენ ვისარგებლეთ 1961 წლის გამოცემით, მიყვებით ავტორისეულ ქრონოლოგიას, ციტატებიც ამ წიგნიდან მოვიტანეთ და შევეცადეთ მეტნაკლებად წარმოგვეჩინა ის ამავი, რაც მან აჭარას დასდო.

დავით კლდიაშვილი ბათუმში ჩამოვიდა 1882 წლის სექტემბრის ბოლოს, როცა აქ ჯერ არ იყო რკინიგზა, ამიტომ, ბუნებრივია, ის მოხვდა სრულიად კეთილმოწყობელ ქალაქში, ოთხიათასი მცხოვრებით, „თუ კი შეიძლებოდა მისი ქალაქად წოდება“ (გვ. 26). ე.ი. ეს იყო სოფლის ტიპის დაბა ქონმახებით, ვიწრო მოუკირწყლავი ქუჩებით, სადაც პორტო-ფრანკო და კონტრაბანდა ერთმანეთში არეულიყო, სადაც უცხო ადამიანს „ან გაძარცვავდნენ, ან დასჭრიდნენ, ანდა კლავდნენ“.

თვით ქალაქი და მისი შემოგარენი ჭაობებით იყო დაფარული და საშინელი მაღარიის ბუდეს წარმოადგენდა. ამგვარად ჩვენს მწერალს ბათუმი დახვდა პირველყოფილი სახით, როგორიც იყო ანტიკურ ხანაში.

ერთი წლის შემდეგ ბათუმში პირველმა ორთქმავალმა შემოაყვია, მალე პორტო-ფრანკოც გაუქმდა და ბათუმმა, როგორც კაპიტალისტურმა ქალაქმა, დავით კლდიაშვილის თვალწინ იწყო განვითარება, ამას დაემთხვა მუჰაჯირობაც, მოსახლეობის (განსაკუთრებით მუსლიმანური) მშობლიური ადგილებიდან აყრა-გადასახლება.

სწორედ ამ მოვლენებმა განაპირობა რუსეთის პროვინციებიდან და ცენტრალური ქალაქებიდან მიწების შეძენის მსურველთა, პლანტატორთა, მოაგარაკეთა მოზღვავება, რამაც გარკვეულწილად ხელი შეუწყო ბათუმის კეთილმოწყობა-განაშენიანებას, სამრეწველო კაპიტალის შემოჭრას და ქალაქის მოსახლეობის რიცხვის ზრდას: „ვინ არ ესახლებოდა და რა ოცნებას არ ეძლეოდა აქაური ცხოვრების მოწყობის შემდეგ! მთავრობა მათ ხელს არ უშლიდა დასახლებაში; ეტყობოდა ეს მისთვის სასურველიც იყო: ვინაიდან მისი მიზანი იყო ადგილობრივი მცხოვრებლები აეყარა და მათ ადგილას რუსთა მოსახლეობა გაეჩინა“ (გვ. 28). ვფიქრობთ აქ გაბედულად და ნათლად ნათქვამი „დიდი მეზობლის“ შორეულ გეგმებსა და განზრახვებზე.

ქართული ინტელიგენციის იმდროინდელი ცხოვრება ალბათ ისე დეტალურად

არავის აღუწერია, როგორც დავით კლდიაშვილს, მისი ბათუმში ჩასვლა და შემდეგ მრავალ ღირსშესანიშნავ მოვლენას: ის-ის იყო გაიხსნა პირველი ქართული სკოლა, დაიწყო თეატრალური ხელოვნების განვითარების პირველი ნაბიჯები, ყოველივე ამას კი ქალაქის ინტელიგენციის რიცხვის ზრდაც მოჰყვა. ახალგაზრდა მწერალმა აქ გაიცნო მსახიობები: მაკო საფაროვა-აბაშიძისა, ქეთევან ანდრონიკაშვილი, ვასო აბაშიძე, სანდრო ყაზბეგი, ლადო მესხიშვილი; ექიმები: გიგო გაბაშვილი, გრიგოლ ვოლსკი, ალექსანდრე შატილოვი, გრიგოლ ელიავა, კონდრატი მხეიძე, პედაგოგები ალექსანდრე ნანეიშვილი, მოსე ნათაძე. მათი სიხარულით ხარობდა და მათი ტკივილი ტანჯავდა.

დავით კლდიაშვილს მწერლის ოსტატობით აქვს დახატული თვითმპყრობელობისდროინდელი უსამართლობა, ძალმომრეობა და სამხედრო-ბიუროკრატიული რეჟიმი. ამის მაგალითებად მას მოჰყავს აჭარელი ყაჩაღების მევლულ დიასამიძის და ილიას ხილაძის გასამართლება. მევლულდისათვის ვილაციის გაძარცვა დაუბრალებიათ და დაუპატიმრებიათ, მაგრამ ბუნებით ამაყს, გულადსა და მართალ კაცს გამოძიებამდე გაქცევა მოუხერხებია, შეუდგენია შურისმაძიებელთა ჯგუფი, რომელიც „მოსვენებას არ აძლევდა ადმინისტრაციას თავისი თამამი, გაბედული თარეშით“ (გვ. 40). მევლულ დიასამიძეზე პარმენ ლორიაშვილი ვრცელი რომანი დაწერა, ნიკო სანიშვილმა ფილმიც გადაიღო, მაგრამ სახალხო გმირის შეპყრობის ფაქტი ზუსტად არ არის გადმოცემული (ზოგი ავტორი ამას თუფანბეგ შერვაშიძეს მიაწერს). ამაზე დავით კლდიაშვილი არაფერს ამბობს.

სარწმუნო წყაროებით მტკიცდება (აბდულ მიქელაძის წერილები, ძველი გაზეთები და ა.შ.), რომ ყაჩაღის შეპყრობა ქედის მაზრის უფროსის თოფან-ბეგ შერვაშიძისათვის მართლაც უთხოვიათ, მაგრამ მას მრავალი მოსაზრებით უარი განუცხადებია (მევლული მისი ნათლული იყო), რაც ბეგის სამსახურიდან გადადგომის მიზეზი გამხდარა. მაზრის უფროსად დაუნიშნავთ ახალი კაცი, ეროვნებით რუსი, ვლადიმერ ივანეს ძე ვოსკრესენსკი, რომელიც „გულმოდგინედ შეუდგა ფირალების დევნას“ (აბ. მიქელაძე. წერილები აჭარიდან. თბ. 1991 გვ. 63), 1898 წლის ოქტომბერში ვ. ი. ვოსკრესენსკის მოღალატეები მოუსყიდნია და სოფელ წონიარისში მყოფ მევლულს გარს შემორტყმინა. ორი აბრაგი მოუკლავთ, ხოლო მძიმედ დაჭრილი მევლული შეუპყრიათ.

სასამართლოს თარჯიმნად დავით კლდიაშვილმ დაუნიშნავთ, ამიტომ იგი დაწვრილებით გადმოგვცემს პროცესის მიმდინარეობას.

დამცველისა და თვით განსასჯელის მგზნებარე სიტყვებს, აგრეთვე დავით კლდიაშვილის შთამაგონებელ თხოვნას მოსამართლეებზე ისე უმოქმედია, რომ მიუხედავად განაჩენის წინასწარ გამოტანისა (მთავარმართებელი გოლიცინი კატეგორიულად მოითხოვდა სიკვდილით დასჯას), ჩამოხრჩობის ნაცვლად მევლულს სამუდამო კატორღა მიესაჯა: „გოლიცინი კი კინაღამ ჭკუიდან შეიშალა და სასამართლოს განაჩენი გაგზავნა პეტერბურგში, უმაღლეს სამხედრო სასამართლოში და მოითხოვა, რომ განაჩენი საქმის ხელმეორედ გაუთრევლად შეეცვალებოდა. მოთხოვნა შეწყნარებულ იქნა: განაჩენი გადისერა და მევლულას ჩამოხრჩობა მიესაჯა! არც კასაცია, არც ახლად საქმის გარჩევა, ჩამოახრჩვეს მევლულა! მოსამართლეებს გამოეცხადათ სასტიკი საყვედური, მკაცრმა მმართველმა თავისი ქნა“ (გვ. 41).

ანალოგიურია ილია ხილაძის * ბედიც. მან სრულიად უდანაშაულოდ მოკლული

* მწერალს ეს გვარი შეცდომით ხელაძედ. მიუჩნევია.



მისი სისხლი აიღო, რომელსაც მაშინდელი ტრადიცია მოითხოვდა. მეგულის ისტორიით დაშინებულ მოსამართლეს, ივანენკოს, რომელიც თავისი ლიბერალობით გამოირჩეოდა, ვერ გაუბედავს ილიასაზე კანონიერების ბოლომდე მიყვანა და მისთვის სიკვდილის განაჩენი გამოუტანია იმ პირობით, რომ თავად აუხსნიდა მთავარმართებელს ილიასას საქმეს და როგორმე გადაარჩენდა მაგრამ... „მხეცს სისხლი სწყუროდა და არაფერი შეისმინა. გოლიცინის ბრძანებით ბათუმის ოლქის უფროსმა ილიასა წაიყვანა აჭარაში, ქედაში შეჰყარეს მრავალი ქალი, კაცი, ბავშვებიც კი და ილიასა საჭაროდ ჩამოახრჩეს“ (გვ. 44). ამ შემთხვევას (1899 წელს) ესწრებოდა ცნობილი სახალხო მთქმელი რეჟებ მჟავანაძე (1873-1929). მან მალე დიდი ბალადა, „ფურტიოელ ილიასას ლექსი“, შექმნა, რომელიც ხალხმა აიტაცა და სიმღერად აქცია. ლექსში ადმინისტრაციამ ნათლად დაინახა მისადმი მიმართული მწვავე პროტესტი, რის გამო დაიწყო ავტორის დევნა. რეჟებ მჟავანაძემ ოსმალეთს შეაფარა თავი. იგი 56 წლისა გარდაიცვალა ქალაქ ედრემითის, იენიჯეს რაიონში (ემენ დავითაძე, მამია ხარაზი, აჭარის სახალხო მეღეჭები. ბათუმი 1993 გვ. 69-113).

დავით კლდიაშვილი კინემატოგრაფიული სიზუსტით აღწერს ბათუმს — ნავთის ქალაქს, რომელიც რკინიგზის შემოსვლის შემდეგ „ყველას ენაზე ეკერა... ყველასათვის საშოვარ ადგილად შეიქმნა აღიარებული; ყოველი მხრიდან მორბოდნენ, რომ აქ ფეხი ჩადგათ და ჯიბე გაესქვლებინათ, სულ მოკლე ხანში დაიყიდა მიწები და გაშენდა ახალი ქალაქი...“ (გვ. 47).

ქალაქის კეთილმოწყობას, ავტორის თქმით, ხელს უწყობდა პოლიცემისტრად ახლად დანიშნული პოლკოვნიკი ვოზნესენსკი, რომელსაც ფოთიდან გადმოუყვანია გერმანელი მეზაღე რესლერი. ამ პიროვნებას მართლაც დაუმშვენებია ბათუმის ზოგიერთი ქუჩა. საყურადღებოა, რომ რესლერისა და ვოზნესენსკის შესახებ ვერცერთ წყაროს და საარქივო დოკუმენტს ვერ მივაკვლიეთ, მათი გვარები გვხვდება მხოლოდ დავით კლდიაშვილის მეშუაარებში. იგივე შეიძლება ითქვას ქალაქის არქიტექტორ კარცევზე, პირველ ქალაქისთავზე გავრონსკიზე, მის შემცვლელზე კოიანდარზე და სხვ. (ამ მხრივ გამონაკლისია ნ. დერჟავინის „ბატუმ ი ეგო ოკრესტნოსტი“. ბათუმი. 1906 წ.)

ავტორი განსაკუთრებული სიზუსტით აღწერს ბათუმის, როგორც სამრეწველო ქალაქის განვითარებას, მაგრამ მხედველობიდან არ ტოვებს აჭარის სოფლებსაც. მას საგანგებოდ აქვს აღწერილი ადგილები მდ. ჭოროხის ნაპირებზე და ართვინის გზატკეცილის დაყოლება, ბარცხანის ხეობა, ყოროლისწყლის ჭალები, მახინჯაური და მისი აგარაკები, ჩაქვის, ქობულეთის არემარე და ა.შ.

როგორც ავლიშნეთ ქალაქ ბათუმში და მის თვითმართველობაში ქართველთა ფრთა ძალზე სუსტი იყო, რაც ხელს უწყობდა შოვინისტთა თარეშს და მათი გეგმების განხორციელებას. საქმე კრიტიკულ დონემდე მივიდა, ასე გაგრძელება აღარ შეიძლებოდა.

გამოჩნდნენ გაბედული, მამაცი ენთუზიასტები გრიგოლ ვოლსკი (პოეტობაში უმწიფარიძე) და ივანე მესხი, რომელთაც განიზრახეს თვითმმართველობაში ქართველების უმრავლესობისათვის მიეღწიათ. დაიწყეს საიდუმლო მოლაპარაკება ბერძნებთან, რომელთაც თანხმობა განაცხადეს იმ პირობით, რომ ზუთი ხმოსანი ბერძენი იქნებოდა. დავით კლდიაშვილი, როგორც რუსეთის არმიის ოფიცერი, საიდუმლოდ მონაწილეობდა ამ შეთქმულებაში. არჩევნები, რომელსაც დიდი ილია

ესწრებოდა, ბრწყინვალედ ჩატარდა, ქართველობა უმრავლესობაში აღმოჩნდა. ახლა საჭირო იყო ქალაქისთავადაც ქართველი აერჩიათ. ადგილზე შესაფერისი კანდიდატურა არ მოინახა, არჩევანი შეაჩერეს ქუთაისის ყოფილ ქალაქისთავზე ლუკა ასათიანზე, რომელიც იმჟამად გუბერნიის სამმართველოს წევრი იყო. შეადგინეს თხოვნა ოცდაერთი კაცის ხელმოწერით და ქუთაისში მოსალაპარაკებლად აფრინეს დავით კლდიაშვილი. მან ასათიანს გადასცა ბათუმელთა თხოვნა: „მე არ დავუშაღე არაფერი, ვუთხარი, რომ არიან სხვა კანდიდატებიც და რომ შესაძლებელია ერთი ან ორი კენჭით გავიდეს მხოლოდ, მაგრამ ამას ნუ ითაკილებ-თქო.“

ჩამოვბრუნდი ბათუმში და ასათიანის თანხმობა ჩამოვიტანე“ (გვ. 71).

არჩევნები ცხარე ბრძოლებში ჩატარებულა. ასათიანი ერთი ხმით გასულა, ორი სხვა კანდიდატი (სომეხი და რუსი) გაშავდნენ. ამ არჩევნებს ქართველობა დიდი ალტაცებით შეხვდა. ქუთაისის გუბერნატორმა შალიკაშვილმა, რომელიც გამოირჩეოდა ლიბერალიზმით, მაშინვე დაამტკიცა ლუკა ასათიანი, მასთან ერთად იყვნენ გრ. ვოლსკი (მოადგილე), ივ. მესხი (მდივანი) და ივანოვი, გარუსებული ლეკი. დავით კლდიაშვილი მეგობრობდა ახალ ქალაქისთავთან და მისი არაოფიციალური, მაგრამ ფაქტობრივი მრჩეველი იყო.

ამ ამბავმა ააფორიაქა ბათუმის შავრაზმელობა. განსაკუთრებით აქტიურობდა გაზეთ „ჩერნომორსკი ვესტნიკის“ რედაქტორი პალმი, რომელიც ხშირად აქილიკებდა ქართველ ინტელიგენციას, ამჯერად კი მთელი თავისი ირონია ლუკა ასათიანზე გადაიტანა. ამან დავით კლდიაშვილის დიდი აღშფოთება გამოიწვია. მწერალი მომენტს ელოდა პალმთან ანგარიშის გასასწორებლად.

1896 წლის ზამთარში ქუთაისში გარდაიცვალა გაბრიელ ეპისკოპოსი. იგი ქართველობამ დიდი პატივით დაკრძალა, პალმმა კი თავის გაზეთში მოათავსა ქუთაისის გიმნაზიის მასწავლებლის იურკოვსკის წერილი, სადაც სასაცილოდ იყო აგებული ხალხის გლოვა, გასვენების პროცესია. დავით კლდიაშვილი ტელეფონით დაუკავშირდა პალმს, მის გაზეთს „ჭუჭყიანი, გათახსირებული“ უწოდა, ხოლო თვით რედაქტორი დუელში გამოიწვია. დუელის დღე დაინიშნა, მაგრამ შეშინებულმა პალმმა მეტოქეს საჯაროდ ბოდიში მოუხადა და ეს ინციდენტიც ამით ამოიწურა.

დავით კლდიაშვილისა და გრიგოლ ვოლსკის მეგობრობაც სამაგალითო იყო. მისი „ახლობლები ვიყავით ან მე ან ალექსანდრე აბაზაძე, ან ექიმი კონდრატი მხიძე. აქვე იყო ჩვენი საყვარელი ალექსანდრე ლორთქიფანიძე, გამოძიებელი, უფროსი ძმა მწერალ ნიკო ლორთქიფანიძის“ (გვ. 85).

ქალაქის ხელმძღვანელობასთან ქართველი ინტელიგენციის მჭიდრო კავშირს განსაკუთრებული მნიშვნელობა ჰქონდა. შედეგიც სახეზე იყო. ლუკა ასათიანის ქალაქისთავობის პერიოდში მრავალი მნიშვნელოვანი საქმე გაკეთდა: „სულ მოკლე ხანში დამთავრდა ბათუმის გიმნაზიის გახსნის საქმე, აგებულ იქნა მისთვის ჯერ დროებით, შემდეგ დიდებული, მუდმივი ორსართულიანი შენობა. მშვენიერი აივო აგრეთვე საქალაქო სასწავლებლისათვის. აშენდა ქალაქის გასანათებლად საკუთარი ელექტრონული სადგური; გაიხსნა ასოციაწოლიანი საავადმყოფო,* რომლისთვისაც

* აქ მწერალი ცდება. მართალია მშენებლობები დაწყებული იყო, მაგრამ ქალთა გიმნაზია 1901 წელს. ხოლო საავადმყოფოს 1902 წელს გაიხსნა, როცა ლუკა ასათიანი გარდაცვლილი იყო (ავტ. შენიშვნა).



განმარტებული

აგებულ იქნა სამაგალითოდ მოწყობილი შენობები: გაიხსნა რამდენიმე დაბალი სკოლა ცალ-ცალკე ყოველი ეროვნებისათვის, დაწესდა ლომბარდი, გაიხსნა ქალთა გიმნაზია“. განახლდა ბათუმის გარშემო მდებარე ჭაობის დაშრობისათვის საჭირო მუშაობა ქალაქის გასაჯანსაღებლად; აიგო ნურიის მოედანზე მშვენიერი შენობა დახურული ბაზრისათვის; გაკეთდა ასფალტის ტროტუარები ზღვისკენ მიმავალ ქუჩაზე, შეუდგნენ ქალაქის გამგეობისათვის შენობის აგებას, იმ შენობას, რომელიც დღეს ამშვენებს ბათუმს. ერთი სიტყვით ეს ოთხი წელიწადი მართლა რომ სამაგალითო და საარაყო მუშაობაში ჩატარდა. ყველაფერი კეთდებოდა ფიცხლად და ხალისიანად“ (გვ. 80).

მიუხედავად ამისა მდგომარეობა არათუ შემსუბუქდა, კიდევ უფრო დამძიმდა. ახლოვდებოდა ქალაქისათვის არჩევნები, კვლავ წამოყვეს თავი სომეხებმა და შოვინისტმა რუსებმა. არჩევნებში გამარჯვებისათვის ქართველთა ძალები კვლავ უნდა გაერთიანებულყო. უნდა შეენარჩუნებინათ ბერძენთა მხარდაჭერაც და ამ საქმის შუაგულში კვლავ დავით კლდიაშვილი აღმოჩნდა მან შეძლო სხვადასხვა პარტიის წარმომადგენელთა თავმოყრა: „ორი კვირა ვირბინე იმისათვის, რომ შემეყვრებინა და თავი მომეყარა ჩვენბური მეთაურებისათვის მოსალაპარაკებლად. როგორც იქნა დავიყოლიე და გავმართეთ პატარა კონფერენცია... აქ იყო გრიგოლ ვოლსკი, ივანე მესხი, საშა წულუკიძე და სხვები. მომხსენებლად ყოფნა მე შემეხდა“ — სწერს დ. კლდიაშვილი (გვ. 92,93).

მომხსენებელს აღუნიშნავს, რომ პარტიებს შორის ატეხილი დავით საერთო ქართული საქმე დაზარალდება, არის წინსვლა, ჩვენ დავამტკიცეთ, რომ შეგვიძლია საქმიანობა, ამიტომ საჭიროა შეთანხმებული მოქმედება და საერთო პლატფორმის გამონახვა.

კრებაზე მყოფ ჩხეიძეს (ალბათ კარლოს) რადიკალური წინადადება წამოუყენებია: ეროვნული მიდგომით წინ ვერ წავალთ, საჭიროა თვითმპყრობელობის დამხობაო, ხოლო საშა წულუკიძე თვლიდა, რომ შეთანხმება არ მოხდება, რადგან სხვადასხვა პოლიუსზე ვდგევართო. ასე რომ დავით კლდიაშვილის დიდმა მეცადინეობამ შედეგი ვერ გამოიღო (როგორ მეორდება ეს პარტიული წაჯექ-უჯექობანა დღევანდელ საქართველოში). მიუხედავად ამისა ლუკა ასათიანი მაინც გავიდა ქალაქისთავად და კვლავ გააგრძელა ნაყოფიერი შრომა. სამწუხაროდ იგი მალე გარადიცვალა და ახლა აუცილებელი გახდა ახალი ქალაქისთავის ამორჩევა. საქმეში ჩაერია დიდი ილია, რომლის წინადადებით კანდიდატად დასახელდა პროფესიით აგრონომი ივანე ანდრონიკაშვილი.

დიდი წინააღმდეგობების მიუხედავად ქართველთა ეს კანდიდატურაც გავიდა. მან კიდევ გაამართლა იმედები: „ასათიანის მემკვიდრე სასურველი მუშაი გამოდგა: მან სავსებით გაამართლა ილიას რეკომენდაცია და დიდხანს იყო ბათუმის ქალაქის მეთაურად“ (გვ. 99).

მე შეგნებულად თავს ვარიდებ დავით კლდიაშვილის სამხედრო სამსახურის აღწერას. ეს სულ სხვა თემად მიმაჩნია, მაგრამ არ შემიძლია არ ავღნიშნო ერთი მომენტი, სადაც კიდევ ერთჯერ გამოჩნდა დიდი მწერლის მამულიშვილობა და თანამემამულეებისადმი ზრუნვა.

სამხედრო უწყებას გამოუცია განკარგულება, რომლის ძალითაც ქართველი და რუსი ჯარისკაცები ერთმანეთში უნდა შეერიათ. ამას დიდი არეულობა მოჰყვა, რადგანაც ახალწვეულმა ქართველებმა სრულიად არ იცოდნენ რუსული ენა. მათ

არ ესმოდათ რას უბრძანებდნენ, რის შესრულებას ავალებდნენ, ამიტომაც უკმაყოფილოდეს პირვეთქმულებმა მიატოვეს ნაწილი და გაიპარნენ: „ერთი კვირის შემდეგ ყველანი უკლებლივ დაბრუნდნენ, დაინიშნა გამოძიება იმის გამოსარკვევად, თუ რამ აიძულა ისინი ასეთ მოქმედებაზე და ასე თავშეყრილად გამოიძიება მომანდვეს მე“ (გვ. 114). აქ კი დავით კლდიაშვილმა ნამდვილი მამობრივი ზრუნვა გამოიჩინა ახალწვეულების მიმართ, ნაწილის უფროსს, პოლკოვნიკს, დაწვრილებით მოუყვა მომხდარი, წერილობითაც წარუდგინა და დააჯერა, რომ მათ ობიექტურმა მიზეზმა ჩააღდინა ეს დანაშაული. სწორედ ასეთმა თავდადება იმოქმედა, რომ არცერთი ჯარისკაცი არ დაუსჯიათ, პირიქით, პოლკოვნიკმა რაზმის უფროსებს უბრძანა, სხვაგვარად მოპყრობოდნენ და მათი მდგომარეობა შეემსუბუქებინათ. ეს კი იმაში მდგომარეობდა, რომ ახალგაზრდებს პირველ რიგში რუსული ენა უნდა შეესწავლათ, რაშიც თვით დავით კლდიაშვილი ეხმარებოდა.

ჰუმანისტი მწერლისთვის ყველაზე დიდი ტვირთი იყო 1902 წლის მარტში მუშათა გამოსვლების ჩახშობაში მონაწილეობა, როცა გაიფიცნენ როტშილდის ქარხნის მუშები. დავით კლდიაშვილის რაზმს მორიგეობით მოუხდა იმ ობიექტის დაცვა, სადაც 400-მდე მუშა ჰყავდათ დაკავებული. შემთხვევის ადგილას მოსულა გენერალ გუბერნატორი დრიაგინი. მას მუშებთან საუბარი უნებებია. ერთ-ერთ მუშას, გვარად გოგობერიძეს (ჩვენი აზრით ეს მემედ გოგობერიძე უნდა იყოს) ხელი მოუკიდია დავითისათვის და უთქვამს: „ეს იქნება თარჯიმნად“.

სანამ საუბარი დაიწყებოდა ოდესის (ახლა პუშკინის) ქუჩაზე, თუფან-ბეგ შერვაშიძის სახლთან სროლა გაისმა, რასაც კაპიტან ესტატე ანთაძის გუნდიდან პასასუხო სროლა მოჰყვა. რამდენიმე მუშა დაიღუპა, მრავალი დაიჭრა, რისი უნებური მოწმე გახდა დავით კლდიაშვილი: „რა მინდოდა მე ამ რიგებში? — ეკითხება მწერალი თავისთავს — რატომ გხვდები მოწმე ამგვარი საშინელებისა, ამ საზიზღრობისა! ო, რა ტანჯვა გამოვიარე! დარეტიანებული დავდიოდი მთელი საღამო! მიჩლუნგებული გონება აღარ მუშაობდა“. (გვ. 140, 141).

დავით კლდიაშვილი შედიოდა ბათუმის ვაჟთა გიმნაზიის მშობელთა კომიტეტის შემადგენლობაში. ამ ერთის შეხედვით უპრეტენზიო პოსტს ის აქტიურად იყენებდა შოვინისტი პედაგოგების ასალაგმავად. უფრო მეტიც, სწორედ მისი უშუალო ჩარევითა და ზეგავლენით გიმნაზიას ჩამოშორდა მისი დირექტორი ვინოგრადოვი: „ის გადაიყვანეს სტავროპოლში. მასთან ერთად სხვადასხვა ადგილას გადაიყვანეს რამდენიმე მასწავლებელიც; ზოგი თავის ნებითაც გაშორდა აქაურობას, შეშინებული იმ განწყობილებით, რომელიც დამყარდა მოსწავლეთა და მასწავლებელთა შორის“ (გვ. 177, 178).

ასე მღელვარედ, მემოქმედებით წვასა და მამულიშვილურ საქმიანობაში გაიარა იმ 26 წელმა, რომელიც დავით კლდიაშვილმა ბათუმში გაატარა. ალბათ საყვარელ ქალაქში ის კვლავ გააგრძელებდა მოღვაწეობას რომ არა არასასიამოვნო მოულოდნელობა. ერთ მშვენიერ დღეს, ეს იყო გამჭვინვერებული რეაქციის დროს, 1908 წელს მას ნაწილის უფროსმა გამოუცხადა, რომ ის სამხედრო სამსახურიდან დათხოვნილია. ამას მწერალი ყოველგვარი წუწუნის გარეშე დაეთანხმა და თავის ზემდგომ ჩინოვნიკსაც საკადრისი პასუხი გასცა. შემდეგ მწერალი თავის მეგუთარებში იტყვის: „მივატოვე ბათუმი, სადაც ოცდაექვსი წელიწადი გავატარე და საცხოვრებლად გადავედი ქუთაისში, რომლის მახლობლად ჩემი სამშობლო სოფელია, სიმონეთი“ (გვ. 211).



ამის შემდეგ დავით კლდიაშვილი ვერც კი იფიქრებდა, რომ კვლავ მოუხდებოდა სამხედრო ფარაჯის ჩაცმა და ჩვეულ ადგილებში დაბრუნება, მაგრამ ეს სწორედ ასე მოხდა.

პირველი მსოფლიო ომის დაწყებისთანავე ახლადნაავადმყოფარი, 53 წლის დავით კლდიაშვილი კვლავ ჯარში გაიწვიეს და ქართველებისა და რუსებისაგან შემდგარი შერეული დრუჟინის უფროსად დანიშნეს.

ბათუმში ჩამოსული მეთაური გენერალ ლიანოვის ბრძანებით ჭოროხის ხეობით ართვინისაკენ გაემგზავრა და ბორჩხასთან ახლოს დაბანაკდა. შემდეგ თვენახევრით თბილისში მიავლინეს, რათა კავკასიის ფრონტზე საერობო კავშირის ისტორია შეედგინა, ამის შემდეგ კი იგი ბათუმ-ტრაპიზონის ხაზზე, ლაზეთის სოფელ პირონიტში კომენდანტად დანიშნეს, სადაც წელიწად ნახევარს, საომარი მოქმედებების დამთავრებამდე დაჰყო.

ისტორიული აჭარა-ლაზეთის ბედით შეწუხებული მწერალი ნათლად წარმოაჩენს ამ მხარეების უმძიმეს მდგომარეობას, ხალხის აყრას და ოსმალეთში გახიზნვას, ჭოროხის ხეობა დავით კლდიაშვილს ასე აქვს წარმოდგენილი: „საოცარ სანახაობას წარმოადგენდა ეს მხარე აჭარისწყლიდან დაწყებული. უკან დახვევისას ოსმალებს თან გაერეკათ მცხოვრებნი და სრულიად დაეცარიელებინათ აქაური სოფლები. საზარელ სანახაობას წარმოადგენდნენ ეს ჩაყრუებული, ჩადუმებული, გადამწვარი სოფლები. შეიხედავდი დანგრევას და ცეცხლს გადარჩენილ სახლში: აყრილი იატაკი, მიღწეული კედლები, ყრია ძონძები, ტანისამოსის ნაფლეთები, ბევრგან დამტვრეული აკვნები, ეზოში კარებ-ჩამოგლეჯილი ბედლები, გარშემო მიმოხრეული სიმიდის მარცვალი, ლობიო... არავითარი ჭაჭანება ადამიანის, აგერ-ეგერ ისმოდა მხოლოდ ძაღლის ღმუილი, საზარელი ღმუილი, გულის მომკვლევი“ (გვ. 219, 220).

ასევე დანგრეული და მიყრუებული დახვდა მწერალს სარფი, მაკრიალი, ლიმანი, აბუ ისლა...

ლაზეთში ყოფნისას დავით კლდიაშვილმა განსაკუთრებული ყურადღება მიაქცია მცხოვრებთა განათლებას და ამ საქმეში დაინტერესებულ ადგილობრივ პიროვნებებს. აბუ ისლაში ასეთი იყო ჰასან ჰუსეინ აშივოღლი, ადგილობრივი ლაზი, რომელმაც განაცხადა, რომ გადაწყვიტეს ქართული სკოლის გახსნა, ქართულის შესწავლა, რადგანაც კარგად იციან, რომ ქართველები არიან, შეუგროვებიათ შვიდასი მანეთი, სტამბოლში გაგზავნიათ კაცი ნებართვისათვის, მაგრამ ეს საქმე ომს შეუფერხებია.

აქვე გაეცნო მწერალი მუსტაფა ბექირ-ოღლის, რომლის გვარი ჩხეიძე ყოფილა. მის ქართულს სტუმარი გაუოცებია. ასევე ახასიათებს სოფელ ფილარგეთის მცხოვრებს ჰასან დაიროღლის, რომელსაც მჭიდრო ურთიერთობა ჰქონია გურიელ ერისთავებთან და ნაკაშიძეებთან.

ბათუმში ყოფნისას დავით კლდიაშვილი მოელაპარაკა საქველმოქმედო საზოგადოებას, რათა გაეგზავნათ წარმომადგენელი ლაზეთში ადგილობრივი მცხოვრებლების ეროვნული გათვითცნობიერებისათვის. მართლაც აქ ჩამოსულა კონსტანტინე კობახიძე, რომელიც ატარებდა კრებებს, დამსწრეთ უხსნიდა, თუ ვინ იყვნენ ლაზები, როგორი იყო მათი ისტორია, ყოფა-ცხოვრება და ა.შ.

დავით კლდიაშვილი აქვე შეხვდა ცნობილ მოღვაწეს იოსებ ყიფშიძეს, რომელიც აქ მოგზაურობდა ჭანურ-მეგრულის შესასწავლად. დავითმა მას გააცნო მუსტაფა

ბეჭიროდლი-ჩხეიძე, აგრეთვე ხოფაში გაატანა წერილი თავის ნაცნობებთან კლენჯოლლებთან და ომერ აზაკოღლისთან, რათა იოსებისათვის ხელი შეეწყოთ მუშაობაში.

ბათუმში დავით კლდიაშვილის სამწერლო მოღვაწეობა ჩვენ შეგნებულად ბოლოსთვის მოვიტოვეთ. წინასწარ ვიტყვით, რომ მთელი მისი შემოქმედება სწორედ ამ ქალაქში გაიშალა, სწორედ ბათუმში გახდა მისი შთაგონებისა და მწერლობის ადგილი, საყურადღებოა, რომ მისი უმნიშვნელოვანესი ნაწარმოებები აქ დაიწერა: „შერისხვა“, „მსხვერპლი“, „სოლომონ მორბელაძე“, „წრფელი გული“, „სამანიშვილის დედინაცვალი“, „მრევლში“, „ქამუშაძის გაჭირვება“, „მიქელა“ და სხვები. აქაური ინტელიგენცია, ექიმები, იურისტები, მასწავლებლები იყვნენ ის პირები, რომელთაც დამწყები მწერალი უზიარებდა თავის გეგმებს, ნაწარმოების მონახაზებს: „გრიგოლ ვოლსკი, კონდრატი მხეიძე, ალექსანდრე შატილოვი (ექიმები). ალექსანდრე ლორთქიფანიძე (იურისტი), იყვნენ ის პირები, რომელთაც ვუყვებოდი ყოველი განზრახული მოთხრობის შინაარსს, სურათებს, დეტალებს, განსხვავებული ხალისით შევუდგებოდი ხოლმე მათ მომართვას.

— აბა მოყვები! — მაქვსებდნენ ისინი და მეც მოვყვებოდი. მოთხრობა ამ მოყოლაში შენდებოდა იოლად, ხალისიანად“ (გვ. 240).

ქართული რეალისტური კლასიკური სკოლის შესანიშნავმა წარმომადგენელმა დავით კლდიაშვილმა, პატრიოტმა და ჰუმანისტმა მწერალმა თავისი საქმიანობით, სიტყვით და კალმით ქართველ ხალხს აუწონავი ამაგი დასდო. იმ მხრივ ცალკე აღნიშვნას იმსახურებს ის ზრუნვა და თავდადება, რომელიც მწერალმა აჭარის აღდგენა-დაწინაურებას, მის კულტურულ წინსვლას მოახმარა.



ზურაბ ზორიძე

“პოეტი ნაცვალსახელუბის ჩრდილში”

როცა ვფიქრობ ცნობილი პოეტისა და უფროსი მეგობრის ზაალ ებანოიძის პიროვნულ თვისებებსა და შემოქმედებაზე, მექმნება განწყობილება თითქოს მთელი ცხოვრება ერთმანეთის გვერდიგვერდ გვიმოღვაწია, ერთად გვიზეიძია ახალი წიგნისა და ლექსის დაბადება, გაგვიზიარებია წყენა და სიხარული. ცალკე საუბრის საგანია პირადი ურთიერთობები პოეტთან, რაზეც მომავალში დავწერ ალბათ. ამჟამად ყურადღება მინდა გავამახვილო ერთ შეხვედრაზე.

1994 წლის აგვისტოში ზაალ ებანოიძე შვილებთან ერთად მშობლიურ სოფელში მეწვია. 95 წლის ბაბუაჩემის — ახმედის გაცნობით სიხარულით ცას ეწია. ორივე კარგი მოსაუბრენი გამოდგნენ. ხელი-ხელ ჩაკიდებულნი დადიოდნენ სოფლის შუკა-ორღობებში, ჰყვებოდნენ ქვეყნის წარსულსა და მომავალზე. როცა პოეტის ზემო აჭარაში სტუმრობის შთაბეჭდილებანი დაღვინდა, დაწერა კიდევ მშვენიერი ლექსი:

აჭარა - ბატონი ახმედი

შოთას მამა,
ზურაბის ბაბუა

სოფელი შემომატარა, სვენებ-სვენებით ვიარეთ,
სათქმელი შემომაპარა-პირი გაეხსნა იარებს.
„დიდ დედეს გაუმარჯოსო — თავის მორჩილი დაწევით,
გვეგებებოდნენ გზადაგზა სოფლის ალალი კაცები.

ვეკითხებოდი წარსულზე, მეკითხებოდა ზვალზე,
მზე ჩაიღოდა, ქედები მწუხრის სამოსელს ელოდა...
მამაშვილურად ერთმანეთს მოვეფერ-მოვეალერსეთ,—
მთელ საქართველოს ვხედავდი, მთის მაღალ საქართველოდან.

მთას გავდა-მთაზე გამდგარი, ჩამოთოვლილი თმა-წვერით,
ხელჯოხზე ხელის დაყრდნობით, მეორე ხელის-მოჩრდილვით,
ვუზიარებდით ერთმანეთს, რაც გულზე გვქონდა ნაწერი,
ის-რა თქმა უნდა, ბატონი, მე — მისი მონა-მორჩილი.

ვუზიარებდით ერთმანეთს, გულის ზვაშიადს ვუმხელდით,
იქვე, ბებერი თუთიდან, ჩიტი გოდებდა ღაბუა:
ოლიმპიური სიმშვიდით იდგა ბატონი ახმედი —
ორი პოეტი ზოიძის დიდი მამა და ბაბუა.

ამ ლექსს ჩემი შვილები ხმამაღლა რომ კითხულობენ, თვალი გამირბის ჩემს

სამუშაო კაბინეტში თელის გაშალაშინებულ კედლისაკენ, სადაც მეგობარი მწერლების ავტოგრაფების გვერდით ზაალ ებანოიძის ოთხიოდე სტრიქონიცაა:

„თუ სტრიქონები თავისით იშვა,
მაშინ ვიწამებ ლექსის ბუნებას,
პოეზიაში დაკარგვა ნიშნავს,
ომში წასვლას და არ დაბრუნებას“.

ზაალ ებანოიძე

19 აგვისტო, 1994 წელი

ზაალ ებანოიძე ექვსი ათეული წლის გახდა. მიჰყვება ცხოვრების აღმართს მეტი საფიქრალ-სადარდებლით, ამჯერად უფრო ცნობილი, ბავშვივით სათნო გულის პატრონი, სიტყვის ნამდვილი ოსტატი.

ბევრის მეტყველია პოეტის სიტყვები: „ხუთი ათეული წლის შემდეგ სხვანაირი პასუხისმგებლობა მეუფლება, როგორც პოეტსა და რიგით მოქალაქეს. ჩემდაუნებურად წამომცდარი წყალ-წყალა სტრიქონი მკითხველის თვალში შეღავათის განწყობილებას ვერ შექმნის, რამეთუ ჩემი მდგომარეობის შემოქმედს მეტი პასუხისმგებლობის გრძნობა უნდა ჰქონდეს და არა უხვმოსავლიანობით გატაცების სურვილი...“

პოეტის ნათქვამში უფრო მეტად სიტყვისადმი ერთგულება ჭარბობს, მისი ყველა ბოლოდროინდელი ლექსი პროფესიონალის ხელითაა შექმნილი. შთაბეჭდილებისათვის წავიკითხოთ „და ეს იქნება“. „შეიძლებოდეს, გავიქცეოდი სადმე, შემიკედლებდა მაწანწალების გუნდი: შენგან მოძღვნილი ჩემი კუთვნილი დავთმე და ერთგულებით ვზიდე მონობის ხუნდი. ვაი თუ მაინც შევხარბებვარ ვინმეს, ოღად ჩათვალა ხავსმოდებული სორო — სადაც აქამდე ჩემივე გულის მღვიმეს შეფარებული საყდრის ბერივით ვცხოვრობ. არც რა ახალი, არც რა ძველია რამე, (მდორე დინებას დასაბამიდან ვენდე), ვდგავარ პირისპირ მე და ლუსკუმი ღამე და ერთმანეთში იმედს ამაოდ ვეძებთ. თავზე გვახურავს გალაქტიკების ბანი, ბანზე ღამაში ვარსკვლავქალები სხედან, გადახსნილია მეტეორების დანით მათი მაჯები და ჩემი გულის სევდა. სევდის საჩემლიდან ამომზიარალმა ზემოთ, შემოგატირე ჩემი ჩალა და თივა, წუთისოფელი მწკლარტეს მიტოვებს გემოს და რო არ ველი — იმ დროს მამტრევს და მცევა: ვაი, საბრალოვ, ჩემო ცოლო და შვილო, უფრო საბრალოვ, — ალბათ უთქმელად ხვდებით, დამაფარებენ ქარის სუდარას — ტილოს, დამიფარავენ მკერდს ღამეების თმებით და ეს იქნება... როდის იქნება ვინ თქვას, — სული ცოდვილი აგერ ჯახირობს ჭერაც: მიმინოსავით წინ გამიშვია სიტყვა და მუშა კაცის ხვითქი მისველებს პერანგს“. მე კი იმას დავძენ: ზაალ ებანოიძის ცხოვრება და შემოქმედება, უპირველეს ყოვლისა, ნიჭიერებისა და კაცურკაცობის ნათელი გამოვლინებაა.

ზაალ ებანოიძის რჩეული ლექსებისა და პოემების კრებული „მარადიული რთველი“ გამომცემლობა „საქართველომ“ დაბეჭდა 1989 წელს სოლიდური ტირაჟით, მაგრამ იგი გამოსვლისთანავე ბიბლიოგრაფიულ იშვიათობად იქცა. ამის უპირველესი მიზეზი ის გახლავთ, რომ პოეტმა თავისი ცხოვრებისა და შემოქმედების უშუაღმდეგ წიგნში თავი მოუყარა საუკეთესო ქმნილებებს.

გვერდი მინდა ავუარო პირდაპირ სათქმელს. ზაალ ებანოიძე ერთ-ერთი



პირველია ქართველ პოეტთაგან, რომელმაც სულითხორცამდე განიცადა ჩამომეწყრილი აპარის მთიანეთის საწუხარი. 1989 წ. ყოველივე ეს შესანიშნავად გამოხატა ლექსში „აჰარა“, რომლითაც გაამხნევა მთის შვილები და მუდმივი თანადგომა აღუთქვა:

„ახლავს ბედთან შეჭიდებას
ცრემლიც ღაწვზე განასკვლი,
მზად ვარ როცა შენ გჭირდება,
დავახიო დანას გული“.

თუმცა ოდნავ შემპარავად, ოდნავ შებინდულად, ჩვეული მოკრძალებით მიმართავს ერთგან თავისი სამშოს საუფლოსა და საცხოვრისს:

„მოვიარე შენი გზები,
შუახვევი, ქედა, ხულო,
ძმურად მაინც შემეწყრები,
ხშირად რაკი ვერ განახულობ“.

ეს სტრიქონები დასტურია იმისა, რომ პოეტი კლასიკური პარტიკულარიზმისაგან შორს დგას, მისთვის თანაბრად საყვარელია შორეულიც და ახლობელიც. ეს რომ ასეა, ამას კიდევ ერთხელ შევიგრძნობთ „მარადიული რთველის“ წაკითხვისას, რომელშიც დიდი სივრცეა ჩატეული. იგი მშობლიური იმერეთის სანახებიდან იწყება და არ მთავრდება. სულ უფრო ფართოვდება, იტოტება და უსასრულობას ერთვის:

„შენ რა გამოგლევს,
სულ იმატებ და სულ დიდდები...
დაე, თავისი არშინებით გზომონ მგოსნებმა,
ხეზე რამდენიც დამსხვილდება მარტში კვირტები,
ჩემთვის იმდენი სამყარო ხარ
და საოცრება...“

ლექსს „შენ რა გამოგლევს“ ჰქვია. იგი წიგნის ერთგვარი პროლოგია. ამ რამდენიმე სტრიქონში დიდი სათქმელია ჩატეული, რაც იმაზე მეტყველებს, რომ პოეტს აქვს უნარი მოკლედ და ლაკონურად გადმოსცეს გულის ფიქრი.

ზაალ ებანოძე იშვიათად მიმართავს რთულ მანერებს, წერს სადად, მარტივად, მკითხველისათვის გასაგებ ენაზე, თუმცა მისთვის უცხო არ გახლავთ სიახლეთა მიგნება. სხვანაირად არც შეიძლება, რადგან ძიების გარეშე არ იზადება ჭეშმარიტება. ამ უკანასკნელის გარეშე კი მართალი სტრიქონი. კარგად იცის პოეტმა ყოველივე ეს და გულისთქმას როგორც ძალუძს იმდაგვარად ამხელს.

პოეტისათვის სხვა თვისებებთან ერთად გამბედაობაა საჭირო, საკუთარ შესაძლებლობებთან წილნაყარი გამბედაობა. იგი ეყო ბოლომდე კაცს, რომლისთვისაც დალხინებას ფრთები არ გამოუჩნდება, შრომაში, გარჯაში თვალსა და ხელს შუა გაეპარა ორმოცდაათი გაზაფხული, ორმოცდაათი შემოდგომა და სადღაც მოგონებაში:

„ბავშვობა დარჩა
გადაფრენილ ჩიტის დარაჯად
და მეოცნებე თვალი აქვს სველი“.

ამ მიგნებული სალექსო ტაეპის მიღმა მთელი ცხოვრება ჩავლილა მთის ანკარა

წყაროსავით; კრისტალივით წმინდა, მაგრამ ორმოცი წლის პოეტი ელდანაკრავით ჩერდება, როცა დაგმანულ კარს გამოხსნის ნაშუაღამევს, შეკრთება კიბეზე შემდგარ კვალის მაძიებელ მყეფარას წინაშე, რომელიც საბელით უკავია, შეავლებს თვალს:

„წამის მეათასედში გავიარე გზა,
ორმოცი გაზაფხული რომ ამშვენებს,
მზეში გავიარე, ნათელში გავიარე
და მაინც ტერფამდე გავიყინე“.

გამოირკვა, რომ მავანს მეზობელი გაუქურდავს. კვალის დასაფარავად პოეტის სახლის კარებს მისდგომია, დაახლოებით ასეთი შინაარსია გატარებული ლექსში: „სიმართლეს, სიმართლეს გაუმარჯოს“, ამგვარი სიძლიერის ლექსები უზებადა აქვს პოეტს, მაგრამ ამ ლექსზე იმიტომ შევჩერდით, რომ წუთით შევიხედოთ პოეტის სულის ხვეულებში, სადაც უდიდესი შინაგანი დეპრესია ბოხოქრობს, ერთად ზღვავედება ადამიანის მიერ ადამიანის უფლების ხელოვნად, კაცის ხელით ჩადენილი უკეთურობანი, ამის განცდა და შეგრძნება ზარივით რეკავს წიგნის სახასიათო ლექსებში და მოუწოდებს მოყვასს მუდმივი ერთგულებისაკენ.

სულით ხორცამდე შემძრა ლექსებმა — „ძველი ლექსი მაიმამეზე“ და „დედა“ პირველი 16 სტრიქონია, მეორე — რვა, ორივე სხვადასხვა დროსაა დაწერილი ორივეში დიდი სინათლე, ტკივილი, შემპარავი სევდა და კმაყოფილება გამოსჰვივს“

„ბედნიერი ვარ შენი ეტლით

შენი ბორანით,

არ შეგალამდე სხვის მიწაზე

და სხვის მამულში“.

მაგრამ დედასთან გასაუბრება უჭირს წვიმის შვილს.

მცირე შესვენების შემდეგ მკითხველმა მიიღო ზაალ ებანოიძის ახალი წიგნი ცოტა უცნაური სახელწოდებით: „პოეტი ნაცვალსახელების ჩრდილში“. იგი ქუთაისის გ. ტაბიძის სახელობის სააქციო საზოგადოება „სტამბის“ საგამომცემლო ცენტრმა გამოსცა 1996 წ.

... შეღავათების დრო ჩავლილია... მეექვსე ათეული მიახლოვდება... შენი ხმალი და ჩემი კისერი მკითხველო! — იყავი პირუთენელი შემფასებელი — წერს წიგნის ანოტაციაში ავტორი.

ამ კრებულში სხვადასხვა მხატვრული ღირებულების ლექსებია შესული. ისინი ხუთათეულ წელს გადაცილებული პროფესიონალის ხელმა შექმნა. თითოეულ მათგანში ისეთი მძაფრი ენერგია ნაღმივითაა ჩადებული, რომ გაყინულ დარბაზს გაათბობს, ბნელს გაანათებს, უძლურს ღონეს შეჰმატებს, უნუგეშოს — ნუგეშს მისცემს, სულით ხორცამდე შეძრავს ადამიანს და მეტ სიცხოველეს შეძენს მისი სიცოცხლის დედაზარს.

წაკითხვით ლექსის „ნახვისსარივით გატარებ სხეულს“ ბოლო სტრიქონები:

„როგორც მებოძე, ისე მინდა დავბრუნდე შენში —

ვაშლის ყვავილით, ატმის რტოთი, ვაზის კურცხალით

და სამისოდ მე უკვე ფრთებს ვშლი,

თუ შენს წამიერ გააზრებას სალამს ვუგზავნი“.

გკითხულობ პოეტის ახალ ლექსებს და წამის გაელვებაში გროვდებიან



ბრწყვიალა თვლებივით მოჭარბებული ემოციები და სხვა განზომილება ენიჭება ცხოვრების საზრისს.

თავიდანვე ხომ გასცა თავისთავი პოეტმა და დასძინა: შეღავათების დრო წასულაო. ამაში დიდი დატვირთვის ქვეტექსტი ჩადო, რადგან ახლა სიჭარმაგეში შესული კაცი თვალებით ეძებს ყველაფერს იმას, რასაც სიფრთხილით მიდგომა სჭირდება. ყოველთვის გონების თვალს ავლებს რეალობასა და პათეტიკურად კითხულობს ვინ არის „ის“ მესამე, ათასი ფიქრისა და დარდის აღმძვრელი. პირდაპირ სათქმელს თავს არიდებს, აბამს ნაცვალსახელების კრიალოსანს:

„ის“ ჰყვება ამბავს, — „ის“ — მესამე, ვლუმგარ და ვისმენ,

(შენგან — მეორე, ჩემთვის ერთი შორი და უცხო),

ხანგამოშვებით სევდა რამე ასხლტება სიმზე

და დამითქორავს საყანეებს, დარჩენილს უწყლოდ.

ხომ ვიცი, ჩემი საწუხარი თავისად უჩანს

და ეფიცება ჩემი ხელით დანთებულ კოცონს,

ერთის მაგიერ სამი ლანდი უხდება ქუჩას

თუ სამი კაცი ერთი კაცის ტკივილით ცოცხლობს.

იცვლება როლი, მერე შენიც დადგება ჯერი

ლანდიდან ლანდში გაბიჯების ფარული ნიჭით,

ერთდამიგვე საწუხარზე ვტირით და ვმღერით

და მშვენობს შენად, მე რომ ჩუმად გამხელა მიჭირს.

ბოლოს როდესაც დაღალული ვბრუნდები თავთან —

(მაფრთხილებს გული ამომჯდარი და მაჯის ფეთქვა),

დავაწყობ სიტყვით ჩემი ნებით არეულ დავთარს

და ვიწყებ „მე“-თი მიტოვებულ საუბარს თქვენთან

(„პოეტი ნაცვალსახელების ჩრდილში“)

ეს საუბარი პოეტმა კარგა ხანია დაიწყო. გზადაგზა აკეთებდა წუთ-შესვენებას, ნათქვამ-გააზრებულისათვის თვალი რომ გადაეცლო, დაეჭვებ-ჩაფიქრებისათვის დრო გამოენახა, წუხილი და ცხოვრებისეული ჯავრი გაენელებინა:

— შემოვიარე სანახები მე რომ მიყვარდა,

ვიფიქრე წუხილს წუთით მაინც გამინელებსო,

მაგრამ ვაი, რომ თვალი ჭალებს აღარ მიხარბდა,

არც მთები იყო ძველებურად საინტერესო...

ჯუჯა ჩირგვები გვირილების იდგა ცხორებში

და მობოიჟრე ბელურებიც ცაზე ეხატა

და შემოვიხმე თავი მე ჩემს სიმყუდროვეში,

რომ საიდუმლო პარაკლისი გადამეხადა“

(შემოვიარე სანახები)

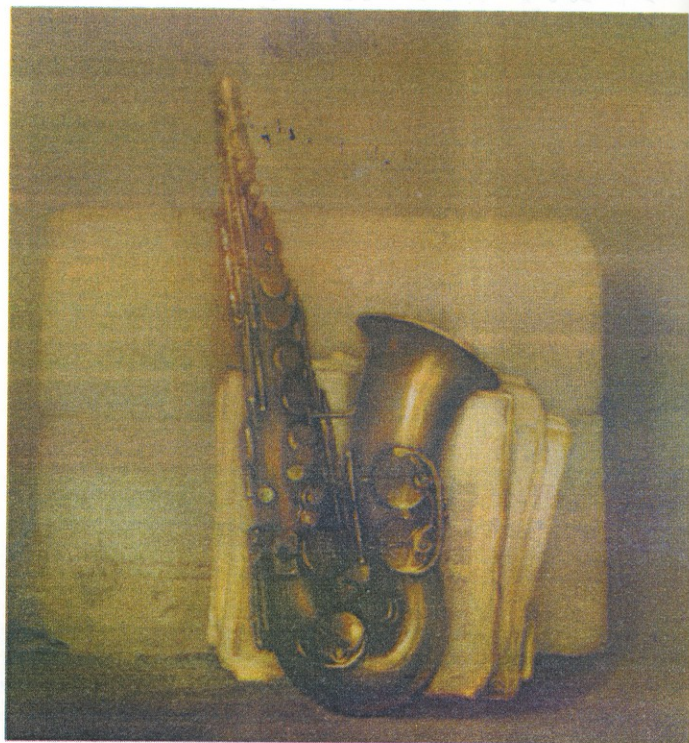
კრებულს დასაწყისიდან დასასრულამდე ყველა სტრიქონი რწმენის ნათელითაა გასხივოსნებული, რასაც ახლავს აბსტრაქტული მცნება—იმედი, რომელიც პოეტის თქმით ზოგჯერ სხეულს შეისხამს, თეთრ ხალათს მოისხამს და ხალხში დადის:

„გივი წულეისკარის სახით...



ვახტანგ ბესელია

ნიკორწმინდა



ვახტანგ ბესელია

საქსოფონი

ჯონდო და არჩილ მხეიძეების სახით...

გიორგი ცისკარაშვილის სახით...

ცისკარაშვილი სამრეკლოს გვერდით,

ფლატეზე როცა ზატავდა ქრისტეს,

ჩვენ ლექსებს ვწერდით,

ჩვენ ლექსებს ვწერდით

და თვალი ჩუმად გვეკირა ცისკენ“.

ეს ამონარიდი მოვიტანე „ზიგზაგებით წასაკითხი ლექსი №2დან“, რომელიც სტრუქტურულად რთულია, როგორც ალქმის, ასევე ტექნიკური სრულყოფის თვალსაზრისით. ამას განსაკუთრებით იმიტომ გავუსვი ხაზი, რომ პოეტის მაძიებელი ბუნება ვერ ეტევა ტრადიციული ლექსის ჩარჩოებში და ზოგჯერ სათქმელის მყარ ტევადობას რთულ სტანდარტულ ჩარჩოებში მოთავსებით აღწევს. ამ მხრივ საყურადღებოა ლექსები: „საით გარდახდა იმ გორიდან თეთრი მხედარი“, „მარადისობის ქაშნიკი“, „მოთქმა ხმითა თავ-ბოლო ერთითა“, „ზიგზაგებით წასაკითხი ლექსი №1“, ღრუბელი ჯანღში გადასული“, „არქიმედის კანონის პარალელი“, „სოფელსა სამაცდუროსა“ და სხვა.

კრებულში ბევრი ისეთი ლექსია, წაკითხვისთანავე რომ ამაღლებს გუნება-განწყობილებას, ჩასახლდება სულში, დიდხანს თავს ვერ დააღწევ მოჭარბებული ემოციებს, გადამდებ ჟრუოლასა და მუსიკას. ერთი წაკითხვით ჩემში ასეთი შთაბეჭდილება დატოვა ლექსებმა: „როგორ მაგონებ“, „გაატან მზერას ფეხადგმულ მიაგს“, „ეზოდან ისმის უალოო ყვირილი მამლის“, თითქოს ყოველი ის არის, რაც გსურს, „დაუწერელი ლექსის დატირება“, „ჩრდილოვან ხეთა შრიალი მოდის“, „რამ თვალის მომჭრელ ციმციმს“, „ტანს მალე ჩამოითეთრებს“, „აბასთუმანი“, „მამა“, „მწვანე მინდორში“. ჩემი აზრით ყველაზე მეტად ამ ლექსებში წარმოჩნდა ათეულ წელზე გადაცილებული პოეტის ინდივიდუალობა სათქმელისადმი ახლებური დამოკიდებულების თვალსაზრისით.

ჩემი მიზანი არ გახლავთ პოეტის ახალი კრებულის სრულყოფილი იდეურ-მხატვრული ანალიზი, მაგრამ მინდა შეგახსენოთ, რომ კრებულში უხვადაა შედარება-ანალოგიის ნიმუშები (და გულს გაავრდნილს სხეულში თოფად, საღამოს მწუხრი წამოუხუტავს „და ითელება ფეხებში ლექსი, ყველაზე დიდი ვალუტის კურსი“. „გამოხვალ გარეთ-სახლში ისეც დამძიმდა წერა და ახლა ქუჩა თავზე უფრო გვიმედება, მწამს ჩემი თეთრი კარმიდამოთი დავესიზმრები შენს სიმარტოფეს, „და მეც აქ ვარ, ცა მახურია აუღერებელი ხეივნების მჩატე სამოსით“, „ჰაობიდან ბოლო წეროც მიდის და შიკვს სითბო, საგზალი ამ ქვეყნიდან იმ ქვეყანაში, ირხევა თეთრი კატბარდები, ქედებზე როგორც ქარში ფაფარი, „გინდა თუ არა სანახევროდ, ხარ აქაური და ათასებში ამის გამო გამოირჩევა, „მო გაზაფხულო, შუბლზე გრილი შემახე ხელი“, „ცოტაა ალბათ დახვეწილი ჯამბაზის გეში — საფრთხის გარეშე იარო კაცმა“ ყველა მათგანი მთლიანობაში სრულყოფილი ლექსი ვით იკითხება.

„პოეტი ნაცვალსახელების ჩრდილში“ ორიგინალური ხედვის მქონე პოეტის დაწერილი წიგნია. მასში დამკვიდრებული ლექსები სხვა თვალით აღიქმებიან.

ვერ ვიტყვი ზაალ ებანოიძის მეექვსე ათწლეული მართო ლექსებით შემოიფარგლა. არა ერთი საინტერესო ესეი, ლიტერატურული ნარკვევი გამოაქვეყნა



მეგობარი მწერლების შემოქმედებასა და მიმდინარე ლიტერატურულ პროცესებზე.

ბევრი მათგანი დაიბეჭდა ჩვენს პერიოდიკაში. როცა მათი ცალკე წიგნად გამოცემის ამინდი დადგება ავტორი ამით ერთ საინტერესო შტრიხს შეჰმატებს ქართულ ესეისტურ აზროვნებას.

თავს ვერ მივცემ უფლებას არ ვთქვა ზაალ ებანოიძის „დედა მუხა ლექსებზე.“ (ს. ს. გამომცემლობა „აჭარა“ 1997წ.) მაღალ პოლიგრაფიულ დონეზე გამოცემული წიგნი — ალბომში შეტანილია ცხრა ისეთი გახმაურებული ლექსი „ბავშვობიდან რომ აყვება და სამარის პირამდე მიგაცილებს“. მათ თან ერთვის ვრცელი ესე მ. ავტორებზე ლიტერატურის ისტორიაში რომ დარჩნენ თითო-ოროლა ლექსით. საუბარს აღარ განვაგრძობ წიგნი-ალბომის გამოცემის მნიშვნელობაზე. კარგი საქმე გააქეთა ამ წიგნის შედგენა-გამოცემით ზაალ ებანოიძემ მიმდინარე ლიტერატურული პროცესის სასარგებლოდ.

დრო მიდის. დასასრულს უახლოვდება კატაკლიზმებით აღსავსე საუკუნე. მალე შემოაღებს კარებს ახალი ათასწლეული, რომელიც არსებითად განსხვავებულ მოთხოვნებს წაუყენებს ლიტერატურას. შეღავათი არ დასჭირდება ნაცვალსახელების ჩრდილში მდგომ პოეტს.



ამირან კილურაძე

გამია პარზანიის პრტი უსნოზი ლაქსის ისტორია

1997 წლის ნოემბერში ბათუმის ილია ჭავჭავაძის სახელობის დრამატულ თეატრში საქართველოს სახალხო არტისტის, „განდაგანას“ უბადლო შემსრულებლის ფატმა კობალაძის საიუბილეო საღამო უნდა გამართულიყო. პროგრამის მომზადებისას პირველ რიგში იმ ადამიანების სიის შედგენას შევუდექი, ვინც საღამოს დაამშვენებდა. უპირველესად ასეთი მსცოვანი პოეტი ბატონი მამია ვარშანიძე იყო. სახლში დავურეკე, მოვიკითხე, მოვეფერე საყვარელ მგოსანს და ვუთხარი რაშიც იყო საქმე. გულით გაიხარა — ფატმა კობალაძე ჩინებული ქალბატონია, მის იუბილეზე სიამოვნებით გამოვალ და მივესალმებიო. ვთხოვე შევხედროდით ერთმანეთს, დათქმულ დროს მის საყვარელ ადგილას — გაზეთ „აჭარას“ რედაქციის წინ შევხვდით. ბათუმის ქუჩებს დავუყვეით. აქეთურით ვთქვით, იქეთურზე ვისაუბრეთ და შევთანხმდით, საიუბილეო საღამოზე გამოვიდოდა, ერთი ლექსიც უნდა ვუძღვნაო, მითხრა.

სამწუხაროდ, ფატმა კობალაძის საღამოზე ბატონი მამია ვერ მოვიდა. მოხდა დასანანი გაუგებრობა. რაზეც შემდეგი შინაარსის წერილი მომწერა.

ბატონო ამირან!

გახსოვთ ალბათ, გზად ჩვენ მოვილაპარაკეთ, რომ სიტყვით გამოვსულიყავი ფატმა კობალაძის საღამოზე.

მე არ აღმოვჩნდი იმ საღამოზე და აი, რატომ: მითხრეს, ფატმას საღამო გადადებულიაო. მერე და რატომღაც არ იშოვებოდა გაზ. „აჭარა“, რომ შემომეწმებინა — იყო თუ არა მის შესახებ ინფორმაციები, წერილები, თქვენი ტელეფონი არ ვიცოდი და აღარც ვცდილვარ, რაკი ორჟოფულ ორპირ ქარში აღმოვჩნდი, ვიფიქრე, ალბათ გადადეს-მეთქი, ამ ბოლო დროს ეს ჩვევიათ იმათ, ვინც ამას აწესრიგებს, ზოგი რიცხვს სტოვებს, საათს ცვლის — ისიც 3 საათით გადასწევს ხოლმე.

თქვენი მოსაწყვეი მე არ მხვდა წილად, მიუტანიათ რკინიგზის სამმართველოში. მისი უფროსი კი ადგილზე არ იყო. მისმა უფროსმა 15XI მნახა ღამით და ეს ფაქტი გადმოცა.

ამდენი იმიტომ დაგიწერეთ, რომ მე ტყუილი არ მჩვევია, ფაქტს გიტოვებ, რაც მოვამზადეთ თქვენთან შეთანხმების თანახმად.

ასე, რომ მე სიტყვის კაცი ვარ და ნუ ღარჩები ნაწყენი.

პატივისცემით მამია ვარშანიძე

18 XI 97

— ეს წერილი იმიტომ მოგწერე, რომ დამიჯერო რაშიც იყო საქმეო, მითხრა ბატონმა მამიამ პირველსავე შეხვედრაზე. არადა, ფატმასათვის სიტყვაც თბილი მქონდა მომზადებული და ლექსიც სპეციალურად დავწერეო. ნახე, ალბათ,



წერილთან ერთად სამსახურში იმ სიტყვის ხელნაწერიც დაგიტოვე და ლექსიცო. „ჩემი ნაპერწკალიც შეერიოს ამ ვარსკვლავის ჟინჟღილებს“, ასე დაუსათაურებია პოეტს საიუბილეო სიტყვა. გთავაზობთ ამ ტექსტს უცვლელად.

ჩემი ნაპერწკალიც შეერიოს ვარსკვლავის ჟინჟღილებს...

მე ერთი ლექსით ვაპირებდი ამ საღამოზე გამოსვლას. არ ვიცი მომატყუა თუ არა გონებამ, ასეთი სახელდახელო მინაწერი გავუყეთე — მსოფლიოში ებოქებს ანსხვავებენ გამოჩენილ ხელისუფალთა მოღვაწეობით, განსაკუთრებით ლიტერატურისა და ხელოვნებაში. მაგალითად, საბერძნეთს — ალექსანდრე მაკედონელის შუქი ფარავდა, ნაპოლეონ ბონაპარტი საფრანგეთს, ერთ-ერთი ნიჭიერი ფარაონისა — ძველ ეგვიპტეს, რომელმაც ააყვავა ხელოვნება. ამიტომ ამბობენ — პიროვნება მამოძრავებელი ძალაა ისტორიისაო. მაშასადამე, ქვეყანა პირობითად იყოფა ხოლმე ორ განსხვავებულ ებოქად... შეიძლება იგივე ვთქვათ სამხრეთ საქართველოზეც, კერძოდ, აჭარაზე. ანუ გაემიჯნოთ ორად—ძველი და ახალი აჭარა, ძველი აჭარისათვის დამახასიათებელი იყო მხოლოდ ხალხური ხელოვნება, სადაც თითქოს მიმქრალი იყო ქალის ნიჭი. ქალი ვარსკვლავი, არავის გაუგონია. ეს სახელები გაჩნდა მხოლოდ იმ აჭარაში, მე რომ გავიზარდე. იმ დალოცვილ ჟამმა მოგვცა ბრწყინვალე ასპარეზი ნიჭის წარმოჩენისა. ჩვენს საყვარელ იუბილარს ფატმასაც იმ ბედნიერმა დღეებმა გაუბრწყინა ნიჭი და გონება — გაიჭრა ხალხში ამაღლებული ხელოვნებით, მაგრამ ხელოვნებაში, რომ ამაღლდე, ორი რამ უნდა ამშვენებდეს ადამიანს — სილამაზე და ალვისატანადობა. ამ ორი განძით ბუნებამ ჭეშმარიტად დააჯილდოვა ქალბატონი ფატმა კობალაძე. მისი გამოჩენა და მიმორჩევა სცენაზე, მიმზიდველი მშვენება იყო, ხოლო თვითონ — ზღაპრული მშვენება. მაგრამ ეს არ იქნებოდა საკმარისი, იგი ნიჭიერად განსწავლულიც იყო ქორეოგრაფიაში, ამრიგად, სამი ბრწყინვალეობა შეერთდა ამ ადამიანში — სილამაზე, კენარტანობა და სახელოვანი განსწავლულობა. იგი ამ ბრწყინვალეობამ აქცია საქართველოს ვარსკვლავად. მე მას ვულოცავ ამ გამაჩვენებას, 70 წლის დასაკუთრებას. მე ცოცხალს შევსწრებოდე, როცა იგი 100 წლის ვარსკვლავი იქნება. ჩვენს მთიან მაჭახელში 107 წლის ქალბატონია და ჯეირანივით დაპქრის თურმე მშობლიური სოფლის აღმართ-დაღმართზე. ამიტომ, უცხო თქმად ნუ მოეჩვენება ვინმეს ჩემი სურვილის გამხელა — ასი წლის ჩვენს ფატმას შევსწრებოდე მე მასზე ცოტათ უმჯნესი მეოსანი მეთქი.

ქალი თავისი ბუნებით პოეზიაა. ამიტომ ქალებს ჩვენზე უფრო უყვარს პოეზია... და თუ პოეტური სტრიქონებით შევიჭრები მის ამაღლებულ სილამაზეში, ამ ვარსკვლავის ჟინჟღილების დანამატად ჩამეთვლება... და ლექსიც გაანათებს. რა იქნება, ჩემი ნაპერწკლებიც შეერიოს ამ ვარსკვლავის ჟინჟღილებს.

აქვე სრულად გთავაზობთ მამია ვარშანიძის ზემოთაღნიშნულ ლექსს.

ზღაპარიც ხარ. ლეგენდაც ხარ...

ვუღვნი ჩვენს საყვარელ ვარსკვლავს
ქალბატონ ფატმა კობალაძეს

ვარსკვლავი რომ ჟინჟღილებს დაპქრის, მერე თითქოს სცვივა დაბლა,
აქ კი იჭერს ქორფა გოგო, ესირმება თეთრი კაბა.

ამირან კილურაძე

ღმერთო ჩემო, ისეთია, ანგელი ცით ჩამოფრინდა,
ასი ვარდი გაეფურჩქნა, ფურცელ-ფურცელ ჩამოფინა,
და სურნელი სულს შეეტკბო, ქალი თურმე რა ყოფილა!

მუდამ დამრიდ სოფელს გოგოს თვალი წყვილი უბრწყინავდა,
შაბაშ იმას, იმ მთებიდან ვინც კეთილად უწინამძღვრა.
საოცრებაც ამას ჰქვია, ხელია თუ ცისარტყელა,
გულიანშვილს გააოცებს, იმ წამიდან მისი ტყვე ვარ,

სცენაზეა გოგო მორცხვი, სინაზე რომ შვენის ვარდის,
ჩემი ლექსის სიტკბოება, ღიმილი და ჩემი დარდი.
შავი ფერი ჩამოხია სახეს მისას რომ აჰკნობდა,
ასი თვალი უღიმოდა, საპატარძლოდ ვიღაც ბჰობდა.

ასე იყო, როს პირველად ფატმამ სცენა მოიხილა,
ვინ აღუნთო გულში ცეცხლი და რომელი მოიხიბლა?!
რა ვნახეო, რა ცას მოსწყდა, ტაშიც, გულიც ერთად მოსკდა,
პოეტები ასე ვიტყვი: ზღაპარ იყო მისი მოსვლა!

ამო არის ქალის რხევა, თვალთა ელვა, ბაგის ბრწყინვა,
ხან ზღაპრული ოქროს ხეა, ხან თოვლი, ხან ოქროს წვიმა.
თუ სცენაზე არ გინახავს, როკვა მისი არ გინახავს,
შენ არ იცი საოცრება და ვერც მის განძს შეინახავს...

საიდან სად იკაშკაშა, საით იყო, რომელ მხარეს,
მოდი, მითხარ ჩემო ფატმა, გულები ვის გაუხარე?!
შენ სდუმხარ და არას მეტყვი, ჩამოვფურცლავ მე შენს ამბავს,
არაბეთში, არაბები საოცრებად გაგინახავს.

თქვეს, ჩვენი ცის ვარსკვლავია, ვერ გავუშვებთ აქედანო,
მზეთუნახავს ვინ დაგითმობთ, ასი ხმალით დაგედანო!
დადნა შავი ისტორია, ღიმილია მფრქვევი ვერცხლად,
შენც არაბო, მოყვასი ხარ, ცას საჩუქრად ჩამოკეცავ!

ალარ მეყო ლექსის ძალა, მივეხალე პალესტინას,
და რუსთაველს შეველა ვთხოვე, თურმე მასაც აეტირა,
გაიხსენა ჩვენი ბედი, როცა ვყავდით მონად ტირანს,
მითხრა: — მესხო, აჭარელო, მეც შენთან ვარ, იშაირე,
ლარებს ცეცხლი მოუკიდე, მარგალიტსაც შიგ გაირევ!
გმადლობთ შოთა რუსთაველო, არაბეთშიც ვიშაირე!

ისიც მოვლეთ, ესეც მოვლეთ, ყველგან გაგყვა, ჩემო ფატი
შენი ოქრობრწყინვალეობა, ისევ ცეცხლს ჰყრის ჩემი ნატვრა
ისევ გიწევ სცენაზე და შენი ნაზი რწევაც მესმის,



შენ ჩემი ცის ვარსკვლავი ხარ, ჩემი მუზა, ჩემი ლექსი
მოგიტანა შენ მგოსანმა გული, რასაც გპირდებოდა,
შენ სცენაზე, მე კი ლექსში არვის დავთმობთ პირველობა.

ბატონ მამია ვარშანიძის წინამდებარე წერილები და ლექსი პირველად
ქვეყნდება.

ვიმედოვნებთ, რომ შეიქმნება ჩვენი საყვარელი პოეტის სახლმუზეუმი და მისი
პირადი არქივი ბინას დაიდება ან აქ, ან აჭარის განათლებისა და კულტურის
მუზეუმში. მომზადდება და გამოიცემა მამია ვარშანიძის პოეზიისა და წერილების
სრულტომეული. მაშინ, წერილის ავტორი, სიამოვნებით დათმობს საყვარელი
პოეტის მოტიანილ ხელნაწერებს.



ხელოვნება

მანანა კაშია

ხაზისა და სიბჰვის ფარმარი

ნინო ნიჟარაძის ხატვის მანერას, ხასიათსა და თავისებურებას მინიატურული, მცირე ფორმის ნაწარმოებები განსაზღვრავს — აქ თავს იჩენს ტელე-კინო მხატვრობისათვის დამახასიათებელი მხატვრული ხედვის სპეციფიკა.

ეს განსაკუთრებით კარგად ჩანს კოლაჟებში: „მოკითხვა ბათუმიდან“, „ბათუმი“, „იმედი“, „თარო“, რომლებშიც მხატვრულად განზოგადოების ფორმის აბსტრაგირებისაგან მივყავართ. კონტურების ან სხვა გამოყენებული საგნების, ლითონის, ნაჭრების, სარკეებისა და ფოტოების რთული, მკაფიო ნახატი კომპოზიციის დეკორატიულ გადაწყვეტასთან ერთად სურათებს გარკვეულ სიბრტყეობრიობასაც ანიჭებს.

ოდითგანვე ხელოვნების განვითარებას თან ახლდა მოწოდება — ესწავლათ ბუნებისაგან, ეძიათ სილამაზე ბუნებრივობაში. „ბუნებრიობის გარეშე არ არსებობს ჭეშმარიტი სილამაზე“: — წერდა დიდრო.

შეიძლება ითქვას, ყველაზე საოცარი მხატვრულ-ესთეტიკურ მოღვაწეობაში არის სინამდვილე აღიქვა შემოქმედებით კატეგორიებში. თავად ბუნებაში ყველაზე მეტად შთამბეჭდავია ის, რაც ბუნებრივი სახით გადმოსცემს ადამიანურ ქმნილებებს. იქნება ეს ქვის ზედაპირზე უზორი ან ხის ქერქის ფაქტურა, ყვავილის, კრისტალის, ზღვის ნიჟარის ფორმა თუ მზის ამოსვლისა და ჩასვლის ყოველდღიური ბუნებრივი წარმოდგენები — სწორედ ეს გიღვიძებს სურვილს, გამოთქვა მიამიტური აღტაცება, „როგორც სურათზეა“.

მხატვარი თანაბარი გატაცებით წერს პეიზაჟებს, ნატურმორტს, პორტრეტს. მიუხედავად ამისა, ნამუშევრების უმრავლესობა გრაფიკულია, თუმცა მათ შორის ვხვდებით ფერწერულ ნაწარმოებებსაც — მხატვარი დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს კოლორიტის პრობლემას. წინასწარ გააზრებულ ფერადოვან გამას ამდიდრებს მოულოდნელი იმპროვიზაციებით. მსუყე მონასმების გვერდით ხმარობს თხელ, გამჭირვალე ფერადოვან ლაქებს. მის საუკეთესო ნამუშევრებში ფერი, კომპოზიცია, ნახატი ორგანულ მთლიანობაშია.

ნინო ნიჟარაძის შემოქმედებაში საინტერესო ადგილი უჭირავს ზღვის პეიზაჟებს — მარიწებს. პეიზაჟების პალიტრა ფერთა სიუხვით არ გამოირჩევა, ძირითადად გამოყენებულია შავი, მუქი ლურჯი, მომწვანო-მოყავისფრო ტონები („სეინერები“, „ზღვა — მზე ჩაესვენა“, „მზის ჩასვლა“, „ზღვისპირა პეიზაჟი“.) მიუხედავად თავშეკავებული ტონალობისა, მახვილი თვალითაა დანახული ესა თუ ის ადგილი — დღის სხვადასხვა მონაკვეთში, სხვადასხვა განათებისას, რაშიც, შეიძლება ითქვას, იგრძნობა მხატვრის იმპერსიონისტული ხედვის უნარი. ლოკალურ ფერთა გარკვეული თანაფარდობისა და მკვეთრად გამოხატული კონტურისა, პეიზაჟებში იგრძნობა სივრცის შთაბეჭდილება. დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ფონსაც და კონტურის მონახაზებსაც.

თავად ნინო ნიჟარაძის „ტექნიკა“ თავისი არსით არის ხედვის საშუალება, ხოლო „შემოქმედება“ — ღრმა შეგრძნების უნარი.



სილამაზეს სათავეში უდგას ბუნებრივი ფორმა. ის, მხატვრის სიტყვებით რომ ვთქვათ, „სულის მატარებელია, რომელიც შენ ერთს გაგეხსნება და მოგყვება ...ზე“. ასეც ხდება, როცა ნინო ხატავს ყვავილებს „ნატურმორტი...“ „თეჯირის ესკიზი“, „ნატურმორტი ნიჟარით“, „დიდი ნატურმორტი“, „ნატურმორტი შპალერზე“ ღრმა ხედვის საფუძველზე იხსნება ბუნებრივი ფორმის თავად სული. კონტურებითა და ხაზებით შთაბეჭდავს არა ფორმის, არამედ მისი შექმნის საიდუმლოებას, მხატვარს სურს მთელი რეალობით გადმოსცეს ნახატი, ამას აღწევს კიდეც, როცა კალმით გაკეთებული მონასმებისათვის მოუხმობს ფერებს.

პროფესიული ოსტატობითა და მხატვრული ამოცანის გადასაწყვეტად ორიგინალური ხერხების მიგნებით გამოირჩევა ნინო ნიჟარაძის ნატურმორტები. მხატვარი არ ეძებს უცხო თემებს, მას აინტერესებს საგნების ურთიერთდამოკიდებულება, მიმართება და საამისოდ ხშირად ერთი და იგივე საგნებით ქმნის კომპოზიციებს.

ნინო ნიჟარაძის ნატურმორტები არ წარმოადგენენ საგანთა მკვდარ ბუნებას — ნატურმორტს.

საგანთა მკაფიო ფორმისა და მოცულობის მისაღწევად მხატვარი მიმართავს ფერთა კონტრასტებს, რითაც ხაზს უსვამს ტუშით, გუაშითა და კალმით ნახატის სტრუქტურულ ერთიანობას. მშვიდი, ფერადოვანი გამა იქმნება მწვანე, ლურჯი, შავი, მოყვავისფრო, მოვერცხლისფრო ფერების ფაქიზი ტონალური გრადიენტით. („ნატურმორტი მარათი“, „ნატურმორტი ბროწეულით“, „სოკოები“, „ნატურმორტი სანთლით“, „დესერტი“, „ცისფერი ნატურმორტი“, „ბოთლები“, „სამი ფორთოხალი“, „მწვანე ნატურმორტი“).

განსაკუთრებით ფერთა სათუთი შეგრძნებით გამოირჩევა „მწვანე“ და „ცისფერი“ ნატურმორტი. თეთრი სუფრის ფონზე განლაგებული ლურჯი და მწვანე ფერის სუროები და ლარნაკები წარმოშობენ უამრავ ნახევარტონებს — ვალიორებს. ასე თავისებურად აირეკლავს თეთრი მინა მწვანესა და ლურჯს. იქმნება საოცარი ბაცი, გარდამავალი ნახევარტონების გრადიენტები დრავირებული თეთრი სუფრის ფონზე.

ნინო ნიჟარაძის ნახატებში იგრძნობა ფერმწერის ოსტატობაც. მხატვარი დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს განათების ეფექტს, რითაც იგი გამოჰყოფს ცენტრალურ ფიგურებს. მიმართავს შუქ-ჩრდილის მკვეთრ დაპირისპირებას, რაც აძლიერებს ნაწარმოების ემოციურ მხარეს. ნახატებში ხშირად მიმართავს სხვადასხვა ტექნიკის კომბინაციებს (ტუში, კალამი, გუაში). დახვეწილი, ფერადოვანი გამა, „რომელიც ზოგჯერ სულ რამოდენიმე მოსმითაა შექმნილი, აფართოებს ნახატის შესაძლებლობებს. იძლევა ჰაეროვანი გარემოსა და სიღრმის გადმოცემის საშუალებას.

ნინო ნიჟარაძის შემოქმედებაში მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს თეატრის თემას. („მსახიობი ქალი“, „ჯამბაზი“). ძალზე შთაბეჭდავად არის შესრულებული მსახიობი ქალის თეატრალური სამყარო, მისი შემადგენელი ანტურაჟის და აქსესუარების გარემოცვაში, თვითთელი საგანი — დრავირებული ფარდა, სამოსი, მსუბუქად შემოვლებული კონტური ოსტატის გაწაფულ ხელს ემორჩილება და მდიდარ პლასტიკას ქმნის, რაც მთლიანობაში გარკვეულ დინამიურობას სძენს ნაწარმოებს. „ჯამბაზში“ მხატვარი მიმართავს ფიგურის თავისებურ დეფორმაციას. ამით გროტესკულ სახეს აძლევს გამოსახულებას, რაც უფრო მეტყველს ხდის პერსონაჟს, ეს იმავე დროს ნახატს ანიჭებს ექსპრესიულობას. მაყურებლის

ყურადღებას აუცილებლად მიიპყრობს ფანჯარა და პერლამუტრისფერი ნიჟარა, რომლებიც მისი შემოქმედების ლაიტმოტივად აღიქმება („ქალი ფანჯარასთან“, „ფანჯარა“, „ნატურმორტი ფანჯრის ფონზე“ და ა.შ.).

ნინო ნიჟარაძის შემოქმედებაში აღსანიშნავია გარემომცველი სამყაროს სიმბოლურობა. ზოგიერთი მათგანის ეზოაქვს ენა და აზრი ძნელი გასაგებიცაა. სიმბოლური იყოს სამოსის ნაკეცები, მცენარეები, ცხოველები, საგნები, ყვავილები, ასოები და რიცხვები. ასევე სიმბოლური შეიძლება იყოს ფერიც.

ნინო ნიჟარაძის შემოქმედებაში მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს პორტრეტულ ქანრს. მის პორტრეტებში ჩანს ადამიანის შინაგანი სამყაროს გადმოცემის უნარი, სათუთი დამოკიდებულება ხასიათის ამოხსნისადმი, ადამიანის სულიერი მდგომარეობის ფიქსირებისადმი.

პასტელით შესრულებულ მერისა და მზიას პორტრეტებში სახე მსხვილი პლანითაა მოცემული ნეიტრალურ ან პირობით ფონზე. იგი არ ისწრაფვის ნატურის შეღამაზებისაკენ, არამედ ცდილობს წამოსწიოს ხასიათის განუმეორებელი თავისებურებანი. მხატვარი აღწევს მოდელის მართალ დახასიათებას.

ნინო ნიჟარაძის შემოქმედებაში ვხვდებით ისეთ ნაწარმოებებსაც, რომლებსაც თან ახლავს ქართული კალიგრაფიით შესრულებული ტექსტი — ეპისტოლე. ეს ეპისტოლური ტექსტი შინაარსობრივად დაკავშირებულია ნაწარმოების ხასიათთან და ეხმარება ნაწარმოების იდეური და მხატვრული არსის ყოველმხრივ გაგებას. საქართველოში საუკუნეების მანძილზე კალიგრაფია ითვლება უმაღლეს ხელოვნებად და უთანასწორდება გრაფიკას.

ნინო ნიჟარაძის შემოქმედებაში ამ ხელოვნების ფენომენალური მოვლენაა პოეზიისა და ფერწერის სინთეზი, როცა ქართულ კალიგრაფიაზე ვლავარაკობთ, თვალწინ უპირველეს ყოვლისა, ის ასო-ნიშნები წარმოგვიდგება, რომელიც ქართულ ანბანს შეადგენს. ნინო ნიჟარაძის შემოქმედებაში თვითოეული ასო — ნიშანი, თავის მხრივ მცირე ზომის გრაფიკული ფიგურაა. ამ ფიგურების ანუ ასოების მოხაზულობა, იმდენად განსხვავდება ერთიმეორისაგან, რომ თვალი მკაფიოდ და თავისუფლად აღიქვამს ურთიერთსხვაობას, მაგრამ, ამავე დროს ასონიშნებია ერთმანეთთან გარკვეულ მსგავსებასა და ერთიანობასაც ამჟღავნებენ, რაც იმის დამადასტურებელია, რომ თითოეული ასოს მოხაზულობა ანბანის ერთიან გრაფიკულ სისტემას ექვემდებარება, რომ ასოებს შორის გარკვეული კავშირი და ურთიერთშესაბამისობა არსებობს. ამდენად, თითოეული ასონიშნის ხატი მოცემული ანბანისათვის დამახასიათებელი კანონზომიერებით არის განსაზღვრული.

ნინო ნიჟარაძის მიერ შესრულებული კალიგრაფიული ეპისტოლეები ფერწერის, კალიგრაფიისა და ბეჭდვითი ქანრების აბსოლუტური მთლიანობის სინთეზია. ეს „ერთიანობა“ იკითხება შემოქმედებით პროცესშიც და საერთო კომპოზიციაშიც და ეს ერთიანობა, კოდირებულ კომპოზიციაში მხატვრის მიერ მისაღებია ქართველის ესთეტიკური გემოვნებისთვის.

ნინო ნიჟარაძე 1981-88 წლებში ბათუმის თოჯინების თეატრის მხატვრად მუშაობდა. გაფორმებული აქვს თხუთმეტამდე სპექტაკლი, რომელთა სცენოგრაფია ორიგინალური სახვითი გადაწყვეტით, დრამატული მასალის ღრმა წვდომით გამოირჩევა. მხატვრის ერთ-ერთ დამახასიათებელ თვისებას წარმოადგენს რეჟისორის ფუნქციებში შეჭრა და თანავტორობა. ა. პოპესკუს ზღაპარი „მზის სხივი“ (რეჟ. გ. სარჩიელაძე) რუმინული დრამატურგიის ფესტივალზე საუკეთესო რეჟისურისა და მხატვრულობისათვის პირველი ხარისხის დიპლომით დაჯილდოვდა.

რადი ჩიბურდანიძე

მხატვარი ვახტანგ ბესელია

თანამედროვე ქართული მხატვრობის ერთ-ერთ თვალსაჩინო წარმომადგენელს ვახტანგ (ბესო) ბესელიას 55 წელი შეუსრულდა. ამ თარიღთან დაკავშირებით 20 სექტემბერს აჭარის ხელოვნების სახელმწიფო მუზეუმის მცირე დარბაზში მოეწყო პერსონალური გამოფენა „25 პასტელი“. ექსპოზიციაზე წარმოდგენილი იყო შემოქმედების ბოლოდროინდელი ნამუშევრები — დამთვარიელებელი კიდევ ერთხელ ეზიარა მაღალ ხელოვნებას.

ვახტანგ ბესელიას ხელოვნება ინტელექტუალურია, გამსჭვალულია სულისმიერი საწყისების აშკარა პრიმატით. იგი ხასიათდება ლაკონიური მეტყველებით, ფორმისა და შინაარსის ჰარმონიით. ფერწერულობისა და პლასტიკურობის ერთიანობით, რაც ოსტატის მხატვრული ხედვისა და შესაძლებლობების მთლიანობას ადასტურებს.

ადამიანის სულიერი ყოფის ფაქიზ ნიუანსთა შეცნობა ვ. ბესელიას შემოქმედებითი ინტერესების ერთ-ერთ უმთავრეს საგანს წარმოადგენს. მხატვარს გააჩნია განსაკუთრებული უნარი მოდელის ანალიტიკური ჭვრეტისა, რისი წყალობითაც მისი პორტრეტული სახეები ინტიმურობას, ინდივიდუალობას იძენენ.

ნაწარმოებისათვის ავტორი ვერტიკალურ ფორმატს ირჩევს. პორტრეტებულთა გამოსახულებები კადრში მჭიდროდ ჩაჰყვრილ კომპოზიციებს ქმნიან, სადაც მთელი ყურადღება პიროვნების ფსიქოლოგიურ დახასიათებას ეთმობა („ავტოპორტრეტი“, „მოქანდაკე ოთარ დარჩიას პორტრეტი“, „მხატვარ თამაზ დიასამიძის პორტრეტი“, „შვილის პორტრეტი“ და სხვა). ნეიტრალურ ფონზე მსხვილი პლანით წარმოდგენილი, მსუბუქად უტრირებული მეტყველი სახეები ინარჩუნებენ ნატურასთან მსგავსებას, მათში ნათლად იკითხება პერსონაჟის ხასიათი, განწყობილება, შინაგანი ცხოვრება თუ გარემომცველ სამყაროსთან დამოკიდებულება.

ვ. ბესელიას პეიზაჟები სისადავეს და სურათის მკაფიოდ გამოვლენილ არქიტექტონიკას ინარჩუნებენ. მათ ხასიათს მნიშვნელოვნად განსაზღვრავს კომპოზიციური და კოლორისტული საწყისები, რომელიც თითოეული ნაწარმოებისათვის საგულდაგულოდ არის გააზრებული. ამგვარი ასპექტებით იქმნება მრავალფეროვანი შეგრძნებებითა და საერთო განწყობილებით ერთმანეთისაგან სრულიად განსხვავებული სურათები — ლირიზმით აღსავსე ჰარმონიული ხედები („ცისფერი პეიზაჟი“, „ბათუმი“ და სხვა) თუ შინაგანი დრამატიზმით გამსჭვალული ლანდშაფტები („შემოდგომა“, „ნიკორწმინდა“ და სხვა). ისინი სულიერების იმ ნიშანს ატარებენ, რაც ესოდენ დამახასიათებელია მხატვრის შემოქმედებისათვის. ვ. ბესელიას პეიზაჟების პოეტურ-ემოციური მუხტი ბუნებისადმი, სილამაზისადმი ცხადი სიყვარულის გამოხატულებაა.

მხატვრული გამომსახველობის გარკვეული სპეციფიკა, შესრულების ერთგვარი ნატურალური მანერა და დახვეწილი ვიზუალური ეფექტები ვ. ბესელიას

ნატურმოტებს თავისებური ხიბლით აღავსებს („თასი“, „დილა ზღვაზე“, „ბოთლები“ და სხვა). ასეთ ნამუშევრებში ყოფითი საგნები ერთგვარ პერსონიფიკირებულ იერსახეს იძენენ, სასურათო სიბრტყეზე მათი სხვადასხვაგვარი განთავსება კი აღქმის ასპექტთა მრავალფეროვნების მახასიათებელია. განსაკუთრებულ მოწონებას იმსახურებს ვ. ბესელიას ნატურმორტების ციკლი მუსიკალური ინსტრუმენტების თემაზე („ტუბა“, „ვალტორნა“, „საქსოფონი“ და სხვა), რომელიც საგნობრიობის და ფაქტურულობის მძაფრი შეგრძნებით აღინიშნება.

თვითმყოფადი სტილიტურ-ესთეტიკური მრწამსით თუ სუბიექტური სახვითი ინტერპრეტაციით ვახტანგ ბესელიას სურათებში მიიღწევა იდუმალების ერთგვარი გაცნადა. მხატვარი ქმნის მიმზიდველ სამყაროს, სადაც საგნები და მოვლენები თავისებური სიმბოლური ინტონაციებით ხშიანებენ. მისი შემოქმედებითი ალლო, დახვეწილი გემოვნება და შინაგანი ინტელექტი ნაწარმოების სიღრმის, მხატვრული ღირსების განმსაზღვრელია.



ფოლკლორი

ჯემალ ჯაყელი



ქართული ხალხური ეპიური სიკლავის მხატვრული გამოსახვის ჰიპერბოლური თავისებურებანი

ქართული ენის მდიდარი ლექსიკური ფონდი პოეტური გამოსახვის მეტად მრავალმხრივ და მრავალფეროვან საშუალებას იძლევა. პოეტური სემანტიკის ისეთი გამორჩეული და კონკრეტული წინამძღვრები, როგორიცაა ჰიპერბოლა და ლიტოტესი, აგრეთვე: ტროპი, მხატვრული შედარება, მეტაფორა, განპიროვნება, ალეგორია, მეტონიმია, სინეკდოქე, ეპითეტი, ირონია თუ პერიფრაზი, — ეს ისეთი მრავალფეროვანი „გამაა“, რომელიც მხატვრული ნაწარმოებისადმი წაყენებულ ოთხივე ძირითად მოთხოვნას აკმაყოფილებს, აძლიერებს და ალამაზებს. ეს მოთხოვნებია: აღმზრდელობითი, საკომუნიკაციო, შემეცნებითი და ესთეტიკური ფუნქცია. მხატვრული ნაწარმოების ამ ოთხივე ფუნქციაში იგი იჭერს მეტად საინტერესო ადგილს, სრულყოფს სათქმელის მხატვრულობას და მკითხველზე ახდენს უდიდეს ზემოქმედებას. პოეტური სემანტიკის ზემოთ ჩამოთვლილი სახეების გარეშე ნაწარმოების მხატვრულობა წარმოუდგენელია. ამ სახეთა შორის ჩვენს ყურადღებას იპყრობს ჰიპერბოლა თავისი ლიტოტესით, როგორც მხატვრული გამოსახვის მეტად თავისებური საშუალება.

ეს თავისებურება იმდენად ძლიერი და განსაკუთრებული ვერაა მხატვრულ ლიტერატურაში, რამდენადაც — ქართულ ზეპირსიტყვიერებაში და, საერთოდ, ფოლკლორში. იგი განსაკუთრებულ გამოვლინებას პოულობს ეპიკურ ციკლებში. ეს იქნება ქართული ხალხური საუნჯე, რუსული „ბილინები“, ჩრდილოური „კალევალა“, „ანიბელუნგები“, სომხური „დავით სასუნელი“, ოსური „ნართები“, თუ აზიური ქვეყნების სადეგვირო-სარაინდო ხასიათის ხალხური ქმნილებები. აქვე უნდა შევნიშნოთ, რომ ჰიპერბოლა, ხშირად მისი თანმხლები ლიტოტესით, გვხვდება არა მარტო სადეგვირო-სარაინდო ხასიათის ხალხურ ქმნილებებში, არამედ რომანტიული ხასიათის როგორც პოეტური, ასევე პროზაული ჟანრის ნაწარმოებებში.

ამჯერად ჩვენი მეცნიერული კვლევის ინტერესების სფეროს წარმოადგენს ქართულ ხალხურ ეპიკურ ციკლებში მარგალიტებად განფენილი მხატვრული გამოსახვის ჰიპერბოლური თავისებურებანი. ამ მიმართებით ქვემოთ განვიხილავთ ისეთ ხალხურ ეპიკურ ციკლებს, როგორიცაა: „ამირანი“, „ტარიელიანი“, „როსტომ ჭაბუკი“ და „ეთერიანი“.

* * *

რა არის ჰიპერბოლა?

ჰიპერბოლა არის გადატანითი, არაპირდაპირი მნიშვნელობით ნახშირი სიტყვის ან ფრაზის სახეობის ისეთი ხატოვანი გამოთქმა, რომელიც საგნის, მოვლენის,

განცდის გაზვიადებული წარმოსახვით ხასიათდება. ლიტერატურის თეორიის მცირე ლექსიკონი, თბ. „ნაკადული“, 1971 გვ. 170 (ტროპი), გვ. 193 (ჰიპერბოლა). ამასთანავე არ უნდა დაგვავიწყდეს ის გარემოება, რომ საგნის, მოვლენის ან რაიმის გაზვიადებულად, გადიდებულად წარმოდგენის გარდა არის აგრეთვე მეტად დამახასიათებელი უპირატესი ანუ, სხვანაირად რომ ვთქვათ, მეტად შემცირებულად, დაკნინებულად, დამცირებულად წარმოდგენა იმავე გაზვიადებასთან მიმართებაში. ასეთი შემთხვევა აღინიშნება ერთი სიტყვით, როგორც არის ლიტოტესი. ლიტოტესი მაშინაა, როდესაც კავშირშია აღმავალ გაზვიადებასთან. ამის შესანიშნავი მაგალითია „ამირანი“, სადაც ვკითხულობთ:

„ცოტა კაცია, ამირან,
ცოტა სმა-ჰამა ეყოფა
სადილად ბულა-კამეჩი
ვახშმად არც სამი ეყოფა“.

აქ მოტანილ სტროფს ორ ბოლო სტრიქონს თუ ჩამოვაცილებთ, იგი დაკარგავს ლიტოტესის სახეს და გაიგება, როგორც ჩვეულებრივ ვკითხულობთ და გვესმის ხოლმე. მთავარი აზრი ის იქნება, რომ ამირანი არის პატარა, მცირე შესაძლებლობების კაცი, ხოლო თუკი ორ პირველ სტრიქონს მივუმატებთ ორ ბოლო სტრიქონს და ერთად წავიკითხავთ, მაშინ სიტყვები „ცოტა კაცია“ და „ცოტა სმა ჰამა ეყოფა“ გაიგება, როგორც ლიტოტესი ანუ პირუკუ გაზვიადებული წარმოდგენა ამირანზე, რადგან ამირანი თურმე ისეთი ცოტა“ კაცი ყოფილა, რომ სადილად ერთი ბულა-კამეჩი არ ყოფნის და ვახშმად, უფრო მეტიც, სამი ბულა-კამეჩიც არ ყოფნის.

აი, სწორედ ასე უნდა იქნეს გაგებული ლიტოტესი, როგორც მხატვრული გამოსახვის თავისებური ფორმა და ანალოგიურად ასევე უნდა იქნეს გაგებული ჰიპერბოლა, როგორც, აგრეთვე, მხატვრული გამოსახვის თავისებური ფორმა. ამის შემდეგ ერთხელ კიდევ მოვიტანოთ კონკრეტული განმარტება ჰიპერბოლისა და ლიტოტესის:

ჰიპერბოლა „ტროპის ისეთი სახეობაა, რომელიც მოვლენას გაზვიადებულად გამოხატავს“. (ლიტერატურის თეორიის მცირე ლექსიკონი, თბ. 1971, გვ. 93) ჰიპერბოლა ბერძნული სიტყვაა და გაზვიადებას, განდიდებას ნიშნავს.

ლიტოტესი ბერძნული სიტყვაა და უბრალოებას, დამცირებას, სიმარტოვეს ნიშნავს. ლიტოტესი („ტროპის სახეობა“) ეწოდება მოვლენის დამცირებულად გამოხატვას. ლიტოტესის ფუნქციას შეადგენს მოვლენის დამცირების გზით მისი რომელიმე დამახასიათებელი ნიშნის ემოციური ხაზგასმით წარმოსახვა. იგი ჰიპერბოლის საპირისპირო შინაარსის მომცველია“. (იქვე, გვ. 92-93.)

წინამდებარე ნაშრომში ქვემოთ განვიხილავთ ქართული ხალხური ეპიური ციკლების „ამირანის“, „ტარიელის“, „როსტომ-ჰაბუის“ და „ეთერიანის“ ხალხური მხატვრული გამოსახვის ჰიპერბოლურ თავისებურებებს.

უპირველესად — იმის შესახებ, თუ რა არის ეპიური ციკლები, როგორ ესმის იგი ქართულ ზეპირსიტყვიერებას.

„ზეპირსიტყვიერებაში“ ეპიკური ციკლის ნაწარმოებები გამოირჩევიან ჟანრობრივი თავისებურებებით. ამ ნაწარმოებთა სიუჟეტების განვითარება განსხვავდება როგორც ზღაპრების, ისე საისტორიო ეპოსის ნაწარმოებთა სიუჟეტების განვითარებისაგან. ეპიკური ციკლების ნაწარმოებთათვის დამახასიათებელია შერეული ფორმა. სიუჟეტის განვითარებისას ფორმათა შერევის



ორგვარი სახე არსებობს: პოეტური, პროზაული და შერეული, როცა გაღეჟილი და პროზაული ეპიზოდები ენაცვლება ერთიმეორეს ანუ ლექსად ნათქვამი მეორდება პროზად და პროზად ნათქვამი კი — ლექსად. ასეთ შემთხვევაში საქმე გვაქვს ეპიკურ განმეორებასთან, რაც აძლიერებს შთაბეჭდილებას. ქართული ზეპირსიტყვიერების ეპიკური ციკლის გავრცელებული ნიშნებია: „ამირანი“, „ტარიელიანი“, „როსტომიანი“ და „ეთერიანი“... ამირანიანი ანუ თქმულება ამირანის შესახებ საგმირო-მითოლოგიური ხასიათის ნაწარმოებია. იგი შექმნილია შორეულ წარსულში. ჰესიოდეს, ესქილეს, აპოლონ როდოსელის და სხვათა ცნობებით შეიძლება დავასკვნათ, რომ საბერძნეთში ჩვენს წელთა აღრიცხვამდე იცოდნენ კლდეზე მიჯაჭვული გმირის კოლხიდაში გავრცელებული თქმულება. თქმულება ამირანის შესახებ ყოველთვის იყო და არის წყარო პროგრესული ქართული ლიტერატურისა...

საგმირო-რომანტიკული ხასიათისაა ტარიელიანი ანუ ამბავი ტარიელისა. ეს საკმაოდ ვრცელი ეპიკური თქმულება შოთა რუსთაველის გენიალური პოემის ხალხური ვერსიაა.

საგმირო ხასიათისაა როსტომიანიც. იგი შეიცავს ფირდოუსის „შაჰნამეს“ ანალოგიურ ეპიზოდებსა და მოტივებს... ზოგ შემთხვევაში დამოუკიდებელი ნაწარმოების სახით არის გავრცელებული როსტომიანის ბოლო ნაწილი ბეჟანიანი... საიდანაც არ უნდა იყოს შემოტანილი როსტომიანის სიუჟეტური ჩონჩხი, იგი უდავოდ ღრმად ეროვნული ნაწარმოებია. თავისი შეხედულება ცხოვრებაზე ქართველ ხალხს გადმოცემული აქვს ეპიკური გმირის როსტომის პირით...

ეპიკური ციკლის ნაწარმოებებიდან თავისი ხასიათით გამოირჩევა ეთერიანი ანუ ამბავი აბესალომისა და ეთერისა. ეთერიანი რომანტიკული ეპოსის ბრწყინვალე ნიმუშია. წარმოშობით იგი მეთერთმეტე საუკუნეს მიეკუთვნება... ეთერიანი დაედო საფუძვლად ვაჟა ფშაველას პოემას „ეთერი“ და ზაქარია ფალიაშვილის კლასიკურ ოპერას „აბესალომ და ეთერი“... ეპიკურ ნაწარმოებებში გამოხატულია ქართველი ხალხის ოცნება ნათელ მომავალზე, ბრძოლა თავისუფალი და სამართლიანი ცხოვრებისათვის“. (ქართული ხალხური სიტყვიერება, (ქრესტომათია) თბ. 1970 გვ. 94-95.)

* * *

„ამირანში“ სიუჟეტის განვითარების ფორმათა შერევის კლასიკურ მაგალითთან გვაქვს საქმე. ამ ნაწარმოებში გაღეჟილი და პროზაული ელემენტები ერევა ერთმანეთს. ასეთივე ფორმითაა შექმნილი „ტარიელიანი“ და „ეთერიანიც“.

მართალია, ჩვენი კვლევის ძირითადი მიმართულება არის ეპიური ციკლების პოეტური გამოსახვის ჰიპერბოლური თავისებურებების კვლევა, მაგრამ ურიგო არ იქნება, თუკი ამ ნაწარმოებთა შერეულ ანუ ამ შემთხვევაში პროზაულ შენაცვლებებში მოვძებნით ზოგიერთ ჰიპერბოლურ გამონათქვამებს. მითუმეტეს, რომ ისინი ნაწარმოების მხატვრულობას დიდად უწყობენ ხელს. ეს მეტად საინტერესოა და ჩვენი ყურადღებაც მცირე ხნით იმიტომ შემობრუნდა ამ კუთხით.

„ამირანში“ ვკითხულობთ:

„სულკალმახის სახლში გლახად ჩაცმული ქრისტე-ღმერთი მოვიდა და თხოვა სულკალმახს, შენი შვილი მე უნდა მომანათვლინო. სულკალმახმაც უარი ვერ უთხრა და მონათვლინა შვილი. ქრისტეღმერთმა ამირანს დაანათლა: გაქანებულის



ზვავის სიმარდე, თორმეტუღელა ხარკამეჩის ღონე და მგლის მუხლი“. („ივერია“, 1889 წ. №240. გადმოიბეჭდა „ქართულ ხალხურ სიტყვიერებაში“.)

აქ სიტყვები: „გაქანებულის ზვავის სიმარდე“. „თორმეტუღელა ხარკამეჩის ღონე“ და სხვ. სხვა არაფერია, თუ არა ჰიპერბოლური გაზვიადება. რადგან შეუძლებელია ადამიანს ქონდეს გაქანებული ზვავის სიმარდე.

ანალოგიურ გაზვიადებასთან გვაქვს საქმე, როცა იქვე ვკითხულობთ „უცებ უზარმაზარი ტანისა და უზარმაზარქიანი ირემი გამოუხტათ“. (იქვე) „ამირანი“ ზღაპრის უანრს რომ განეკუთვნებოდეს, სხვაა, მაგრამ რაკი იგი ზღაპრისაგან შორს დგას, უნდა მივიჩნიოთ ჰიპერბოლურ ფორმად.

ჰიპერბოლურ თავისებურებასთან გვაქვს საქმე, როცა ამავე ნაწარმოებში ვკითხულობთ: „ესროლა უსუპმა ისარი და ცხრა ადლი კუდი მოსწყვიტა გველუშპას...“ „დაერჯანისძეს ჰგლეჯდა გულმუცელს და იკლავებოდა ქარცეცხლიც საშინლად“. (ქართული ხალხური სიტყვიერება, იქვე, გვ. 100) ამირანი წასწვდა ხელმწიფეს, „წაჰგლიჯა თავი“, გამოხვია კალთაში და წამოუღო იგრის“. (იქვე)

ჯერ ერთი — ცხრა ადლი კუდი, ხოლო მეორეც ამ კუდის ერთი ისრით წაწყვიტა ჰიპერბოლური ხასიათისაა. მეფეზე თავის წაგლეჯაც გაზვიადებულია, რადგან იგრის თხოვნით ამირანს ხელმწიფესგან ნებართვა უნდა მოეტანა. ამირანმა კი ნებართვის ნაცვლად მეფის წაგლეჯილი თავი მოიტანა.

„ამირანში“ ვკითხულობთ, რომ თურმე ამირანს „საცრისოდენა თვალები აქვს“. გარდა ამისა, ამირანი თურმე „დაერია თავისი მოკლე ხმლით და სულ ერთიანად ამოულიტა დეგები. დეგების სისხლით სახლი თავამდე აივსო. სისხლის გუბე ყელამდე მოადგა ამირანს. შეიკრა, შეკუთდა და დაახრჩობს კიდევ ამირანს უცილოდ, რომ ბედისაგან განწირული ყოფილიყო. ამირანი ამ ყოფაში იყო. მიიწ-მოიწია, მისძრა, მოსძრა სისხლის ტბა“.

„დეგების სისხლით სახლი თავამდე აივსო“, „სისხლის გუბე ყელამდე მოადგა“, „სისხლის ტბა“ და სხვა. არის ჰიპერბოლური გამოთქმები. (ქართული ხალხური სიტყვიერება, იქვე, გვ. 103)

გავისხენოთ ეპიზოდი, სადაც ამირანმა ქრისტეს ჰიდაობა გაუბედა... „მაშინ აიღო ქრისტელმერთმა თავისი ჯოხი, დაარჯო და უბრძანა ისეთის ფესვების გადგმა, რომ მთელს ქვეყანასა ჰქონიყოს იმისი ფესვები ირგვლივ სარტყელივით შემორტყმული. მისი წვერი კიდევ ზეცაში ყოფილიყოს გართხმული“ (იქვე, გვ. 110) წავიდა მონადირე იქითვე, საითაც კვნესა ისმოდა და გამოქვაბულის კლდეში კი შევიდა. ნახა, რომ ერთი უზარმაზარი დევივით კაცია მიბმული კლდეზე ჯაჭვით. თმა-წვერი ასხია ისეთი, რომ დაბლა ლოგინადა ქონია. ერთი გოშია კიდევ გვერდზე უდგა, ლოკავს ჯაჭვებს. მონადირე შეშინდა, გაქცევა გაბედა, მაგრამ დაჯაჭვულმა გმირმა დაუძახა: — თუ ქრისტიანი ხარ, ნუ გაიქცევი... ის ხმალი მომაწოდე, იქ რომ ცრემლად იღვრება... ეს დაინახა ამირანმა და ისე დაიკვნესა, რომ მთებმა დაიწყეს ნგრევა და ქუხილი. (იქვე, გვ. 112)

ზემოთ ხაზგასმული სიტყვები და სტრიქონები ქართული ხალხური ჰიპერბოლური ფორმების კლასიკური გამოხატულებია. უმეტესწილად კი — ბოლო სტრიქონი, სადაც ვკითხულობთ: ამირანმა ისეთი გულისტკივილით „დაიკვნესა, რომ მთებმა დაიწყეს ნგრევა და ქუხილი“. ჰიპერბოლა ანუ საგნისა თუ მოვლენის ამაზე უფრო გაზვიადებულად წარმოდგენა საკმაოდ ძნელია, თუკი ისევ ხალხური ლექსიდან არ გავისხენებთ ვახტანგ მეფეს, რომელმაც „იალბუზზე ფეხი შედგა,



დიდმა მთებმა იწყეს დრეკა“.

მეტად საინტერესო სურათს იძლევა პოეტური ტროპის საყურადღებო სახეობა ჰიპერბოლა შერეული ხასიათის „ამირანიანის“ სალექსე სტრიქონებში. აქ იგი გაცილებით უფრო მოქნილად ემსახურება ნაწარმოების მხატვრული მხარის გაძლიერებას, მის ემოციურობასა და შთამბეჭდაობას.

ამირანის პიროვნების გასაძლიერებლად და განსაზღვრებლად სალექსე სტრიქონში გამოყენებულია ჰიპერბოლური გამოთქმები, რაც ამირანს გაზვიადებულად წარმოგვიდგენს. მას თურმე „სადილად ბულა-კამეჩი, ვახშმად არც სამი ეყოფა“. (იქვე, გვ. 97)

ნაწარმოებში ბადრის, უსუბის და ამირანის დასახასიათებლად ვხდებით ჰიპერბოლურ თავისებურებებს:

„ბადრი ქალსა ჰგავს ლამაზსა,

საქმარედ გამზადებულსა.

უსუბი ბროლის ციხესა,

თავ-ბოლო გამაგრებულსა.

ამირან-შავსა ღრუბელსა,

საავდროდ გამზადებულსა“. (იქვე)

ვაჟკაცის გარეგნულად ლამაზ ქალთან, თავ-ბოლო გამაგრებულ ბროლის ციხესთან და საავდროდ გამზადებულ შავ ღრუბლებთან შედარება ჰიპერბოლის ნათელ მაგალითს წარმოადგენს. იგი იმავდროულად შედარებაც არის და მხატვრული დახასიათებაც, რაც მხატვრობის თვალსაზრისით საინტერესო სახეებს ქმნის.

ნაწარმოებში ქვემოთ ვკითხულობთ:

„მთას ირემი წამოუხტათ ოქრო იყო რქანი მისნი

უცხო მთაზე კოშკი ნახეს ანაგები ბროლის ქვისი...“

სადაც რომ მზემ პირი მოჰკრა, ამირანმა — მუხლი მგლისი...

კოშკმა პირი იქ გააღო, იქ შეიბა კარი მისნი“ (იქვე, გვ. 97)

გამოთქმები „ოქრო იყო რქანი მისნი“, „ანაგები ბროლის ქვისი“ და „ამირანმა — მუხლი მგლისი“, სადაც იგულისხმება, — ამირანმა თავისი „მგლის“ მუხლი ჰკრა მკვიდრად ნაგებ კოშკს და ამ უკანასკნელმაც სწორედ „კარი იქ შეიბა“ ანუ ამირანმა კოშკი მუხლის კვრით შეანგრია.

ყოველი ეს შესანიშნავი პოეტური ჰიპერბოლებია, რაც კიდევ უფრო გაზვიადებულად წარმოგვიდგენს საგანსა და მოვლენას და სამ ლამაზ ცნობას გვაწვდის: ირემი იყო ოქროს რქოსანი, კოშკი იყო ბროლის ქვით აგებული და ამირანმა მუხლით შეანგრია ციხე-კოშკი.

ამირანს რომ „მგლის მუხლი ქონდა“, ეს ჩვენ ჯერ კიდევ აღრე ვიცოდით, როცა ნათლიამ დაანათლა ბევრი სიკეთე და მათ შორის მგლის მუხლი, რაც მოცემულ ეპიზოდებში განსაკუთრებული ძალით აქდერდა.

ზემოთდასახელებული სამივე ცნობა ჰიპერბოლური თავისებურების მეშვეობით კიდევ უფრო დიდ მხატვრობასა და გამომსახველობას იძენს, სიუჟეტის მოცემულ ნაწილსაც ამძაფრებს და მიმზიდველობას ანიჭებს. რაც შეხება სალექსე სტრიქონს: „ზღვას ერევა ცრემლი მისი“ — მგლოვია რე ქალის შესანიშნავ სახეს ქმნის სწორედ ამ პოეტურ-ჰიპერბოლური ხასიათითა და ამ მეშვეობით თავისი დიდი გამომსახველობით, პოეტური პლასტიკითაც, რაც მოძრაობაში დანახული პოეტური

სახის მშვენიერებით ვლინდება და მუღავნდება.

ჰიპერბოლური თავისებურების კლასიკურ ნიმუშთან გვაქვს საქმე სტრიქონებში, რომლებშიც გადმოცემულია ამირანისა და დევის ბრძოლის ბატალური სცენა:

„დევ და ამირან იბრძოდნენ,
 მიწა და მყარი ხვიადა.
 იმათ ნაომარ ადგილზე
 სულ ქვა და ლოდი ცვიოდა“.

ან

„დევ და ამირან იბრძოდნენ,
 მიწას გაჰქონდა გრიალი.
 ამირანმა დევი დასცა,
 ადგილი შეხვდა ქვიანი,
 დასცა და მხარი მოსტეხა,
 დააწყებინა ღრიალი“.

(იქვე, გვ. 98)

აქ ხაზგასმული ადგილები სწორედაც ჰიპერბოლური ხასიათისაა და ამირანისა და დევის ბრძოლის ბატალურ სცენას თითქმის ათანაბრებს ჰერაკლესა და ანთეოსის ან ელინთა მითოლოგიის სხვა ბუმბერაზთა ორთაბრძოლას, რომლის ამაზრზენი ხასიათი ყოველგვარი იარაღ-აბჯარის ჯახუნის გარეშე შეიგრძნობა და წარუშლელ შთაბეჭდილებას ახდენს მკითხველზე.

ჰიპერბოლის სულ სხვა, ლამის არის ლირიკული მიდრეკილების ხასიათთან გვაქვს საქმე, როცა ვკითხულობთ, თუ როგორი უნდა იყოს „საყამარიო კაბა“.

„საყამარიო კაბასა შვიდი დღე უნდა მზიანი,
 შვიდკვირეული საპონი, შვიდმეტე კოკა წყლიანი“.

ყამარის დამახასიათებელ მხატვრულ დეტალთა შორის მოსაუბრემ ასეთი ინფორმაცია მიაწოდა ამირანს. ესეც, რა თქმა უნდა, მითოლოგიური ამორძალების ანუ უძლეველი ქალების დახასიათებისათვის ნიშანდობლივი დეტალია, თუმცა ყამარი სრულებითაც არ არის უძლეველ ქალთა წარმომადგენელი.

საინტერესოა ეპიზოდი, — ამირანმა გაიგო, რომ მას შიკრიკი ატყუებს გზის არევის მიზნით. ამირანმა შიკრიკს უთხრა:

„შიკრიკო, გზანი გაიხვენ, თუ არ ხარ
 თავის მისანი,
 თორემ აგიდე, გაგთალე,
 ვით საკიდობნე ფიცარი“.

(იქვე, გვ. 99)

პიროვნების „ალება“ და საკიდობნე ფიცრად გათლა სწორედაც შედარების ისეთ მხატვრულ ხერხზე მიგვანიშნებს, რაც ჰიპერბოლის ხვედრია.

პოეტური გამოსახვის ულამაზეს ჰიპერბოლურ თავისებურებასთან გვაქვს საქმე იმ სტრიქონებში, ამირანის დევებთან ბრძოლის ეპიზოდს რომ ასახავს. ამირანი შეეჭრა დევებს სახლში, დახოცა ისინი, სისხლი ყელამდე მოადგა, ლამის არის უნდა დამხრჩვალყო. მოაგონდა მშვენიერი ყამარი, რომელთანაც შეხვედრას ესწრაფოდა, ყამარის ხათრით დახრჩობისაგან თავისთავი დაენანა, სისხლის „ტბაში“ მოფართხალე დევი გაისროლა, კედელი გაამტვრევინა და სული თავისუფლად რომ ამოითქვა, დასძინა:

„ჯაჰვის კალთები დამაცვდა
 ამდენი სისხლში რევითა,



ვაიმე, ჩემო ყამარო,
ვერ გავძეხ შენის ხვევნითა“.
ან

„ბადრო, მათხოვე თეთრონი,
ზღვაში გავიდე ნგრევითა,
გავიდე, გამოვიყვანო, ქალია
თეთრი მზე ვითა.

თან ყურძენ გამოვიყოლო,
ტკბილია დედის რძე ვითა“ (იქვე, გვ. 104)

აქ ხაზმინინებული ადგილები განსაკუთრებული ლირიზმის შემცველი და, ამასთანავე, ვაჟკაცური ხასიათისანი არის. ჯერ ზღვაში ცხენდაცხენ გასვლაა თავისთავად გრანდიოზული რამ და მერვე — ზღვაში გასვლა ძლიერად, უშიშრად, მედგრად, „ნგრევით“ არის ჰიპერბოლის შესანიშნავი ნიმუშები.

ჰიპერბოლური თავისებურების შემცველ კიდევ ერთ საინტერესო მაგალითთან გვაქვს საქმე სტრიქონებში, რომლებშიც გადმოცემულია ამბრის ცხედრის გადასვენების ეპიზოდი. კვითხულობთ:

„ამბრი ჩაჰქონდა დედასა,
თორმეტ უღელა ხარსაო.
გადმოვარდნიყო ბარკალი
მიწას არღვევდა მყარსაო“ (იქვე, გვ. 109)

მიცვალებულის „თორმეტუღელა“ ხარით გადასვენება, ამასთანავე ის ფაქტი, რომ ურმიდან „გადმოვარდნილი“ მისი ფეხი მყარ მიწას „არღვევდა“, არის წმინდა სახის ჰიპერბოლი, რაც გაზვიადებულად წარმოგვიდგენს თვით ამბრის. ამავე მიზანს ემსახურება ეპიზოდი, სადაც მიცვალებულის დედა ამირანს თხოვს, ურმიდან უნებლიეთ გადმოცურებული ფეხი ამბრისა აიღოს და ისევ ურემზე შემოდოს. აქ მკითხველს მინდა შევახსენო, რომ ამირანმა რომელიც ჩვენს რწმენა-წარმოდგენებში არის მეტად ძლიერი პიროვნება, დევების, ვეშაპების, ცის ბატონის, ნახევრად ჭაჭი მებრძოლების დამმარცხებელი, ბროლის ციხე-კოშკის მუხლით შემანგრეველი, დედის დავალების შესრულებაში მარცხდება. — ამბრის ფეხს ოდნავდაც ვერ წამოსწევს. გაჯავრებული და გულაცრუებული დედა ამბრისა ეუბნება:

„აის ქვეყანამც კრულია, სადაც შენ ამირანობდი,
თავს იხურავდი ჩაჩქანსა ბოლოზე ჯაჭვიანობდი“ (იქვე, გვ. 109)

თვით ეს ფაქტიც ამბრის გაზვიადებულად წარმოდგენის ჰიპერბოლურ ხასიათს ატარებს. მითუმეტეს დედა საყვედურის კილოზე დაუმატებს:

„წესი თუ იყოს დედათა,
ადვილად გინადირებდი,
მოგკრავდი მათრახის წვერსა,
ცას გიდელ-გიდელ გაგრევიდ.
ღმერთმა იცის, ჩემო ამირან
ამბრის ვერ ედარებოდი
ვერც სმაში, ვერცა ჭამაში,
ვერც ომში ედარებოდი.
მკვდარმა გაჯობა ცოცხალსა,
ცოცხალს რად ედარებოდი.

თუ მაგის მეტი არ იყავ,

ჩემ შეილს როგორღა ჰმტერობდი“. (იქვე, გვ. 109)

აქ, თუ შეიძლება ასე ითქვას, ამბრის დასახასიათებლად, მისი რაინდული სახის წარმოსადგენად მეტად რელიეფური და, ამასთანავე, „ჩაძირული“ ჰიპერბოლური ხასიათის მხატვრულ გამონათქვამთა მთელი კასკადია მოცემული. ნაწარმოების მოცემული ეპიზოდის მხატვრულობაც ამითაა განპირობებული ისევე, როგორც მისი ემოციურობა და მიმზიდველობა.

ასეთია „ამირანის“ პროზაული, პოეტური და შერეული სახის ვარიანტთა მხატვრული გამოსახვის ჰიპერბოლური თავისებურებები. რაც განუშეორებელ ხიბლს ჰმატებს ნაწარმოებს: ამძაფრებს სიუჟეტურად, აკეთილშობილებს მხატვრულად და ნაწარმოებს წარმოგვიდგენს მონუმენტურად.

„ტარიელიანში“ კვითხულობთ:

„რა ნახა ტარიელის რაშმა, რომ იმის პატრონს ისრებს ესვრიან და ეომებიანო, დაუწყო მიწას ფეხით თხრა და ააბეჭა ის ალაგი, სადაც ტარიელს ეძინა, რომ ტარიელი ბეჭიდან გადმოვარდნილიყო და გაღვიძებოდა. მართლა ასე მოხდა. გაღვიძებულმა ტარიელმა მალლა მფრინავი ორბი დაინახა. ესროლა ისარი, ორბი მოჰკლა და ჩამოაგდო მიწაზე, ორბს ისრისთვის ფრთები ააძრო და ხურჩინში ჩააწყო... გარშემო ჯარი შემორტყმოდა. განრისხდა ტარიელი... შევარდა ჯარში, მრავალი დახოცა“. (ჩაიწერა დ. ხიზინაშვილმა, ივერია 188 №230-231; მ. ჩიქოვანი „ხალხური ვეფხისტყაოსანი“.)

შთაბეჭდილების გაძლიერებულად წარმოდგენის მიზნით აქ საქმე გვაქვს ჰიპერბოლის სახარბიელო ნიმუშთან, თითქმის ისეთთან, როგორიც გვხდება მხოლოდ ჯაღოსნურ ზღაპრებში.

აქვე მინდა ხაზგასმით და დაბეჭით ავღნიშნო, რომ სამწერლობო ლიტერატურისაგან განსხვავებით, სადაც სუფთა ჰიპერბოლურ გამოვლინებებთან გვაქვს საქმე, აქ, ხალხურ შემოქმედებაში იგი გარკვეულწილად იზიარებს ზღაპრის, უმეტესწილად კი — ფანტასტიკური ზღაპრის ელემენტებს, თუმცა მისგან დიდად განსხვავდება და ფართოდაც ემიჯნება მას.

ეს დებულება, მე ვფიქრობ საყურადღებო უნდა იყოს და ამ მიმართებით მუშაობა საჭიროა, როგორც ცალკე კვლევის თემა და საგანი.

ზემოთ მოტანილ ტექსტში ჩვენს გამახვილებულ ყურადღებას იპყრობს სიტყვები, სადაც ლაპარაკია იმაზე, რომ გულისხმებოდა ცხენმა გადაარჩინა ტარიელი. ტარიელმა ორბის ფრთები „ისრებად გამოიყენა“, მტერი „მრავალი დახოცა“ და განსაკუთრებით — ცხენით იმოდენა მიწათხრილი დადგა, რომ „ტარიელი ბეჭიდან გადმოვარდა“. ასე გააღვიძა ცხენმა პატრონი.

როგორც ითქვა, ეს ჯაღოსნური ზღაპრის სასწაულებრივი ქმედების ეპიზოდს გავს და ზოგიერთი დეტალით მასვე ენათესავება, მაგრამ მისგან დიდად განსხვავდება, როგორც საგმირო რომანტიკული ხასიათის ეპიკური თქმულება.

ჰიპერბოლური გამოსახულების თვალსაზრისით საინტერესო მასალას იძლევა საგმირო-სარაინდო ხასიათის ეპიკური ქმნილება „როსტომ-ჰაბუკი“. ეს საკმაოდ ტრაგიკული ნაწარმოებია. თავისი მასშტაბით იგი სოფოკლეს „ოიდიპოს მეფეს“ წვდება და ცალკეული, კერძოდ იოდისოსისა და მისი მამის ლაერტის ურთიერთ შებრძოლების სცენას მოგვაგონებს. მცირე პარალელით თუ დავკმაყოფილდებით, ავღნიშნავ, რომ ორივე შემთხვევაში საქმე გვაქვს ერთმანეთისათვის სრულიად

უცნობ მამა-შვილთან და მათ შებრძოლებასთან. „ოიდიპოსთან“ შვილი ოიდიპოსი ამარცხებს მამას, აქ, „როსტომ-ჭაბუკის“ მიხედვით კი მამა კლავს შვილს. ეს საინტერესო პარალელია.

მეორეც: ორივე შემთხვევაში ცხადი ხდება, თუ ვინ ვის წინააღმდეგ აღმართა ხელი და ვინ ვისგან მოიკლა.

მესამეც: როსტომმა (მამამ) ზურაბი (შვილი) რომ მოკლა, როგორც უცნობი რაინდი, იგლოვა. თორმეტი წლის განმავლობაში საბნელოში იყო, მუხლებზე ესვენა შვილის ცხედარი და ღმერთს ეხვეწებოდა მის გაცოცხლებას. თავისთავი დაისაჯა საბნელოში ჩასვლით და თორმეტი წლის განმავლობაში უქმელ-უსმელობით. ოიდიპოსმა კი, გაიგო თუ არა, რომ მამამისი მოუკლავს და დედა ცოლად შეურთია, თვალები დაითხარა და თავისთავი სასტიკად აწამა.

ანალოგიური სიუჟეტებიც ცალკე კვლევის საგანია, რადგან ბევრი კლასიკური ქმნილება მითოლოგიურ სიუჟეტს ემყარება, ხოლო მითოლოგია ფოლკლორის ისეთივე საკუთრებაა, როგორიც ხალხური ეპიური ციკლები.

ახლა, წმინდად, ჰიპერბოლებზე:

„მოიქნია როსტომმა ზურაბი, მუხლებამდე მიწაში ჩაფლა. მოიქნია ზურაბმა, წელამდე ჩაფლა როსტომი. როსტომმა უთხრა ზურაბს: ჭაბუკებს ჩვევად აქვთ, რომ სამჯერ იჭიდავებენ ხოლმე, დღეს ამიშვი, ზვალ და ზეგ ისევ ვიჭიდავოთ“. (ქართული ხალხური სიტყვიერება, 1970, გვ. 127) ამის შემდეგ როსტომმა მუხანათურად დაამარცხა ზურაბი, რომელიც გამოდგა თავისი შვილი.

მეორეც „ამ დროის განმავლობაში (რაც როსტომი საბნელოშია და მოელის შვილის გაცოცხლებას ჯ.ჯ.) წვერი ისე გაეზარდა, რომ ფეხებამდის წვდებოდა“. (იქვე, გვ.128)

ერთი მოქნევით, როგორც დავინახეთ, როსტომმა ზურაბი მუხლამდე ჩასვა, ხოლო ზურაბმა როსტომი — წელამდე. ან კიდევ წვერი ისე გაეზარდა, რომ ფეხებამდე წვდებოდა — ეს ყველაფერი ვაჟკაცობის, რაინდობის და ტრადიციის გამოსახვის ნათელი ხალხური ჰიპერბოლური ხერხია, რაც ზეგავლენას ახდენს მკითხველზე და ცალკეულ ეპიზოდს ინტერესით აღავსებს.

ქვემოთ გავანალიზებთ „ამირანის“, როგორც შერეული ეპიკური ციკლის პოეტური ნაწილის მხატვრული გამოსახვის ჰიპერბოლურ თავისებურებებს. უპირველეს ყოვლისა, უნდა ითქვას, რომ სიტყვა „თავისებურება“ გაგებული უნდა იქნას სამწერლობო ნაწარმოებთა ჰიპერბოლებისაგან განსხვავებულად. იქ მას მხოლოდ ერთი ფუნქცია აქვს და ის თავისებურებად არ ჩაითვლება. ეს ფუნქცია არის რაიმე საგნის ან მოვლენის გაზვიადებულად წარმოსახვა, მხოლოდ გაზვიადება, რისი მსგავსიც რეალურ ცხოვრებაში არ არსებობს. რაც შეეხება ფოლკლორულ ქმნილებას, აქ უკვე გვაქვს საქმე „თავისებურებასთან“. ეს თავისებურება მდგომარეობს იმაში, რომ საგნისა და მოვლენის გაზვიადებულად წარმოდგენის გარდა იგი უახლოვდება ეგრეთწოდებულ ჯადოსნურ ელემენტებს, შედარებას და ზღვარს გაცდენილობას. ყველაფერი ეს ხშირად გახვეულია ზღაპრულ სამოსელში და იგი ხელს უწყობს ეპიური ხასიათის ქმნილებათა გამხატვრულებას.

აქვე უნდა შევნიშნოთ ერთი მეტად დამახასიათებელი გარემოება. ეპიური ციკლის ნაწარმოებები უფრო მითოლოგიური ბუნებისაა, ვიდრე სადეგემირო-სარაინდოს მსგავსად რეალურისა, მაგრამ აქაც შეინიშნება ამ უკანასკნელისათვის დამახასიათებელი ელემენტები. აქაც მინიშნებულია მებრძოლთა კატეგორიების

ისეთ დიფერენცირებულ წარმომადგენლებზე, როგორიცაა ჭაბუკი, გმირი, რაინდი და, რაც მეტად დამახასიათებელია ბერძნული მითოლოგიისათვის, ბუმბერაზი. აქ არ შევუდგებით მსჯელობას იმის შესახებ, თუ ამირანი რომელ მათგანს განეკუთვნება, ჭაბუკს, გმირს, რაინდს თუ ბუმბერაზს, რადგან ეს ჩვენი კვლევის ინტერესების სფეროს სცილდება, დავსძენთ მხოლოდ, რომ ამირანის პერსონი, რომელიც ჰგავს „შავსა ღრუბელსა საავდროდ გამზადებულსა“, შეიცავს ყველა ზემოთდასახელებული კატეგორიის მებრძოლთა თვისებებს. იგი ჭაბუკიც არის, რაინდიც არის, გმირიც და... ვაი, რომ ურმიდან ძირს გადმოგდებული ამბრი-არაბის ფეხი ურემზე ვერ შემოსდო, ვერ ზიდა (ამაზე ქვემოთ). არადა, საკმარისია გავიხსენოთ, თუ ამ ერთმა კაცმა როგორ გაჟლიტა დევები ან იგრი ბატონის მეფეს როგორ წაადრო კისერზე თავი, რომ დავრწმუნდეთ ამირანის განუყოფელ ბუმბერაზობაში. მისი ორეული მხოლოდ ბერძნულ მითებში შეიძლება მოიძებნოს, უპირველესად — პრომეთეს სახით.

მიუხედავად იმისა, რომ ჩვენს თემას სცილდება ამბრი არაბის ცხედრის წინაშე ამირანის გაწბილების ეპიზოდი, ერთი აბზაცი ამის თაობაზე აქ მაინც უნდა მოვიტანოთ.

ის ფაქტი, რომ ურემზე დასვენებული ცხედრის ცალი ფეხი მიწაზე გადმოვარდნილიყო, თავისი სიმძიმის გამო მიწას მიარღვევდა და ღრმა კვალი გაჰქონდა, ეს არის ან:

1. ისეთი კომპილაციური წესით გმირის გამოსაცდელად წინააღმდეგობათა გადალახვის ამსახველ-შემმოწმებელი რომელიღაც ცალკე არსებული და ჩვენამდე მოღწეული მითითური ქმნილების საინტერესო პლასტი (რასაც ცალკე კვლევა სჭირდება)!..

2. „ამირანის“ უპირველესი და უვრცელესი ვარიანტის წინა ან მომდევნო ეპიზოდებაკარგული, ჩართული სიუჟეტის მაგვარი რამ, რომელიც ღრმა ფილოსოფიური გააზრებით მიანიშნებს ადრეწარმართული ეპოქის ღრმად აქტიურ აგრარულ-სამიწათმოქმედო მეურნეობაზე გადასვლას და ამ განვითარებადი პროცესის დაუძლეველობას. ამას გვაფიქრებინებს ის გარემოება, რომ ამირანი ღარგობრივი ღვთაების ანუ პოლითეიზმის ეპოქების შვილია, იმ ეპოქებისა, როცა ადამიანთათვის მთავარ საარსებო წყაროს ნადირობა და ნანადირევი წარმოდგენდა. საჭირო იყო აგრარული პროცესების დაწყება, ისეთი აქტიური დაწყება, რომლის შეცვლაც, უკუგდებაც არავის და არაფერს შეეძლო. ხალხურმა რწმენა-წარმოდგენებმა ამირანს ამიტომაც არ შეაძლებინა მიცვალებულის ფეხის წამოწევა და ეტლზე შემოდება, თორემ ვეშაპების, დევების, ქაჯების დამმარცხებელი ამირანი განა მიცვალებულის ფეხს ვერ წამოწევდა? წამოწევდა! აქვე უნდა აღინიშნოს მეტად საგულისხმო ფაქტი: ამირანს რომ ამბრი არაბის ფეხი წამოეწია, რომელიც მიწაზე ხნულს ავლებდა, ეს იქნებოდა ადრეწარმართობის დროს სამიწათმოქმედო მეურნეობაზე გადასვლის პროცესის უარყოფა, ახალი რევოლუციური პროცესის უკანვე შემობრუნება.

აქ შესაძარებლად შეიძლება დავასახელოთ ამირანისა და ქრისტეს ჭიდაობა. ამირანი, როგორც ვთქვით, პოლითეიზმის დროის შვილია, ქრისტე — მონოთეიზმისა. მონოთეიზმი პოლითეიზმთან ანუ მრავალმერთიანობასთან შედარებით გაცილებით პროგრესული მოვლენა იყო. ამიტომ, ეს იცოდა რა ხალხმა, მათი რწმენა-წარმოდგენებით ამირანს ვერ უნდა გაემარჯვა ქრისტესთან პაექრობაში, თორემ

რომ გაემარჯვა, ეს უკვე პროგრესზე უარის თქმა და ისტორიის განვითარებადი ჩარხის უკან დაბრუნება იქნებოდა.

აქ ანალოგიურ მსჯელობას ვამთავრებ, რადგან იგი ცალკე სერიოზული კვლევის საგანია და გადადევნარს იმ პრობლემათა კვლევაზე, რაც ჩვენი თემისათვის არის აუცილებელი. ეს გახლავთ ხალხური ეპიური ციკლების ჰიპერბოლური გამოსახვის პოეტური თავისებურებანი. როგორც ზემოთ ითქვა, ვუბრუნდებით „ამირანს“ ოლონდ ამჯერად — მის პოეტურ ნაწილს.

* * *

ბადრი, უსუპი და ამირანი ობლები დაიზარდნენ. ბავშვობაში სიბეჩავე დაებედათ, მაგრამ დიდობაში — გმირობა და ჭირსახდელი, განსაკუთრებით — ამირანს. როგორც ვთქვით, ამირანი ისეთი ვაჟკაცი „გაიზარდა, მიწას უმძიმდა იმისი ტარება“.

„სანადიროდ წამოვიდნენ ამირან და მმანნი მისნი,

გადაიარეს ცხრა მთანი, მეათენი ალგეთისნი,

მინდორს კვალი მაუკვლიეს დანაჰლიკი ეშმაკისი,

მთას ირემი წამოუხტათ, ოქრო იყო რქანი მისნი.

უცხო მთაზე კოშკი ნახეს ანაგები ბროლის ქვისი
სადაც რომ მზემ პირი მოჰკრა — ამირანმა მუხლი მგლისი...

კოშკმა პირი იქ გააღო, იქ შეიბა კარი მისი.

იმას თავით რაში ება, ტოტით მიწას სთხრიდა ისი,

მარცხნივ რო შუბი ეყუდა, წვერი ცასა ხევდა მისი.

მარჯვნივ ედო თავის ხმალი, პირი ჰქონდა აღმასისი.

ერთ კუთხეში — ოქრო-ვერცხლი, ნაგროვები ცამცუმისი.

გვერდით ეჯდა თავის დედა, ცრემლით სტიროდა შვილს ისი,

თავით ერთი ქალი ეჯდა, ზღვას ერევა ცრემლი მისი“. (ქართული ხალხური სიტყვიერება, 1970, თბ. გვ. 93)

აქ წარმოდგენილი ამონაწერი მეტად საინტერესოა პოეტური გამოსახვის გაზვიადებულად წარმოდგენის თვალსაზრისით.

ირმის რქა შეიძლება იყოს ლამაზი, ქორბუდა და სხვა, მაგრამ არა — ოქროსი.

აქ მხატვრული გამოსახვის სწორედ იმ თავისებურებასთან გვაქვს საქმე, რომლის შესახებაც ზემოთ ითქვა. ესაა შედარებასთან წილნაყარი ჰიპერბოლა. მაგრამ მაინც ჰიპერბოლა. იგი სხვა თავისებურებითაც ხასიათდება. აქ საქმე გვაქვს ისევ და ისევ იმ ზღაპრულ მიმოქცევასთან, რომელზეც ზემოთ ვისაუბრეთ. შედარებისა და ზღაპრისათვის დამახასიათებელი ატრიბუტების გააზრებათა სინთეზი გვაძლევს ჰიპერბოლური გამოსახვის მხატვრულ თავისებურებას.

ფრაზაში — „ამირანმა მუხლი მგლისი“ იგულისხმება, რომ რადგან ციხეში შესავლელი კარი ვერ ნახეს, ამირანმა მუხლი ჰკრა საოცრად მკვიდრად ანაგები ციხისიმაგრის კედელს და შეანგრია იგი.

ლამაზი ჰიპერბოლაა!

მას არ ჩამოუვარდება ფრაზები: ცამცუმის ხმაღს „პირი ქონდა აღმასისი“ და (ცამცუმის თავთან მჯდომარე): „ზღვას ერევა ცრემლი მისი“.

ეს მშვენიერი პოეტური ჰიპერბოლები ებოსში გაბნეულ მარგალიტებივით ანათებს.

ქვემოთ ისევ ამირანის გმირობაზეა ლაპარაკი. კერძოდ იმ ეპიზოდზე, სადაც ლაპარაკია ამირანისა და ბაყბაყდევის ძალისმიერ პაექრობაზე: ცამცუმის ციხესიმაგრეიდან მომავალ ამირანს გზაზე დევი შეხვდა. კითხვაზე, თუ სად მიდიოდა დევი, მიიღო ასეთი პასუხი:

ცამცუმი მომკვდარა და მის შესაქმელად მივდივარო
ამირანი გაბრაზდა ასეთ თავხედობაზე და დევს სამკვდრო-სასიცოცხლოდ შება:
„დევი და ამირანი იბრძოდნენ, მიწას გაჰქონდა გრიალი
ამირანმა დევი დასცა, ადგილი შეხვდა ქვიანი
დასცა და მხარი მოსტეხა დააწყებინა ღრიალი“. (ქართული ხალხური
სიტყვიერება, 1970, თბ. გვ. 98)

ბოროტი ძალა დამარცხდა, მაგრამ ამით არ დამთავრებულა ყველაფერი.
ამირანს დევმა შეეხვეწა:

„ნუ მომკლავ დარეჯანისძევე, ხელი გაფიცო ხმლიანი,
მანდილი დედაშენისა თაკლაი ოქროიანი.
ზღვის გაღმა ქალი გასწავლო, სახელად ყამარ ჰქვიანი,
სამყაროსა კაბასა შვიდი დღე უნდა მზიანი,
შვიდკვირეული საპონი, შვიდმეტი კოკა წყლიანი
წასვლა ადვილი იქნება, მოსვლა იქნება გვიანი“. (იქვე)
შიკრიკმა ამირანს „მისაწავლა“ გზა ყამარისაკენ, — შეეცადა დაეხმებოდა, გზას
აეცდინა ამირანი. ამირანმა ეს გაუგო და მეტად მკაცრად უთხრა:

„შიკრიკო, გზანი გაიხვე, თუ არ ხარ თავის მისანი,
თორემ აგიღე, გაგთელე, რო საკიდობნე ფიცარი“. (იქვე, გვ. 98-99)
ბოლოს ამირანმა გაიგნო სწორი გზა ყამართან მისასვლელად და ძმას თხოვა
თეთრონი:

„ბადრო, მათხოვე თეთრონი, ზღვაში გავიდე ნგრევითა,
გავიდე, გამოვიყვანო, ქალია თეთრი, მზე ვითა,
თან ყურძენ გამოვიყოლო, ტკბილია დედის რძე ვითა“ (იქვე, გვ. 101)
მეტად საინტერესო ხალხური პოეტური გამოსახვის კონკრეტულ
მაგალითებთან გვაქვს საქმე. ამირანისა და დევის ჭიდაობა განეკუთვნება ბრძოლის
ისეთ ბატალურ სცენებს, რომლებიც ბლომად მოიპოვება არა მარტო რომანტიკულ
და სხვა ხასიათის ნაწარმოებებში, არამედ სადღევამირო-სარაინდო ხასიათის
ქმნილებებში. ამირანისა და დევის შერკენა ისეთ ხმებსა და ძალისხმევასთან იყო
დაკავშირებული, რომ „მიწას გაჰქონდა გრიალი“, ბოლოს და ბოლოს ამირანმა
დევი დასცა“ და სასტიკად დამარცხებულს „დააწყებინა“ ღრიალი.

ქვემოთადად ბატალური სცენაა.
ამ სცენას ამბაფრებს და ეპიზოდის მხატვრულ აღქმას აძლიერებს პოეტური
გამოსახვის ის მხატვრული ძალა, რაც ჰიპერბოლური სიძლიერითა და
კანონზომიერებით არის გადმოცემული.

აქ პირწმინდა ჰიპერბოლასთან გვაქვს საქმე და იგი განსხვავდება მომდევნო
მაგალითისაგან, სწორედ იმ თავისებულებით, რაზედაც ზემოთ ვთქვით და რაც
გულისხმობს გაზღაპრებულ შედარებას. ამაში დარწმუნება ადვილია, თუ ზემოთ
ხაზგასმულ ადგილებს კვლავ გადავავლებთ თვალს:

„შიკრიკო, გზანი გაიხვე, თუ არ ხარ თავის მისანი
თორემ აგიღე, გაგთელე, რო საკიდობნე ფიცარი“.



ან კიდე

„გავიდე, გამოვიყვანო, ქალია თეთრი, მზე ვითა

თან ყურძენ გამოვიყოლო, ტკბილია დედის რძე ვითა“.

ზემოთ ციტირებულ სტრიქონებში ვხდებით ერთი შეხედვით ზაუმურ, მაგრამ შინაარსის შემცველ სიტყვას „რო“, ხოლო მომდევნოში — უკვე სრულად მოტანილ სიტყვას „ვით“. ეს ორივე ერთი და იგივე შინაარსიანი არის. „რო“ არის იგივე, რაც — „როგორც“. ასევე „ვით“ არის იგივე, რაც „როგორც“, ოღონდ ძველი ქართულით. უნდა იკითხებოდეს: „თორემ აგილე, გაგთაღე, როგორც საკილობ ფიცარი და, ქვემოთ, „გავიდე, გამოვიყვანო, ქალია თეთრი, მზე ვითა“.

აქ ორივე შემთხვევაში საქმე გვაქვს, უპირველესად, შედარებასთან, მაგრამ ორივე შემთხვევაში გაზვიადებულად წარმოდგენასთანაც გვაქვს საქმე და ვიტოვებთ მცირე უფლებას ვთქვათ, რომ იგი ჰიპერბოლის ელემენტებისადმი მწყრალოდ არ არის.

სხვა ამბავია ამავე კონტექსტში მოტანილი სტრიქონების გაგება:

„საყამაროსა კაბასა შვიდი დღე უნდა მზიანი

შვიდკვირული საბონი, შვიდმეტი კოკა წყლიანი“

და

ბადრო, მათხოვე თეთრონი, ზღვაში გავიდე ნგრევითა“

აქ განსაკუთრებით ამ ბოლო სტრიქონში, საქმე გვაქვს პირწმინდა ჰიპერბოლასთან.

პოეტური გამოსახვის ასეთი, მეტად საინტერესო ჰიპერბოლურ თავისებურებასთან გვაქვს საქმე უკვედაც ხალხურ ეპოსში, როგორიცაა „ამირანი“.

დიდი ხანია იკვლევენ „ამირანს“. მას ბევრი გამოკვლევა მიეძღვნა, ეს გამოკვლევები გამოიცა, სამეცნიერო სესიებზე გამოტანილი იქნა პრობლემატური საკითხები, ცალკე დიდტანიანი წიგნი გამოსცა პროფ. მ. ჩიქოვანმა სათაურით „მიჯავულები ამირანი“, მაგრამ მას ვერსიფიკაციული თვალის ნაკლებად შეხება და, რაც ამ შემთხვევაში ჩვენთვის მთავარია, ამირანისა და ქრისტეს ორთაბრძოლის, როგორც ორი ეპოქის — წარმართობისა და ქრისტიანობის პირველი ეტაპის სამკვდრო-სასიცოცხლო ბრძოლის, ანუ პოლითეიზმისა (ამირანი) და მონოთეიზმის (ქრისტე) ურთიერთ ბრძოლის სწორი გაგება არავის აზრად არ მოსვლია. არადა, ეს სხვა არაფერია, თუ არა მრავალღმერთიანობის ეპოქის დასასრულისა და ერთღმერთიანობის ეპოქის დასაწყისის წინააღმდეგობრივი პროცესების ამსახველი ღრმად ფილოსოფიური, გენიალური ხალხური ეპიური ქმნილება.

ქართული ხალხური ეპიური ციკლის მეტად საინტერესო ნიმუშია „ტარიელიანი“ ანუ ერთი ჩანაწერის მიხედვით „ტარიელი“. ეს, ალბათ, მეტად საინტერესო და პოპულარულია, რომ იგი წარმოადგენს ხალხურ „ვეფხისტყაოსანს“. დიახ, „ტარიელი“ არის გენიალური შოთა რუსთაველის „ვეფხისტყაოსანის“ ხალხური ვარიანტი. იგი მდიდარია მხატვრული გამოსახვის ჰიპერბოლური კომპლექსით.

გთავაზობთ მის მოკლე შინაარსს პოემასთან შესადარებლად, და მერე, გავანალიზებთ ჰიპერბოლურ თავისებურებებს ამ ქმნილების პოეტური ნაწილისა.

შინაარსი ასეთია:

იყო ერთი ხელმწიფე, ჰყავდა თავისთან დაახლოებული ვეზირი. მეფესა და ვეზირს დიდხანს შვილი არ შეეძინათ. ბოლოს მათი ცოლები დაფეხმძიმდნენ.

ერთმანეთს უთხრეს თუკი ქალ-ვაჟი შეგვეძინოს, ერთმანეთზე დავაქორწინოთო. ხელმწიფის ცოლს ქალი დაებადა, ვეზირისას — ვაჟი. ქალს ნესტან-დარეჯანი დაარქვეს, ვაჟს — ტარიელი.

ტარიელს მშობლები ადრე დაეხოცა. დარჩა მხოლოდ მამიდა, მეფემ ტარიელს მამის ადგილი უბოძა.

ტარიელმა მეფეს მამის ანდერძისამებრ ქალი თხოვა. მეფემ უარი უთხრა. ქალიშვილსაც ატყობდა სიყვარულს და გადაწყვიტა ტარიელის განშორება.

ხატაელები ტარიელის მამის გვარის მოსისხლე მტრები იყვნენ:

მეფემ ტარიელი ხატაეთს გააგზავნა საომრად. ნესტან-დარეჯანი კი სხვაზე დანიშნა, ის იყო, ქალი უნდა წაეყვანათ. რომ ტარიელი დაბრუნდა. „სასახლეში ნახა, რომ ქორწილია“ — ათხოვებენ ნესტან-დარეჯანს, ატყუებენ, რომ ტარიელი ხატაეთს მოუკლავთო. სწორედ ამ დროს იქ შედის ტარიელი. ტარიელი ამბის დაწვრილებით შესატყობად მიდის ქალის მამასთან. მეფემ, პირიქით, უსაყვედურა ტარიელს — „თუ ჩემი ქალი გინდოდა, რატომ არ შემატყობინე“.

ვაჟის მოყვრები დარწმუნდნენ, რომ ტარიელთან ძალით ვერაფერს გახდებოდნენ და წავიდნენ. მეფე გაბრაზდა, არც ხატაელებს მისცა თავისი ქალი და არც — ტარიელს. ამ მუქარის შემდეგ გააყეთებინა კიდობანი, ჩასვა შიგ ნესტან დარეჯანი და ზღვაში გადააგდეს.

ერთ დღეს მოტივტივე კიდობანი დაინახეს ქაჯებმა და გამოიტანეს. იქ აღმოჩნდა უღამაზესი ქალი ნესტან-დარეჯანი. ქალი ქაჯებმა თავიანთ ციხეში ჩაჰკეტეს — ქაჯეთის ციხეში.

ეს მოხდა სხვის სახელმწიფოში.

ხელმწიფეს იმ დროს დიდი ლხინი ჰქონდა გამართული.

ხელმწიფემ კოჭლი მონა გაგზავნა ტარიელის სახელმწიფოში. ამ ცნობილი გმირის დასაპატიუებლად, მაგრამ იგი ვერსად ნახეს. კოჭლი მონა მივიდა ტარიელის მამიდასთან და ტარიელის მამის ძმადნაფიც ფრიდონთან. კოჭლი მონა მივიდა წყლის პირას, რომელიც იქვე ზღვას ერთვოდა. ტარიელი მდინარის გაღმა დაინახა და დაუძახა, ცხენი მათხოვე, რომ გამოვიდეთ. ტარიელი იწვა წყლისპირას და ეძინა. მონის ძახილმა ძლივს გამოაღვიძა ტარიელი. ტარიელმა ცხენი არ ათხოვა, „გაშალა მკლავი მდინარეზე ხილად“. კოჭლმა მონამ ტარიელის მკლავზე მშვიდად გაიარა, მივიდა ხელმწიფესთან და მოახსენა:

„ერთი კაცი ზღვისა პირსა

ნამტირალსა ჰგვანდა გმირსა,

ზღვის კიდენი შეათრთვილნეს

ცრემლსა იმისი ნატირისა.

ხელთ ეჭირა თავის რაში,

მკვიდრად დაემგარა გმირსა.

უხდებოდა მარგალიტი

იმის ცხენის უნაგირსა.

ცხენი ვთხოვე, არ მათხოვა,

წყალნი მაილიკებს ძირსა

თავის მკლავი გამოშალა,

გასდო, როგორც ხიდი ხისა.

გვარი ვკითხე, არ მასწავლა,



ნულამც მიეცემა ღვინსა.

სახელი სთქვა ტარიელი

გაბრუნდიო, მკადრა პირსა“. (ქართული ხალხური სიტყვიერება, იქვე გვ. 117)

ამ სახელმწიფოში ცხოვრობდა ტარიელის დედის ძმა ავთანდილი. ავთანდილთან ერთად მეფესთან ძალიან დაახლოებული იყო ორი ძლიერი გმირი სახელად ედემ და ომარი. ესენი გააგზავნა მეფემ ტარიელის მოსაყვანად.

ედემ და ომარიმ კოჭლი მონა თან წაიყვანეს მეგზურად.

ტარიელმა უცხო ხალხი რომ დაინახა, შეება და ისეთი დღე დააყენა, „მტრისაგანაც შესაბრაღისი გახდა“. კოჭლი მონა ამბის წამლებად გააგზავნა თავის მეფესთან:

„კოჭლი მონა მოხინჩილებს,

თავში მოიშენდა ქვასა

— ედემ ცისკენ გაგვიგზავნა,

ჯერაც არ მისულა ცითა.

იმის ჩოხის ნაგლეჯები

მესამე დღეს ჩამოღისა.

ომარე მინდორს გაგვიკრა

ბრუნავს, როგორც ჯარა ხისა“. (იქვე გვ. 118)

შეწუხებულმა მეფემ ტარიელის შესაპყრობად ავთანდილი გააგზავნა.

„ტარიელი სულ ტიროდა. იქამდის დაოსდებოდა, რომ ბოლოს ერთის თვის პილით დაიძინებდა“. (იქვე)

ავთანდილი მივიდა ტარიელთან. ტარიელს ეძინა. ავთანდილმა ჯარი შორიასლოს დააყენა და ტარიელს დაუწყო ისრების სროლა. ისრები ტარიელს სულ „ასხა ნაბაღზე, რომელიც ძილის დროს ეხურა“.

როგორც კი დაინახა ტარიელის რაშმა, რომ იმის პატრონს ისრებს ესვრიან, დაუწყო მიწას „ფეხით“ თხრა. ტარიელმა გამოიღვიძა. დაინახა, რომ გარშემო ჯარი შემორტყმოდა. ტარიელი წამოიჭრა, შეჯდა ცხენზე, შევარდა ჯარში, ყველა დახოცა, მაგრამ ავთანდილს კი ხელი არ ახლო. ამის შემდეგ წავიდა და დევთა უბანზე გაიარა. მას შორი-ახლო მისდევდა ავთანდილი, რომ მოსალოდნელი ხიფათის შემთხვევაში მიშველებოდა.

ამის შემდეგ ტარიელს კიდევ ბევრი წინააღმდეგობა შეხვდა. ბოლოს, ავთანდილმა გაბედა შელაპარაკება, სად მიდიხარ, რატომ სახლისაკენ არ იბრუნებ პირსო. ტარიელმა მუქარით უპასუხა, თავად შენ წადი სახლში, ნუ მომსდევ, სანამ გვიანი არ არისო.

წავიდა.

ავიდა ერთ მთაზე

ნახა, რომ ერთს ლომს და ვეფხვს „გაცხარებული ომი აქვთ“.

ამის შემდეგ მივიდა სახლში. დახვდა ავთანდილი. იცნო. გაეხარდა. ტარიელმა თავისი თავგადასავალი ავთანდილს დაწვრილებით მოუთხრო. ავთანდილმა ტარიელს ცხენი მოსთხოვა ნესტან-დარეჯანის გამოსახსნელად. ტარიელმა ცხენი თავისი ბიძისაგან, ფრიდონისაგან ინათხოვრა. ამ დროს ფრიდონიც წავიდა მათთან ერთად ქაჯთა წინააღმდეგ საბრძოლველად. ბოლოს გადაწყდა, რომ ავთანდილი ოოკით გადასულიყო ქაჯთა ციხეზე. ასეც მოიქცა, სანათურიდან ჩავიდა ციხეში და მოპატიჟებულ სტუმრებში სტუმარივით გაერია. თან წაიღო ტარიელის ბეჭედი



და ნესტორ დარეჯანს გადასცა. ქალმა ბეჭედი იცნო. წამოხტა, კარებისაკენ გაექანა, მაგრამ ცხრაკლიტული ვერ გააღო. ქაჯები მიხვდნენ, რომ ავთანდილი შემოპარული იყო. დაესიენ. ავთანდილი ქაჯებს ხოცავს, ისინი კვლავ უღუგუშო არიან. ავთანდილმა დაინახა, ერთი ბებერი ფეტვს აბნევდა. ფეტვის ყოველი მარცვლი ქაჯებად იქცეოდნენ და ებრძოდნენ ავთანდილს. ამ უკანასკნელმა ეს ბებერი მოკლა. დარჩენილი ქაჯების წინააღმდეგ ომი კვლავ გრძელდებოდა. ავთანდილმა ტარიელი მოიხმო. ორივემ ქაჯები ამოწყვეტეს. ტარიელმა შეირთო ნესტან-დარეჯანი და იცხოვრეს ბედნიერად“. (მთქმელი გეგუზა პაპუაშვილი. ჩაწერილია ს. არტანუჯი, თიანეთში, დ. ხიზანიშვილის მიერ. დაიბეჭდა „ივერიაში“ 1888 წ. №№ 230-231 გადაბეჭდილია მ. ჩიქოვანის წიგნში-ხალხური ვეფხისტყაოსანი, აქედან კი — ქართული ხალხური სიტყვიერების ქრესტომატიაში, 1970, გვ. 113-124.)

როგორც დავინახეთ „ტარიელიანი“ სხვა არაფერია, თუ არა ხალხური „ვეფხისტყაოსანი“. აქ უკუფენის კლასიკურ მაგალითთან გვაქვს საქმე. ავტორისეული ნაწარმოები ცალკეული სცენების კომპილაციური სიუჟეტით გახალხურდა და ფოლკლორის საკუთრებად გადაიქცა. ასე შეემატა ქართულ ზეპირსიტყვიერებას რომანტიკული ხასიათის ნაწარმოები „ტარიელიანი“, რომელიც ბევრად ახლოს დგას ქართულ სადევგმრო-სარაინდო ქმნილებებთან. ამასზე მიუთითებს ის ბატალური სცენები, რაც დაკავშირებულია ტარიელის სახელთან, ნაწილობრივ კი ავთანდილის სახელთან. განსაკუთრებით საგულისხმოა ავთანდილის ბრძოლა ქაჯების წინააღმდეგ. საგულისხმოა, რომ მსგავსად პოემისა, „ტარიელიანიშიც“ ინარჩუნებს ავთანდილი წინდახედულებას, გონიერებას და სიტუაციაში სწორი ორიენტაციის უნარს.

ახლა — უშუალოდ ჩვენი თემის ირგვლივ.

„ტარიელიანიში“ ბლომად გვხვდება მხატვრული გამოსახვის ჰიპერბოლური თავისებურებები, გვხვდება იგი მის როგორც პროზაულ, ასევე პოეტურ ვარიანტში. პროზაული ტექსტიდან აღსანიშნავია სცენები, რომლებშიც განსაკუთრებულ მხატვრულ და ემოციურ დატვირთვას იღებს ჰიპერბოლური მაგალითები.

კოჭლი მონის ძახილზე ტარიელმა „გაშალა მკლავი, წყალზედ გადო ხიდივით. კოჭლმა მონამ ზედ გაიარა ტარიელის მკლავზედ მშვიდობიანად. (ქართული ხალხური სიტყვიერება, იქვე გვ. 116)

მდინარეზე მკლავის ხილად გადება გმირის გრძნობად-კონკრეტულ სახეს ქმნის და სადევგმრო-სარაინდო ნაწარმოებისათვის დამახასიათებელ დეტალზე ემოციურად მიუთითებს.

„ტარიელი სულ ტიროდა, იქამდის დაოსდებოდა, რომ ბოლოს ერთი თვის ძილით დაიძინებდა“.

აქაც ჰიპერბოლასთან გვაქვს საქმე. ეს ამ შემთხვევაში არა თუ მხატვრულობის, არამედ სიუჟეტური ხაზის განვითარების მიზნით არის გამოყენებული და მიზეზ-შედეგაზოების პრინციპით ქმნის ამბის გამძაფრების საწყისს, რაც ქმნილებას ანიჭებს ცხოველურ ინტერესს. ტარიელის „ერთის თვის ძილი“ იმიტომ გახდა საჭირო, რომ მის გასაღვიძებლად ავთანდილს შორიდანვე დაეშინა მისთვის ისრები. ბოლოს და ბოლოს „მორტყმული ისრები ტარიელს აასხეს ნაბადზე“.

აქვე უნდა ითქვას, რომ ეს ბოლო ფრაზაც ჰიპერბოლური ხასიათისაა და იგი მოცემულ ეპიზოდში ნაწარმოების ემოციურ მხარეს აძლიერებს. აქვე შეიძლება ითქვას, რომ წინა ჰიპერბოლური ხასიათის ფრაზა გახდა მომდევნო ჰიპერბოლური



ხასიათის ფრაზის მოტივირების საფუძველი.

აქვე ვკითხულობთ:

„რა ნახა ტარიელის რაშმა, რომ იმის პატრონს ისრებს ესვრიან და ეომებიან, დაუწყო მიწას ფეხით თხრა და ააბუქა ის ადგილი, სადაც ტარიელს ეძინა, რომ ტარიელი ბექიდან გადმოვარდნილიყო და გაღვიძებოდა“. (ქართული ხალხური ზეპირსიტყვიერება, იქვე, გვ. 119)

აქ, როგორც ვხედავთ, ერთ წინადადებაში ჰიპერბოლის ორი ერთმანეთისაგან განსხვავებული მაგალითი გვაქვს. პირველი — რაშმა მიწას დაუწყო „ფეხით თხრა“, რაც მიწიერი პრაქტიკული და რეალობასთან ახლო მდგომია (აქ „თხრა“ არის ჰიპერბოლა, რეალობა იქნებოდა „ჩიჩქნა“, „ჩხვერვა“ და სხვ. ხოლო ის ფაქტი, რომ ამგვარად მოთხრილი მიწისაგან ბექი ანუ გორა დადგა, რომ გაღვიძების მიზნით ტარიელი ამ ბექიდან გადმოეგდო, არის წმინდა წყლის ჯადოსნური ზღაპრისათვის დამახასიათებელი ჰიპერბოლის მხატვრული ფანტასტიკური გააზრება. ასე რომ პირველი ყოფითი და პრაქტიკულია, მეორე — ფანტასტიკური, ორივე შემთხვევაში — ჰიპერბოლური.

ქვემოთ მოყვანილი მაგალითი კი წმინდა პოეტური და, მაშასადამე, მხატვრულია. ტექსტში ვკითხულობთ:

„დიდი ხნის გაუცინარ ტარიელს გაეცინა და იმისი კბილების შუქმნა მაღალ მთას უწია“. (იქვე გვ. 120) სულ ახლოს, აქვე ვხდებით ჰიპერბოლის მაგალითს, რომელიც განსხვავებით ზემოთმოტანილი მაგალითებისა, წილნაყარია საღვებმირო-სარაინდო ნაწარმოების დამახასიათებელ დეტალებთან. აი, ისიც:

ტარიელი „წინ შეეჩხზა ღეგების ხარ-გუთანს. ტარიელმა ფეხი ამოჰკრა და შორს გაისროლა“. (იქვე)

ფეხის ამოკვრით ღეგების ხარ-გუთანის შორს გასროლა სწორედ მოულოდნელი ჰიპერბოლაა იმ ლამაზი პოეტური გამონაკრთობის შემდეგ, როგორიცაა — „იმისი კბილების შუქმნა მაღალ მთას უწია“.

ტარიელი თავის მამიდას ეუბნება:

„ჩემი დედის ძმის (ავთანდილის) მსგავსი ვიდაც მომსდევს. მე სანადიროდ წავალ და შენ შინ დაუხვდი. ბანზე დაჯექი, მატყლს რთვა დაუწყე და როცა მოვიდეს, სახლში შემოვიდეს, იქ ნართის გორგალი, რომელიც შენ დაგიერთავს, ბანიდან ჩააგდე. თუ მოერია და იმისი ისევ ბანზე ამოტანა შესძლო, მაშინ უეჭველად ავთანდილი იქნება“. (იქვე. გვ. 122)

აქ, როგორც ვხედავთ, გმირის გამოცნობის ნაცად და ტრადიციულ ხერხთან გვაქვს საქმე. ამ ამონაწერით ვრწმუნდებით, რომ ნართი არის მეტად, ფანტასტიკურად დიდი და მძიმე, რადგან ავთანდილს რომელსაც ვიცნობთ, როგორც ღირსეულ რაინდს, არ უნდა გაჰირებოდა ნართის გორგალის ზიდვა...

ნართის ანუ გორგალის სიდიდესა და სიმძიმეზე ნაწარმოებში არსად ლაპარაკი არ არის. ამიტომ, რამდენადაც მოულოდნელი არ იყოს აქ განსახილველად მოტანილი აბზაცი მთლიანად არის ჰიპერბოლური ბუნებისა და ხასიათისა.

როგორც აღრე ვიცოდით, მოცემული მაგალითის ქვემოთაც კარგად და ნათლად არის მითითებული ავთანდილის ძლიერებასა და ვაჟკაცობაზე, რაც კიდევ ერთ სავაჟკაცო ხასიათის ჰიპერბოლიდან ჩანს: „ავთანდილმა იმდენი ქაჯები დახოცა, რომ მთელი ციხე ივსებოდა სისხლის გუბებით“. (იქვე. გვ. 124)

ასეთია „ტარიელიანის“ შერეული (პროზაულ-პოეტური) ტექსტი პროზაული

ნაწილის მხატვრული გამოსახვის ჰიპერბოლური თავისებურებანი. ქვემოთ განვიხილავთ ამავე ნაწარმოების ვარიანტის პოეტური ტექსტის მხატვრული გამოსახვის ჰიპერბოლურ თავისებურებებს. პოეტური ვარიანტის სახელწოდებაა არა ჩვეულებრივ „ტარიელიანი“ არამედ „ტარიელი“.

გთავაზობთ სათანადო მაგალითებს თანმიყოლებით. ხაზგასმული ადგილები არის ჰიპერბოლური ბუნებისა, რომელიც ხელს უწყობს ნაწარმოების გამძაფრებას, გამხატვრულებას და ემოციურობას.

„დევრთვილა დიდი ველი იმის ცრემლის დანატირსა“
 „ისე შეჰკროდა კბილები, დანაც არ უღებდა კბილსა“
 „იმისმა სიმშვენიერემ ჩვენ ხომ ჰკუთხე შეგვშალა“
 „ზელთ ეჭირა ერთი რაში, ჰგვანდა მეტად ლომსა გმირსა“
 „ხშირად ესხა მარგალიტი ლავამ-აბჯარ უნავირსა“
 „დაჰკარგვოდა საყვარელი, ვერ უხსნიდა დანა პირსა“
 „თითით ირემი აიღო, ბურთივით დაატრიალა“
 „მეცხვარეს თავი წაჰგლიჯა, სუ ჰკუთიდან გადირია“
 „ნეკზე აიცვა ირემი, ბურთივით დაატრიალა“
 „სასიძოსა, მეფის შვილსა თავი ჯვითა უდალაყე“
 „შიგ ქალი ჩასვეს მზევინარ, ძალითა არა ნებითა“
 „ტარიელ მზის მამებარი წყლის ნაპირს იარებოდა“.
 „მკლავნი უდგენ ლოგინით, მთვარე გულს ეამებოდა“
 „ბრძანება იყო ბატონო, ბავეთა შენთა ბროლთაგან“
 „ცხენი ცხენს ჰკრა, კაცი-კაცსა, გორე ევა ცხენ-კაცისა“
 „ერთი ცაში შეისროლა, ჯერაც არ მოსულა ცითა“
 „სამოცი ჯუფთის ისარი კალთაში ჩაითვალაო“
 „ავთანდილ ჩავა დილაზე, ჩამტვრევს ქვასა, რკინასა“
 „შე დევო, მამის ძმობილო, კაცმა ვინ ჩამოგიარა“
 „ზელი გამიკრა ჯამბარსა, წყალგალმა გამიტრიალა“
 „ლიმნი (გალიმნი) ქმნა, კბილი გამოჩნდა, შუქმა მთა გადაიარა“
 „ა, იმ დიდსა მინდორჩია სისხლის ბრუნავდიან ტბანი“
 „ვეფხვი გულს გამაიხვია მზის თვალთ აკვლევდა დობასა“
 გულზე დაუწყო კაწრვაი, სისხლი აღინა ღვართაა“
 „წინ ტაბლა ვიდგა სეფდისა ზედ ნარ-ეკალი მიყრია“
 „მზე იყო, მზეი მზეობდა, თინათინ თინათინობდა“.

(აქ დასახელებული მაგალითები (სტრიქონები) იხილეთ „ქართული ხალხური სიტყვიერება“ ოთხ ტომად, ტ. 1, თბ. 1964, გვ. 30)

აქ მოტანილი მაგალითები მეტად მრავალფეროვანი და, მით უფრო, საინტერესოა. განსაკუთრებით საინტერესოა პოეტური, პოეტური შედარების, მეტაფორის, რაინდული ქმედების, ეპითეტის და სხვა ხასიათის ჰიპერბოლური გამოთქმები, რაც დიდ ინტერესს, ემოციურობასა და მიმზიდველობას მატებს ნაწარმოებს.

ასეთია ხალხური ვეფხისტყაოსნის ანუ „ტარიელიანის“ როგორც პროზაული, ასევე პოეტური ტექსტის მხატვრული გამოსახვის ჰიპერბოლური თავისებურებანი.

ხალხური ეპიური ციკლებიდან ერთ-ერთი საპატიო ადგილს იჭერს „როსტომ



ჭაბუკი“. აქ უპირველესად უნდა განვიხილოთ, თუ როგორ გაიგება და გაიგებოდა სიტყვა „ჭაბუკი“.

ჭაბუკი არის სახალხო გმირი. მიუხედავად ასაკისა, იგი იხსენიება როგორც ჭაბუკი. როსტომი, მაგალითად, მოხუცდა მაგრამ იგი მაინც ჭაბუკად იხსენიებოდა. ჭაბუკი ადრე ნიშნავდა გმირს ასაკის მიუხედავად. შემდგომ ეპოქებში სიტყვა „ჭაბუკი“ გადაიქცა ახალგაზრდის, ჯეგლის სინონიმად.

ჭაბუკთა ერთერთი დამახასიათებელი ნიშან-თვისება ის იყო, რომ ისინი უარს ამბობდნენ ცოლის შერთვაზე და ნორმალურ ადამიანურ ცხოვრებაზე. მათი მიზანი იყო ბოროტი ძალების წინააღმდეგ ბრძოლა. (თედო ბექიშვილი, ქართული ფოლკლორი. თბ., 1941. გვ. 127-134.)

საჭიროდ მიგვაჩნია „როსტომ ჭაბუკის“ მოკლე შინაარსის გადმოცემა, რათა უკეთ იქნას გაგებული ის ჰიპერბოლური ხასიათი, რაც ნაწარმოებს ბოლომდე გასდევს.

გთავაზობთ მისი პროზაული ტექსტის მოკლე შინაარსს:

ქექეოზ კეისარის საბრძანებლოში ყარადაში ცხოვრობდა როსტომ თურანელი. როსტომს ჰყავდა ძმები გიგი და გურგენი და ერთიც — ძმისწული ბეჟანი. ჯექევეზი იყო გიგის შვილი. იგი დიდად აფასებდა როსტომს, რადგან ეს უკანასკნელი მის საკეისროს იცავდა დევ-მხეცებისაგან.

როსტომი მოხუცებულობაში რომ „შევიდა“, ქექეოზ კეისარმა ქვეშევრდომები შეჰყარა და გადაწყვიტეს ეზრუნათ, რათა ამ გმირისათვის ცოლი შეერთო, — მასავით ძლიერი შვილი დაებადება, იგი გაიზრდება და სამეფოს მტრებისაგან გადაგვირჩენსო.

ამ თავყრილობაში ერთი ქალი ერია. მან მოთათბირენი დაარწმუნა, რომ „მე შევუჩნდები და ჩემთან დავაწვევო“. ქექეოზ კეისარი დიდ ჯილდოს შეჰპირდა ამ ქალს.

ქალმა როსტომი დაბატოთა ვახშმად. იმ დამეს როსტომი იქ დარჩა. ვახშმობის შემდეგ დაიძინა თუ არა, ქალი მიუწვა როსტომს. გმირმა გაიღვიძა და იწყინა, თანაც გალანძღა — ხომ იცი ჩემისთანა კაცი ქალთან არ წვებაო. როსტომმა მესამე ლოგინი გამოიცივალა — იქნებ მომშორდეს ეს ქალიო, მაგრამ ამაოდ. ადგა და წასვლა დააპირა. ქალმა ხელი სტაცა და უთხრა, — მე არ ვიცოდი თუ ამისთანა ჭაბუკს მამაკაცობა არ გქონდაო.

როსტომს შერცხვა ქალის სიტყვებზე და დაწვა ამ ქალთან. მეორე დღეს უთხრა: „თუ ვაჟი გეყოლოს, ზურაბი დაარქვი, როდესაც წამოიზარდოს და ჭაბუკობა მოინდომოს, ერთი შარნი ყელზე მოაბი, ჰეშმა ჯიბეში ჩაუდევდი და მუზარადი ტახტზე დააკერე. ვინიცობაა, ერთმანეთს სადმე შეგხვდეთ, ამით ვიცნობ ჩემს შვილს. შენ კი სანამ ძლიერ არ გაგიჭირდეს, მანამ ნუ გაუმხელ, რომ იგი ჩემი შვილია“. (ქართული ხალხური სიტყვიერება, თბილისი, 1970, გვ. 126.)

მალე წამოიზარდა ზურაბი, გაძლიერდა, გახდა თითქმის უძლეველი, მისი მომრევი არავინაა. ერთხელ ქექეოზ კეისრის შვილებმა წამოსძახეს, — „შენ კარგი ბიჭი თუ ხარ, მოძებნე მამაშენი, კაცმა არ იცის, დევ-მხეცებმა შეგიჟამა თუ ველურმა ღორებმაო“. (იქვე)

ბიჭი მივიდა დედასთან და ჰკითხა, თუ ვინაა მისი მამა. ძალდატანების შემდეგ დედაც გამოუტყდა, რომ მისი მამა არის როსტომი. ზურაბმა გადაწყვიტა წასულიყო მამის საძებრად. დედამ, როგორც დაბარებული ჰქონდა ქმრისაგან, ყელს შარნი

შეება, „ჯიბას ჰეშმა ჩაუდვა“ და მუზარადი უნაგირს ტახტზე დაუკერა. ზურაბი შეჯდა ცხენსა და გასწია ყარაიასაკენ.

გზაზე ზურაბს ქალის სახით ქაჯი შეხვდა და დასცინა, კარგი ჰაბუკი ხარ, მაგრამ ქალის ყელსაბამი გიკეთიაო. ეს რამდენჯერმე განმეორდა. ზურაბი გაჯავრდა, შარნი ყელზე შემოიწყვიტა, მუზარადიც მოხსნა და უნაგირქვეშ დამალა. ასე მივიდა ყარაიამი. იქ ნადირი მრავლად დახოცა. როსტომმა გაიგო, რომ იქ ვილაცას ნადირი დაუხოცია. მივიდა ზურაბის კარავში და ნახა ახალგაზრდა ვაჟკაცი ზურაბი. ვერც ყელზე შარნი დაუნახა და ვერც უნაგირზე მუზარადი. ვერ დარწმუნდა, რომ ეს მისი შვილია და საჭიდაოდ გამოიწვია. ეცნენ ერთმანეთს. მოიქნია როსტომმა ზურაბი და მუხლებამდე მიწაში ჩასვა. მოიქნია ზურაბმა როსტომი და მიწაში წელამდე ჩასვა. როსტომს გული გაუტყდა და ზურაბს უთხრა:

ჰაბუკების წესი ასეთია, — სამჯერ უნდა იჭიდავონო. თუ მესამედაც დამცემი, გამარჯვება შენი იქნებაო. ახლა კი ამიწვიაო. ზურაბმა დაუჯერა და გაუშვა.

შეურაცხყოფილმა როსტომმა გადაწყვიტა ღალატით მოეცილებინა თავიდან ზურაბი. მივიდა მჭედელთან, ორი შუბი გამოაჭედვინა, გამოვიდნენ საჭიდაოდ. ზურაბმა როსტომი კვლავ წააქცია. როსტომმა ქვემოდან მუხანათურად ამოკრა შუბი და ზურაბი მოკლა. სიკვდილის წინ ზურაბი როსტომს დაემუქრა:

— მუხანათურად ხომ მომკალი, ამას გაიგებს მამაჩემი როსტომი და ყველგან მოგძებნის, რომ გაგისწორდეს. „კლდეში შეხვალ, — ჯიხვად გადაიქცევა. ზღვაში — კალმახად და მიწაში — თავვად“.

როსტომი მიხვდა, რომ თავისი შვილი მოუკლავს. ამ ამბავმა თავზარი დასცა, — სწორედ ჩემი შვილი მოკვალაო. მან ზურაბი მკლავებზე დაისვა, დაიჩოქა და ღმერთს შეხვეწა, თორემტ წელიწადს ორმოში ჩავალ და ვილოცებ, ოღონდ გამიცოცხლეო შვილი.

როსტომი მართლაც შევიდა საბნელოში. მუხლებზე დაიწვინა ზურაბი და დაელოდა მის გამოცოცხლებას. გავიდა ათი წელი. როსტომს წვერი ისე გაეზარდა, რომ ფეხებამდის წვდებოდა.

ათი წლის განმავლობაში ქექეოზის სამეფოს ისე მოედნენ დევმეცეები, რომ მცხოვრებლებს სახლებში ეჭრებოდნენ და ანადგურებდნენ. როსტომი საბნელოდან არ ამოდის. როსტომის ძმებს გიგის და გურგენს ჰაბუკობა არ შეუძლიათ. გიგის ყავს შვილი ბეჟანი, იგი ჯერ ყმაწვილია. მეტი გზა არ იყო, კეისარმა გიგის სთხოვა ბეჟანი გაეგზავნა დევ-მხეცების წინააღმდეგ საომრად.

ბეჟანმა მშვილდ-ისარი „მოიმარაგა“. გურგენს საგზალი „დააკავებინა“ და წავიდა. სულ ამოწყვიტა ველური ღორები. ეშვები რომ დააცალეს, ასი ურემი გამოვიდა.

ტახების დახოცვის შემდეგ გურგენმა ბეჟანს უთხრა:

შენ სულ მამაშენს როსტომს გაგხარ. ძლიერი ჰაბუკი ხარ, წადი და ერანელთა კეისარს აფრასუანს ქალიშვილი მარუჯანი მოსტაცეო. გურგენმა იცის, რომ იქ ბეჟანს მოკლავნ და იმ მიზნით აგზავნის, რომ ამ დევ-მხეცებისა და ტახების დახოცვა მან მიიწეროს, ვითომ ბაჟენმა კი არა, მან დახოცა.

ასი ურემი ეშვები ქექეოზს მიუტანა გურგენმა და უთხრა, მე დავხოცე ტახებო. კითხვაზე, თუ სად არის ბეჟანი, ბიძამ უპასუხა, ბეჟანმა რომ დევ-მხეცები დაინახა, შეეშინდა, უკან გამოიქცა, დაეწია ერთი ტახი და გაფატრაო. იცრუა, ტახები მე დავხოცეო. სინამდვილეში ბეჟანი მივიდა აფრასუანთან, რომელსაც კოშკში ყავდა



მარუჯანი. ბეჟანი და მარუჯანი შეუღლდნენ აფრასუანის უნებართვოდ, რის გამოც ბეჟანს ბოროკილები გაუყარეს. ბოლოსდაბოლოს ბეჟანი ორმოში ჩასვეს და ზემოდან ქვა დაახურეს.

ამასობაში როსტომი ორმოში ზის და ღმერთს ზურაბის გაცოცხლებას ეხვეწება. მას თავს წაადგა დიაკონი და უთხრა, — ამოდი შე რეგვენო ბებერო, თორემ დევმხეცებმა თავი მოგვაბეზრესო. ზურაბს, რომელსაც გაცოცხლების ნიშნები ეტყობოდა, დიაკონის ამ სიტყვებზე გაბრაზებულმა როსტომმა მუხლებიდან გადაადლო და წამოხტა დიაკონის დასასჯელად. ზურაბი მიწაზე დაეცა და ისევ მოკვდა.

ზურაბი მეორედ მომავლევინეო — შესძახა დიაკვანს და... შუაზე გასჭრა. მერე წავიდა და, რატომ გამომიგზავნე დიაკვანო, ქექეოზ მეფის ორი შვილი მოკლა.

როსტომის გვარეულობას ჰქონდა „საწუთროს ჟამი“. როდესაც იმაში ჩაიხედდნენ, ქვეყნიერებას ხედავდნენ. როსტომმა დაინახა თავისი ძმისწული ბეჟანი ორმოში და წავიდა მის გამოსახსნელად. იმ ქვეყანას რომ მიაღწია, ნიშნად გაუგზავნა ცერის ბეჭედი, წერილი და ერთი ქათამი.

ბეჟანმა იცნო ბიძა როსტომი. როსტომის თანხმლებმა თორმეტმა ჰაბუკმა ბეჟანის ორმოს ქვის სარქველი ვერ ასწიეს. ბეჟანმა თვითონ ასწია და გასტყორცნა. ბეჟანმა აფრასუანი სასტიკად დაამარცხა და ბიძასთან ერთად წამოვიდა ქექეოზ კეისართან. ბეჟანმა გადაწყვიტა ბიძამისის გურგენის მოკლა, მაგრამ როსტომმა გადააფიქრებინა. როსტომი და ბეჟანი მიდიან ყარაის მინდორში საცხოვრებლად.

როსტომი მოხუცდა. ჰაბუკობს მარტო ბეჟანი. დევებმა გაიგეს როსტომის დაუძლურება. ერთმა დევმა გამოიწვია საჭიდაოდ და დაამარცხა. როსტომმა თხოვა, ხვალაც მეჭიდავეო. მეორე დღეს მოვიდა დევი და დაუძახა, როსტომ, გამოდი გარეთო. როსტომმა ბეჟანს გადააცვა თავისი ტანსაცმელი და გაუშვა დევთან საჭიდაოდ. ბეჟანმა დევი დაამარცხა. ამიერიდან როსტომი აღარ ჰაბუკობდა. იგი ცხოვრობდა მის ძმისწვილ ბეჟანთან ერთად. ასეთია „როსტომ ჰაბუკის“ მოკლე შინაარსი (პროზაული ნაწილისა).

აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ პოეტური ვარიანტი თავისი ლექსწყობითი შეზღუდულობის გამო ბევრგან სცილდება პროზაულ ვარიანტს აღნიშნული ნაწარმოებისას. უფრო ზუსტად: პოეტურ ვარიანტში არ არის მოცემული: 1. ქექეოზ კეისრის მიერ მოწვევა თათბირისა — როგორმე ცოლი შერთონ როსტომ-ჰაბუკს, რომ მისებრ ძლიერი შვილი შეძინოს, თორემ როსტომის მოხუცობის შემდეგ კეისრის სამეფოს დევმხეცნი აიკლებენ... 2) ქალის მიერ როსტომის ცთუნება. 3). ბიჭის ზურაბის მიერ დაძალება დედისადმი, რათა გაეგო თუ მისი მამა ვინ იყო. 4) ზურაბის ღალატით აღსრულება. 5) როსტომის საბნელოში შესვლა. 6) დიაკვანის დიადლოგი როსტომთან. 7) ეშმას ქალის სახით გამოცხადება ზურაბის მოსატყუებლად და სხვა დეტალები. ამასთანავე, პოეტურ ვარიანტში მოცემულია არა თუ „როსტომ-ჰაბუკი“, როგორც ეს პროზაულ ვარიანტშია, არამედ „როსტომი და ზურაბი“. რაც შეეხება ბეჟანს, იგი ცალკეა მოცემული „ბეჟანის“ სათაურით. ეს ეტყობა იმიტომ, რომ ჩამწერს, ან უფრო შესაძლოა, მთქმელს, მოეჩვენა ცალკე ნაწარმოებად იმის გამო, რომ მისი სიუჟეტი თითქმის დამოუკიდებლად ვითარდება და გამოირჩევა როგორც ორიგინალობით, ისევე სიმძაფრით და ტოვებს ცალკე ნაწარმოების შთაბეჭდილებას.

იქნებ ეს ასეც იყოს... შესაძლოა, პროზაულმა ვარიანტმა მიიერთა „ბეჟანის“

ცალკე გამირული ეპიზოდი. იგი როსტომის ძმისშვილად წარმოადგინა და ჩამოყალიბდა, როგორც ერთი მთლიანი ნაწარმოები.

ვარიანტების კვლევა მეტად საინტერესოა, მაგრამ ვინაიდან იგი ჩვენს ამოცანას სცილდება, მას აღარ გამოვედევნებით და ამით დავკმაყოფილდეთ. პოეტური ტექსტის მოკლე შინაარსს აღარ გავიმეორებთ.

ახლა-პროზაულ ვარიანტში მოცემული პიპერბოლის შესახებ:

როსტომი „მოჰყვებოდა და ერთი კიდიდან მეორე კიდემდე სულ გააწყალებდა ბეწვებს და ამნაირად გასწმენდა სამეფოს“. (იქვე, გვ. 126-132)

„ზურაბმა მეორე ნაბირს მისვლამდე იმდენი ნადირი დახოცა, რომ საღამოს ძვლებისაგან კარავი გააყეთა“.

როსტომი და ზურაბი ისე ჭიდაობდნენ, რომ „იქაურობას სულ მტვერი ადინეს. მოიქნია როსტომმა ზურაბი, მუხლებამდე მიწაში ჩაფლა. მოიქნია ზურაბმა, წელამდის ჩაფლა როსტომი“.

„ამ დროის განმავლობაში წვერი ისე გაეზარდა, რომ ფეხებამდის წვდებოდა“.

„ბეჟანმა სულ ამოსწყვიტა ველური ღორის ჯოგი. დახოცილი ღორები იმდენი გამოდგენ, რომ ეშვები რომ ააცალეს, ასი ურემი დაიტვირთა“.

„გამოდის ბეჟანი კოშკიდან. შეებრძოლება და აფრასუჟანის ჯარს ანახევრებს“.

„ბეჟანს ფეხებში ბორკილები გაუყარეს. ბეჟანი მისწივ-მოსწივს ფეხებს და ბორკილებს ისე სწყვეტს, როგორც წვრილ ბაწარს“.

„როსტომმა აიღო თავისი ხმალი და თქვა: თუ ვემართლებოდე ამ დიაკონს, ერთის მოქნევით ეს ტყვიით დატვირთული ვირიც გაუჭრია ჩემს ხმალს და დიაკონიც. თუ არა-არაო. მოუქნია ხმალი, გასჭრა ვირი, დიაკონი და თორმეტი მხარი მიწა. ეს შენ გქონდეს, რადგან მეორეჯერ მომაკვლევიანე ზურაბიო“.

„მოკიდეს ხელი ქვას, ვერ ასწიეს, მაშინ ბეჟანი მარტო კიდებს ქვას ხელს, გაისვრის აფრასუჟანის კოშკისაკენ. ქვა კოშკს ხვდება, თავსა უტეხს, მერე კლდეს ხვდება, უკან ბრუნდება და შუაგულ ნართის ქალაქს ანგრევს“.

„ბეჟანმა როგორც პატარა წნელი, ისე ამოთხარა ნაძვი. წვერიდან ხელი გადაუსვა ნაძვს და ერთი შტო არ შეარჩინა. ეს ნაძვი ესროლა ცხენზე მჯდომ აფრასუჟანს. ნაძვმა უნაგირქვეშ გაიარა, დაიტანა აფრასუჟანის კალთები, ერთი ბოლოთი მიწას დაესვა და აფრასუჟანი ცხენიანად მიაკრა მიწას“.

ქვემოთ მოვითხანთ სათანადო მაგალითებს ნაწარმოების პოეტური ვარიანტიდან:

„ზურაბ მჯდომი კოშკსა ჰგვანდა,

გარს რომ ევლო გაღავანი“

ზურაბი...

„ამბობს: ქექეოზ რა იქნა, მოვკლა ჩემისა ხელითა,

ავიღო შუბის წვერითა, ავაგდო მაღლა ცაშია“

„მათი ჩექმების ქუსლები სამარის კარს გააღებდნენ“

„ცალი ხელი კისერს მოსდო, ცალი ბარკალს შემოხვია,

ასწია და ძელმან დასცა, დააძინა რაბონია“

„აქა ერთი ფალავანი სპილოს ტანსა ელქინება,

წინა პირველ არას იტყვის, თავბატიჟით მიიღებსა“. (პ. უმიკაშვილი, ხალხური

სიტყვიერება, თბ. 1964 ტ. 1, გვ. 24-29.)

„წამოვიდა ქაქაოზსკენ, წამოვიდა ვითა ქარი.

იმას შვილნი დაუხოცნა, გეგონება ღვინით მთვრალი“.

„მან ისეთი დაისტვინა, იმისი ხმა ზეცას წვდება“.

„იგი ღორით სულ ამსილა, არ ელევა სიმრავლეო,
 კლდეს აქცევენ, ხევს აქცევენ, კბილები აქვთ ხმლის სიგრძეო“.

„მას სიბი ქვა ვერ გაუძლებს,
 წახდა ქვეყნის ჭირნახული“.

„მოუბრუნდა, ლახტი დაჰკრა,
 ადგილ ტვინი დაუმთხია“

„წელზე რომ ლახტი გარტყია,
 რათა ჯარი არ გახლია?

ათარეშებ მაგ შენს რაშსა,
 ბრუნავ ოქროს ბურთივითა“

„რა ქნას, ლომმა, თუ ჭანგები
 არა სჭირსა“.

„თავ გელაზი დავიფაროთ,
 ათთავ დევით მოტანილი“.

პროზაული ვარიანტის პირველი მაგალითი წმინდა ჰიპერბოლური ხასიათისაა, როსტომს მეტად გაზვიადებულად წარმოგვიდგენს, მეორე ფანტასტიკურს წააგავს, მესამე — ფანტასტიკური ჰიპერბოლაა, მეოთხე — გაზვიადებული რეალობა, მეხუთე — წმინდა ჰიპერბოლური ხასიათისაა და ა.შ.

ნაწარმოების პოეტური ვარიანტიც მეტად საინტერესოა თავისი მრავალფეროვნებით:

„ზურაბ მჯდომი კოშკსა ჰგავდა“ შესანიშნავი შედარება-ჰიპერბოლაა. ქექეოზი „ავიღო შუბის წვერითა, ავაგლო მალლა ცაშია“ ზურაბის მეტად გაზვიადებულად წარმოიჩენა და იგი უშუალოდ ჰიპერბოლასთან არის წილნაყარი.

ჰიპერბოლური გამოთქმები „წამოვიდა ვითა ქარი“, „იმისი ხმა ზეცას წვდება“, „კლდეს აქცევენ, ხევს აქცევენ, კბილები აქვთ ხმლის სიგრძეო“, „მას სიბი ქვა ვერ გაუძლებს“, „ბრუნავს ოქროს ბურთივითა“, „ათთავ დევით მოტანილი“ გამოირჩევიან დახვეწილობითა და რაფინირებით. ეს გამოთქმები, განსაკუთრებით — შედარებითი ხასიათის ჰიპერბოლები ნაწარმოებს ამშვენებენ, როგორც მხატვრული სამკაულები, აკეთილშობილებენ და ქმნიან კიდევ უფრო საინტერესოს.

ასეთია „როსტომ-ჭაბუკის“ ანუ „როსტომ-ბეჟანისა“ და სხვა შემთხვევაში „როსტომ-ზურაბის“ მხატვრულობის გასაღები შედარებითი, ჯადოსნური თუ ფანტასტიკური ხასიათის ჰიპერბოლური თავისებურებებით.

* * *

„ეთერიანი“ მეტად პოპულარული ხალხური ქმნილებაა. ეპიკური ციკლის ნაწარმოებიდან თავისი ხასიათით გამოირჩევა ეთერიანი ანუ ამბავი აბესალომისა და ეთერისა. ეთერიანი რომანტიკული ეპოსის ბრწყინვალე ნიმუშია, წარმოშობით იგი X-XI საუკუნეს მიეკუთვნება. სიუჟეტი თქმულებისა აგებულია მშრომელთა წრიდან გამოსული უღამაზესი ქალისა და მეფის ვაჟის უბედურ სიყვარულზე. ნაწარმოებში მოცემულია წარსული სოციალური ურთიერთობის სურათები. ეთერიანი დაედო საფუძვლად ვაჟა-ფშაველას პოემას „ეთერი“ და ზაქარია ფალიაშვილის კლასიკურ ოპერას „აბესალომ და ეთერი“. (ქართული ხალხური სიტყვიერება (ქრესტომათია) თბ. 1970 გვ. 95)

მოცემულ ეპიკურ ციკლებს, მათ შორის, რა თქმა უნდა, „ეთერიანს“ არ მოეპოვება სამწერლობო სიუჟეტი, არც სხვა ქვეყნის მოარულ სიუჟეტზეა აგებული. ის არის წმინდა ქართული ეროვნული ხალხური ქმნილება, რომელშიც, როგორც ყველა ეპიკური ციკლის ნაწარმოებში, გადმოცემულია ოცნება ნათელ მომავალზე. ბრძოლა თავისუფალი და სამართლიანი ცხოვრებისათვის, დიდი სიყვარული და დამსხვრეული ოცნებები.

„ეთერიანის“ მოკლე შინაარსი ასეთია:

„ხელმწიფისშვილს“ შეუყვარდა მეწისქვილესთან „მღვარი მესაფქვე“, სახელად ეთერი. დედას მოახსენა ასეთი ქალის არსებობაზე: „ის მომეწონა დედაო, ის არის ჩემი საფერი“. დედა შვილს გაუპირდა ეთერის შერთვას. მეფისშვილი გამოეცხადა ეთერის და ეუბნება, ცოლად უნდა წამყვეო. ეთერი უარზეა, — მე გლახის ქალი ვარ, შენ ხელმწიფის შვილი ხარ, ჩვენ არა ვართ საფერი, დამანებე თავი, წადი შენს გზაზეო.

ელუსალიმელმა ანუ მეფის შვილმა უთხრა: ეთერი, მე შენ არასოდეს არ გიღალატებ. შენს მოღალატეს ზეცით ღმერთი გაუწყრესო, მტრის წინააღმდეგ მოქმედი ხმალი ვადანშიმც გადაუტყდებო.

ეთერი ცოლად გაყვა ელუსალიმელს — მეფის შვილს. ამას გვერდით ყავდა ერთი ყმა, ეშმაკებთან წილნაყარი შერელობა.

შერელომამ რა დაინახა, რომ მის პატრონს უღამაზესი ქალი მოუყვანია, შეშურდა და შეეცადა იმ ქალის გათავისება. საამისოდ მოიწვია ეშმაკები და უთხრა, ელუსალიმელს დაატოვებინეთ ეგ ქალი და მე მომეცითო.

ეშმაკებმა აიღეს ერთი მუჭა ფეტვი, შეულოცეს, მისცეს შერელომას და უთხრეს, როცა ისინი „ჰარზედ“ დასხდებიან, ეს ფეტვი ეთერის შეაყარე, ფეტვი უთვალავ მკბენარებად გადაიქცევა და დაესევინო.

შერელომა ასეც მოიქცა. ეთერს ტილები დაესია. ბევრი ეცადნენ, მაგრამ ამაოდ, ეთერს მკბენარები ვერ მოაცილეს. ელუსალიმელმა ეთერი მიატოვა. იგი ცოლად შეირთო შერელომამ. ერთხელ, სანადიროდ რომ წავიდნენ, ელუსალიმელმა ჩიტყვა ჩამოავდო ეთერზე, ჰკითხა შერელომას, როგორ არისო ეთერი. შერელომამ მოუთხრო, რომ ეთერი ძალიან კარგადააო და თანაც მისი გარეგნული მშვენიერება განსაკუთრებული ფერებით დაუხატა. ეს რომ მოისმინა, სახლში მოვიდა და დედას ყველაფერი უამბო, თანაც ძალიან „წუხათ შეიქმნა“ („მეწუხდა“) რომ ეთერი ასე უსახელოდ დაკარგა. დედა წავიდა ეთერთან, ატირდა და თავი შეაცოდა, წამყვეი, შვილი ავად არის, შენ რომ დაგინახავს, მორჩებაო. ეთერი არ გაყვა, მაშინ ელუსამელის დაი მოვიდა, მული, და ეთერის თხოვა, წაყოლოდა. მულიც უარით გაისტუმრა, თუმცა ძალიან უნდოდა ენახა ავადმყოფი.

ამ დროს ინდოეთში ომი გამოცხადდა. შერელომა ასისტავი იყო და ლაშქარში მისი წაუსვლელობა არ შეიძლებოდა. მეორე დღეს იგი გამოეთხოვა ეთერის. გამოთხოვების წინ ქმარმა თხოვა დაელოდოს. ეთერიმ უსაყვედურა:

„მაპატიე, შერელომო,

ჰერ სხვას მივეც დიდი ალექმა,

გვიღალატე წამლებითა,

ღმერთმა გთხოვოს ჩემი წართმა.

წუთისოფელ დამიმწარე

საბნელოში ვზივარ რათა?!“



როგორც კი შერელობა ლაშქარს წავიდა, ეთერი მივიდა ბატონიშვილთან. ამ დროს ბატონიშვილი ელუსამელი სიყვარულით ისე დასნეულებული იყო, რომ კვდებოდა. ეთერის მოსვლის ამბავი გაიგო თუ არა, მოიხედა და თქვა, — ეთერს სალარი ცხენი აჩუქეთო. ეთერმა უთხრა — მე არა თუ სალარი ცხენი, არამედ ჯავარიანი დანა მომეცითო, რომ თავი მოვიკლაო. ელუსამელმა ლექსად უთხრა:

„თუ მოხველ, შინაც შემოდი,
მოკლე გაქვს შემოსავალი;
მე კარზედ ვეღარ გამოვალ,
სული წავიდა მთავარი.

გიღალატე ქალო ეთერ
ჰირ ჩემს თავს მივე მრავალი.
რო მკლავდა შენი სურვილი,
ვინ იყო ჩემი წამალი.

ეთერი, დანა დაიეც,
ჩემთან შენც დასთმე თავია.

ცოცხალსა შერელობასა,
მე აქ გერჩივნო მკვდარია.

ცალ-ცალკემაც დაგვადირებენ,
ერთადამც დაგვმარხვიანო.

ფოთოლთამც მოგვადირებენ,
მიწათამც მოგვაყრიანო,

საფლავზედ ჩვენზედ იანი
ფოთოლსამც გადაშლიანო,

შერელობაის საფლავზედ
ეკალიმც იქნებიანო.

ნარიმც ამოვა, ეკალიმც,
ვირებიც მოსძოვდიანო.

ჩვენ თავით ცივი წყაროა,
შიგ ვერცხლის თასნი დგიანო

შამავალ-გამომავალნი

შენდობას გვეტყოდიანო (ქართული ხალხური სიტყვიერება, ქრესტომათია,

თბ. 1970 გვ. 138)

„დაუშთავრებია თუ არა ეს ლექსი, მაშინვე სული დაუღვია ბატონიშვილს და ეთერისაც დანა დაუცია გულზედ და თავი მოუკლია. დაუმარხნიან ერთადა. ამ დროს ორ ეშმაკს უთქომა:

„რა მშვენივრები სვენიან,
ისემცა აღდგებიანო.

ადგომა წესიმც ნუ არი,

სულითამც ცხონდებიანო“. (იქვე)

„ეთერიანი“ — ეს ხალხური შედეგრი (აღნიშნული ტექსტი დავით ხიზანიშვილმა ჩაიწერა 1888 წელს ფშავში, ს. არტანში მთქმელ გეგურა პაპუაშვილისაგან. დაიბეჭდა „ივერიაში“ 1888 წელს. №274. გადამეჭდილია „ეთერიანი“ მიხეილ ჩიქოვანის რედაქციით. შესავალი წერილითა და შენიშვნებით. — „ხალხური სიტყვიერება, IV თბ. 1954 გვ. 157-163.) გვხვდება შერეული სახით. აქ პოეზია ენაცვლება პროზას. თხრობა იწყება უბრალოდ და მიმზიდველად. არის მეტად

მომხიბლავი თავისი რომანტიულობით. იმდენად საყურადღებო ნაწარმოებია, რომ, როგორც უკვე ავღნიშნეთ, ორმა დიდმა კლასიკოსმა ზაქარია ფალიაშვილმა (ოპერა „აბესალომ და ეთერი“) და ვაჟა ფშაველამ („ეთერი“) მის სიუჟეტზე შექმნეს უკვდავი ნაწარმოებები. ლიტერატურულ-მუსიკალური ნაწარმოებების მიხედვით ელუსამელი ცნობილია, როგორც აბესალომი, ხოლო შერელომი — მურმანი. იმდენად ძლიერი შთაბეჭდილება მოახდინა ამ ნაწარმოებებმა მსმენელსა და მკითხველზე, რომ ხალხური ქმნილების აქ წარმოდგენილი ვარიანტის პერსონაჟთა სახელები ეთერის გარდა არსად იხსენიება. „ეთერიანმა“ უდიდესი გამაყვითლობილებელი გავლენა მოახდინა სამწერლო ლიტერატურაზე, მაგრამ აქვე უნდა ითქვას, რომ იმავე სამწერლო ლიტერატურულმა ნაწარმოებებმა განიცადეს საინტერესო უკუფენა ფოლკლორისაკენ და ძნელად თუ ვინმე მოიძებნება, აბესალომის ნაცვლად ახსენოს ელუსამელი და მურმანის ნაცვლად კი — შეელომი. ეს ურთიერთ ძლიერი გავლენა მიუთითებს ნაწარმოებთა უნიკალობაზე. „ეთერიანი“ ჭეშმარიტად უნიკალური რომანტიკული ხასიათის ქართული ფოლკლორული ნაწარმოებია.

როგორც უკვე ითქვა, იგი შერეული ჟანრის ნაწარმოებია, ამიტომ, უპირველესად, დავძებნოთ მისი პროზაული ნაწილის, ხოლო შემდეგ პოეტური ნაწილის მხატვრული გამოსახვის ჰიპერბოლური თავისებურებანი.

აი, ისიც: (იქვე, გვ. 189)

„ელუსამელმა დაინახა ქალი, ერთი სიტყვით, მზეს უდრის, და ჰკითხა, ქმრიანი არის თუ არაო“ ეს პროზაული ვარიანტიდან).

„მთავარი სული იმ დროს დალია“

„ბაღდათს რომ უფლის ყანა დგას

ქარის წისქვილებ უბრუნავს.

მესაფქვავეთ ყავს ეთერი

ის მომეწონა, დედაო,

ის არის ჩემი საფერი“.

„შენ დიდი ხარ, დიდებული

დედა-მამითა ქებული“.

„ეთერ, შენ მოლაღატესა

ზეცით ღმერთი გაუწყრება,

მტრისად მოქნეული ხმალი

ვადაშიც გაუტყდება,

იაღბუზის მინდორზედაც

ქარიშხალი აუტყდება.

ძალიან მოწყურებულსა

წყაროს წყალი დაუშრება“

„ხო შენც იცი, ბროლის ციხე

როგორ ცამდე მაღალია,

შიგა ზის ქალი ეთერი,

ყელი მოუღერებია,

ცხვირი სივირი, კბილი მძივი,

ბაგე ხახვის ფურცელია.

კარზე უდგას ცხრანი მაზლნი,

ფხაასმულნი აფთარნია.



თავით უზის მამამთილი
 გველეშაპის მყლაპავია
 გვერდით უზის თავის მული,
 ცით ჩამოსულ ვარსკვლავია“
 „გამომყევ ქალო, ეთერო,
 მზესა იმ შენის ძმისასა
 კარზედ აგიგებ ჩარდასსა
 სულ ბროლ-მარილის ქვისასა“
 „შემიხვიე ქალო, ეთერ,
 ძუძუ-მკერდსა ბროლისასა.
 ხვალე ლაშქარს უნდა გაფვე
 დიდის ინდოეთისასა“
 „ვინ თქვა თუ ეთერ მოვიდა —
 მზე გორთა დილა მავალი.
 ეთერსა აქ მოსვლისად
 ცხენი უბძოეთ საღარი“
 „თუ მოხველ, შინაც შემოდი,
 მოკლე გაქვს შემოსავალი.
 მე კარზედ ვეღარ გამოვალ,
 სული წავიდა მთავარი.“

შერელომაის საფლაგზე
 ეკალიც იქნებიანო.
 ნარიმც ამოვა, ეკალიმც,
 ვირებიც მოსძოვიანო.
 ჩვენ თავით ცივი წყაროა,
 შიგ ვერცხლის თასნი დგვიანო.
 შამავალ-გამომავალნი
 შენდობას გვეტყობიანო“.

ჰიპერბოლები: „მზეს უდრის“, „უფლის ყანა“, „ქარიშხალი აუტყდება“, „ცამდე მაღალი ბროლის ციხე“, „კბილი-მძივი“, „ფხაასხმული აფთარი“, „გველეშაპის მყლაპავი“, „ძუძუ-მკერდი ბროლისა“, „შიგ ვერცხლის თასნი დგვიანო“ და მრავალი სხვა დიდ მიმზიდველობას ანიჭებს ნაწარმოებს.

ქართული ხალხური ეპიური ციკლები: „ამირანი“, „როსტომ-ჭაბუკი“, „ტარიელიანი“ და „ეთერიანი“ განსაკუთრებით გამოირჩევიან თავიანთი მხატვრულობით, პლასტიურობით, ემოციურობით, გმირთა გამოკვეთილი სახეებით და სხვა. ყოველივე ეს აკეთილშობილებს ნაწარმოების ცალკეულ ეპიზოდებს, ხელს უწყობს სიუჟეტის გამთლიანებას, შეკვრასა და გამაჟღერებას. დასახელებულ ნაწარმოებში განსაკუთრებულ ადგილს იჭერს შედარებითი და ფანტასტიკური ხასიათის ჰიპერბოლა. იგი საინტერესოდ ჟღერს ნაწარმოების საყოფიერო ხასიათის ეპიზოდებშიც.

ქართული ხალხური ეპიური ციკლების მხატვრული გამოსახვის ჰიპერბოლური თავისებურებები მკაფიო მაგალითია იმისა, თუ რაოდენ მდიდარი და სრულფასოვანია ქართული ხალხური ქმნილებები, განსაკუთრებით კი ეპიური ხასიათის როგორც პოეტური, ასევე პროზაული ჟანრის ნაწარმოებები.



3000 - ქართული სახელმწიფო - 3000

სიმონ გოგიტიძე

დაიან-დიაოხი

(ტერიტორია, საზღვრები)

სამეცნიერო ლიტერატურაში დიდი ხანია ყურადღება ექცეოდა მცირე აზიის აღმოსავლეთ პერიფერიებზე განლაგებული უძველესი ცივილიზაციების შესწავლას. ინტერესი ამ საკითხისადმი ხეთურ-ლუვიური, ასურული და ურარტული იეროგლიფური და ლურსმნული ტექსტების გაშიფვრის შემდეგ კიდევ უფრო გაიზარდა.

ანატოლიის უკიდურეს აღმოსავლეთში (ვანის ტბის ირგვლივ) ძვ. წ. IX ს. შუა ხანებში ჩამოყალიბდა ხურიტული ტომების ძლიერი გაერთიანება ურარტუს სამეფო; მისგან სამხრეთით არსებობდა ასურეთის სამეფო. ამ ქვეყნებს გარკვეული ურთიერთობა ჰქონდათ ისტორიული სამხრეთი საქართველოს „ქვეყნებთან“.

უძველესი ცნობები ისტორიული სამხრეთ-დასავლეთი საქართველოს შესახებ მოგვეპოვება ძველადმოსავლურ წყაროებში. ქოროზის აუზის ისტორიის ცალკეულ საკითხებზე კონკრეტული ცნობები კი ასურულ და ურარტულ ეპიგრაფიკულ ძეგლებში გვხვდება. ასურეთის მეფის ტიგლათფილესერ I (1115-1077 წ.წ). წარწერებში მოხსენიებულია დაიანი (დიაოხი-ტაოხი-ტაო), კილხი (კოლხა), მუშეები (მესხები) და მთა შეშე (ურარტული და ქართული წყაროების შეშეთი-შავშეთი). მომდევნო პერიოდში (განსაკუთრებით ურარტულ ეპიგრაფიკაში) მოგვეპოვება საკმაო მასალა ამ რეგიონების ისტორიული გეოგრაფიის, პოლიტიკური ისტორიის და სოციალურ-ეკონომიკური საკითხების კვლევისათვის.

ასურული და განსაკუთრებით ურარტული წყაროების გულდასმით შესწავლამ, წყაროების ანალიზმა და მკვლევართა მიერ გაკეთებულმა დასკვნებმა მოგვცა საშუალება დაგვეზუსტებინა დაიან-დიაოხის ლოკალიზაცია და საზღვრები.

ძვ. წ. XII-VIII სს-ის ძველადმოსავლურ წყაროებში დაცულია საინტერესო მასალა დაიან-დიაოხის მოსახლეობის ბრძოლების შესახებ ასურელი და ურარტელი დამპყრობლების წინააღმდეგ. ადრესახელმწიფოებრივი გაერთიანების მეფეები სიენი, ასია, უტუფურშინი, მაპუდუბი ღირსეულ წინააღმდეგობას უწევდნენ აგრესორებს. ძვ. წ. VIII ს. შუა ხანებში დიაოხი თავის არსებობას წყვეტს. მისი ტერიტორია ორი ძლიერი მეზობლის — ურარტუსა და კოლხას (კოლხეთი) ფარგლებში ექცევა.

დაიან-დიაოხი ძვ. წ. VI-V საუკუნის წყაროებში (ჰეკატეოსი, ჰეროდოტე, ქსენოფონტი) „მატიანესა“ და „ტაოხის“ ფორმით მოიხსენიება. მათიანეს ტომის ეთნიკური კუთვნილებისა და ლოკალიზაციის განსაზღვრაში ძველადმოსავლური

და ანტიკური წყაროების გარდა „ქართლის ცხოვრების“ მონაცემებიც გვეხმარება.

დაიენი-დიაოხის სახელი დამოწმებულია ძვ. წ. V-IV სს. ბერძენი მწერალის ქსენოფონტეს ანაბასისში „ტაოხების“ სახით. სახელი „ტაო“ შემორჩა ჭოროხის ხეობის ერთ-ერთ ქართულ ოლქს. აკად. გ. მელიქიშვილი შენიშნავს — დაიენ-დიაოხიც „სადღაც მერმინდელი ტაოს რაიონში იმყოფებოდა“. ასეთ შეხედულებას კიდევ უფრო განამტკიცებს პეროდოტესთან მოხსენიებული მათიენაც (მა-ტიენა), რომელიც იგივე ტომი უნდა იყოს, რაც დაიენი. ეს ტომი ძველ ქართულ წყაროებში ზოგჯერ „ტაონის“ ფორმითაც გვხვდება. ურარტუს მეფის მენუას (ძვ. წ. IX-VIII სს. მიჯნა) წარწერა, რომელიც არზრუმის მიდამოებში კლდეზეა ამოკვეთილი, მოგვითხრობს დიაოხისა და მისი „სამეფო ქალაქის“ შაშილუს დაპყრობის შესახებ. უეჭველია, ეს ტერიტორია ძვ. წ. IX-VIII საუკუნეთა მიჯნაზე დიაოხს ეკუთვნოდა. ამ მიდამოების დალაშქრვის შესახებ მოგვითხრობს ასურეთის მეფე სალმასარ III (ძვ. წ. 859-824 წწ). მას მიუღწევია არზრუმის მახლობლად მდებარე დას. ევფრატის (ყარა-სუს) სათავეებთან და აქ დაიენის ქვეყნის მეფე ასიასაგან მიუღია ხარკი.

აკად. გ. მელიქიშვილს მიაჩნია, რომ არზრუმისა და ყარა-სუს სათავეების რაიონი დიაოხის სამხრეთ პერიფერია უნდა ყოფილიყო. ამ გაერთიანების საზღვარი ჩრდილოეთის მიმართულებით ზაბახამდე (ჯავახეთი) და ხუშანამდე განივრცობოდა. დიაოხის ერთ-ერთი ოლქი — ხუშანი (ხუშალხი) მოგვიანებით კულხას (კოლხა) ქვეყნის საზღვრებში გვხვდება.

დაიენის ლოკალიზაციას არაერთგზის ეხება აკად. გ. მელიქიშვილი. სამხრეთ მიჯნებს იგი ზემოთაღნიშნული ტერიტორიით, ხოლო ჩრდილოეთისას — შავი ზღვის სამხრეთ-აღმოსავლეთ სანაპირომდე მდებარე რაიონებით შემოფარგლავს.

გ. ავდიევის აზრით, დიაოხის ტომთა გაერთიანებას ეჭირა ვრცელი ტერიტორია ვანის ტბიდან ჩრდილო-დასავლეთით ევფრატის ზემო დინების რაიონში და შემდგომ ჩრდილოეთისაკენ და ჩრდილო-აღმოსავლეთით შავი ზღვის მიმართულებით. შ. ასათიანი მიიჩნევს, რომ დაიენ-დიაოხის ქვეყანა მდ. ევფრატის სათავეებიდან მდ. ჭოროხის შუა წელამდე წვდებოდა. ასეთ თვალსაზრისს, მისი აზრით, ურარტულ წყაროებში დიაოხის ქვეყნის მეზობლად ბიანის და ხუშალხის დასახელება მოწმობს, რომლებიც მდინარეების თორთუმისა და ოლთისის შესაყრის ჩრდილოეთით თავსდებიან. ეს სახელები ბანას, ხოშის, ხოშაქის ფორმით ახლაცაა შემორჩენილი.

უურნალ „ВДИ“-ის კომენტატორის აზრით, ასურეთის მეფეების ტიგლათფილსერ I და სალმასარ III (ძვ. წ. 859-824 წწ). დროს დაიენის ტერიტორია ქ. ბათუმის მიდამოებამდე ვრცელდებოდა. დაიენის შავი ზღვის სანაპირო ზოლში მდებარეობის შესახებ აზრი გამოთქვეს სხვებმაც. ზოგიერთი ავტორი დიაოხის ლოკალიზაციას ევფრატის სათავესა (მურად-სუ) და მდინარე ოლთისის შორის მოთავსებული ტერიტორიით განსაზღვრავს.

თ. ქემერტელიძეს დიაოხის საზღვრებში ჰაიასა-აცი შეჰყავს. მისი აზრით, ჰაიასა და დიაოხი სხვადასხვა პერიოდებში ერთი და იგივე ტერიტორიაზე განფენილი პოლიტიკური ერთეულები უნდა იყოს.

თ. მიქელაძის აზრით, დაიენს ადრეულ ხანაში აია, ხოლო მოგვიანებით

კოლხა უნდა წოდებოდა. მეცნიერი არქეოლოგიური, ეთნოგრაფიული და წერილობითი წყაროების ანალიზის საფუძველზე იძლევა საინტერესო დაკვირვებებსა და დასკვნებს. მაშასადამე, გამოდის, რომ დაიანე და მისი ტერიტორიის გარკვეული ნაწილი ზღვის სანაპირო ზოლის გასწვრივ ყოფილა გადაჭიმული. ზოგიერთი მკვლევარი კი პირიქით, გადაჭრით აცხადებს, რომ დაიანე არასოდეს არ წარმოადგენდა ზღვის სანაპირო ქვეყანას. დაიანესა და შავ ზღვას შორის, ტიგლათფილესერ I მიერ დატოვებული წარწერით, „60 მეფის“ ქვეყანა არსებობდა. ესენი მოგვიანო ხანაში „კლხი-კულხას“ სახელის ქვეშ ერთიანდებიან. გ. მელიქიშვილმა ამასთან ერთად ყურადღება მიაქცია ტიგლათფილესერ I წარწერაში კიდევ ერთ ცნობას, რომელიც ასურეთის მეფე თავისთავს უწოდებს „ნაირის ქვეყნის დამპყრობელს თუმედან დაიანემდე“ (აგრეთვე), კილხის ქვეყნის დამპყრობელს ვიდრე დიდ ზღვამდე“.

ამ ცნობების საფუძველზე აშკარად ჩანს, რომ დაიანის გაერთიანების ტერიტორია შავ ზღვას ვერ წვდებოდა. თუ გავითვალისწინებთ ასურული წყაროს ცნობას, მაშინ გამოდის, რომ დაიანესა და შავ ზღვას შორის კოლხაა მოსათავსებელი. ასე, რომ კოლხა საძებარია არა დაიანის ჩრდილოეთით, ე.ი. შავი ზღვის აღმოსავლეთ სანაპიროს გასწვრივ, არამედ სამხრეთ-აღმოსავლეთ სანაპიროზე. თუ გავითვალისწინებთ, იმ გარემოებასაც, რომ საკუთრივ კოლხები ტრაპეზუნტის მიდამოებშიც მოსახლეობენ, მაშინ ისეთი შთაბეჭდილება რჩება, რომ დაიანე-დიაოხსა და კოლხას შორის საზღვარი ძირითადად მდ. ჭოროხის ხაზით უნდა განისაზღვროს. ურარტულ მეფეთა მიერ დალაშქრული თუ დაპყრობილი ოლქები მდ. ჭოროხის აღმოსავლეთ მხარესაა საძებარი. მეორე მხრივ, ურარტულ ეპიგრაფიკაში მოხსენიებული ქვეყნები რომ დაიანის უკიდურესი ჩრდილოეთის მიმართულებით განლაგებული ოლქები იყო, ჩანს სარდური II (ძვ. წ. 764-735 წ.წ). წარწერიდანაც. ურარტუს მეფეს ბრძოლა უხდება კოლხას წინააღმდეგ უკვე ყოფილ დაიანის ტერიტორიაზე — ხუშალხი II ხუშანის ქვეყანაში. ეს უკანასკნელი მდ. ოლთისის ჭოროხთან შეერთების ორივე მხარეზე მდებარეობდა. ხუშალხი II ხუშანი კავშირში უნდა იყოს აღნიშნულ ტერიტორიაზე მდებარე ტოპონიმებთან (ხახული, იშხანი). საფიქრებელია, რომ ეს ოლქი დღევანდელ ქალაქ ისპირის მიდამოებამდე ვრცელდებოდა, ხოლო ჩრდილოეთის მიმართულებით დიდის ოლქამდე აღწევდა. ეს უკანასკნელი ჭოროხის ხეობის აღმოსავლეთ ნაწილში მდებარეობდა. ამ ქვეყნის ტერიტორიაზე თუ მის სიახლოვეს, შეშეთის სამხრეთით საძებარია ქალაქი ზუა. ვერ დავეთანხმებით ნ. არუთუნთან, რომელიც მიუთითებს, რომ ზუა (ზუაინა) საძებარია დიაოხის სამხრეთში, არზრუმის რაიონში, თანამედროვე დასახლებული პუნქტის ზივინის მიდამოებში. დიდის ჩრდილოეთით არტანუჯის მიდამოებში განლაგებული იყო ოლქი კულხახალი. მის ადგილმდებარეობას მისი მთავარი ცენტრის ილდამუშა-არტანუჯის იგივეობის მიხედვით ვსაზღვრავთ. როგორც ჩანს, კულხახალი კლარჯეთის თავდაპირველი ფორმა უნდა იყოს (შეადარე: კულ-კოლ-კალ-კლ).

დიაოხის უკიდურეს ჩრდილო-აღმოსავლეთში შეშეთი თავსდება. მთა შეშე ჯერ კიდევ ასურეთის მეფის ტიგლათფილესერ I ძვ. წ. 1112 წლის წარწერაში

მოიხსენიება. ურარტული მენუაც იკვანის „მივედი შეშეთის ქვეყანაში“ ზუა (მდე). „შეშეთის მოგვიანო ხანის შავშეთში გაიგივება ეჭვს არ იწვევს. იგი დღევანდელ ქალაქ შავშათის რაიონს ემთხვევა. ასურული (მთა „შეშე“), ურარტული (ქვეყანა „შეშეთი“) და ქართული („შეშის მთა“, „შავშეთი“) ტერმინების იდენტიფიკაციის საფუძველს იძლევა დასახელებული წყაროების ცნობათა ინფორმაციული მსგავსება და ტერმინების ლინგვისტური ანალიზი. ნ. არუთუნიანი მიიჩნევს, რომ მთა შეშე და ქვეყანა დაიენი იყვნენ მეზობელი გეოგრაფიული ობიექტები ნაირის ჩრდილოეთ მხარეში. ურარტული წყაროს შეშე (თინა)ში მთა იგულისხმება, რომელიც დაიოხის ტერიტორიაზე მდებარეობდა. მკვლევარი იქვე სქოლიოში მიუთითებს, რომ ისინი შესაძლებელია ერთი და იმავე გეოგრაფიული ერთეულის შემადგენელი ნაწილები იყვნენ. ნ. არუთუნიანი თავისი ნაშრომის სხვა ადგილას აღნიშნავს, რომ იაზილიტაშის წარწერის მიხედვით მთა შეშე განლაგებულია დაიოხის ფარგლებში ან პარხარის მთის ჩრდილოეთ საზღვარზე.

შეშეთის სიახლოვესაა საძებარი სარდური II-თან დამოწმებული ქვეყანა ლიკა. არ გამოვრიცხავთ, რომ ლიკა ქართული წყაროების „ლივანს“ (ლივანის რაიონს) შეეფარდებოდეს. როგორც ჩანს, ლიკას ქვეყანა დაიენის უკიდურესი ჩრდილო-დასავლეთი პროვინციაა. ლიკას ქვეყნის ლოკალიზაციას მკვლევარები (გ. ლაპანიანი, გ. მელიქიშვილი, ნ. არუთუნიანი) სხვადასხვა ადგილას ახდენდნენ.

რომელი ქვეყანა ესაზღვრებოდა დაიოხს ჩრდილოეთიდან?

გამოთქმულია მოსაზრება, რომ თითქოს არგისთი I დროს დაიოხის გაერთიანებაშივე შედიოდა ვიტერუხი. თუ აშარაც ვიტერუხუხის შემადგენელი ნაწილი იყო და ვიტერუხის ცენტრს ოძრზე წარმოადგენდა, მაშინ გამოდის, რომ თითქოს დაიენ-დაიოხი ჩრდილოეთის მიმართულებით კიდევ უფრო შორს განივრცობოდა, მაგრამ ასეთი შეხედულება უსაფუძვლო უნდა იყოს. ჩვენი აზრით, დაიენს მთელი ჩრდილოეთი საზღვარი (გარდა ჩრდილო-დასავლეთისა) უიტერუხთან უნდა ჰქონოდა. ვფიქრობთ სწორადაა ახსნილი სამეცნიერო ლიტერატურაში ვიტერუხ-ოძრე-ბიძერების იგივეობის საკითხი. სარდური II დაიენის ყოფილი ერთ-ერთი ჩრდილო ოლქის (კულხახალი), რომელიც 743 წელს უკვე კოლხას ეკავა, დალაშქრვის შემდეგ მიემართება უიტერუხის ქვეყნის წინააღმდეგ. მაშასადამე, არტანუჯის მიდამოების ჩრდილოეთით გადიოდა უიტერუხის საზღვარი.

უიტერუხი (ჭარბა გაერთიანება) დაიოხს ეტყობა ჩრდილო-აღმოსავლეთ სექტორშიაც ეკვროდა. სარდურ II მიერ უიტერუხისაგან ჩამოჭრილი 3 თუ 6 ოლქი, სწორედ ამ მხარეშია საძებარი. ეს ოლქები თავის მნიშვნელოვან ქალაქ ურაიანთან ერთად, სადაც ურარტუს მეფემ დაპყრობილი ტერიტორიის მეთვალთვალებდ, თუ გამგებლად თავისი მოხელე დანიშნა, არტაანის პროვინციაში უნდა მოთავსდეს. გ. მელიქიშვილის გამოკვლევით ურარტულ წყაროებში დასახელებული ურიეიუნი II ურაია ძველ ქართულ წყაროებში მოხსენიებულ ქალაქ „ჰურის“ სახელს უნდა შეეფარდებოდეს. ჰური II ვურის ქვეყანა და არტაანის ქვეყანა სომხურ და ქართულ წყაროებში სინონიმებია.

დიაოხის ზემოთ აღწერილი ოლქების პარალელურად, ე.ი. ჩრდილოეთიდან სამხრეთისაკენ მდებარეობდა შემდეგი ქვეყნები (როგორც ჩანს, ისინი ამ დიდი გაერთიანების ფარგლებში ექცეოდნენ) ბიანი, ულთუზა, შერიაზი და სხვები.

არგიშთის წარწერიდან ჩანს, რომ ხუშანის გვერდით ბიანი უნდა მოთავსდეს. ბიას ქვეყანას ჩრდილოეთიდან ქვეყანა დილინი, ხოლო ჩრდილო-დასავლეთიდან ხუშანი ეკვროდა. ბიანი დაიანის ერთ-ერთი უკიდურესი აღმოსავლეთი პროვინცია უნდა ყოფილიყო. მის ლოკალიზაციას ჩვენ ვახდენთ მდ ოლთისის ხეობაში მდებარე ბანას სახელის მიხედვით. ურარტული წყაროების მონაცემებიდან ირკვევა, რომ ბიანას აღმოსავლეთიდან ესაზღვრებოდნენ მტკვრის სათავეებსა და მის მიდამოებში განლაგებული ქვეყნები — ზაბახა და კუარზანი. შესაძლებელია, ამავე ბიანას ოლქს უკავშირდებოდეს მოგვიანებით, ძვ. წ. 750 წელს, სარდური II წარწერის აბიანი (სადაც „ა“ პრეფიქსი უნდა იყოს) და არგიშტი I-თან დასახელებული ქვეყანა ბია (სუფიქს „ანი“-ს გარეშე), მით უმეტეს, რომ მისი ქალაქი იდია მოგვიანო ხანის იდისთან (იდესასთან) შეიძლება გაიგივდეს.

ხუშანის სამხრეთით და ბიანის დასავლეთით მდებარეობდა არგიშტი I-ის დროს, ძვ. წ. 784 წელს მოხსენიებული ქვეყანა ულთუზა. ამ ოლქის სახელში შეიძლება მოგვიანო წყაროების ოლთისი დავინახოთ (ურარტულ ლურსმნულს არ გააჩნდა „ო“ მარცვალის აღმნიშვნელი და მას „უ“-თი გადმოსცემდა; შეად: კოლხა-კულხა, უიტერუხი-ოძრხე II უნძრხე-ოქერუხი). იგი მდებარეობდა მდ. ოლთისის ზემო წელის მიდამოებში.

შერიაზის ქვეყნის დღეისათვის არსებულ რომელიმე ტოპონიმთან დაკავშირება არ ხერხდება. საგულგებელ ადგილას, ე.ი. ბიანის, ხუშანის და ზაბახეს ქვეყნების სიახლოვეს, ამგვარი ეთნონიმიკური მასალა არ მოგვეპოვება, რის გამოც ამ ქვეყნის ლოკალიზაციის დადგენისას იძულებული ვართ დავეყრდნოთ მხოლოდ ისტორიულ-გეოგრაფიულ რეალიებს. ვანის კლდეზე არგიშტი I მიერ ამოკვეთილ წარწერაში ვკითხულობთ: „... დიაუხის მეფე მეფედ დავსვი. დავიპყარი შერიაზის ქვეყანა, ქალაქები დავწვი, ციხე-სიმაგრეები დავანგრე; მივედი (?) ქალაქ ფუთემდე ... მარცხნივ-ქვეყანა ბიანი, ქვეყანა ხუშანი, მარჯვნივ შევიწყალე მე თარიუნის ქვეყანა. გავემართე (სალაშქროდ) ზაბახეს ქვეყნის წინააღმდეგ...“

ხუშანისა და ბიანის ქვეყნების ადგილმდებარეობა უკვე გარკვეულია. მათ აღმოსავლეთით უნდა მოთავსდეს შერიაზის ქვეყანა, რომელიც წყაროს მიხედვით მდებარეობდა ზაბახას დასავლეთით და ალბათ თარიუნიდან სამხრეთ-დასავლეთით. არ ჩანს ქ. ფუთე შერიაზის ქვეყანაში თუ შედიოდა, მაგრამ უდავოა, რომ იგი ამ ქვეყნის ჩრდილოეთით ან მის ჩრდილო ნაწილში და აბიანის ჩრდილო-აღმოსავლეთით უნდა მოთავსდეს.

ბიანის სიახლოვესაა საძებარი მენუას წარწერაში მოხსენიებული ქალაქი უტუხაი (... მივედი შეშეთის ქვეყანამდე, ქალაქ ზუა (მდე). ქალაქი უტუხაი...). ჩვენი აზრით, ქ. უტუხაი ანტიკური და ფეოდალური ხანის საქართველოს მნიშვნელოვან ქალაქ თუხარისთან უნდა გაიგივდეს. გარდა იმისა, რომ იგი შავშეთის სიახლოვეს თავსდება და სახელებიც (შეადარე: უტუხაი-უთუხა-არ-

ის-ი-ოთუხარისი-თუხარისი) ფონეტიკურად ახლოს დგანან ერთმანეთთან, გასათვალისწინებელია „მეფეთა ცხოვრების“ ავტორის ცნობა, რომ ქ. თუხარისი ამ დროსაა წარმოქმნილი.

გ. მელიქიშვილის გამოკვლევით, ღიაოხის ფარგლებში შედიოდნენ მის მიერვე დაპყრობილი ტომები ბალთულნი, არდარაქიხი, შაშკი და კაბილუხი. ამ ქვეყნების ლოკალიზაციის შესახებ ჯერჯერობით ვერაფერს ვიტყვით, გარდა იმისა, რომ ისინი დაიანეს სამხრეთ ნაწილშია საძებარი. არგიშტი I ამ ტომების ტერიტორიაზე თავის მმართველებს სვამს.

ღიაოხის გაერთიანების უკიდურეს სამხრეთ ოლქს წარმოადგენდა ქ. შაშილუს ქვეყანა (შეიძლება გაიგივდეს შაშქის ქვეყანასთან?) ქ. შაშილუს ქვეყანა დას. ევფრატის (ყარა-სუ)სათავებთან ახლო მდებარე რაიონებშია საძებარი.

შაშილუს ქვეყანა, რომ უკიდურესი პერიფერია იყო დაიანის გაერთიანებისა, ჩვენი აზრით, ჩანს შემდეგი ფაქტებიდან: 1. ის ყველაზე ახლო ოლქია ურარტუსთან.

2. ურარტელები მას იპყრობენ და ანადგურებენ ჯერ კიდევ ურარტულ წყაროებში დაიანის ქვეყნის გამოჩენისთანავე.

3. ასურეთის მეფე სალმანასარ III მიდის ევფრატის სათავეებთან და მეფე ასიასაგან ხარკს იღებს.

4. ქ. შაშილუს განადგურების შესახებ წარწერა არზრუმის რაიონშია ნაპოვნი.

5. ურარტუმ შეძლო ეს ოლქი თავის ფარგლებში შეეყვანა.

ამ ცნობის მიხედვით შეიძლება დავასკვნათ, რომ ურარტუს სამეფოს შექმნამდე, ე.ი. ძვ. წ. IX-VIII სს. მიჯნამდე, ღიაოხის აღმოსავლეთ საზღვრად შეიძლება ჩაითვალოს არაქსის სათავეები. შემდეგ საზღვარი ჩრდილოეთისაკენ მიემართება, მტკვრის სათავეში არსებულ კოლას მიმართულებით. ისტორიული ოლქები — კარნიფორა და კოლა ამ საზღვრებს მიღმა უნდა დარჩენილიყო.

მასალების უქონლობის გამო ღიაოხის გაერთიანების სამხრეთ-დასავლეთი საზღვრის დადგენა ძნელდება; როგორც ჩანს, იგი ყიზილირმაკის სათავეს რაიონს წვდებოდა. მისგან უკიდურეს სამხრეთ-დასავლეთში სუხმა ჩანს. მდ. თერმოდონტის სათავეს მახლობლად შესაძლებელია დაიანს კულხასთან ჰქონდა შეხების წერტილი. არ გამოვრიცხავთ ღიაოხის ამ მიმართულებით განვრცობას. თუ გავითვალისწინებთ ანტიკური წყაროების მატეინას კავშირს დაიან-ღიაოხთან, უსაფუძვლო არ იქნებოდა გვევარაუდა, რომ ამ გაერთიანების ტერიტორია სამხრეთ-დასავლეთის მიმართულებით შორს ვრცელდებოდა.

როგორც ზემოთ აღინიშნა, ხუშალხის (ხუშანი) ქვეყნის მიწა-წყალი ქ. სპერის მიდამოებამდე ვრცელდებოდა. შედიოდა თუ არა საკუთრივ სპერის ქვეყანა ღიაოხის გაერთიანების ფარგლებში? „სპერის ქვეყანა“ ურარტულ წყაროებში მოხსენიებული არაა. მიზეზი შეიძლება ის იყოს, რომ ურარტუს მიერ დალაშქრული ტერიტორიებიდან იგი შორს დასავლეთით მდებარეობდა, ან უბრალოდ ამ ოლქის დაპყრობაზე მომთხრობი წარწერა ჯერ არაა მიგნებული. არადა, როგორც ჩანს, სპერის ქვეყანა ძვ. წ. VII საუკუნეში უკვე იწყებს მეზობელი ოლქების დაპყრობას. იგი ძვ. წ. V საუკუნეში კოლხეთის, მიდიისა და სპარსეთის

ბადალ ქვეყანად მოიხსენიება. უნდა ვიფიქროთ, რომ ჭოროხის ზემო წელზე დღევანდელი ისპირის მიდამოებში ურარტულ ხანაში არსებობდა სპერის ქვეყანა. გ. მელიქიშვილი თავის „Наури-Урарту“-ში ერთგან წერს, რომ ჭოროხის ზემო წელზე მცხოვრები სასპერები შედიოდნენ დიაოხის გაერთიანებაში. მეორე ადგილზე ნათქვამია, რომ ძვ. წ. VIII-VII საუკუნეებში სპერის ოლქი შედიოდა კოლხაში, მაგრამ VII საუკუნეში მის გარშემო იქმნება დიდი გაერთიანება.

როგორც ირკვევა, დიაოხის უკიდურეს სამხრეთ-დასავლეთ ოლქს წარმოადგენდა აშკალაში. არგიშტი I ამ ქვეყანაზე შემდეგ ცნობას იძლევა: „...მივედი (?) ბიას ქვეყანამდე... ხუშანის ქვეყანა (მდე). გავემართე მე (სალაშქროდ) დიდის ქვეყნის წინააღმდეგ, ქალაქ ზუას წინააღმდეგ; ქალაქი ზუა, დიაუხის (ქვეყნის) სამეფო ქალაქი, მე გადავწვი. წარწერა დავდგი ქალაქ ზუაში. წავედი მე ქვეყნის კარით (?) აშკალაშის ქვეყნის წინააღმდეგ... სამი ქვეყანა მე იქიდან მოვვლიე, (მათი) მოსახლეობა ჩემს ქვეყანას მივუმატე: ქვეყანა ქადა, ქვეყანა აშკალაში, ქალაქ შაშილუს ქვეყანა...“

ამ მონათხრობიდან ჩანს, რომ ურარტუს მეფე ბიას, ხუშანისა და დიდის ქვეყნების დალაშქრების შემდეგ სამხრეთით მიემართება, რადგანაც ქ. შაშილუს ქვეყანა სწორედ აქ, არზრუმის სანახებში თავსდება. ამ გარემოების გათვალისწინებით ქადა და აშკალაში სწორედ აღნიშნულ რაიონებს შორისაა საძებარი. ჩვენი აზრით, აშკალაში დღევანდელ ქ. აშკალესთან (თურქეთი) და ანტიკური ეკლესიის (აკილისენა) ოლქთან უნდა გაიგიავედეს, ხოლო ქადა შაშილუსა და აბიანს (შესაძლებელია ჩრდილოეთიდან ულთუზაც ესაზღვრებოდა) შორის უნდა მოთავსდეს, აშკალაშის ჩრდილო-აღმოსავლეთით. არგიშტის ლაშქრობის მარშრუტი კიდევ უფრო გასაგები იქნება, თუ „ქვეყნის კარისა“ და „ქართლის ყელის“ იგივეობის საკითხს დავსვათ. სწორედ ამ „ქვეყნის კარისა“ (სამხრეთით) და შაშილუს ქვეყანას (ჩრდილოეთით) შორის უნდა მოთავსდეს ქვეყანა ქადა. ეს უკანასკნელი უეჭველია არა მარტო ხუშანის, არამედ ულთუზას ქვეყნის სამხრეთითაც მდებარეობდა, რადგან „ქართლის ყელი“ ორივე ქვეყნისაგან სამხრეთით თავსდება.

ქვეყანა აშკალაშის სიახლოვეს უნდა მოთავსდეს ქალაქ ხალდირიულხის ქვეყანა და ბალთულხის ქვეყანა. პირველი ურარტულ ეპიგრაფიკაში მხოლოდ ერთხელ, მენუას წარწერაში, ხოლო მეორე — ორჯერ (ერთი მენუა მეფისა და ხალდირიულხის გვერდით, მეორეხელ არგიშტი I დროს შაშქის, არდარაქიხისა და კაბილუხის ოლქებთან ერთად) მოიხსენიება. ირკვევა, რომ ეს ქვეყნები დიაოხის უკიდურესი სამხრეთი ოლქებია, რაც ჩანს შემდეგი მონაცემებიდან:

1. ურარტუს მეფეები ჩრდილოეთიდან სამხრეთის მიმართულებით ლაშქრობისას შედიან ამ ქვეყნებში;
2. საკვლევი ქვეყნები წყაროებში აშკალაშისა და შაშილუს ქვეყნების გვერდით მოიხსენიება, რომლებიც, როგორც აღინიშნა, დიაიენის გაერთიანების უკიდურეს სამხრეთში თავსდებიან;
3. ურარტუს მეფეები მოგვითხრობენ ამ ქვეყნების დაპყრობაზე და მათი მმართველების გადაყენებაზე და თავისი გამგებლების დასმაზე, ე.ი. ამ ოლქების ურარტუს სამეფოს ფარგლებში შეყვანაზე;

4. ახლანდელ ქალაქ აშკალესა და ანტიკურ ხანაში ცნობილი აკილისენას (ეკელეცი) ოლქის გვერდით არსებული ფეოდალური ხანის ქ. ხალტოი-არიჭის კავშირი ქალაქ ხალდირიულხის ქვეყანასთან დასაშვებია.

როგორც აღინიშნა, დაიანის ტერიტორია ზღვის სანაპირო ზოლისაგან არ ვრცელდებოდა. დაბეჭივებით თქმაც ძნელია, რომ მისი საზღვარი მდ. ჭოროხის დინებამდე აღწევდა. შესაძლებელია მისი საზღვარი კოლხასთან ამ სექტორში ჭანეთის მთებს მიუყვებოდა, მაგრამ ვარაუდი რეალური იქნება იმ შემთხვევაში თუ გამართლდება ნ. არუთუნიანის აზრი მარმაშენის წარწერის ირდანიუნისა და თანამედროვე ქალაქ ართვინის იგივეობის შესახებ.

დიაოხის გაერთიანებისა და მისი შემადგენელი ნაწილების („ქვეყნების“) ლოკალიზაციის მსგავსი ვარიანტებია შემოთავაზებული ჩვენს გამოქვეყნებულ და გამოუქვეყნებელ ნაშრომებსა და რუკებში.

ნარილები

ნუზუარ ცაცხლაძე

ქართული ენის ზოგიერთი საკითხი შავშეთ-იმერხევის ტოპონიმიაში

(პრეფიქს-სუფიქსური წარმოება)

შავშეთ-იმერხევის გეოგრაფიული სახელების წარმოება პრეფიქს-სუფიქსებით საკმაოდ პროდუქტიულია. პრეფიქსებია სა- და ნა-თავსართები, რომლებიც სხვადასხვა სუფიქსების დართვით თითქმის თანაბარი რაოდენობის ტოპონიმებს აწარმოებენ. სა—თავსართიანს სახელებში სიხშირით გამოირჩევა სა — ე პრეფიქს-სუფიქსი, ხოლო ნა—თავსართიან ტოპონიმებში ნა—ეგ— და ნა—არ (|| ნა — ალ — პრეფიქს-სუფიქსი).

საკვლევი რეგიონის გეოგრაფიულ ნომენკლატურაში ასევე ხშირია დანიშნულების სახელების მაწარმოებელი ელემენტებით სა — ო, სა—ეთ, სა—ურ— || სა—ლ სა— ელ, სა—ა გაფორმებული ადგილის სახელები.

სა—ე: სა—მაცხოვრ—ე ნაეკლესიარი (სოფელი მანატბა), სა—შეშ-ე საძოვარი, ტყე (ხევწრული), სა—კრავ-ე ტყე (მაჩხატეთი), სა—სილ-ე ტყე (კუჭენი), სა—თავ-ე ტყე (სვირევანი), სა—კეც-ე სათესი (ზიოსი), სა—მერცხლ-ე მთა, ტყე (სვირევანი, ივეთი), სა—ბუზანკლ-ე სათიბი (წეთილეთი), სა—მაჩვ-ე ტყე (წეთილეთი), სა—ყინულ-ე სათიბი (ახალდაბა), სა—ნაფოტ-ე სათიბი (მანატბა), სა—წილ-ე ტყე (მამანელისი), სა—კანჯ-ე საძოვარი (მანატბა) და ა.შ.

როგორც სპეციალურ ლიტერატურაშია შენიშნული, „სა-ო აწარმოებს დანიშნულების სახელებს სახელადი ფუძეებისაგან, იშვიათად ზმნური ფუძეებისაგან. იგი იმავე დანიშნულებისაა, რაც სა-ე, სა-ო ხშირია გვარსახელებისაგან ნაწარმოებ ტოპონიმებში: სა-გურამ-ო (გურამიშვილებისათვის განკუთვნილი) „გურამიშვილების მამული“, სა-ბარათიან-ო... ამგვარი წარმოება ხდება მხოლოდ ეთნონიმებისა და გვარსახელებისაგან: სა-ქართველ-ო, სა-მეგრელ-ო, სა-ინგილ-ო... სა-ციციან-ო, სა-მაჩაბლ-ო“ (ბ. ჯორბენაძე, მ. კობაიძე, მ. ბერიძე, ქართული ენის მორფემებისა დამოდალური ელემენტების ლექსიკონი, თბილისი, 1988 გვ. 333, 375).

შავშეთ-იმერხევაში ამგვარი სახელები თითქმის არ დასტურდება. ტოპონიმის ფუძედ აღებულია ჩვეულებრივ საზოგადო სახელი: სა-სადილ-ო საძოვარი (დასამობი), სა-უბნ-ო სათიბი (ბაზგირეთი), სა-კვირა-ო სათესი (ხოხლევი), სა-მარხილ-ო სათიბი (დიობანი), სა-ნადირ-ო ტყე, სათიბი (დასამობი, მანატბა). იშვიათად გვხვდება ისეთი შემთხვევა, როცა ფუძე რთული სახელია: სა-ავიდრ-ო (სა-ავი დარ-ო) საძოვარი (მაჩხატეთი).

დანიშნულებას გამოხატავს აგრეთვე სამელემენტიანი მაწარმოებელი: სა-ე-ა (დისიმილირებული ფორმა სა-ია), რომელიც საკმაოდ ხშირად გვხვდება როგორც აღმოსავლეთ, ისე დასავლეთ საქართველოს ტოპონიმიაში. შავშეთ-იმერხევაში ეს პრეფიქს-სუფიქსი აწარმოებს მიკროტოპონიმებს. ამგვარი წარმოების მხოლოდ ერთი სოფელია შავშეთში: სა-თაფლ-ია, ფუძედ აქაც საზოგადო სახელია აღებული:



სა-ბროლ-ია სათიბი (ზაქიეთი), სა-თარგმ-ია საძოვარი (დიობანი), სა-ჭორ-ია სათიბი, იალადი (წითვეთი, ზიოსი), სა-ბურთ-ია საძოვარი (ჩიხორი), სა-სკ-ია სათიბი (უბე), სა-თიბ-ია საძოვარი (სინკოთი), სა-ჩარხ-ია სათესი (იფხრევილი) და სხვ. არის შემთხვევები, როცა სა-ია პრეფიქს-სუფიქსით გაფორმებული ტოპონიმი დაირთავს —თ-ი სუფიქსს და ოთხი ელემენტის შემცველ სახელს ვღებულობთ: სა-ე-ა-თ-ი სა-ია-თ-ი: სა-მერცხლ-ია-თ-ი (სა-მერცხლ-ე-ა-თ-ი) სათიბი (ზაქიეთი), სა-ბურთ-ია-თ-ი (სა-ბურთ-ე-ა-თ-ი) საძოვარი (ხევწრული), სა-ნეგვ-ია-თ-ი (სა-ნეგვ-ე-ა-თ-ი სა-ნეგვ-ე-ა-თ-ი სა-ნეგვ-ე-ა-თ-ი) ტყე (მიქელეთი) და ა.შ.

სა-ეთ: სა-ყურ-ეთ-ი სათიბი (ზაქიეთი), სა-ფის-ეთ-ი სათიბი (ყვირალა), სა-ლებ-ეთ-ი სათიბი (ივეთი), სა-ხბუ-ეთ-ი (სა-ხბო-ეთ-ი) საძოვრები (მიქელეთი, მანატბა) სა-ჯურ-ეთ-ი (სა-ჯვარ-ეთ-ი) სათესი (დაბაწვრილი), სა-ტყ-ეთ-ი (სა-ტყე-ეთ-ი) სათიბი (მორღელი). სა-მაჩ-ოთ-ი სოფელ ტბეთში ჰქვია სათიბს და საზამთრო სადგომს, რომელიც სოფლიდან დაშორებულია 2-3 კმ-ით. უდავოა, რომ გეოგრაფიული ადგილის სახელი მომდინარეობს მაჩვისაგან. ამას ადასტურებენ ადგილობრივი ინფორმატორებიც. ტოპონიმის ფუძიდან ამოვარდნილია 3 თანხმოვანი, — ეთ სუფიქსის ნაცვლად ვღებულობთ —ოთ სუფიქსს. ე.ი. სამაჩოთი იგივე სამაჩვეთია, ადგილი, სადაც ბინადრობს მაჩვი.

სა-ურ-(II სა-ულ): სა-ბად-ურ-ი ტყე (მამანელისი), სა-ყან-ურ-ი სათესი (მანატბა), სა-მზე-ურ-ი ტყე (კარავათი), სა-გუნდ-ულ-ი საძოვარი (ივეთი), სა-კისევ-ურ-ი სათიბი (ზენდაბა), სა-ხად-ურ-ი სათიბი (ზაქიეთი), სა-ქინა-ურ-ი სათესი (სვირევანი). დასტურდება ფორმები სა-ბად-ურ-თ ტყე (მიქელეთი), სა-კანჯ-ულ-ა საძოვარი (ზიოსი) და სხვ.

სა-ა: სა-ზელ-ა (სა-გზელ-ა სა-გძელ-სა — გრძელ-ა) ტყე (მორღელი), სა-ჩილ-ა (სა-ჩრდილ-ა) სათიბი (დაბაწვრილი), სა-ჭოთ-ა (სა-ჭოთან-ა) ტყე (დაბაწვრილი), სა-ვაწით-ა საძოვარი (წყალსმიერი) და ა.შ.

სა-ელ, სა-ელ-ა: სა-მღერ-ელ-ი სათესი (უბე), სა-ზეპ-ელ-ი მთა (ივეთი), სა-ხუეწ-ელ-ი გამოქვაბული (ივეთი), სა-ზგირ-ელ-ი მთა, საძოვარი (ბაზგირეთი), სა-ხნ-ელ-ა (სა-ხვნ-ელ-ა) სათიბი (წითვეთი), სა-რანწკუნებ-ელ-ა საძოვარი (ბაზგირეთი) და სხვ.

სა-ელ-პრეფიქს-სუფიქსი უმეტესად ტოპონიმებს აწარმოებს ზმნური ფუძებისაგან.

სა-არ, სა-არ-ა: სა-ბუზ-არ-ი სათესი (მაჩხატეთი), სა-ბუზ-არ-ა საძოვარი (ზიოსი), სა-ბუდ-არ-ა სოფლის უბანი, საძოვარი, მთა (მორღელი, ჩიხორი, ჩაქველთა), სა-ყუნდ-არ მთა (დაბაწვრილი), სა-ტყე-ვარ (სა-ტყე-(ე)-ვარ) საძოვარი (წითვეთი), სა-ყევ-არ-ა (სა-) (ტ) ყე-(ე)-ვარ-ა საძოვარი (ზაქიეთი). ბოლო ორ მაგალითში სა-პრეფიქსი რთული სუფიქსებით აწარმოებს ტოპონიმებს სა-ევ-არ, სა-ევ-არ-ა. თ. ზურაბიშვილი წერს, რომ „ზოგ შემთხვევაში ერთ ფუძესთან ერთდროულად ორი სუფიქსიც ყოფილა გამოყენებული, როგორც —ევ, ისევე —არ, ან-ურ, სადაც ზოგან -ევ-ის-ე ხმოვანი ამოვარდნილია: ნადიკვარი, ნაციხვარი, ნატბე(ე)ური და სხვა“ (თ. ზურაბიშვილი, ტოპონიმის შესწავლისათვის: ქართულ ენათა სტრუქტურის საკითხები, II, თბილისი 1961, გვ. 154).

სა-ავ: სა-ქსელ-ავ-ი სათესი (ზოხლევ), სა-ლბ-ავ-ი სათიბი (ზაქიეთი), სა-ყერ-ავ-ი წყარო (წითვეთი)...

სა-ი-ეთ, სა-ი-ე-ნ-თ: სა-ყორნ-ი-ეთ-ი სათიბი (ციხია), სა-ხვალ-ი-ეთ-ი სათიბი

(ბაზგირეთი), სა-ნერგ-ი-ეთ-ი სათესი (უბე), სა-ლესვ-ი-ენ-თ-ი, სა-მელ-ი-ენ-თ-ი სათიბები (ბაზგირეთი)...

აკად. ა. შანიძე აღნიშნავს: „ქართულ ენას საშუალება აქვს, საგანი დაასახელოს იმის მიხედვით, თუ რას წარმოადგენდა ის წინათ ან როგორი ვითარება ახასიათებს მას წინანდელთან შედარებით. საამისოდ მას მოეპოვება წყვილ-წყვილი მაწარმოებლები: ნა-არ და ნა-ევ, რომლებიც ერთია ფუნქციით, მაგრამ ერთ ფუძესთან შეიძლება ერთი წარმოება იყოს დამკვიდრებული, მეორესთან კი მეორე: „მთ“-ისაგან ნა-მთ-ევი გვაქვს, მაგრამ „იალალ“-ისაგან ნა-იალალ-არი-ი; „ხმლ“-ისაგან ნა-ხმლ-ევი, მაგრამ „ტყვ“-ისაგან ნა-ტყვ-ი-არ-ი...“ (ა. შანიძე, ქართული ენის გრამატიკის საფუძვლები, თხზულებანი თორმეტ ტომად, ტ. III, თბილისი, 1980 გვ. 138).

შავშეთ-იმერხევის ტოპონიმიში წინავითარების სახელთა თავსართი ნა-უფრო პროდუქტიულია — ევ-სუფიქსთან, ვიდრე — არ სუფიქსთან.

ნა-ევ: ნა-ფურნ-ევი მთა, ტყე, იალალი (წეთილეთი, სინკოთი), ნა-სახლ-ევი სათესი (იფხრევილი, წეთილეთი, ზაქიეთი, მანატბა), ნა-დარბაზ-ევი ნანგრევები (ხანთუშეთი), ნა-ვაბ-ევი სათიბი (დაბაწვრილი), ნა-სარ-ევი სათიბი (დასამობი), ნა-ქურთ-ევი საძოვარი (ზიოსი), ნა-საყ-დრ-ევი სათესი (ხევწრული), ნა-მარმ-ევი (ნა-მარ (ია)მ-ევი) სათიბი (ზაქიეთი), ნა-ბოსლ-ევი, ნა-ასლ-ევი საძოვრები (ტბეთი, დიობანი), ნა-ტბ-ევი ტბა, წყარო (წითვეთი, კარავათი), ნა-ილ-ევი (ნა-ი (ა)ლ-ევი), ნა-ლარ-ევი სათიბები, ტყე (ზაქიეთი, დასამობი, კუჭენი). ამ უკანასკნელი სახელის პარალელურად დასტურდება ტოპონიმები ნა-რღუ-ევი საძოვარი (ივეთი) და ნა-რღვ-ევი სათესი (დასამობი). უეჭველია, რომ გეოგრაფიული სახელების ფუძეა ღ არო-ღარა, რომელიც ხეზე ამოკვეთილ წყლის სადინებელს ჰქვია. საბაჲ ასე განმარტავს: „ღარ ნაღარი, ღართი საწვიმარი ნაბადი“ (სულხან-საბა ორბელიანი, ლექსიკონი ქართული, II თბილისი, 1993, გვ. 247). ფუძეს დართული აქვს ნა-ევ-პრეფიქს-სუფიქსი: ნა-ღარო-ევი ნა-ღარუ-ევი ნა-ღარვ-ევი ნა-ღრვ-ევი ნა-რღვ-ევი (ღრ ბგერების გადასმით). ე.ი. ფუძისეული ბოლოკიდური ო ხმოვანის დასუსტების შედეგად მივიღეთ უ და ბოლოს 3 თანხმოვანი, ფუძის შიგნიდან ა ხმოვანი ამოვარდა, საბოლოოდ ფუძისეულმა თანხმოვანებმა ადგილები ინაცვლეს.

ნა-არ - (II ნა-ალ), ნა-არ-ა (II ნა-ალ-ა):

ნა-ფუზ-არ-ი (ნა-ფუძ-არ-ი) სათესი, სათიბი (მიქელეთი, მამანელისი), ნა-ოსპ-არ-ი, ნა-სელვ-არ-ი (ნა-სელ-ლ-ე)ვ-არ-ი სათესები (ხევწრული, ბაზგირეთი), ნა-ყანვ-არ-ი (ნა-ყან-ე)ვ-არ-ი სათიბი (ივეთი), ნა-ახუ-არ-ი (ნა-ახო-არი) სათესი (ივეთი), ნა-კორდ-ალ-ი საძოვარი (წყალსიმეთი), ნა-ციხ-არ-აქსათიბი (ივეთი), ნა-ტუ-ს-ალ-აქ საძოვრები (ბაზგირეთი, ხევწრული).

ნა-ებ: ნა-კალუ-ები (ნა-კალო-ები სათიბი (მანატბა), ნა-ჰარლ-ები (ნა-ჰარ-ალ-ები ნა-ჰალ(ა)რ-ები) სათესი (მანატბა). ამ უკანასკნელის ტოპონიმის ფუძეა არა ჰარ, არამედ ჰალა, მომხდარია ბგერათა გადასმა, რომელიც ჩვეულებრივ ნარნარა ნრლ ბგერებს ახასიათებს.

ნა-ავ: ნა-კორ-ავი (ნა-კორ(დ)-ავი) სათიბი (ბალვანა), ნა-ყორ-ავი სათიბი, სათესი (ჩართულეთი, შავქეთი), ნა-ქოხრ-ავი სოფლის უბანი (უბე), ხ თანხმოვანი ფუძეში შემდგომ გაჩენილია.

ნა — პრეფიქსი სხვადასხვა სუფიქსებით აწარმოებს გეოგრაფიულ სახელებს.

ნა-ავ-ა-თ-ი: ნა-წისქვილ-ავ-ა-თი საძოვარი (სვირევანი), ნა-სვილ-ავ-ა-თ-ი სათიბი



(წეთილეთი)...

ნა-არ-ავ-ა-თ-ი: ნა-ბუკვ-არ-ავ-ათ-ი საძოვარი (ხევწრული)...

ნა-ევ-ა: ნა-კალუვ-ა (ნა-კალუ-(ე)ვ-ა ნა-კალო-ევ-ა) სათიბი (ზაქიეთი)...

ნა-ულ-ო: ნა-ჭიბ-ულ-ო საძოვარი (ხევწრული), ნა-წიბ-ულ-ო სათიბი (უბე)...

ნა-არ-ებ-ი: ნა-ფუზ(ა)რ-ებ-ი სათესი (წყალსიმერი, ხევწრული), ნა-შვრ-ალ-ებ-ი სათიბი (უბე)...

როგორც ვხედავთ, მოპოვებული ტოპონიმიკური მასალის მიხედვით ხშირ შემთხვევაში ტოპონიმის სახელდებაში ერთ პრეფიქსთან ორი და არაიშვიათად სამი, ოთხი სუფიქსი ღებულობს მონაწილეობას, რაც საერთოდ დამახასიათებელია საქართველოს სხვადასხვა კუთხის გეოგრაფიული სახელებისათვის.

პრეფიქს-სუფიქსური წარმოება ნიშანდობლივია საკვლევი რეგიონის მიკროტოპონიმიისათვის. ძალზედ იშვიათია ასეთი გაფორმება ოიკონიმებში. გამონაკლისია შავშეთის სოფელი სა-თაფლ-ია.



საინტერესო ნაშრომი ღირსეულ მამულიშვილზე

მემედ აბაშიძე XX საუკუნის ქართული კულტურის და ინტელიგენციის ცხოვრებაში ერთ-ერთი თვალსაჩინო ფიგურაა. ამ ნათელი პიროვნების შესახებ იოსებ სანიკიძის მიერ საქმის ცოდნითა და სიყვარულით დაწერილ მონოგრაფიაში მის დასახასიათებლად მრავალმხრივ საინტერესო მასალაა თავმოყრილი და გააზრებული. ნაშრომიდან გამომდინარე მემედ აბაშიძის ცხოვრებისა და აზროვნების წესის გაცნობა სრულ საფუძველს გვაძლევს დავასკვნათ, რომ მისი სახით აჭარას და ახალი დროის სრულიად საქართველოს ჰყავდა ჭეშმარიტი ინტელიგენტი. რამდენადაც ინტელიგენტობის შინაარსს კულტურაზე ორიენტირებული გონებრივი პრომისაკენ მიდრეკილება, ადამიანის შინასამყაროს მაღალ-ემოციური წყობა შეადგენს, რაკი კრიტიციზმი და სიახლის ზიარება—შექმნის წყურვილი ინტელიგენტის ქცევის იმპულსებია, ხოლო სასიცოცხლო არსებობის ფორმა კი ზნეობრივი უკომპრომისობა, სამშობლოს სიყვარული, საკაცობრიო იდეალებისადმი ერთგულება, ვიწრო-შოვინისტური ზრახვებისაგან განთავისუფლება, მის წინაშე არსებული რუტინის გარღვევის მოთხოვნილება, კერძო ურთიერთობებში შემწყყნარებლობა — მიმტვევებლობაა, ამდენად, შეიძლება ითქვას, რომ ინტელიგენტის ყველა აღნიშნული ნიშანი ვლინდება მემედ აბაშიძის პიროვნებაშიც. იოსებ სანიკიძის ნაშრომის მიხედვით ცხადი ხდება, რომ ქართული საზოგადოებრივი ცხოვრების კულტურულ ცირკულაციაში აჭარას მე-19 საუკუნისა და მე-20 საუკუნის I ნახევრის საქართველოსათვის არ მიუცია მემედ აბაშიძეზე უფრო მნიშვნელოვანი მოღვაწე — ინტელიგენტი ამ სიტყვის საუკეთესო გაგებით.

ქართული ინტელიგენციის ისტორიის დაწერა დიდი ხნის წინ დაიწყო გამოჩენილმა მოაზროვნემ, მემედ აბაშიძის ერთ-ერთმა მეგობარმა არჩილ ჯორჯაძემ. ცნობილ ვითარებათა გამო მისი დასრულება შემდგომში ვერ მოხერხდა... და თუ ოდესმე ქართული ინტელიგენციის ისტორია დაიწერება, მასში უსათუოდ თავისი მაღალი ღირსების შესატყვის ადგილს დაიჭერს მემედ აბაშიძე. ნათელი ჭკუით საესე ღირსეული მამულიშვილი, რომლის ინტელიგენტური სულის გადმონაშუქი უპირველეს ყოვლისა იოსებ სანიკიძის ნაშრომში განხილულ ნაწერებშიცაა განფენილი.

იოსებ სანიკიძის მთელს ნაშრომში გაშლილი მსჯელობებიდან გამომდინარე ძირითადი და ქართული საზოგადოებრივი ცხოვრების თვალსაზრისით მნიშვნელოვანი მაინც ისაა, რომ მემედ აბაშიძეს თავისი შემოქმედებითი ინტერესის საგნად ქცეული აქვს საკუთარი კუთხის — აჭარის უშუალო სინამდვილე. მან, როგორც მოაზროვნემ და მოღვაწემ, თავისი აზროვნების მასალად და სასიცოცხლო არსებობის ფორმად გაიხადა ეს უძველესი, ქართული ცივილიზაციის აკვნად მიჩნეული კუთხე, რომელმაც თავისი ნების საწინააღმდეგოდ 300 წლით დაკარგა ქართული სახელმწიფოსა და კულტურის აღმშენებლობით პროცესში აქტიური მოქმედების ფუნქცია. იმისათვის, რომ თავი გადაერჩინა, ფიზიკურად არ აღგვილიყო



„პირისაგან მიწისა“, იძულებით აიფარა სხვა სარწმუნოება და დიდი ძალისხმევით, ტანჯვა-წამებით მოახერხა მაინც ქართული ენის და ცხოვრების ქართული წესის შენარჩუნება. მემედ აბაშიძემ ეს თავისთავად ძველი კულტურული გენისა და შემოქმედებითი პოტენციის ქართული ტომი, რომლის როლი ზემოაღნიშნულ მიზეზთა გამო, ადრე ერთგვარად მიჩქმალული იყო, მოაქცია მე-20 საუკუნის დასაწყისის ჩვენი საზოგადოებრივი ინტერესების სფეროში, აჩვენა მისი ტკივილი, ამ სატკივარის განკურნების შესაძლებლობებიც და ტანჯვის სიხარულად გადაქცევის გზებიც გამოანახა, რითაც გაახალ აჭარის მოუცილებელი, უწყვეტი კულტურული და ფსიქო-ეთნიკური ერთიანობა დედა-საქართველოსთან.

როგორც ადრე, ილია ჭავჭავაძემ კახეთი, აკაკიმ, გ. წერეთელმა და დავით კლდიაშვილმა იმერეთი, რაფიელ ერისთავმა, ალექსანდრე ყაზბეგმა და დიდმა ვაჟა-ფშაველამ ქართული მთა, ხალხოსნებად წოდებულმა მწერლებმა ნიკო ლომოურმა, სოფრომ მგალობლიშვილმა, ეკატერინე გაბაშვილმა, იოსებ დავითაშვილმა, ანტონ ფურცელაძემ ქართლი, ეგნატე ნინოშვილმა გურია გადააქციეს საერთო — ქართულ საფიქრალად, ასევე მოგვიანებით, როგორც კი საამისოდ ოდნავი სულიერი კლიმატი შეიქმნა, მემედ აბაშიძემ მრავალტანჯული აჭარა, მისი ალალ-მართალი მკვიდრნი შემოიტანა მოაზროვნე საქართველოს გონებრივ ცხოვრებაში.

ესაა სწორედ, საერთო-ეროვნული ამოცანების თვალსაზრისით ილია ჭავჭავაძის მიერ დასახული სასუკვარი ქართული იდეალებისათვის ბრძოლის ერთი გამონახულება და მემედ აბაშიძის, როგორც ქართველი მოღვაწის, ინტელიგენტისა და მწერლის დამსახურებაც.

„ჩემი მუშაობის უმთავრესი დარგი იყო სალიტერატურო საქმიანობა“ — წერს ერთგან მემედ აბაშიძე... და მართლაც მისი ინტენსიური მთარგმნელობითი საქმიანობა, თარგმანები აღმოსავლური ენებიდან, თარგმანები ქართულიდან თურქულად, მ. აბაშიძის ჩვენამდე მოღწეული ბელეტრისტული თუ პოეტური ცდები, მისივე კრიტიკულ-ლიტერატურული წერილები სხვადასხვა საკითხებზე, იმისი თვალსაჩინო საბუთია, რომ მათი ავტორი ლიტერატურით სულდგმულობს... მაგრამ, სამწუხაროდ, ამ სფეროში, აქტიური საზოგადოებრივ-პოლიტიკური მოღვაწეობისა გამო თავისი შესაძლებლობების სრულ რეალიზაციას ვერ ახერხებს. ამ მხრივ მან გაიზიარა ბედი მრავალი ქართველი მწერლისა, რომლებიც იძულებულნი იყვნენ ერის ინტერესებიდან გამომდინარე მდგარიყვნენ პრაქტიკულ-საზოგადოებრივი ცხოვრების სხვადასხვა უბანზე. არა და, სად არ ვხედავთ მას; ახალგაზრდა მემედ აბაშიძე ერთ შემთხვევაში გარკვეულ სიტუაციაში ილია ჭავჭავაძის მოადგილედ გვევლინება, გაზეთის რედაქტორია, ყველა ქართული საქმის წამოწყების ინიციატორი, მეგობრობს კონსტანტინე გამსახურდიასთან, დავით კასრაძესთან, გრიგოლ რობაქიძესთან, სანდრო შანშიაშვილთან და სხვებთან... თავისი ცხოვრების სტილით მ. აბაშიძე ლიტერატურულ პერსონაჟს ჰგავდა, იმდენად რაინდული და ამაღლებული იყო მისი საქმიანობის მასშტაბები და იდეალები. ამიტომაც სახელოვანმა გრიგოლ რობაქიძემ კიდევ უკვდავყო ის „გრაალის მცველი“.

ი. სანიკიძე — თავის ნაშრომში აცოცხლებს სახეს უსამართლობასთან დაუცხრომლად მებრძოლი ქართველი მოღვაწისა, რომელსაც ერთნაირად ებრძვის ცარიზმის რუსეთი, ოსმალეთის ხელისუფალნი. მემედ აბაშიძეს ხან რუსი იჭერს და ხან თურქი, დიდი აკაკის ნათქვამში: „თავშეხვეულს გავექცი“ „თავფითელამ

დამიჭირა“-ო. თავის კონკრეტულ გამოხატულებას ამ სახელოვანი პიროვნების ბედშიც პოულობს. შეუდრეკელია და მოუსყიდველი მემედ აბაშიძე და მისი ცხოვრება ასწავლის ადამიანებს, რომ მართალია ძნელია ქართველობა, მაგრამ შეუძლებელი კი არა. სამაგალითო გამძლეობის ნიმუშებს იძლევა ეს ფაქიზი სულის მოღვაწე და ამიტომაცაა, რომ მასთან ურთიერთობას კეთილად იხსენებს ყველა, ვისაც კი მემედ აბაშიძესთან შეხვედრის ბედნიერება ჰქონია.

როგორც ჩანს, მემედ აბაშიძემ თავისი მოღვაწეობის ყველაზე ეფექტურ ფორმად შემოქმედების სფეროში მაინც პუბლიცისტიკა შეირჩია, რადგან პუბლიცისტიკა მეოცე საუკუნის დასაწყისში და 20130-იან წლებშიც ყველაზე მეტად შეესატყვისებოდა იმ სამოქმედო პროგრამის აჭარის მკვიდრთა გონებამდე დაყვანას, მთელი ჩვენი საზოგადოებისათვის მისი ღირებულების გაცნობიერებას, ვიდრე მწერლობის სხვა ჟანრები. ოსმალთა უღელქვეშ სამასი წლის ყოფნამ აჭარის მკვიდრთ, მართალია, ეროვნული ცნობიერება, რომლის ბაზისი ენაა, ვერ წაართვა, მაგრამ იძულებით სარწმუნოება შეუცვალა და ადამიანის გრძნობათა უმაღლეს საუფლოსაკენ მიმართულ მზერას გზა დაუხშო... „რელიგია ეს გულის საქმეა“-ო — ბრძანებს ერთგან ჰეგელი (Работы разных лет I, გვ. 214). თუ კი ეს ასეა, მაშინ „ყოველგვარმა რელიგიამ გავლენა უნდა მოახდინოს ხალხის გულსა და ფანტაზიაზე“ (იქვე გვ. 56). ამიტომაც ამა თუ იმ ხალხის რელიგიურ მრწამსში აისახება მისი ეროვნული ფსიქიკური წყობა და იდეალები. იოსებ სანიკიძის მონოგრაფიის გაცნობიდან ირკვევა, — მემედ აბაშიძეს, რომელიც ხედავს ღირებულებათა ორიენტაციების იძულებით ცვლას სიბნელეში როგორ მოუქცევია უძველესი კულტურული გენის თანამემამულენი, თავის მოღვაწეობის შესაფერის ფორმად განმანათლებლის ამბლუა შეურჩევია.

როგორც ჩანს, მან კარგად უწყის და ინტუიციით კიდევ მეტად გრძნობს, თუ რაოდენ სიფაქიზეს მოითხოვს რწმენის სფეროსთან დამოკიდებულება. ამიტომაც დაჟინებით ცდილობს მოუნახოს გასაღები ენითა და ყოფითი ცხოვრების აღწერით ეროვნულ ნიადაგზე მდგომ ქართველ მაჰმადიანს, მაგრამ ეს მემედ აბაშიძის აზრით, განსაკუთრებულ სიფაქიზეს და სიფრთხილეს მოითხოვს.

დღევანდელი გადასახედიდან შეიძლება სხვაგვარად აღიქმებოდეს, როცა მემედ აბაშიძე ქართულ წიგნთან დაახლოების მიზნით ვარაუდობს თუნდაც ყურანის ქართულად თარგმნას, ისლამის სიბნელეში მყოფი ქართველი რომ არ დააფრთხოს, „დღეა-ენაში“ მაჰმადის ცხოვრების ეპიზოდთა შეტანასაც... რასაკვირველია, ესაა ძიების გზაზე შემდგარი მოღვაწის მიერ მოსინჯვა შესაძლებლობებისა, რომ რითიმე მიაღწიოს მიზანს, განათლების სხივი შეიტანოს ბუნებრივი მონაცემებით მდიდარ თანამემამულეთა გონებრივ სამყაროში. თუ სხვამ არა, მემედ აბაშიძემ იმდროინდელ ქართველთა შორის შესანიშნავად უწყობდა, რომ ნაძალადევად სულიერი განვითარების ბუნებრივ პროცესს ჩამოშორებულ აჭარელში უფრო მძაფრი იყო დაკარგულის დაბრუნების წყურვილი, თავისი შინაგანი ბუნებით ის უფრო ტბეთისა და ზარზმის ზარების ექოს უგდებდა ყურს და არა სტამბულის მეჩეთის მინარეთიდან გადმომდგარი მოლის ყვილს. მაგრამ ყოველივე ამის თქმა ხომ ყოველ დროში ჭირდა. ამ მხრივ მემედ აბაშიძე ჭეშმარიტი ქართველი იყო, რადგან განასახიერებდა ქართულ ეთნო-ფსიქოლოგოსს. მას ილია ჭავჭავაძისა და მისი თაობის დიდ ქართველთა დარად „ჯანსაღ ისტორიულ კონსერვატიზმზე“ (გამოთქმა ეკუთვნის სერგეი ბულგაკოვს) დამყნილი სამყაროს ხედვა ჰქონდა. მემედ აბაშიძეს ათვისებული



და ნიჰილისტური შხამით გაჟღენთილ ეპოქაში მოუხდა ცხოვრება, მაგრამ არც ერთ შემთხვევაში ის არ აპყოლია დროის ცთუნებას და ბოლომდე ერთგული დარჩა ვაჟას თქმით „საქართველოს დიდი იდეოლოგი“ — ილია ჭავჭავაძის იდეალებისა. მისი მოღვაწეობის ქვაკუთხედი ყოველთვის იყო ქართველი სამოციანელთა სულიერების მასაზრდოველები უშრეტი წყარო — „ევროპული კულტურის ხის სულიერი წვენი“ (ბულგაკოვი).

მემედ აბაშიძე არც პარტიულ კლანებს მიჰყვებოდა, მას დიდი აკაკის კვალობაზედ შეეძლო განეცხადებინა: „ყველაზე პირველი ქართველი მე ვარ, მერე თუ გინდა სხვაგვარი ისტი. სხვისი თვალთაც არ ვიყურები, არ გადამკვრია თვალზე ბისტი“. ალბათ, ამის გამოა, რომ მემედ აბაშიძის, ამ ნათელი მოღვაწის საქმიანობაში, მისივე სიტყვებით რომ ვთქვათ, „ეროვნული შემეცნების ანდამატი“ არღვევს გენეტიკურად ერთი სისხლის ადამიანთა შორის დროებით აღმართულ სარწმუნოებრივ ჯებირებს და ქართველთა გულსა და გონებას მიმართავს ერთიანი საქართველოსადმი რელიგიურ დონემდე აყვანილი სიყვარულისათვის.

იოსებ სანიკიძის ნაშრომში ბევრი ისეთი საკითხია წამოჭრილი, რომელსაც ზოგადკულტუროლოგიური ღირებულება აქვს ქართული მენტალიტეტის სწორედ ახსნისათვის. მასალის ასეთი ოპერირებისათვის მოცემულ შემთხვევაში საფუძველს მემედ აბაშიძის როგორც მოღვაწის პიროვნება იძლევა...

სათანადო რედაქციული დამუშავების შემდეგ სასურველია მემედ აბაშიძის შესახებ დაწერილი იოსებ სანიკიძის ამ მონოგრაფიის წიგნად გამოქვეყნება.



შინაარსი

ლიტერატურული აჭარა №12, 1999 წელი

პროზა, პოეზია

1. ამირან საბაში — ლექსები	3
2. ანზორ კუდბა — აპოკალიფსი (რომანი)	16
3. თუქუნა საჯიშვილი — ლექსები	52
4. ანა ღუნდუა — ნოველა	54
5. ბორის მეტრეველი — ლექსები	62

ზინ მოდის მოგაველიდა

6. გონა აბულაძე — ლექსები	67
7. მზია კვირიტიძე — ლექსები	69
8. სიმონ ნაკაშიძე — შობა (მინიატურები)	72
9. ნოდარ ზაქარაძე — ლექსები	74
10. ლელა კუკულაძე — ლექსები	76

თარგმანი

11. ჯეკ ლონდონი — მოთხრობის დასასრული — თარგმნა კეა წიკლაურმა	77
---	----

პრიტიკა, პუბლიცისტიკა

12. იური ბიბილეშვილი — თეიმურაზ კომანიძის პუბლიცისტიკა	82
13. რამაზ სურმანიძე — დავით კლდიაშვილი და აჭარის აღდგენა-დაწინაურება	92
14. ზურაბ ზოიძე — პოეტი ნაცვალასხელების ჩრდილში	100
15. ამირან კილურაძე — მაშია ვარშანიძის ერთი უცნობი ლექსის ისტორია	107

ხელოვნება

16. მანანა კაშია — ხაზისა და სიტყვის ფერმწერი	111
17. რატი ჩიბურდანიძე — მხატვარი ვასტანკ ბესელია	114

ფოტოლორი

18. ჯემალ ჯაყელი — ქართული ხალხური ეპიური ციკლების მხატვრული გამოსახვის პიპერბოლური თავისებურებანი	116
--	-----

3000 - ქართული სახელმწიფო - 3000

19. სიმონ გოგიტიძე — დიაგენ-დიაოხი	143
------------------------------------	-----

წერილები

20. ნუგზარ ცეცხლაძე — ქართული ენის ზოგიერთი საკითხი	151
21. იუზა ევგენიძე — საინტერესო ნაშრომი	155

კომპიუტერული უზრუნველყოფა – გენადი კომხიძე

ოპერატორი – მანანა ჩაველეშვილი

კორექტორები – მარინე ბერიძე, ირმა ბერიძე

გადაეცა წარმოებას 24. 01. 2000.

ხელმოწერილია დასაბეჭდად 27, 12. 99.

ქალაქის ზომა 60X90 1/8.

პირობითი ნაბეჭდი თაბახი 20,75.

სააღრიცხვო-საგამომცემლო თაბახი 20.

პირობითი საღებავგატარება 20,25.

შეკვეთის № 361.

ტირაჟი 300.

ჟურნალი აიწყო, დაკაბადონდა და დაიბეჭდა სააქციო საზოგადოება "სტამბა"-ში
დ. თავდადებულის ქ. №16